

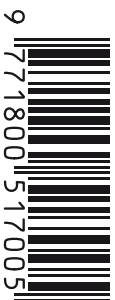
A portrait of Davor Ivo Stier, a man with glasses and a beard, wearing a dark suit, white shirt, and patterned tie. He is standing in front of a blurred background of a modern building with blue and white architectural elements. The image is framed by a blue and white border with red accents.

Hg.

Hrvatski glasnik

Glasilo Hrvata Crne Gore

br. 201 ■ veljača 2026.

9 771800 517005

INTERVJU: DAVOR IVO STIER

POŠTOVANJE HRVATSKE MANJINE KLJUČNO U IZGRADNJI EUROPSKE CRNE GORE

Hrvatsko građansko
društvo
Crne Gore-Kotor

AKTUALNO

"Hrvatski glasnik" dobio status projekta od posebnog značaja

Pratite nas i online.

www.hrvatskiglasnik.me

Uvodnik

UCrnoj Gori puno truda i strasti ulaže se u prekrajanje povijesnih istina, kako bi tuđa postignuća i kulturni sadržaji popunili vlastite etničke praznine. Isprobana je to praksa, u pravilu višeslojna te učinkovita u značajnoj mjeri.

Ovdašnja prošlost i sadašnjost bilježe brojne primjere tananih, ali i grubih preslagivanja nacionalnih kodova, s ciljem dodatnog snaženja brojnijih naroda, gdje se namjerava, uz institucionalnu nadmoć, krojiti ishod identitetskoga i kulturološkoga bivstvovanja.

Kako je samo frenetično bilo uvjeravanje stručne i laičke javnosti u besmisleni odvojenost kotorske bratovštine mornara od njezina, gradskoga i biskupijskoga zaštitnika svetoga Tripuna, tvoreći Bokeljsku mornaricu nereligijskom i anacionalnom folklornom postrojbom crnogorskoga kulturnog kruga. Kao od pošasti zaziranja od zajedničke nominacije s Hrvatskom možda se i da objasniti težnjom malene zemlje za samostalnim upisom prvoga nematerijalnog dobra na svjetsku listu, no značajno interveniranje u višestoljetnu tradiciju autohtonoga manjinskog naroda i te kako prelazi granicu legitimne kulturne politike.

Kontinuirani izostanak istinskoga poštovanja predstavlja temeljnu odrednicu odnosa države prema bratovštini, što se ponajprije očituje u prolongiranju donošenja posebnoga zakona kojim bi se uredio njezin status i proračun, inače ovogodišnji dvanaest puta manji, što administrativnu „tromost“ može predstaviti i kao sustavnu marginalizaciju.

Crnogorsko Ministarstvo kulture i medija, uz Bokeljsku mornaricu, zahvatilo je još jedan svjetski raritet - Tripundanske svečanosti, reducirajući ga na razinu vašarsko-gastronomskoga događaja. Nazvavši 1217. svečevu proslavu „Tripunijadom“, osim klasičnoga diletantizma, pokazali su apsolutni izostanak osjećaja za povijesni kontinuitet, simboličku težinu i duhovnu dimenziju višestoljetne tradicije, pretvarajući obrednu i identitetsku baštinu u površni festivalski konstrukt.

I za Ministarstvo kulture i medija, bez dvojbe, ovo je previše!

Nikola Dončić,
glavni i odgovorni urednik
Hrvatskoga glasnika

Sadržaj

4	Stabilno partnerstvo uz europsku perspektivu i rješavanje otvorenih pitanja
8	Hrvatstvo je naš identitet
18	U Kotoru slavljena misa za domovinu i hrvatski narod
20	Zajedništvom proslavljen kotorski zaštitnik
29	Intervju › Davor Ivo Stier
34	Jokić: „Hrvati u Kotoru nisu manjinski narod”
38	Trajna duhovna i kulturna okosnica bokeljskih Hrvata
44	Mozaik
46	Tisuću godina od dolaska relikvije glave svetoga Vlaha u Dubrovnik
50	Kađenje svetih moći kotorskoga patrona
56	Hrvatski jezik i hrvatski književnici u Crnoj Gori
64	Digitalni iskorak i uključivanje mladih
67	Svjedočanstvo opstojnosti, ustrajnosti i odgovornosti
74	Čuvar hrvatskoga imena diljem svijeta
76	Tradicija i digitalna budućnost
80	Mjesto susreta i pamćenja hrvatske zajednice
84	Svjedočanstva o proslavi tisućite obljetnice Hrvatskog Kraljevstva u Boki kotorskoj
90	Desetljetna prisutnost i važan pothvat u kulturi
96	Varaždinska županija: Destinacija s pričom
110	Rad nedjeljom
112	Tivat u spomenaru vremena
114	Novo digitalno poglavlje
116	Stvaralaštvo koje poziva na unutarnji dijalog
119	Dvanaest slika, jedan život
122	Govorimo, mislimo hrvatski
124	Glazbeni i božićni dar Kotorske biskupije
128	Braća Homen dirigirala u gradu svoje obitelji
132	Odgovornost zajednice prema glazbenoj tradiciji
134	„Palma“ najbolji kolektiv, Petković najbolji pojedinac
136	Hrvati u sjeni obračuna kod OK korala
141	Iz arhive Hrvatskoga glasnika

IZDVAJAMO

str. 8-17

DAN HRVATSKOGA NARODA U CRNOJ GORI

Hrvatstvo je naš identitet

Ovogodišnja akademija pokazala je kako ovdašnji hrvatski narod ne živi u prošlosti, već svjesno i ponosno gradi budućnost...

str. 20-27

1217. TRIPUNDANSKE SVEČANOSTI

Zajedništvom proslavljen kotorski zaštitnik

U iznimno raskošnoj procesiji Starim gradom, uz zvona i glazbu triju orkestarata te brojne hodočasnike i vojne postrojbe...

str. 29-33

INTERVJU: DAVOR IVO STIER

Poštovanje hrvatske manjine ključno u izgradnji europske Crne Gore

To su goleme promjene koje mogu izazvati turbulencije u Europskoj uniji i u odnosima s trećim zemljama, sa suparnicima...

impresum

Naslovnica: **Davor Ivo Stier**

Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore**

Glavni i odgovorni urednik: **Nikola Dončić**

Uređivački odbor: **Miroslav Marušić, Joško Katelan, Marina Dulović, Jasmina Bajo, Slavko Dabinović**

Lektorica: **Sandra Ćudina**

Fotografije: **Media Biro, Radio Dux, Općina Kotor, Radio Kotor, Turistička zajednica Varaždinske županije, Foto agencija „Sjever“, Haris Mekić, Nikola Dončić, Jurica Galoić, Jonathan Cooper (Unsplash), Tina Braić Ugrinić, Branka Bezić Filipović**

Dizajn i grafička priprema: **Lidija Ninkov**

Tisak: **Biro Konto - Igalo**

Naklada: 500 primjeraka

„Hrvatski glasnik“, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u donjem lijevom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore

Pjaca od muzeja 361, Stari grad, 85330 Kotor

t. +382 32 304 233 • hgd-kotor@t-com.me

žiro-računi: 520-361700-17 • 510-4741-76

www.hrvatskiglasnik.me

STABILNO PARTNERSTVO UZ EUROPSKU PERSPEKTIVU I RJEŠAVANJE OTVORENIH PITANJA

„Hrvatska snažno podržava reformske procese i sve iskorake koji pridonose približavanju Crne Gore Europskoj uniji pozdravljamo. Naš strateški i nacionalni interes je da imamo kao dobrog susjeda stabilnu, sigurnu i prosperitetnu Crnu Goru“

Tekst: Nikola Dončić

Foto: Media Biro, Radio Dux, Haris Mekić

Ministri vanjskih poslova Crne Gore i Hrvatske, **Ervin Ibrahimović** i **Gordan Grlić Radman**, sastali su se 13. siječnja u Kotoru, potvrdivši stabilne i prijateljske

odnose dviju država, uz snažnu posvećenost europskoj budućnosti, jačanju dobrosusjedskih veza i rješavanju otvorenih pitanja uz dijalog i suradnju.

Sastanak ministara održan je u sklopu obilježavanja Dana hrvatskoga naroda, na poziv Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore.

Crnogorski ministar vanjskih poslova Ibrahimović istaknuo je značaj manjinskih prava, dobrosusjedskih odnosa te kontinuirane podrške Republike Hrvatske europskom putu Crne Gore. Također je naznačio posvećenost Crne Gore izgradnji suvremene, multietničke i multikonfesionalne države, kao i rasterećenju odnosa iz prošlosti putem konkretne suradnje.

„Crna Gora ne može biti kvalitetna i prosperitetna bez snažnog prihvaćanja prava manjina, koje predstavljaju jedan od ključnih stupova naše države. Hrvatska je pouzdan partner Crne Gore na europskom putu i danas je još jednom potvrđeno da na njezinu podršku možemo snažno računati.

Naša je obveza, prije svega prema budućim generacijama, da odnose gradimo odgovorno, bez populizma, konkretnim potezima i jačanjem dobrosusjedskih odnosa”, rekao je tom prilikom Ibrahimović.

Hrvatski ministar Grlić Radman smatra značajnim iskorakom u zbližavanju dviju država odluku crnogorske Vlade da Dom kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi preda u vlasništvo Vlade Republike Hrvatske.

„Drago nam je da je hrvatski narod u Boki uvezao svoju kulturnu baštinu u jedinstvenu baštinu Crne Gore i da pridonosi multietničnosti, suživotu te da Hrvati Boke kotorske i općenito Hrvati Crne Gore pridonose prosperitetu Crne Gore“, naglasio je Grlić Radman.

Istaknuo je u Kotoru i hrvatsku potporu europskoj perspektivi Crne Gore, naglasivši kako je Hrvatska uz veliko zadovoljstvo podržala i članstvo Crne Gore u NATO savezu.

„Članstvo u NATO-u je izraz transatlantske povezanosti koja spaja Europu i Sjevernu Ameriku u jedan jedinstveni sigurnosni i obrambeni savez i u tome dijelimo zajedničke vrijednosti gdje jačamo obranu uz industriju, vojnu industriju, inovacije i druge institucije, jer ključ sigurnosti je upravo ulaganje u vojnu obranu s obzirom na činjenicu promjenjivosti geopolitike, promjenu strateške okoline. Mislim da s obzirom na pitanje sigurnosti i obrane Hrvatska i Crna Gora daju dobar primjer te predstavljaju dvije lojalne NATO članice”, naglasio je Grlić Radman.

Govoreći o europskoj perspektivi Crne Gore, podsjetio je da je u vrijeme hrvatskog predsjedavanja Savjetom Europske unije, u prvoj polovini 2020. godine, otvoreno posljednje pregovaračko poglavlje koje se tiče tržišnog natjecanja.

„Hrvatska snažno podržava reformske procese i sve iskorake koji pridonose približavanju Crne Gore Europskoj uniji pozdravljamo. Naš strateški i nacionalni interes je da imamo kao dobrog susjeda stabilnu, sigurnu i prosperitetnu Crnu Goru“, istaknuo je Grlić Radman.

Hrvatski ministar također se osvrnuo na otvorena pitanja, rekavši kako ona nisu isključivo bilateralne naravi, već civilizacijska i univerzalna.

„Danas sam održao sastanak sa **Zlatkom Petkovićem**, **Vinkom Marovićem** i **Krstom Boškovićem**, predstavnicima 51 tivatske obitelji. Riječ je o imovini koja je oduzeta tim obiteljima i oni se sada ne mogu uknjižiti u katastarsku općinu Mrčevac, jer ne postoji volja da se provede odluka nekoliko sudova, prije svega Osnovnog suda u Kotoru koji je presudio u njihovu korist, a tu presudu potvrdili su i Viši sud u Podgorici, kao i Upravni sud. U jednom trenutku započeto je upisivanje u katastarsku općinu Mrčevac, no taj proces je obustavljen. Danas smo tu temu emancipirali i vjerujem da ćemo u suradnji dviju vlada, odnosno pravosudnih tijela, ostvariti siguran napredak“, rekao je Grlić

Radman, podsjećajući na 23. poglavlje, kojemu pripadaju temeljna prava.

Vlada Republike Hrvatske, kako je naveo, osnovala je povjerenstvo za povrat školskoga broda „Jadran“ te je poručio kako je važno da se i u Crnoj Gori osnuje povjerenstvo.

„Ako će na čelu komisije biti ministar **Krapović**, nemam ništa protiv – važno je da krenemo u razgovore i prezentiranje argumentacije, i s jedne i s druge strane“, naglasio je hrvatski šef diplomacije.

Za spomen-ploču u Morinju rekao je da „ne zna zbog čega bi trebala biti sporna“.

„Ona podsjeća na jedno teško razdoblje – raspad bivše države i na više od 300 onih koji su tamo bili prisilno dovedeni, mučeni, izloženi patnjama i zlostavljanju. Jedna osoba je prije samog ulaska u logor Morinj ubijena, a tri osobe su podlegle ozljedama zbog zlostavljanja“, naglasio je Grlić Radman.

Ibrahimović i Grlić Radman susret u Kotoru završili su nazočnošću na Svečanoj akademiji Bokeljske mornarice ■

GRLIĆ RADMAN RAZGOVARAO S DEKOVIĆEM I VUKSANOVIĆEM O OBNOVI DOMA KULTURE „JOSIP MARKOVIĆ“

Ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske **Gordan Grlić Radman**, u pratnji **Vande Babić Gašlić**, posebne savjetnice, posjetio je Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore u Donjoj Lastvi.

Sastao se s predsjednikom Hrvatskoga nacionalnog vijeća **Zvonimirom Dekovićem** te predsjednikom Hrvatske građanske inicijative i zastupnikom u Skupštini Crne Gore **Adrijanom Vuksanovićem**.

Razgovori su bili usmjereni na aktualna pitanja i izazove s kojima se suočava hrvatska zajednica u regiji, uključujući obrazovanje, kulturne projekte i očuvanje identiteta. Posebna pažnja posvećena je planovima obnove Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi, koji ima ključnu ulogu u očuvanju i promicanju kulturnog života zajednice.

Ministar Grlić Radman istaknuo je važnost podrške hrvatskoj zajednici u Crnoj Gori te spremnost Republike

Hrvatske da aktivno sudjeluje u projektima koji jačaju kulturnu, obrazovnu i društvenu infrastrukturu Hrvata izvan domovine. Također je istaknuo kako ovakvi posjeti predstavljaju važan korak u jačanju međusobne suradnje i dijaloga, kao i u očuvanju hrvatskoga identiteta i tradicije.

Deković i Vukasnović izrazili su zahvalnost na kontinuiranoj podršci Republike Hrvatske te naglasili važnost zajedničkoga rada na projektima koji pridonose razvoju i jačanju zajednice.

U ime Hrvatskoga nacionalnog vijeća, Deković je gostima uručio jubilarne povelje u povodu 1100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva.

Radio Dux

HRVATSTVO JE NAŠ IDENTITET

Osim poziva na zajedništvo i samosvjesnost, u Tivtu je jasno poručeno kako se identitet može čuvati bez straha te da se lojalnost državi i vjernost vlastitim korijenima mogu međusobno nadopunjavati

Tekst: Nikola Dončić
Foto: Haris Mekić

Svečanom akademijom, održanom 12. siječnja u Tivtu, upriličena je središnja proslava Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori.

Ovaj dan slavi se u spomen na 13. siječnja 809. godine, kada su iz Carigrada u Kotor pristigle moći svetoga Tripuna, zaštitnika grada i Kotorske

biskupije, čime je trajno obilježen duhovni i identitetski pečat hrvatske zajednice u Boki kotorskoj.

Ove godine upriličen je peti put Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, a obilježavanje je trajalo tri dana i obuhvatilo niz kulturnih, duhovnih i protokolarnih događaja. Uz velik broj

pripadnika hrvatskoga naroda, svečanosti su nazočili uzvanici iz Crne Gore, Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Srbije, kao i predstavnici političkog, kulturnog i crkvenog života.

Ovogodišnja akademija pokazala je kako ovdašnji hrvatski narod ne živi u prošlosti, već svjesno i pono-

sno gradi budućnost, uz poštovanje države u kojoj živi i njezine europske perspektive te neraskidive povezanosti s matičnom domovinom.

Osim poziva na zajedništvo i samosvjesnost, u Tivtu je jasno poručeno kako se identitet može čuvati bez straha te da se lojalnost državi i vjernost vlastitim korijenima mogu međusobno nadopunjavati.

Posebno mjesto u obilježavanju imala je sveta misa za domovinu i hrvatski narod u katedrali svetoga Tripuna u Kotoru, kao i izvedba antologijske monodrame **Joška Ševe** „Govorite li hrvatski?“.

ZVONIMIR DEKOVIĆ:

„Zastava nije tek simbol, nego zalog naše budućnosti

Predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimir Deković** u svome je govoru snažno istaknuo autohtonost i identitetsku samosvijest Hrvata u Boki kotorskoj i Crnoj Gori.

Na početku obraćanja srdačno je pozdravio sve uzvanike, naglasivši kako se ove godine „peti put svečanom akademijom i ovim konceptom obilježava Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori“ čime je, kako je rekao, potvrđen kontinuitet i ozbiljnost ove proslave.

„Ovom svečanom akademijom, kao središnjim događajem proslave, na poseban način proslavljamo dane posvećene hrvatskome narodu u Crnoj Gori te njegovoj nepodijeljenoj pripadnosti Katoličkoj crkvi u Hrvata“, poručio je Deković.

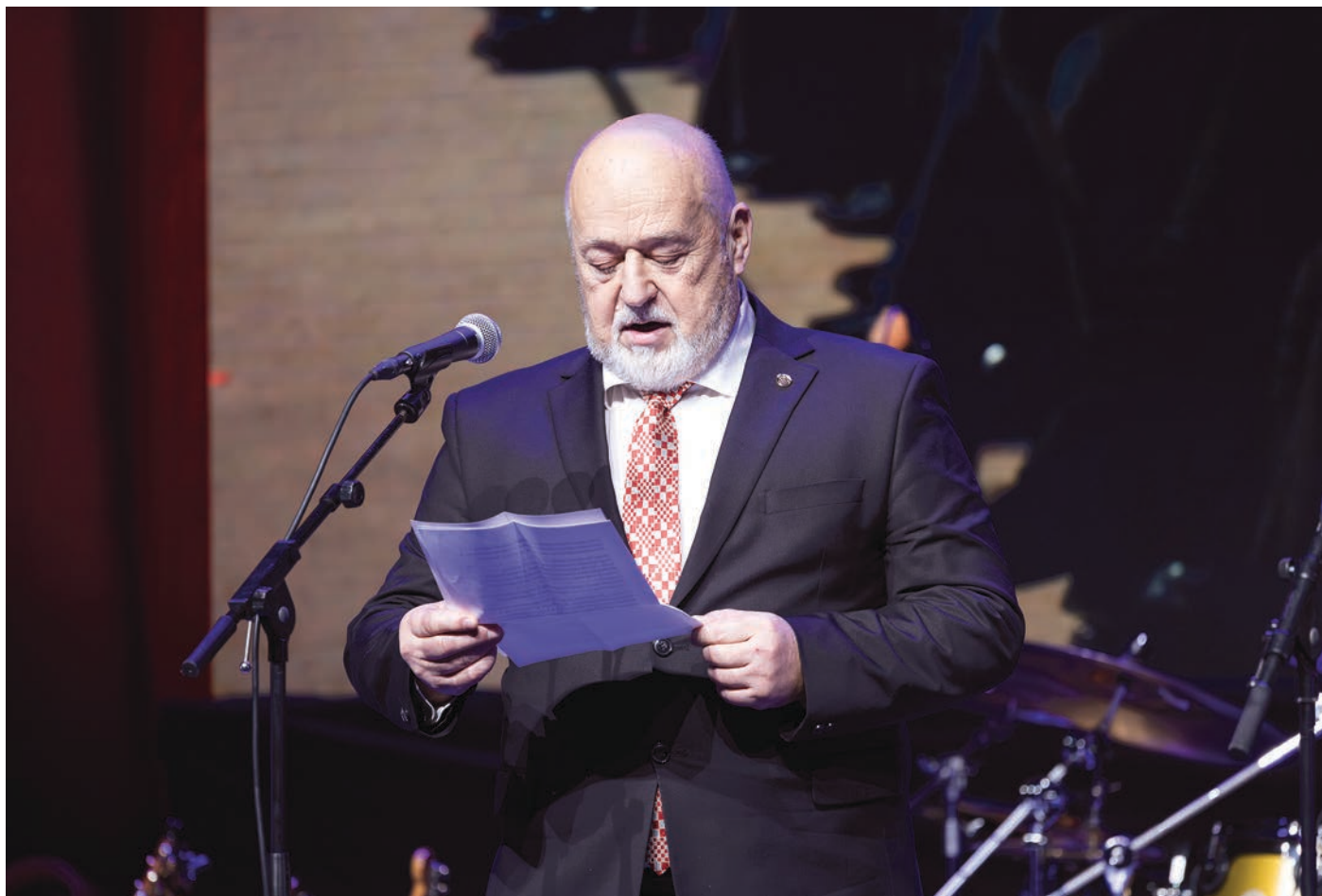
Govoreći o identitetu, naglasio je dvostruku pripadnost: zavičajnu i nacionalnu.

„Mi, Hrvati u Boki kotorskoj i u Crnoj Gori, i duhovno i identitetski pripadamo ovom prostoru. To je naš zavičaj i to će zauvijek ostati. Zavičaju pripadamo kulturom, poviješću i tradicijom, ali identitetski pripadamo svojoj matici – Republici Hrvatskoj – i to uvijek trebamo s ponosom isticati.“

Deković je kao poseban simbol naglasio isticanje hrvatske zastave na zgradama općina Tivat i Kotor, gradova s najvećim udjelom Hrvata u Crnoj Gori.

„Vijorenje hrvatske zastave nije tek simbol. To je izraz ponosa, zajedništva i opstojnosti na ovim prostorima. Ona je dokaz da nas još ima, ali i zalog, a ne samo nada, da će nas biti i ubuduće.“

U kontekstu ulaska Crne Gore u Europsku uniju, Deković je poručio kako zastava svjedoči da „u Crnoj Gori danas žive samosvjesni, identitetski osviješteni Hrvati koji se po-

nose svojim podrijetlom, jezikom, poviješću, kulturom i vjerom“.

Također je podsjetio na zavjet ispunjen postavljanjem biste prvome hrvatskom **kralju Tomislavu**, kao i na 372. obljetnicu Peraške bitke, u kojoj su malobrojni Peraštani izvojevali pobjedu nad nadmoćnijom osmanjskom vojskom. Kao znak zajedništva hrvatskoga naroda, osvrnuo se i na dolazak hrvatskoga **banu Petra Zrinskog** nakon bitke te na mač darovan Peraštanima koji se i danas čuva u muzeju, a prisutnost predstavnika Bokeljske mornarice na svečanoj akademiji označio je živim svjedočanstvom tih povijesnih veza.

ADRIJAN VUKSANOVIĆ:

„Crna Gora je naša država, hrvatstvo je naš identitet

Zastupnik u Skupštini Crne Gore i predsjednik Hrvatske građanske inicijative **Adrijan Vuksanović** održao je upečatljiv govor u kojem je naglasio prijelaz iz razdoblja šutnje u razdoblje otvorenog i ponosnog samoizražavanja.

„Trinaesti siječnja je dan kada slavimo ono što su Hrvati afirmirali na ovom području. Ali to nije dan kada se samo prisjećamo. Prošlost je na našoj strani, ali i budućnost mora biti na našoj strani“, istaknuo je.

Posebno je naglasio europsku perspektivu Crne Gore.

„Razmišljamo o Europi u kojoj će svi u slobodi izražavati svoju nacionalnu, vjersku i svaku drugu pripadnost. Mi, Hrvati, od početka se zalažemo za takvo društvo, gdje raznolikost nije opasnost, nego normalnost. To je mjerilo zrelosti jednog društva.“

Također je poručio: „U svakom kotorskom kamenu, uz zvuke katedralnih zvona, u dobrotskoj čipki, u Fašinadi i u Bokeljskoj mornarici duboko smo utisnuli svoj trag. I da – to je sve naše. Nikome nismo uzeli. Mi smo to dali.“

Podsjetio je na desetljeća „hrvatske šutnje“ u Boki kotorskoj.

„Bilo je vremena kada je više kamen govorio o nama nego mi sami o sebi. Danas je vrijeme da mi govorimo u ime tog kamena, u ime sadašnje generacije i u ime zajedničke budućnosti.“

Vuksanović je jasno istaknuo kako su ovdašnji Hrvati bezuvjetno i beskompromisno lojalni građani Crne Gore.

„Crna Gora je naša država, mi je volimo i nećemo je mijenjati. Ali, jednako tako, hrvatstvo je naš nacionalni identitet. Mi ga volimo i nećemo ga mijenjati.“

Naglasio je kako Hrvati nisu „ni-
čiji etnički materijal“, nego autohton
i emancipatorski narod koji je sudje-
lovao u svim važnim procesima za
dobrobit cijele zajednice.

„Glasno ćemo pjevati ono što smo
nekad šutjeli. Glasno ćemo izražavati
ono što jesmo, u miru sa svima, ne
klanajući se pred nikim“, zaključio je
Vuksanović.

SUNČANA GLAVAK:

„**Europa je prostor u
kojem se identiteti štite
i jačaju**

Hrvatska zastupnica u Europsko-
me parlamentu **Sunčana Glavak** ista-
knula je snažnu i trajnu potporu Re-
publike Hrvatske hrvatskoj zajednici
u Crnoj Gori te europskoj perspektivi
te države.

Naglasila je kako dolazi već petu
godinu zaredom, ne samo „emotivno
i deklarativno“, nego i s jasnom po-
litičkom potporom Vlade Republike
Hrvatske.

„Vjerujem, kao članica Odbora za
stabilizaciju i pridruživanje, da će
Crna Gora postati sljedeća članica
Europske unije. To od srca želim“, po-
ručila je.

Govoreći o identitetu, istaknula
je: „Jezik nije samo sredstvo spora-
zumijevanja, on je pamćenje nara-
da. Kultura nije samo tradicija, ona
je vidljiva povijest. Crkva nije samo
građevina, ona je mjesto okupljanja
i prijenosa vrijednosti.“

Posebno je pohvalila mlade koji
„ponosno nose nošnje svojih pre-
daka, ali i stvaraju nove glazbene i
kulturne izričaje“, naglašavajući da
hrvatski identitet „nije zatvoren u
prošlosti, nego je živ, moderan i sa-
mouvjeren“.

Istaknula je da Europa „nije pro-
stor u kojem se identiteti gube, već
prostor u kojem se štite, poštuju i
jačaju“, te da manjinska prava nisu
slabost države, nego njezina snaga.

„Dok god hrvatska riječ ovdje
živi, hrvatski narod u Crnoj Gori stoji
uspravno i nepokolebljivo u svojoj
europskoj budućnosti“, naglasila je
Glavak, ujedno uputivši zahvalu pr-
vom čovjeku Hrvatskoga nacional-
nog vijeća na svemu što čini za hr-
vatski narod u Crnoj Gori.

BLAŽ PEZO:

„**Vaša baština neodvojiv
je dio hrvatske povijesti**

Dubrovačko-neretvanski župan **Blaž
Pezo** izrazio je punu potporu Hrvatima
u Crnoj Gori u njihovim nastojanjima za
očuvanje jezika, kulture i tradicije.

ZVONKO MILAS: „HRVATSKI GLASNIK I RADIO DUX SNAŽAN GLAS ZAJEDNICE“

Zvonko Milas, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, obraćajući se na svečanoj akademiji u Tivtu, istaknuo je trajnu potporu Republike Hrvatske sunarodnjacima u Boki kotorskoj i diljem Crne Gore te naglasio kako mu je iznimna čast da u svoje ime i u ime predsjednika Vlade Republike Hrvatske **Andreja Plenkovića** čestita Dan hrvatskoga naroda.

Naglasio je kako su Hrvati izvan domovine važan dio hrvatskoga nacionalnog bića i važan čimbenik unutarnje hrvatske politike.

„Predsjednik Vlade istaknuo je više puta potrebu snažnijeg povezivanja i suradnje na političkoj, gospodarskoj i kulturnoj razini. U 200. jubilarnom broju Hrvatskoga glasnika jasno je poručio kako su Hrvati Crne Gore prioritet Vlade Republike Hrvatske. Te riječi nisu samo poruka, nego trajna obveza“, poručio je Milas.

Govoreći o protekloj godini, obilježenoj izazovima i političkim napetostima, istaknuo je kako je ostvareno i niz važnih pomaka. Posebno je istaknuo medije na hrvatskome jeziku u Crnoj Gori.

„Tiskani medij Hrvatski glasnik uvršten je na listu projekata od strateškog značaja za Hrvate u Crnoj Gori. Nedavno je objavljen njegov 200. broj, što je uspjeh vrijedan svake pohvale. To je potvrda predanog rada svih koji godinama čuvaju riječ i identitet našega naroda“, napomenuo je Milas.

Dodao je kako je i elektronički medij Radio Dux proglašen strateškim projektom, naglasivši da su mediji „nositelji identiteta i snažan, jasan glas zajednice koja brojčano možda nije velika, ali je povijesno i kulturno iznimno značajna“.

Milas je podsjetio i na kontinuiranu potporu obrazovanju. Hrvatska vlada osigurava stipendije studentima hrvatske nacionalnosti koji studiraju u Hrvatskoj, ali i onima koji studiraju u Crnoj Gori.

„Pozivam roditelje, obitelji i same mlade da se prijave. Na raspolaganju je 30 stipendija. To je ulaganje u znanje, ali i u snažniju povezanost s domovinom“, poručio je.

Govoreći o suradnji dviju država, istaknuo je kako je nakon višegodišnjih nastojanja održana sjednica Međuvladina mješovitog odbora za zaštitu prava manjina između Hrvatske i Crne Gore. Izrazio je uvjerenje da će donesene preporuke pridonijeti boljem razumijevanju i unapređenju položaja zajednica u obje države.

Posebno je istaknuo odluku Vlade Crne Gore o trajnom prijenosu vlasništva nad Domom kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi Republici Hrvatskoj.

„Dom osnovan 1922. godine ima snažno simboličko i stvarno značenje za hrvatsku zajednicu. On je središte okupljanja, identiteta i kulturnog života Hrvata u Boki kotorskoj“, rekao je Milas.

Podsjetio je i na izmjene Zakona o odnosima s Hrvatima izvan Republike Hrvatske, kojima je uspostavljen Savjet mladih Hrvata izvan Republike Hrvatske.

„Na nama je stvoriti okvir za djelovanje, a na mladima je da svojim znanjem i energijom grade budućnost. Savjet će imati 65 članova iz cijeloga svijeta, među njima i predstavnika iz Crne Gore“, rekao je, pozdravivši članicu Savjeta **Kristinu Janović** i ujedno istaknuo iznimnu kvalitetu političkog i javnog djelovanja **Adrijana Vuksanovića**.

Državni tajnik uputio je na kraju obraćanja zahvalu na predanom radu i predsjedniku Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimiru Dekoviću**, kao i ostalim predstavnicima hrvatskih udruga.

„Čestitam vam vaš blagdan. Želim vam puno zdravlja i uspjeha, ali iznad svega želim da nastavimo surađivati, graditi i stvarati vrijednosti na dobrobit hrvatske zajednice u Crnoj Gori i cijeloga hrvatskog naroda“, zaključio je Milas.

Naglasio je kako je djelovanje ovdašnje zajednice „trajni i prepoznatljiv simbol hrvatskoga rada i identiteta“ te da je hrvatska prisutnost u Boki kotorskoj „neodvojiv i važan dio ukupne hrvatske povijesti“.

„Mi u Dubrovniku dajemo punu potporu svemu što činite kako biste sačuvali hrvatsku prisutnost, kulturu, baštinu i povijest“, rekao je Pezo, ističući važnost dijaloga i međusobnog poštovanja kao temelja stabilne perspektive za sve građane Crne Gore.

DAMIR ZORIĆ:

„Čuvajte jezik, držite se Crkve i budite zajedno“

Predsjednik Matice hrvatske **Damir Zorić** naglasio je izniman, ali nedovoljno poznat doprinos Hrvata iz Boke kotorske i Crne Gore hrvatskoj kulturi i povijesti.

„Kad sam istraživao tko su Hrvati u Boki kotorskoj, ostao sam iznenađen. Neizmjereno mnogo dali ste hrvatskoj nacionalnoj pozornici duha, kulture i povijesti. S tim se malo koja grana hrvatskoga naroda može usporediti“, istaknuo je.

Upozorio je, međutim, da se o tome u Hrvatskoj malo zna te pozvao na ispravljanje te nepravde i vraćanje bokeljskih Hrvata na „nacionalnu pozornicu“, naglasivši da su integralni dio hrvatskoga naroda.

Predsjednik Matice hrvatske svojim sunarodnjacima u Crnoj Gori uputio je i tri poruke.

„Čuvajte svoj hrvatski jezik – i nikada ne dajte da ga se naziva drugim imenom. Držite se svoje Crkve, jer ona je okosnica ove male, hrabre i samozatajne zajednice. I, držite se zajedno.“

Na svečanoj akademiji pročitane su čestitke hrvatskog i crnogorskog predsjednika, **Zorana Milanovića** i **Jakova Milatovića**, dok je predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća

OPĆINA KOTOR OBILJEŽILA DAN HRVATSKOGA NARODA U CRNOJ GORI

Predsjednik Općine Kotor **Vladimir Jokić** u povodu Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori upriličio je prijam za predstavnike hrvatskih udruga iz Kotora.

Susretu je nazočio predsjednik Skupštine općine Kotor **Vojin Batuta** te **Marija Mihaliček**, predsjednica Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj, predsjednica Hrvatske kulturne udruge „Tomislav“ **Zrinka Velić**, predsjednica Hrvatske kulturne udruge „Staduni“ **Nada Baldić**, predsjednik Gospodarskog foruma Boke **Vedran Milošević**, dok je Hrvatsko građansko društvo Crne Gore predstavljao **Nikola Dončić**, glavni i odgovorni urednik Hrvatskoga glasnika.

Predstavnici kotorskih udruga hrvatskoga naroda izrazili su zadovoljstvo plodonosnom suradnjom s Općinom Kotor, predstavivši projekte ostvarene uz pomoć Tajništva za kulturu, sport i društvene djelatnosti. Posebno je naglašeno razumijevanje i kvalitetan odnos s tajnicom Tatjanom Kriještorac i predsjednikom Jokićem.

Naglašeno je kako hrvatske udruge u Crnoj Gori značajnu podršku za realizaciju projekata dobivaju od Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske te kako bi bilo neophodno da nositelji državne vlasti u Crnoj Gori po pitanju odnosa prema statusu i potrebama hrvatskoga naroda slijede primjer Općine Kotor.

Predsjednik Jokić naglasio je da ovdašnju hrvatsku zajednicu ne promatra kao manje brojan narod, već kao iskonski temelj grada i da će, kako je utvrdio, tako biti dok je i Kotor.

Istaknuo je da nesuglasice između Republike Hrvatske i Crne Gore nisu ni najmanje narušile odnose s hrvatskim narodom u Kotoru, izazivši opredjeljenje lokalne samouprave u daljnje snaženje zajedničke suradnje, uz iznošenje optimističnog stava kako će izmjene zakonskih odredbi omogućiti dodjelu općinskog prostora Matici hrvatskoj, kao i kotorskim organizacijama koje čuvaju bogato kulturno nasljeđe grada i zaljeva.

U povodom Dana hrvatskoga naroda, u skladu sa zakonom, na zgradi Općine Kotor istaknuta je i zastava Republike Hrvatske, službenog obilježja hrvatske zajednice u Crnoj Gori, a to je učinjeno i u Tivtu.

Zvonimir Deković, u povodu 1100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva, za služnim pojedincima uručio jubilarne povelje.

U glazbenom programu svečane akademije sudjelovali su operna umjetnica **Marina Cuca Franović** te sastav „Hrvatske ruže“, a uvertira proslave pripala je prvaku hrvatskoga glumišta Jošku Ševi, koji je interpretirao poemu *Boka Vjenceslava Čížeka*.

Svečanoj akademiji u Tivtu, među ostalima, nazočili su kotorski biskup **mons. Mladen Vukšić**, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonko Milas**, generalna konzulica Republike Hrvatske **Jasminka Lončarević**, opunomoćeni ministar Veleposlanstva Republike Hrvatske **Boris Belanić**, ministar ljudskih i manjinskih prava u Vladi Crne Gore **Fatmir Gjekja**, državni tajnik Ministarstva obrane Republike Hrvatske **Branko Hrg**, državni tajnik Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske **Frano Matušić**, državni tajnik Ministarstva ljudskih i manjinskih prava u Vladi Crne Gore **Astrit Hoxha**, zastupnica Hrvatskoga sabora i predsjednica Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Republici Srbiji **Jasna Vojnić**, posebni savjetnik u Državnome uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Milan Bošnjak**, predsjednik Bošnjačkog vijeća u Crnoj Gori **Suljo Mustafić**, predsjednik Izvršnog odbora Bošnjačkog vijeća u Crnoj Gori **Mirsad Rastoder**, generalni tajnik Savjeta Muslimanskog naroda Crne Gore **Kadrija Kurpejović**, predsjednik Romskog savjeta **Mensur Šaljaj**, zastupnik u Skupštini Crne Gore i predsjednik Demokratske unije Albanaca **Mehmed Zenka**, načelnik Općine Konavle **Božo Lasić**, menadžerica Općine Tivat **Ivona Petrović**, predsjednik Bošnjačkoga demokratskog pokreta **Sead Šahman**, predsjednik Bokeljske mornarice **Dennis Vukašinović**, voditeljica Hrvatske matice iseljenika u Dubrovniku **Maja Mozara**, predsjednica Ogranka Matice

HRVATSKO GRAĐANSKO DRUŠTVO: „OVAJ DAN POZIV JE NA ODGOVORNOST I JAČANJE ZAJEDNIŠTVA“

U povodu Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, koji se obilježava 13. siječnja, u znak trajnog sjećanja na 809. godinu i povijesni trenutak kada su moći svetoga Tripuna prenesene iz Carigrada u Kotor, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore dostojanstveno je obilježilo ovaj značajan datum isticanjem hrvatske i crnogorske zastave u Starome gradu, na zgradi u kojoj se nalaze prostorije Društva.

„Ovaj simbolični čin predstavlja izraz duboke ukorijenjenosti hrvatske zajednice u povijesni, kulturni i duhovni prostor Crne Gore, ali i potvrdu trajne pripadnosti iznimno bogatom naslijeđu Kotora i Boke kotorske, prostora prožetog stoljetnim suživotom i međusobnim poštovanjem.“

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, koje ove godine obilježava četvrt stoljeća postojanja i djelovanja, ovom prigodom uputilo je svečane i iskrene čestitke svim Hrvatima i Hrvatima u Crnoj Gori, uz poziv na daljnje jačanje zajedništva, odgovornosti i zajedničkog djelovanja u očuvanju i prenošenju nacionalnoga identiteta, hrvatskoga jezika te bogatoga kulturnog i povijesnoga naslijeđa, kao neotuđivih vrijednosti koje obogaćuju ukupni kulturni i društveni život Crne Gore.

hrvatske u Boki kotorskoj **Marija Mihaliček**, ravnateljica Instituta za migracije **Marina Perić Kaselj**, ravnatelj Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore **Gzim Hajdinaga**, ravnatelj Državnog arhiva Crne Gore **Danilo Mrvaljević**, voditelj Odjela za onomastiku i etimologiju Instituta za hrvatski jezik **Domagoj Vidović**, ravnatelj biogradskog Zavičajnog muzeja **Draženko Samardžić**, predsjednik

Zrinske garde **Đuro Bel**, umirovljeni viceadmiral **Ante Urlić** te upravitelj Fondacije „Antun Gustav Matoš“ u Beogradu **Marin Piuković**.

Proslavu Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori potpomogli su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Osječko-baranjska županija, Varaždinska županija, „Odašiljači i veze“ d.o.o. te vinarija „Storia di Pietra“ ■

U KOTORU SLAVLJENA MISA ZA DOMOVINU I HRVATSKI NAROD

„Pozvani smo prisjetiti se od koga dolazimo, svoga krštenja i povijesti našega naroda koja je vezana uz Crkvu i papu te to prenositi budućim naraštajima. Svoje poslanje na ovome svijetu možemo izvršiti i pred Boga doći čista obraza i ruku punih darova – ako budemo s Bogom i budemo činili dobro“

Tekst: Nikola Dončić
Foto: Haris Mekić

U povodu Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, koji se tradicionalno slavi 13. siječnja, u kotorskoj katedrali-bazilici svetoga Tripuna slavljen je sveta misa za domovinu i hrvatski narod.

Ovogodišnja proslava bila je dodatno obilježena liturgijskim slavljem Kristova krštenja, kojim završava božićno vrijeme i započinje vrijeme tijekom godine, što je dalo snažan duhovni okvir molitvi za narod i domovinu.

Euharistijsko slavlje predvodio je kotorski biskup **mons. Mladen Vukšić**, koji je u uvodnoj riječi istaknuo kako je svaka sveta misa, bilo u katedrali bilo u župnim crkvama, uvijek molitva za narod i sve vjernike određene zajednice. Posebno je naglasio značenje 13. siječnja za Hrvate u Crnoj Gori.

„Mi kao zajednica slavimo Kristovo krštenje, ali isto tako ovu svetu misu želimo prikazati i moliti se za našu domovinu i za hrvatski narod. Na poseban način, jer je 13. siječnja Dan hrvatskoga naroda ovdje u Crnoj Gori.“

Podsjetio je kako Crkva trajno moli za narod, da ostane vjeran Bogu, da s Njime surađuje i da u svijetu svjedoči svoje kršćansko poslanje.

„Crkva se uvijek moli za narod, da ostane Bogu vjeran, da surađuje s Bogom i da na ovome svijetu svjedoči da smo kršćani. Naša domovina nije samo ovdje. Idemo prema vječnoj domovini koju nam Bog pripravlja u svome kraljevstvu.“

U propovijedi je biskup Vukšić istaknuo duboko teološko značenje Kristova krštenja kao početka Njegova javnog

djelovanja. Taj događaj, naglasio je, očituje zajedništvo Presvetoga Trojstva i Isusovu potpunu poslušnost Ocu.

„Isus se ponižava – ne samo da postaje čovjekom, nego staje pred Ivanom Krstiteljem i čeka svoj red na krštenje. I dok ga Ivan krsti, otvaraju se nebesa.“

Otvaranje nebesa, objasnio je, znak je da je čovječanstvu po Kristu ponovno otvoren pristup vječnosti, koji je bio zatvoren grijehom prvih ljudi. Krist je „novi Adam“ koji ponovno otvara put prema Bogu.

Sažimajući Isusov život riječima apostola Petra, biskup je podsjetio na jednostavnu, ali zahtjevnju zadaću svakog čovjeka i svakog naroda.

„Bog pomaza Duhom Svetim i snagom njega koji je, jer Bog bijaše s njime, prošao zemljom čineći dobro.“ Dodao je kako je u toj rečenici sadržana sva mudrost evanđelja: „Sve su teologije suvišne ako se čovjek drži ovoga – biti s Bogom i činiti dobro. To je put koji vodi u vječnost, u Božje kraljevstvo.“

Značajan dio propovijedi bio je posvećen povijesnoj povezanosti hrvatskoga naroda s Crkvom i Svetom Stolicom. Biskup je podsjetio na 641. godinu, kada **papa Ivan IV.**, podrijetlom iz Dalmacije, šalje opata **Martina** u Dalmaciju, gdje susreće novodoseljeni narod i bilježi njegovu otvorenost kršćanstvu – događaj koji se smatra početkom pokršćavanja Hrvata.

„I ovo nisu mitovi, nisu neke priče, nije usmena predaja, nego pisani dokument.“

Kotorski biskup spomenuo je i 879. godinu, kada **papa Ivan VIII.** priznaje hrvatsku državu **kneza Branimira**, kao i 925. godinu i potvrdu **kralja Tomislava** u kontekstu splitskih crkvenih sabora. Osvrnuo se i na noviju povijest, ističući ulogu Crkve i papa u priznanju moderne hrvatske države.

„Naš narod je vezan uz papu, uz Crkvu, uz Boga. To je znak i dokaz da će narod živjeti ako je vezan uz Boga, ako živi s Bogom.“

Govoreći o sadašnjosti, biskup je upozorio na demografsko nestajanje i izazove s kojima se suočava hrvatski narod, ne samo u Crnoj Gori, nego i šire.

„Vidimo da nas nestaje, da nas je manje. Jedan od razloga jest taj što ne živimo s Bogom. Treba biti odvažan: biti s Bogom, računati na Boga, uzdati se u Boga.“

Naglasio je kako je život prolazan te da su svi ljudi usmjereni prema vječnosti.

„Svi ćemo mi ovaj svijet ostaviti. Računamo li na Boga, na vječnost ili mislimo da je ovo sve?“

Na kraju je uputio snažan poziv na očuvanje vjerskoga i nacionalnoga identiteta, na prijenos vjere i povijesne svijesti budućim naraštajima te na odgovorno izvršavanje vlastitoga poslanja.

„Pozvani smo prisjetiti se od koga dolazimo, svoga krštenja i povijesti našega naroda koja je vezana uz Crkvu i papu te to prenositi budućim naraštajima. Svoje poslanje na ovome svijetu možemo izvršiti i pred Boga doći čista obraza i ruku punih darova – ako budemo s Bogom i budemo činili dobro“, zaključio je mons. Vukšić.

Na misi u kotorskoj katedrali, uz brojne vjernike, bili su generalna konzulica Republike Hrvatske **Jasminka Lončarević**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimir Deković**, poslanik u Skupštini Crne Gore i predsjednik HGI **Adrijan Vuksanović**, predsjednik Bokeljske mornarice **Denis Vukašinović**, predsjednik Zrinske garde **Đuro Bel** s gardistima, **Domagoj Vidović**, znanstvenik s Instituta za hrvatski jezik te **Joško Ševo**, prvak hrvatskoga glumišta i profesor na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu ■

ZAJEDNIŠTVOM PROSLAVLJEN KOTORSKI ZAŠTITNIK

„Sveti Tripun nas poziva da budemo odvažni vjernici, osobito u vremenu kada je možda lako šutjeti, ali teško svjedočiti. Obrana grada danas ne znači oružanu borbu, nego zalaganje za istinu i pravdu, poštenje i solidarnost. Budućnost svakoga grada ovisi o kvaliteti života njegovih stanovnika, o snazi obitelji i spremnosti na izgradnju zajedništva i mira”, naglasio je nadbiskup Zdenko Križić

Tekst: Nikola Dončić

Foto: Radio Dux, Haris Mekić, Nikola Dončić

Lodama svetome Tripunu, koje je s trijema katedrale uz podizanje svečeva stijega 27. siječnja u podne izgovorio ovogodišnji mali admiral **Krsto Tonijev Petrović**, otpočele su 1217. svečanosti u čast zaštitnika Kotora i Kotsorske biskupije.

Lode su tradicionalne pohvale svecima zaštitnicima, a njihovi tekstovi sačuvani su u srednjovjekovnim grado-

vima istočnojadranske obale: Zadru, Splitu, Dubrovniku i Kotoru. Danas se jedino u Kotoru izgovaraju uoči blagdana svetoga Tripuna. Od 16. stoljeća, kada Bokeljska mornarica preuzima vanjsku proslavu svetkovine, izgovara ih mali admiral.

Uz brojne građane te mornare i čelnike Bokeljske mornarice, lodama su nazočili predsjednik Skupštine Općine

Kotor **Vojin Batuta**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimir Deković**, potpredsjednik Općine Kotor **Igor Kumburović**, tajnica Tajništva za kulturu, sport i društvene djelatnosti Općine Kotor **Tatjana Kriještorac**, te **Danijela Petrović Jablan**, članica Upravnog odbora Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore.

Ovaj tradicionalni događaj prigodnim taktovima oplemenila je Gradska glazba Kotor, a nakon izgovaranja pohvala, vjernici su se u katedrali, uz molitvu i pjevanje himna, dostojanstveno poklonili pred svečevom relikvijom – slavnom glavom.

Tripundanske svečanosti nastavljene su 2. veljače kađenjem moći svetoga Tripuna, kada se u katedrali služi svečana večernja misa i služba čitanja. Kađenje svetih moći obavlja se visećim kadionicama prema obredniku iz 16. stoljeća, a u njemu sudjeluje šest katoličkih i šest pravoslavnih vjernika, što predstavlja običaj koji je nastao dosta kasnije.

Na liturgijski dan svetkovine, 3. veljače, **don Željko Pasković**, župnik stolivski i prčanski, predslavio je jutarnju svetu misu te u propovijedi stavio naglasak na mučeništvo svetoga Tripuna i kršćansko razumijevanje života, smrti i vječnosti.

Istaknuo je kako mučeništvo ne predstavlja kraj, nego prijelaz u puninu života s Bogom. Sveti Tripun, još kao mladić, radosno je i postojano prihvatio trpljenje, svjedočeci nepokolebljivu vjeru. Nije, naglasio je propovjednik, išao u smrt, nego u život, siguran da ga čeka susret s Gospodinom.

Polazeći od Jakovljeve poslanice koja život opisuje kao „dim što se načas pojavi i zatim ishlapi“, preko Pavlova nauka o grijehu i smrti, do Kristova obećanja vječnoga života, don Željko podsjeća kako je smrt otajstvo pred kojim čovjek strepi, ali i stvarnost koju vjera preobražava nadom. Kršćanin se ne poziva na bezosjećajnost pred smrću, nego na povjerenje u Boga, jedinoga gospodara života te na hrabrost onih koji se ne boje onih što ubijaju tijelo, ali ne mogu ubiti dušu.

Propovjednik je poručio da i naš život treba biti trajna priprava za susret s Gospodinom, jer smrt nije svršetak, nego susret s Bogom živih.

Pozvao je vjernike da se zagledaju u primjer svetoga Tripuna i drugih svetaca, preispitujući vlastitu spremnost na susret s Kristom te, prožeti nadom uskrsnuća, svoj život jednom zaključie radosnim usklikom: „Slava, slava, slava.“

Središnji događaj bila je vanjska proslava svetoga Tripuna, koja je 8. veljače okupila veliki broj vjernika, svećenstva i mornara Bokeljske mornarice iz Kotora, Tivta te Herceg Novog, kao i hrvatskih bratovština Bokeljske mornarice iz Splita, Rijeke, Pule, Zagreba i Dubrovnika.

U pratnji Gradske glazbe Kotor i puhačkih orkestara iz Marije Bistrice i Fužina, oformljeni odred Bokeljske mor-

narice uputio se pred katedralu svetoga Tripuna, gdje je admiral **Mirko Vičević** obavio smotru mornara. Nakon ispaljenoga počasnog plotuna i blagoslova kotorskoga biskupa **Mladena Vukšića**, otplesano je tradicionalno kolo svetoga Tripuna, uključujući figuru sidra, koja je nakon dugog niza godina ponovno izvedena prošle godine.

Svetu misu u katedrali služio je **Zdenko Križić**, splitsko-makarski nadbiskup i metropolit, dok su se, uz brojne domaće svećenike i hodočasnike, u koncelecijaciji pridružili susjedni nadbiskupi i biskupi: barski nadbiskup **Rrok Gjonlleshaj**, zadarski nadbiskup **Milan Zgrablić**, dubrovački biskup **Roko Glasnović**, šibenski biskup **Tomislav Rogić**, hvarski biskup **Ranko Vidović**, mostarsko-duvanjski i trebinjsko-mrkanski biskup **Petar Palić**, nadbiskup u miru **Marin Barišić**, biskup u miru **Ilja Janjić**, rektor Hrvatskoga nacionalnog svetišta Marije Bistrice **Tomica Šestak**, te **don Nicola Laricchia**, župnik Adelfije blizu Barija.

Mons. Vukšić na početku misnog slavlja uputio je riječi srdačne dobrodošlice okupljenima na proslavi blagdana svetoga Tripuna, izrazivši radost i zahvalnost što se vjernici okupljaju oko Kristova oltara i moćnoga zagovornika Biskupije i grada.

Čestitao je svetkovinu svima nazočnima i onima koji sudjeluju duhovno, istaknuvši kako proslava i ove godine povezuje štovatelje iz Crne Gore, Hrvatske te Bosne i Hercegovine, potvrđujući duboke duhovne, povijesne i kulturne veze. Posebno je pozdravio nazočne nadbiskupe i biskupe, svećenike, redovnike i redovnice, predstavnike državnih i gradskih vlasti, kulturnih ustanova, udruga i bratovština, kao i članove puhačkih orkestara i zborova.

Uputio je i osobitu zahvalu admiralu i malome admiralu Bokeljske mornarice na vjernosti tradiciji i svjedočanstvu bogate baštine.

Nadbiskup Zdenko Križić istaknuo je u propovijedi kako slavlje zaštitnika Kotske biskupije i grada Kotora „nije samo uspomena na davni događaj iz trećega stoljeća, nego živa poruka Crkvi koja i danas želi ostati vjerna Kristu“.

Govoreći o životu mladoga mučenika, podsjetio je da je Tripun rođen oko 232. godine u Maloj Aziji, u skromnoj obitelji te da je već u osamnaestoj godini, za progona cara Decija, podnio mučeništvo.

„Ono najvažnije nije njegova čudesna moć, nego čvrstoća i snaga njegove vjere“, naglasio je nadbiskup, podsjetivši na riječi koje je svetac, po uzoru na svetoga Pavla, ispovijedio: „Krist mi je život, a smrt dobitak.“

Istaknuo je kako su progoni, umjesto da unište Crkvu, postali izvor njezine snage: „Krv mučenika postala je sjeme novih kršćana.“ Citirajući Tertulijana, podsjetio je na riječi upućene progoniteljima: „Što nas više kosite, mi postajemo brojniji.“

Crkva se, rekao je, gradila na temeljima mučeništva, na „velikoj ljubavi prema Isusu“, zbog čega su prvi kršćani relikvije mučenika ugrađivali u temelje crkava i oltare, želeći da ista vjera i ista ljubav ostanu trajno žive.

„Mučenici nisu bili fanatici, nego ljudi duboke vjere i dubokog iskustva Boga“, naglasio je. Upravo ih je to iskustvo oslobađalo straha i davalo im nadnaravnu snagu. „Jako iskustvo Boga oslobađa straha. Ljudi duboke vjere znaju da Bogu nije ništa nemoguće i da je s Bogom sve moguće“, rekao je nadbiskup, primjenjujući tu poruku i na današnje vjernike.

Podsjetio je na to da je od početka 9. stoljeća, kada su relikvije svetoga Tripuna donesene u Kotor, on postao čuvar grada, njegovih obitelji i pomoraca te trajno obilježio identitet, kulturu i vjeru ovoga prostora.

„Ovaj blagdan nije samo liturgijski dan, nego i duhovna obnova grada, podsjećanje na to da je Isus stoljećima bio u središtu ovoga grada“, poručio je.

Razmatrajući aktualnost poruke svetoga Tripuna, nadbiskup je upozorio na izazove današnjega vremena - kompromise, relativizam, ravnodušnost i gubitak duhovnosti.

„Sveti Tripun nam poručuje: prionite uz Krista i neće se nikada pokajati“, rekao je te istaknuo kako se svetost ostvaruje uz poniznost i služenje. „Svetost nije nešto uzvišeno i nedostižno, nego su to konkretna djela ljubavi i dobrote“, naglasio je, podsjetivši na evanđeoski opis Isusa koji je „prošao zemljom čineći dobro“.

Vjernike je pozvao na hrabro i odgovorno svjedočenje: „Sveti Tripun nas poziva da budemo odvažni vjernici, osobito u vremenu kada je možda lako šutjeti, ali teško svjedočiti. Obrana grada danas ne znači oružanu borbu, nego zalaganje za istinu i pravdu, poštenje i solidarnost. Budućnost svakoga grada ovisi o kvaliteti života njegovih stanovnika, o snazi obitelji i spremnosti na izgradnju zajedništva i mira“, naglasio je mons. Križić.

Nadbiskup je, zaključujući, potaknuo okupljene da svetoga Tripuna ne promatraju „kao dalekog junaka, nego kao

bliskog prijatelja i zagovornika“, kao i da njegov primjer bude poticaj na vjernost Kristu i kršćansko življenje. „Što budemo više kršćani, to će i naše mjesto biti više ispunjeno Božjim blagoslovom“, poručio je mons. Križić.

U iznimno raskošnoj procesiji Starim gradom, uz zvona i glazbu triju orkestara te brojne hodočasnike i vojne postrojbe, nošene su svete relikvije, kojima se ispred svojih bogomolja poklonilo svećenstvo i vjernici Srpske pravoslavne crkve i Crnogorske pravoslavne crkve. Prosesija je završila povratkom u katedralu i cjelivanjem slavne glave.

Proslavi svetkovine nazočili su **Davor Božinović**, potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i ministar unutarnjih poslova, **Jasminka Lončarević**, generalna konzulica Republike Hrvatske, **Boris Belanić**, opunomoćeni ministar pri Veleposlanstvu Republike Hrvatske, **Vladimir Jokić**, predsjednik Općine Kotor, **Vojin Batuta**, predsjednik Skupštine Općine Kotor, **Josip Milički**, načelnik Općine Marija Bistrica, **Dobri Vlahović**, izaslanica ministricke kulture i medija u Vladi Crne Gore, **Zvonimir Deković**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, **Adrijan Vuksanović**, zastupnik u Skupštini Crne Gore i predsjednik Hrvatske građanske inicijative, **Marija Mihaliček**, predsjednica Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj, **Danijela Petrović Jablan**, članica Upravnog odbora Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, **Zrinka Velić**, predsjednica Hrvatske kulturne udruge „Tomislav“ iz Kotora, **Nada Baldić**, predsjednica Hrvatske kulturne udruge „Staduni“ iz Kotora, kao i ostali predstavnici kulturnih i društvenih institucija.

Liturgijsko slavlje uveličali su udruženi pjevački zborovi „Sveti Roko“ iz Jesenica i „Gospa Fatimska“ iz Škrapa u Splitu, pod ravnanjem i uz orguljašku pratnju **Slave Tomaša**.

Ovogodišnja proslava svetoga Tripuna posebna je zbog obnove starog prijateljstva Bokeljske mornarice i sinjskih alkara koji su, predvođeni alkarskim vojvodom **Marko Šušnjarom** te zamjenikom predsjednika Alkarskog društva **Dinkom Bošnjakom**, sudjelovali u slavlju, zajedno sa 120 mornara, dočasnika i časnika te dvanaestero djece i četrdeset članica Bokeljske mornarice. Ova, 1217. svetkovina, jedinstvena je po susretu triju nematerijalnih dobara s Reprezentativne liste UNESCO-a: Bokeljske mornarice Kotor, Sinjske alke i „Svečanosti sv. Tripuna i kola sv. Tripuna – tradicije bokeljskih Hrvata u Republici Hrvatskoj“, koju baštini hrvatska bratovština „Bokeljska mornarica 809“.

Uz Bratstvo svetoga Matije iz Čelopeka, hodočastili su vjernici iz Međugorja, Mostara, Ljubuškog, Čapljine, Viteza, Travnika, Šibenika, Slanog, Majkova, Čilipa, Brgata te župa Barske nadbiskupije i Kotorke biskupije. I ove godine u proslavi je sudjelovalo izaslanstvo Odbora za proslavu svetoga Tripuna iz Adelfije, predvođeno župnikom don **Niccolom Laricchijem** i predsjednikom **Micheleom Falcom**.

Tripundanske svečanosti završile su 15. veljače svetom misom i spuštanjem zastave svetoga Tripuna s katedrale u Kotoru ■

” One sile koje nisu zadovoljne trenutnim statusom traže reviziju i novi odnos snaga. Ovoga puta Hrvatska je dovoljno snažna da izdrži takve nalete revizionizma. Međutim, za našu nacionalnu sigurnost važno je da Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Kosovo i Sjeverna Makedonija također sačuvaju formalnu i supstancijalnu neovisnost. Jedan od načina da se to postigne je potporom procesu integracije ovih država i cijeloga Zapadnog Balkana u Europsku uniju

POŠTOVANJE HRVATSKE MANJINE KLJUČNO U IZGRADNJI EUROPSKE CRNE GORE

Intervju vodio: Nikola Dončić
Foto: privatna arhiva

Davor Ivo Stier, hrvatski zastupnik u Europskome parlamentu, u razgovoru za Hrvatski glasnik ističe kako se svijet nalazi u opasnoj tranziciji raspada staroga međunarodnog poretka, u kojoj su manji narodi posebno izloženi pritiscima i revizionizmu. U takvim okolnostima naglašava nužnost jačanja Europske unije kao mirovnoga projekta, razvoja europskih obrambenih i gospodarskih kapaciteta te ubrzanja integracije Zapadnoga Balkana. Posebno ističe da je europski put Crne Gore neraskidivo povezan s poštovanjem prava hrvatske zajednice i prihvaćanjem njezine bogate baštine, naglašavajući kako je zaštita Hrvata u Boki kotorskoj ujedno i zalog snažne, suverene i demokratske Crne Gore. Govoreći o ulozi Hrvatske u novoj sigurnosnoj stvarnosti, Stier naglašava važnost strateške autonomije Europe te potrebu stalnoga dijaloga Zagreba i Podgorice kao temelja stabilnosti, povjerenja i suradnje.

Početkom 2026. godine govorilo se o američkome uhićenju venezuelanskoga predsjednika Nicolasa Madura, da bi samo nekoliko dana nakon toga u središte globalnih zbivanja dospio Grenland.

Imperijalistički narativ američkoga predsjednika Donalda Trumpa konkretno se dotaknuo i Europske unije, a mimoilaženje dugovječnih saveznika, Sjedinjenih Američkih Država i Zapadne Europe, umnogome je razotkrilo pukotine u sklopu transatlantskoga saveza. Uz rat u Ukrajini te brojna političko-društvena žarišta diljem svijeta, kao i gospodarska sukobljavanja putem carinskih politika, stječe se dojam kako svjedočimo instant preslagivanju centara moći.

Doista se nalazimo u trenutku kada se stari međunarodni poredak temeljen na pravilima raspada ili se već raspao, a novi poredak još se nije stvorio. U takvome tranzicijskom razdoblju, globalne i regionalne sile testiraju granice svoje moći i utjecaja, a to je uglavnom iznimno opasno za manje narode. Zato je za nas važno da se Europska unija sačuva kao mirovni projekt. Ona to više ne može učiniti na starim pretpostavkama da će se Sjedinjene Američke Države brinu-

ti za sigurnost dok će se europski saveznici usredotočiti na gospodarski i socijalni razvoj. Amerika je postavila nove prioritete u Strategiji nacionalne sigurnosti i Europa mora sada značajno ubrzati razvoj vlastitih obrambenih kapaciteta. To ne znači ukidanje NATO saveza, već značajniji doprinos europskih saveznika, među kojima su Hrvatska i Crna Gora. Međutim, kako bismo ojačali obranu, moramo osnažiti gospodarstvo, postati konkurentniji, otvoriti nova tržišta od Indije do Latinske Amerike, osigurati pristup sirovinama i rijetkim mineralima te postati energetski neovisniji. To su goleme promjene koje mogu izazvati turbulencije u Europskoj uniji i u odnosima s trećim zemljama, sa suparnicima i ponekad sa saveznicima. Ali to je put koji je nužan kako bi se Europska unija održala kao mirovni projekt.

Ako je već započela transformacija globalnoga poretka, kao važno pitanje nameće se izbor pred kojim se Europa nalazi. Treba li ostati reaktivni akter u sjeni američke moći ili pak postupno graditi vlastitu stratešku suverenost – političku, vojnu i gospodarsku?

Nakon pada Berlinskoga zida i promjene međunarodnoga poretka koji se tada dogodio, Hrvatska je uspostavila i obranila neovisnu i demokratsku državu te postala članicom Europske unije i NATO-a. Time je stekla poziciju s koje se može puno uspješnije nositi s izazovima nove promjene međunarodnoga poretka koja se sada događa. U svakoj takvoj promjeni one sile koje nisu zadovoljne trenutnim statusom traže reviziju i novi odnos snaga. Ovoga puta Hrvatska je dovoljno snažna da izdrži takve nalete revizionizma. Međutim, za našu nacionalnu

sigurnost je važno da Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Kosovo i Sjeverna Makedonija također sačuvaju formalnu i supstancijalnu neovisnost. Jedan od načina da se to postigne je potporom procesu integracije ovih država i cijeloga Zapadnoga Balkana u Europsku uniju.

U konglomeratu učestalih globalnih događaja i previranja, kako gledate na hrvatsko djelovanje te pozicioniranje Republike Hrvatske u očito novome svijetu, u kojem se pod pritiskom kriza i sigurnosnih izazova mijenjaju dosadašnja pravila i uzusi demokracije?

Točno je da su prilike u našem susjedstvu i dalje vrlo složene, ali nisu situacije u pojedinim zemljama uvijek iste. Opstojnost srpske države nije u pitanju, iako se često taj narativ može čuti u provladinim medijima. Srbija je međunarodno priznata na Berlinskome kongresu još davne

” Poštovanje prava nacionalnih manjina i prihvaćanje bogate baštine hrvatske zajednice u Boki kotorskoj ključan je element za izgradnju europske Crne Gore. A upravo se uz takvu europsku dimenziju Crna Gora može afirmirati kao neovisna i suverena država u turbulentnim vremenima promjena međunarodnoga poretka

1878. i ima izgrađene državne institucije. Njezin je problem ponajprije u geopolitičkoj orijentaciji, odnosno dezorijentaciji, i unutarnjim podjelama zbog ozbiljnih deficita u vladavini prava. Umjesto da bude predvodnik demokratskih i europskih vrijednosti, Beograd je potencirao koncepte poput „srpskog svijeta“, koji se kose s procesom europske integracije Zapadnoga Balkana. U tom procesu Crna Gora i Albanija puno su naprednije i ne bi trebale biti zaustavljene zbog problema kod drugih kandidata. To ne znači da će se njima davati bilo kakvi popusti, ali ako ispune uvjete, ne bi trebali čekati druge za ulazak u Europsku uniju. Crna Gora i Albanija već jesu članice NATO-a i njihov ulazak u Europsku uniju, kada budu ispunjeni svi kriteriji, može samo pomoći u izgradnji nove europske arhitekture mira na jugoistoku Europe.

Politička slika hrvatskog susjedstva ostaje složena i višeslojna, osobito u svjetlu aktualnih zbivanja u Bosni i Hercegovini i Srbiji. Promjena vlasti u Podgorici 2020. godine dodatno je ogolila duboko ukorijenjeni dualizam crnogorskog društva, istodobno otvarajući prostor pojačanome djelovanju različitih regionalnih i globalnih aktera. Kakvi se, u tom kontekstu, mogu očekivati politički i sigurnosni obrisi bliske budućnosti ovoga dijela Europe?

Te napetosti bile su izazvane pokušajem treće strane da, primjenom koncepta „srpskog svijeta“, uspori ili čak udalji Crnu Goru od europskoga puta koji podrazumijeva dobre odnose sa svim članicama Europske unije, pa tako i s Hrvatskom. Odgovor na tu situaciju nije produbljivanje tenzija, već otvaranje kanala komunikacije i dijaloga između Podgorice i Zagreba kako bi se rješavala otvorena pitanja. Ti kanali

” Oni koji napadaju hrvatsku zajednicu čine to ponajprije jer vide Crnu Goru u drugom statusu i položaju, a ne kao ravnopravnoga čimbenika u Europi

su otvoreni i dijalog je u tijeku. Važno je da bude zrelosti i državničke odgovornosti kako bi se došlo do dobrog ishoda jer je to u interesu objiju strana.

Nakon politički napete 2024. godine, u kojoj su ozbiljno narušeni godinama stabilni odnosi između Hrvatske i Crne Gore, dvije države ušle su u mirniju fazu u kojoj se otvorena pitanja pokušavaju riješiti bilateralnim susretima i radom mješovitih povjerenstava. Čini se da je hrvatska blokada jed-

nog od ključnih pristupnih poglavlja u pregovorima Crne Gore s Europskom unijom djelovala kao snažan signal službenoj Podgorici da europski put ne može ostati na razini političke deklaracije. Kako, po Vašemu mišljenju, mogu izgledati budući odnosi Hrvatske i Crne Gore?

Poštovanje prava nacionalnih manjina i prihvaćanje bogate baštine hrvatske zajednice u Boki kotorskoj ključan je element za izgradnju europske

Crne Gore. A upravo se uz takvu europsku dimenziju Crna Gora može afirmirati kao neovisna i suverena država u turbulentnim vremenima promjena međunarodnoga poretka. Ukratko, tko se zauzima za prava hrvatske zajednice ujedno podupire jaku, samostalnu i demokratsku Crnu Goru. Oni koji pak napadaju hrvatsku zajednicu, čine to ponajprije jer vide Crnu Goru u drugom statusu i položaju, a ne kao ravnopravnog čimbenika u Europi. Zato

su napadi i provokacije protiv hrvatske zajednice zapravo napadi na suverenu i neovisnu Crnu Goru.

Jedno od ključnih pitanja hrvatsko-crnogorskih odnosa predstavlja položaj autohtonoga hrvatskog naroda u Boki kotorskoj i ostatku Crne Gore. Posebno je aktualno pitanje povrata imovine hrvatskih obitelji iz Kotora i Tivta koje, unatoč pravosnažnim sudskim presudama, godinama ne uspijevaju ostvariti svoja imovin-

ska prava. Tek nakon snažne diplomatske intervencije Zagreba vraćen je hrvatskoj zajednici dom u Donjoj Lastvi, dok hrvatske udruge u Crnoj Gori gotovo u potpunosti ostaju bez institucionalne i financijske potpore države Crne Gore. Istodobno, desetljećima traje prisvajanje iznimno bogate kulturne baštine ovdašnjih Hrvata i njegova asimilacija, najčešće uz regionalni identitetski okvir tzv. bokeljstva. Što u takvim okolnostima, po Vašemu mišljenju, može očekivati hrvatska zajednica i kakav bi mogao biti odgovor službenih institucija obiju država?

Hrvatska vlada putem Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske podupire rad hrvatske zajednice u Crnoj Gori, koja je svojevrsni most između naših država. Hrvati u Crnoj Gori snažno podupiru neovisnost i suverenost crnogorske države i njezin put prema Europskoj uniji. Veliki dio pripadnika hrvatske zajednice su ujedno i europski građani te je stoga prirodno da se njihov glas čuje i artikulira u Europskome parlamentu, koji i oni biraju na europskim izborima. Stoga se u rezolucijama Europskoga parlamenta ističe važnost poštovanja prava hrvatske zajednice u Crnoj Gori, njezina identiteta, te potiče druge institucije, u prvome redu Europsku komisiju, Vijeće i Europsku vanjsku službu, da isto čine u razgovorima i pregovorima s nadležnim vlastima u zemlji.

Može li hrvatski narod u skorije vrijeme očekivati Vaš posjet Boki kotorskoj i, za sam kraj razgovora, koju biste poruku uputili svojim sunarodnjacima u Crnoj Gori?

Vrlo rado ću ponovno posjetiti Boku kotorsku i susresti se s Hrvatima koji su tijekom stoljeća sačuvali identitet i vjeru unatoč svim nedaćama. U turbulentnim vremenima u kojima danas živimo, želio bih da što prije budemo svi zajedno pod istim europskim krovom i zato im čestitam na svim naporima koje čine da Crnu Goru približe Europskoj uniji ■

JOKIĆ: „HRVATI U KOTORU NISU MANJINSKI NAROD”

Predsjednik Općine Kotor Vladimir Jokić čestitao je Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori te poručio da je Kotor tijekom stoljeća građen na vrijednostima vjere, časti, zajedništva i međusobnog povjerenja, dok je predsjednik Bokeljske mornarice Denis Vukašinović istaknuo njezinu ulogu u očuvanju tradicije i povezivanju ljudi, prostora i država

Tekst: Nikola Dončić
Foto: Općina Kotor, Haris Mekić

Svečanoj akademiji Bokeljske mornarice Kotor, održanoj 13. siječnja, na Karike, u crkvi svetoga Duha, nazočili su izaslanik predsjednika Vlade Republike Hrvatske i ministar vanjskih i europskih poslova **Gordan Grlić Radman**, ministar vanjskih poslova Crne Gore **Ervin Ibrahimović** i predsjednik Općine Kotor **Vladimir Jokić**.

Predsjednik Jokić, otvarajući akademiju, čestitao je Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori te poručio da je Kotor tijekom stoljeća građen na vrijednostima vjere, časti, zajedništva i međusobnog povjerenja.

„Na današnji dan prije 1217 godina, sveti Tripun je izabrao da počiva u našem gradu i da bude njegov nebeski zaštitnik. Providnošću ili nadnaravnim djelovanjem, oko sebe je okupio mornare i osnovao Bokeljsku mornaricu, koja već više od dvanaest stoljeća traje u ime vjere i časti, svetoga Tripuna i grada Kotora“, rekao je Jokić, podsjećajući da je kontinuitet Bokeljske mornarice civilizacijsko dostignuće koje je prepoznato i upisom na UNESCO-vu Listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Naglasio je kako je sveti Tripun simbol jedinstva, zajedništva i univerzalnih kršćanskih vrijednosti, koje su oblikovale identitet Kotora kao grada.

„Zato Kotor ni u jednom vremenu svog trajanja, ma koliko se u tisućljećima postojanja mijenjala slika stanovništva, nije imao ni većinski ni manjinski narod, kao što ga nema ni danas. Moja obveza kao gradonačelnika Kotora je da još jednom ponovim ono što sam toliko puta do sada rekao – Hrvati danas u Kotoru nisu manjinski narod, nego jedan od stupova grada i njegova postojanja tijekom stoljeća“, naglasio je Jokić.

Istaknuo je da Kotor ni danas ne stoji kao brana, već kao vrata i most – prostor susreta različitih ideja, naroda i vjera, koji je tijekom povijesti znao spajati i pomiriti ono što se činilo nepomirljivim.

„Grad vjeruje u sve ljude, vjeruje i u nas današnje, vjeruje da ćemo znati pronaći način da vjerujemo jedni u druge i da kao takvi zajedno pružimo ruke jedni drugima te da uz bratsku slogu prijeđemo mostove koji su pred nama, mostove budućnosti, čuvajući jedni drugima vjeru, čast i slogu“, zaključio je Jokić.

Predsjednik Bokeljske mornarice Kotor **Denis Vukašinić** podsjetio je na duboki povijesni značaj 13. siječnja 809. godine kao temelja identiteta Kotora i Bokeljske mornarice, istaknuvši njezinu ulogu u očuvanju tradicije Tripundanskih svečanosti i povezivanju ljudi, prostora i država tijekom stoljeća. On je naglasio da se tradicija Bokeljske mornarice danas njeguje u Crnoj Gori i Republici Hrvatskoj kao jedinstveni primjer zajedničke nematerijalne baštine upisane na listu UNESCO-a.

Vukašinić je rekao kako će prisutnost bratovština Bokeljske mornarice iz Hrvatske i Viteškog alkarskog društva „Sinjska alka“ tijekom ovogodišnje vanjske proslave svetoga

Tripuna učiniti Kotor mjestom susreta triju nematerijalnih kulturnih dobara s ove prestižne svjetske liste.

Također je uputio apel za snažniju institucionalnu podršku države Crne Gore: uređenjem pravnoga statusa i to donošenjem posebnoga zakona – Lex specialisa o Bokeljskoj mornarici, kao i poboljšanjem uvjeta rada bratovština uz podršku Vlade Republike Hrvatske.

„Iako ta podrška postoji - i bilo bi nepravедno to ne priznati, posebice prema našem gradu Kotoru, koja je konstantna i zapravo najvažnija - ona ipak ostaje nerazmjerna značaju, kapacitetima i potencijalu koje Bokeljska mornarica posjeduje, te snažnijem doprinosu koji može i treba pružiti zajednici, građanima i državi u cjelini. Na temelju Zakona o zaštiti kulturnih dobara i posebnom članku koji definira podršku i zaštitu nematerijalnih kulturnih dobara upisanih na UNESCO-vu listu, za godišnji plan aktivnosti i proračun koji je predložen i zatražen od resornog Ministarstva, iznos nije umanjen 12 posto već 12 puta, tj. 1200 posto. Smatram da ovakav omjer podrške države prema nematerijalnome kulturnom dobru od nacionalnoga značaja, koje je ujedno upisano na UNESCO-vu listu, ne može biti razlog za zadovoljstvo i ponos te da je trebao biti znatno povoljniji”, naglasio je Vukašinović, izrazivši nadu da će nadležne državne institucije u sljedećoj godini ovaj status značajno poboljšati.

Vukašinović je dodijelio posebna priznanja ministrima Ibrahimoviću i Grliću Radmanu, koji je u ime Ministarstva vanjskih i europskih poslova Bokeljskoj mornarici također uručio posebnu medalju. Zahvalnice su dodijeljene **Tončiju Janoviću**, **Vesni Rakočević**, **Josipu Jošku Gudelju**, **Mati Pilastru** te Katedralnome zboru svetoga Tripuna i Školi za osnovno i srednje glazbeno obrazovanje „Vida Matjan”.

Na akademiji je predstavljen i ovogodišnji mali admiral Bokeljske mornarice **Krsto Tonijev Petrović**.

U sklopu akademije **Slavko Dabinović** govorio je o Tripundanskim svečanostima tijekom povijesti, dok je **Tina Mirošević** predstavila rad „Žene u Bokeljskoj mornarici”. U glazbenome dijelu sudjelovali su Katedralni zbor svetoga Tripuna, klapa „Bisernice Boke” i **Kalina Kostadinović** na klaviru, a program je vodila **Slađana Vučetić**.

Akademiji su, među ostalima, nazočili kotorski biskup **mons. Mladen Vukšić**, generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru **Jasminka Lončarević**, opunomoćeni ministar **Boris Belanić**, ministar savjetnik **Ivo Vidojević** i prva tajnica **Marien Šiljeg** iz Veleposlanstva Republike Hrvatske u Crnoj Gori, predsjednik Skupštine Općine Kotor **Vojin Batuta**, posebna savjetnica ministra vanjskih i europskih poslova **Vanda Babić Galić**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimir Deković**, zastupnik u Skupštini Crne Gore **Adrijan Vuksanović**, zastupnica Hrvatskoga sabora i predsjednica Hrvatskoga nacionalnog vijeća Republike Srbije **Jasna Vojnić**, kao i tajnica Tajništva za kulturu, sport i društvene djelatnosti Općine Kotor **Tatjana Kriještorac** ■

TRAJNA DUHOVNA I KULTURNA OKOSNICA BOKELJSKIH HRVATA

Manifestacija ima duboke povijesne korijene te se više od stotinu godina održava kao simbol ponosa, vjere i časti hrvatskoga naroda, ali i kao trajna obveza da se duh zajedništva neprestano jača i prenosi na nove naraštaje

Tekst: Nikola Dončić

Foto: Haris Mekić

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore tradicionalno je, u povodu blagdana svetoga Tripuna, zaštitnika Kotora i Kotorske biskupije, organiziralo Tripundansku večer koja je 7. veljače održana u hotelu „Splendid“ u Bečićima.

Tripundanskoj večeri nazočio je potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i ministar unutarnjih poslova **Davor Božinović**, dok je kotorski biskup **fra Mladen Vukšić**, uz molitvu, uputio blagoslov.

U ime organizatora okupljenima se obratio predsjednik Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore **Mirko Vičević**, istaknuvši kako Tripundanska večer predstavlja jedan od najvažnijih događaja hrvatske zajednice u Crnoj Gori.

Vičević je podsjetio kako Tripundanska večer ima duboke povijesne korijene te da se više od stotinu godina, uz povijesne prekide, održava kao simbol ponosa, vjere i časti hrvatskoga naroda, ali i kao trajna obveza da se duh zajedništva neprestano jača i prenosi na nove naraštaje. Posebno je istaknuo da ovaj događaj nadilazi puko druženje i da za hrvatsku zajednicu ima snažno identitetsko značenje.

Govoreći o ovogodišnjim aktivnostima Hrvatskoga građanskog društva, koje slavi 25 godina postojanja, naveo je da je u sklopu Tripundanskih svečanosti organizirana izložba „Milost“, autorice **Žane Bajić**, te da uskoro s radom započinje novi portal Društva i časopisa Hrvatskoga glasnika.

Vičević je uputio zahvalu Vladi Republike Hrvatske, Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Općini Kotor, koji su sufinancirali održavanje događaja, naglasivši da njihova potpora omogućuje kontinuitet ove važne tradicije.

Zaključujući obraćanje, poručio je kako hrvatska zajednica u Crnoj Gori zna tko je i kojim putem želi ići, istaknuvši važnost zajedništva i povezanosti s Republikom Hrvatskom. Izrazio je uvjerenje da će, zagovorom svetoga Tripuna, i dalje biti časopisa Hrvatskoga glasnika, kao i Tripundanskih večeri – brojnijih, svečanijih i ponosnijih, uz sve više snage, mudrosti i ponosa među Hrvatima u Crnoj Gori.

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore obnovilo je 2003. godine, nakon više od šest desetljeća, ovu tradicionalnu večer, uz potporu Hrvatske radiotelevizije i Hrvatske gospodarske komore. Tripundanska večer prije Drugoga svjetskoga rata u čast svetoga Tripuna organizirana je u Kotoru, u kulturnoj kavani „Dojmi“.

I ove godine Tripundanska večer okupila je građane različitih nacionalnosti i vjera, koji su uz pjesmu i razgovor odali počast svetome Tripunu i njegovu značenju za povijest i tradiciju Kotora.

Među brojnim uzvanicima iz Crne Gore i Hrvatske bili su generalna konzulica Republike Hrvatske **Jasminka Lončarević**, opunomoćeni ministar Veleposlanstva Republike Hrvatske **Boris Belanić**, potpredsjednik Općine Kotor **Igor Kumburović**, kancelar Kotorske biskupije **fra Dragan Ružić**,

predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimir Deković**, poslanik u Skupštini Crne Gore i predsjednik Hrvatske građanske inicijative **Adrijan Vuksanović**, poslanik u Skupštini Crne Gore **Tonči Janović**, predsjednik Bokeljske mornarice **Denis Vukašinović**, viceadmiral Bokeljske mornarice **Andro Radulović**, alkarski vojvoda **Marko Šušnjara**, zamjenik predsjednika Alkarskog društva iz Sinja **Dinko Bošnjak** te ostali alkari i predstavnici hrvatskih bratovština Bokeljske mornarice i hrvatske zajednice u Crnoj Gori.

U glazbenome programu nastupili su tivatski bend „Fankulo“ i ženska klapa „Incanto“ iz Kotora, dok je moderator večeri bio novinar **Sabrija Vulić**.

Održavanje ovogodišnje Tripundanske večeri, uz Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Općinu Kotor, pomogli su Zaklada Blaga djela iz Dubrovnika i Društvo prijatelja dubrovačke starine, kao i hrvatski dobrotvor iz Australije **Marko Franović**, Zračna luka „Ruđer Bošković“, Dubrovačko-neretvanska županija, Hrvatska građanska inicijativa, Zajednica Talijana Crne Gore, caffè bar „Bandiera“, konoba „Scala Santa“, hotel „Splendid“, Bokeljska mornarica Kotor, Kulturni centar „Nikola Đurković“ te Euroherz iz Dubrovnika ■

POTPREDSJEDNIK BOŽINOVIĆ MEĐU SVOJIM LJUDIMA

Potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i ministar unutarnjih poslova **Davor Božinović**, u pratnji supruge **Jasne**, nazočio je Tripundanskoj večeri.

Božinović nije skrivao zadovoljstvo ozračjem i emocijama koje ova tradicionalna večer nosi, naglasivši za Hrvatski glasnik svoju osobnu povezanost s Bokom kotorskom.

„Iskreno zahvaljujem entuzijastima iz Hrvatskoga građanskog društva i našem admiralu **Mirku Vičeviću** na svemu što rade, u zajedništvu s Hrvatskom građanskom inicijativom i drugim hrvatskim udrugama, kako bi se održala tradicija koja je važna za hrvatski puk, Katoličku crkvu, ali i za Crnu Goru. Vidim da ljudima jako puno znači ova tradicija, a znači i meni, jer sam i ja iz Boke. Kao članu hrvatske vlade moja je dužnost biti ovdje, no s druge strane, snažna je i potreba da budem među svojim ljudima“, istaknuo je Božinović.

Odgovarajući na pitanje o ulozi Vlade Republike Hrvatske u opstojnosti hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, Božinović je naglasio da se posljednjih godina jasno vide rezultati sustavne politike potpore Hrvatima u inozemstvu.

„Plodovi jednoga sustavnog rada danas su vidljivi. Ta politika ne bi bila moguća bez ljudi na terenu, ali i bez jasne politike Vlade, a to je pomoć Hrvatima gdje god oni živjeli“, rekao je.

Podsjetio je da je riječ o dugoročnom pristupu Vlade premijera **Andreja Plenkovića**.

„Ušli smo u desetu godinu ove politike i ljudi to osjećaju. Riješena su brojna administrativna pitanja, radi se na povratu imovine, a hrvatska zajednica ovdje je sve prepoznatljivija.“

Hrvati u Crnoj Gori, prema njegovim riječima, danas su važan čimbenik društvenog i političkog života.

„Možda nisu odlučujući, ali su svakako prepoznatljivi na crnogorskoj javnoj i političkoj sceni. Mislim da je to dobro i za Crnu Goru, koja ima europsku ambiciju.“

Govoreći o odnosima dviju država, Božinović je istaknuo poziciju Hrvatske kao susjedne zemlje i članice Europske unije.

„Hrvatska je dobro pozicionirana u Europskoj uniji i ima alate koje može koristiti i Crna Gora. Postoje otvorena pitanja, ali smatram da se stvari kreću u dobrom smjeru. Međutim, ne bih sada o tome, jer ovo su ipak dani blagdani i ponosa svih Hrvata u Boki“, rekao je Božinović.

Na pitanje o jačanju vidljivosti bokeljskih Hrvata u Hrvatskoj, potpredsjednik Vlade potvrdio je kako se percepcija značajno promijenila.

„Slažem se da su Hrvati iz Boke danas puno prepoznatljiviji u Hrvatskoj. Manifestacije poput ove, ali i hodočašća vjernika iz Hrvatske snažno tome pridonose“, rekao je Božinović te posebno istaknuo obnovu povijesnih veza:

„Dolazak sinjskih alkara i obnova suradnje i tradicije između Viteškog alkarskog društva i Bokeljske mornarice sjajan su primjer kako se identitet i povezanost čuvaju i obnavljaju.“

Božinović je poručio kako potpora Hrvatima u Boki kotorskoj nije samo deklarativna.

„To nije samo zapisano u dokumentima, uključujući Ustav Republike Hrvatske. To je živa, otvorena politika u svim resorima i institucijama, jer jačanje suradnje s Hrvatima u Boki kotorskoj predstavlja važan element ukupnih odnosa Hrvatske i Crne Gore“, zaključio je potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske.

■ VUKSANOVIĆ I DEKOVIĆ S POTPREDSJEDNIKOM VLADE BOŽINOVIĆEM

Predsjednik Hrvatske građanske inicijative **Adrijan Vuksanović** i predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimir Deković** sastali su se u Kotoru s potpredsjednikom Vlade Republike Hrvatske i ministrom unutarnjih poslova **Davorom Božinovićem**.

Predstavnici hrvatske zajednice izvijestili su potpredsjednika Vlade o aktivnostima koje hrvatske institucije i udruge provode s ciljem očuvanja nacionalnoga identiteta, kulturne baštine i društvene vidljivosti Hrvata u Crnoj Gori. Istaknuli su kako njegov posjet Boki predstavlja snažno ohrabrenje zajednici. Ujedno su zahvalili Vladi, na čelu s predsjednikom **Andrejom Plenkovićem**, na kontinuiranoj potpori i pomoći.

Božinović je, nazočivši vanjskoj proslavi svetoga Tripuna, istaknuo kako Hrvati u Boki već više od 1200 godina čuvaju svoju vjeru, tradiciju i nacionalni identitet.

Na sastanku se razgovaralo i o imovinsko-pravnim problemima ovdašnjih Hrvata, kao i o ukupnom statusu hrvatske nacionalne manjine.

„Uz podršku Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore i Hrvatske građanske inicijative, Vlada Republike Hrvatske ostaje snažan partner Hrvatima u Crnoj Gori”, naglasio je ministar Božinović.

■ SUSRET VIČEVIĆA I DEKOVIĆA U DONJOJ LASTVI

Predsjednik Hrvatskoga građanskog društva **Mirko Vičević** posjetio je Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore u Donjoj Lastvi, gdje je njegovu predsjedniku **Zvonimiru Dekoviću** uručio sva dosadašnja izdanja časopisa Hrvatskoga glasnika.

Vičević je na dar dobio reprint iznimno vrijednog izdanja – „Dalmacija na raskršću” iz 1848. godine, autora **Grge Novaka**.

Vičević je izrazio zahvalu Dekoviću na posredovanju i podršci krovne institucije hrvatskoga naroda u Crnoj Gori u nastojanjima da Hrvatski glasnik bude proglašen projektom od strateškoga značaja za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Imajući u vidu koliko je bitna kontinuirana održivost tiskanih medija manjinskih naroda, još jednom je istaknuta nužnost održivosti jedinoga tiskanoga glasila Hrvata u Crnoj Gori, jer Hrvatski glasnik, kako je u razgovoru istaknuto, svjedoči o opstojnosti i Hrvata i hrvatskoga jezika, kulture, povijesti i tradicije na prostoru Boke kotorske.

Deković i Vičević također su razmijenili iskustva te se usuglasili oko toga da su aktivnosti Hrvatskoga nacionalnog vijeća i hrvatskih udruga na području kulture i jačanja identiteta ključne za unaprijeđenje položaja hrvatske zajednice u Crnoj Gori.

■ HNV I IMIN POTPISALI SPORAZUM O SURADNJI

U posjetu Hrvatskome nacionalnom vijeću Crne Gore boravilo je izaslanstvo Instituta za istraživanje migracija, na čelu s ravnateljicom **Marinom Perić Kaselj**.

U sastavu delegacije Instituta bili su i viši znanstveni suradnik **dr. sc. Marinko Vuković**, znanstvena suradnica **dr. sc. Lidija Bogović** i glavni tajnik Instituta za istraživanje migracija **Tomislav Vodička**.

Riječ je o prvome službenom posjetu delegacije Instituta, na kojem je potpisan Sporazum o suradnji, kojim se utvrđuje zajedničko djelovanje na području znanosti, kulture i obrazovanja.

Predsjednik **Zvonimir Deković** izvijestio je delegaciju o aktivnostima Hrvatskoga nacionalnog vijeća na području kulture i sociodemografije, koje su planirane s ciljem unaprijeđenja položaja hrvatske zajednice i prezentacije ovdašnje hrvatske autohtone manjine.

Posebna pažnja usmjerena je na planiranje programskih aktivnosti iz područja kulture, odnosno sunakladništva, a fokus je svakako stavljen i na realizaciju znanstvenih i stručnih projekata, čija bi realizacija unaprijedila prepoznatljivost hrvatske manjinske zajednice te pridonijela boljem razumijevanju procesa u njoj.

■ KONCERT MEDITERANSKE I TRADICIONALNE GLAZBE U BARU

U Baru je održan drugi Koncert mediteranske i tradicionalne glazbe, manifestacije koja je usmjerena na očuvanje identiteta hrvatske zajednice u Crnoj Gori i promicanje multikulturalnosti uz mediteranski izričaj.

Pokrovitelj je bio Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore, uz podršku HGI i HNV CG te JU Kulturnoga centra Bar.

Prilikom otvaranja manifestacije, poseban naglasak stavljen je na doprinos **Darka Perića**, potpredsjednika Hrvatskoga nacionalnog vijeća i glavnoga organizatora, zaslužnog za obnovu ovakvoga glazbenog formata u Baru nakon više desetljeća. Među uzvanicima bili su predstavnici političkoga, kulturnoga i javnoga života, nacionalnih vijeća i Općine Bar.

Program je otvorila mlada glazbenica **Dora Štampić**, zatim je nastupio **Bruno Rački** uz pratnju **Željka Račkog** i **Adrijana Sirovice**, a publika ih je nagradila snažnim pljeskom.

Posebne emocije izazvala je **Adrijana Božović**, pobjednica Festivala „Biser Jadrana“, uz pratnju **Slavena Knezovića**. Večer je zaključila klapa „Munita“ iz Zadra, uz pratnju **Vjekoslava Šuljića**. Program je vodila **Ana Vuksanović**, a koncert je još jednom potvrdio važnost ovakvih događaja za očuvanje identiteta i kulturnu povezanost zajednice.

■ REVIJALNA VEČER FESTIVALA „GLAS BOKE“ U DONJOJ LASTVI

U Domu kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi održana je revijalna večer Festivala zabavne mediteranske i pop glazbe „Glas Boke“.

Nastupili su **Andrea** i **Kristina Lompar**, **Ilijana Jarić**, **Nikolina Dževerdanović**, **Kalina Radević**, **Vjera Radulović**, **Kristina Kelemen**, **Lucija Saulačić**, **Teodora Milatović**, **Aleksandar Ermakov** i **Tijana Nikolić**.

Zajedničku izvedbu imale su **Kristina Radanović** i **Nada Baldić**, koje su otpjevale pjesmu *Providenca* te **Sanje Knez** i **Nada Baldić** s pjesmom *Majko stara*.

Program su vodile **Dolores Fabian** i **Ana Vuksanović**, a nastup su imali sastavi „Fiori“ i „More“. Za humoriistični dio programa bio je zadužen **Dragan Buzdovan Buki**.

Organizator događaja bila je Hrvatska kulturna udruga „Staduni od kulture“, dok je pokrovitelj Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Predsjednica udruge **Nada Baldić** zahvalila je svim izvođačima, gostima i publici na dolasku i podršci.

Revijalnoj večeri nazočili su i generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru **Jasminka Lončarević**, predsjednik Hrvatske građanske inicijative **Adrijan Vuksanović** te predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimir Deković**.

■ PROMOCIJA KNJIGE ZA DJECU „KAPETAN IVO - VELIKI SNOVI“

U crkvi svetoga Duha u Kotoru održana je promocija dječje knjige „Kapetan Ivo – Veliki snovi“, znakovito 11. veljače, na dan kada je 1852. kapetan **Ivo Visin** krenuo na svoje putovanje.

Program je započeo zvukom brodske sirene, uvodeći publiku u priču autorice **Martine Saulačić Lompar** o dječaku koji je sanjao more, daleke zemlje i velika djela, vjerujući da ništa nije nemoguće.

Odlomke su čitale **Andrea** i **Kristina Lompar**, a igrokaz izveli učenici Hrvatske nastave. U glazbenome dijelu nastupili su mladi glazbenici, dok su učenice škole na Prčanju, koja nosi ime kapetana, izvele autorske radove.

Recenzentica **Dubravka Jovanović** naglasila je ljepotu i jednostavnost pripovijedanja koje djeci približava snagu, vjeru i dramu života pomorca. Moderatorica je bila **Dolores Fabian**, dok ilustracije potpisuje **Ana Samardžić**.

Saulačić Lompar poručila je da knjiga nadilazi biografiju te djecu potiče na hrabrost, radoznalost i vjeru u snove. Donirala je knjige školskoj i gradskoj knjižnici, potvrdivši da priče o velikanima i dalje nadahnjuju nove generacije.

Promociji su, među ostalima, nazočili generalna konzulica Republike Hrvatske **Jasminka Lončarević**, **Mirko Vičević**, admiral Bokeljske mornarice i njezin predsjednik **Denis Vukašinović**.

Tisuću godina od dolaska relikvije glave svetoga Vlaha u Dubrovnik

Pjesmom „Zrno pšenice“ i zanimljivim primjerom košare pune pšenice koja je tisućama godina boravila u tami grobnice faraona i koja je proklijala nakon što su je posadili u zemlju, hvarski biskup Ranko Vidović usmjerio je okupljene na razmišljanje o logici pšeničnog zrna koje mora umrijeti da bi donijelo plod. Tom logikom se poslužio i Isus Krist u svojoj pouci i tu istinu je posvjedočio svojim životom

Tekst: Angelina Tadić
Foto: Šime Zupčić

Svečano pontifikalno euharistijsko slavlje Feste sv. Vlaha u utorak, 3. veljače, ispred katedrale Gospe Velike u Dubrovniku, uz sudjelovanje velikog broja vjernika, predvodio je hvarski biskup **Ranko Vidović** u suslavlju s dvanaest nadbiskupa i biskupa te velikog broja svećenika.

Uvodni pozdrav i dobrodošlicu svima izrekao je biskup domaćin **Roko Glasnović** čestitajući Festu sv. Vlaha. Zahva-

lio je Gospodinu „što nas i danas okuplja na euharistiju koja je izvor i vrhunac života Crkve“.

Spomenuo je kako se ove godine obilježava tisuću godina od dolaska relikvije glave svetoga Vlaha u Dubrovnik te istaknuo kako se „čašćenje relikvija svetaca očituje kao ispovijedanje vjere u Isusovo uskrsnuće iz kojeg proizlazi i vjera u naše uskrsnuće“.

Potaknuo je na molitvu za mir u svijetu te poželio svima, posebice obiteljima koje žive u različitim teškoćama, da u ovoj misi nađu utjehu i snagu, podsjetivši kako je Krist bio blizu upravo potrebitima nazivajući ih prijateljima te ih je težio i ozdravljao.

„U svetom Vlahu gledamo pastira i mučenika koji je svoj život predao iz ljubavi prema Kristu u službi bližnjima. Neka nam i ovogodišnja Festa pomogne u duhovnom rastu, u vjeri, nadi i ljubavi“, poručio je.

Započinjući propovijed hvarski biskup Vidović rekao je da ovim razmišljanjem želi dotaknuti sve koji su otvorena uha i srca kako bi svi zajedno napravili iskorak iz zajedničke stvarnosti.

Pjesmom „Zrno pšenice“ i zanimljivim primjerom košare pune pšenice koja je tisućama godina boravila u tami grobnice faraona i koja je proklijala nakon što su je posadili u zemlju, propovjednik je usmjerio okupljene na razmišljanje o logici pšeničnog zrna koje mora umrijeti da bi donijelo plod. Tom logikom se poslužio i Isus Krist u svojoj pouci i tu istinu je posvjedočio svojim životom.

„Svi smo mi zrno od njegova zrna, sjeme od njegova sjemena i da on nije umro i uskrsnuo, ne bismo imali nikakve mogućnosti. A opet, ako smo sjeme od njegova sjemena, svjesni smo da nismo otkupljeni samo činjenicom njegove smrti i uskrsnuća, nego da ćemo biti otkupljeni ako sami poput njega budemo sjeme bačeno u zemlju koje će umrijeti sebi, svom egoizmu i donijeti puni rod života“, istaknuo je biskup Vidović.

Plodovi su znak naše ostvarenosti i znak života koji nas čine istinski moćnima i sposobnima da rod možemo dati onima koji su nama povjereni.

Kao što mi živimo od plodova Isusova života, od njegova sebedarja, tako i ljudi nama povjereni trebaju živjeti od plodova našega života, od našega sebedarja.

Ovu logiku života posvjedočio je i sv. Vlaho. Ona vrijedi za sva vremena, naraštaje, zajednice i pojedince te posebice za naše vrijeme kojim sve više dominira individualizam i egoizam, potreba za povlačenjem i zatvaranjem u sebe.

„Ne doživljavamo jedni druge kao dar, kao svoju najveću mogućnost, nego kao konkurenciju, kao teret kojeg se treba osloboditi. Sve više se zatvaramo, živi zatvaramo, u piramide svoga srca. Živimo, kako vi Dubrovčani kažete, iza zatvorenih presijana.“

Sveti Pavao u Drugoj poslanici Timoteju nabraja devetnaest zala koja će zadesiti ljude i koje je propovjednik naveo potičući okupljene na promišljanje o njima.

„Kao da sveti Pavao govori o nama, kao da lista stranice našega života odnosno naših odnosa i 'neodnosa', rekao je te naglasio nastavak poslanice u kojoj Pavao ističe da će doći vrijeme kad ljudi neće podnositi zdrava nauka.

„Ono što je do jučer bila krepost, danas je slabost, znak zaostalosti i primitivizma, nešto čega se treba odreći pod svaku cijenu. Ono što je do jučer bila slabost, grijeh, čak teški grijeh, danas je krepost, znak napretka i budućnosti, nešto što svakako trebamo prihvatiti ako mislimo graditi buduć-

nost s naprednim svijetom, pogotovo ako želimo biti dionici kolača koji nam se nudi na trpezi ovoga svijeta“, objasnio je hvarski biskup i dodao: „Dobiješ nešto, a izgubiš sebe.“ Usporedio je to s Isusovim pitanjem što koristi čovjeku da sav svijet stekne, a pritom samog sebe izgubi.

Kako bi još slikovitije objasnio logiku života i zdravi nauk Isusa Krista kojeg je sveti Vlaho prihvatio i svojim životom posvjedočio, biskup Vidović je ispričao priču **Rabindranatha Tagore** o prosjaku koji je kralju dao obično zrno i koji mu je na neobičan način uzvratilo zlatnim zrnom.

Kao poruku priče propovjednik je istaknuo: „Čovječe, imaš samo ono što si spreman dati. Ono što ne možeš dati, upravo to nemaš, to ima tebe. Ti si sluga, tvoje imanje je gospodar. Doista, imaš samo ono što si slobodan dati. Ako malo daješ, malo imaš. Ako puno daješ, puno imaš. A smisao života je dati sve, biti sebedarje“, poručio je.

U izmjeni sebedarja događa se brak, obitelj, Crkva, društvo, pravi istinski život i njegova punina.

„To je logika Isusa Krista koju je on sam posvjedočio svojim životom, svojim sebedarjem. To je zdrav nauk koji je prihvatio i svojim životom posvjedočio sveti Vlaho“, ustvrdio je predvoditelj središnjeg slavlja Feste svetoga Vlahu u Dubrovniku.

To je razlog zbog kojega sveti Vlaho i sedamnaest stoljeća nakon smrti još uvijek živi i svjedoči tu istinu o životu i svetosti, istaknuo je propovjednik i poručio: „Častiti svetoga Vlahu i prihvatiti ga za svoga zaštitnika, a ne slijediti primjer

njegova života, znači promašiti. Ili kako naš narod lijepo kaže: ‘Od tog brašna nema kruha.’“

Kao odgovor na pitanje je li moguće slijediti svetoga Vlahu i prihvatiti logiku njegova života, biskup Vidović je naveo narodnu mudrost: „Ako hoću - lako ću, ako neću - kako ću.“

Na svečanoj misi proslave 1054 godine zaštite svetoga Vlahu suslavili su splitsko-makarski nadbiskup i metropolit **Zdenko Križić**, apostolski nuncij u nordijskim zemljama nadbiskup **Julio Murat**, zadarski nadbiskup **Milan Zgrablić**, predsjednik Biskupske konferencije BiH nadbiskup vrhbosanski **Tomo Vukšić**, barski nadbiskup **Rrok Gjonlleshaj**, šibenski biskup **Tomislav Rogić**, gospičko-senjski biskup **Marko Medo**, bjelovarsko-križevački biskup **Vjekoslav Huzjak**, mostarsko-duvanjski biskup i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski **Petar Palić** te kotorski biskup **Mladen Vukšić**, zatim umirovljeni splitski nadbiskup **Marin Barišić**, tajnik Hrvatske biskupske konferencije **Krunoslav Novak**, redovnički provincijali te kanonici Stolnog kaptola Marije Velike.

Na proslavi svetkovine sveca koji je živio u prvim stoljećima kršćanstva prije velikog raskola sudjelovali su dubrovački pravoslavni svećenici. Proslavi su se pridružili i predstavnici drugih religijskih zajednica.

Pjevanje na misi predvodili su Mješoviti katedralni zbor ojačan mješovitim zborovima gruške župe Svetog Križa i mokoške župe Presvetog Spasitelja s voditeljicama **Marijom Brčić** i **Dianom Stanoš**. Zborovima je ravnala Petra Potrebi-

ca uz orguljsku pratnju **Marka Palčoka**. Pjevala se Hrvatska pučka misa **fr. Ive Perana**.

Čitači na misi bili su postulantica sestra franjevki od Bezgrešnog začeća **s. Danača Antonija Miličević**, zatim vjernici **Kiara Biskup** i **Josip Hađinac**, dok je evanđelje navijestio trajni đakon Dubrovačke biskupije **don Tomislav Sikavica**. U Godini svetog Franje zazive molitve vjernika uputili su članovi Trećega svjetovnog reda **Ane Bokun** i **Ivica Turčinović**. Darove za prinos prinijela je obitelj **Slavice** i **Duje Serdarevića** s djecom.

Festanjuli Feste svetog Vlaha 2026. **Maro Čoić** i **Niko Prokulica** s članovima Bratovština festanjula svetoga Vlaha i Bratstva Presvetog Sakramenta brinuli su se da slavlje prođe u najboljem redu, a u tome su im pomagali vjernici aktivni u katedralnoj župi.

Na misnome slavlju svetoga Vlaha sudjelovao je i velik broj redovnica iz više družbi među kojima su bile i neke provincijalne poglavarice. Pristigli su brojni hodočasnici u narodnim nošnjama iz župa Dubrovačke biskupije kao i hodočasnici iz drugih biskupija iz Hrvatske i susjednih zema-

lja. I ove godine veće skupine hodočasnika Janjevaca i Letničana došle su u grad iz kojeg su potekli njihovi preci kako bi zajedno proslavili svetoga Vlaha. Pristigli su i hodočasnici iz mjesta koja tradicionalno hodočaste svetome Vlahu, kao i oni koji na Festu dolaze prvi put.

Na svečanom euharistijskom slavlju sudjelovali su također predsjednik Hrvatskoga sabora **Gordan Jandroković**, izaslanik predsjednika Vlade Republike Hrvatske i potpredsjednik **Branko Bačić**, ministrica kulture i medija **Nina Obuljen Koržinek**, ministar poljoprivrede, šumarstva i ribarstva **David Vlajčić**, potpredsjednica Europske komisije **Dubravka Šuica**, državni tajnici, veleposlanici, rektori i drugi gradski uzvanici.

Na blagdan svetoga Vlaha je i Dan grada Dubrovnika te su na misnome slavlju sudjelovali gradonačelnik **Mato Franković** sa suradnicima, predsjednik Gradskog vijeća **Marko Potrebica** i gradski vijećnici, dubrovačko-neretvanski župan **Blaž Pezo**, predsjednik Županijske skupštine **Nikola Dobroslavić** te gradonačelnici i načelnici drugih općina.

Prije početka misnog slavlja sve prisutne pozdravio je rektor zborne crkve svetoga Vlaha **mons. Ivica Pervan** ■

HRVATI BOKE KOTORSKE NA PROSLAVI SVETOGA VLAHA

Tradicionalno, kao i prethodnih godina, vjernici Kotorske biskupije sudjelovali su u hodočašću i svečanoj proslavi svetoga Vlaha u Dubrovniku.

Svečanosti u čast dubrovačkoga zaštitnika nazočili su vjernici iz župa svetoga Jeronima (Herceg Novi), svete Ane (Đurići), svetoga Tripuna (Kotor), Gospe Snježne (Škaljari) i svetoga Petra (Bogdašići). Duhovni voditelj hodočašća bio je **don Dražen Kraljić**.

Bokeljski hodočasnici bili su odjeveni u tradicionalne muške i ženske nošnje, koje su plijenile pozornost brojnih sudionika i posjetitelja. Mnogi su rado zastajali kako bi se fotografirali i ovjekovječili ove lijepe i povijesne trenutke.

Prije svete mise upriličeno je tradicionalno razvijanje barjaka iz župe Bogdašići, nakon čega je uslijedilo euharistijsko slavlje te procesija ulicama Dubrovnika s moćima svetaca. Nakon završetka svečanosti hodočasnici su se ispunjeni radošću i lijepim dojmovima vratili svojim domovima, s posebnim iščekivanjem uzvratnog dolaska vjernika Dubrovačke biskupije i drugih biskupija na ovogodišnju vanjsku proslavu svetoga Tripuna u Kotoru.

Hodočašće je organizirala **Marija Gjurović** iz Herceg Novog.

KAĐENJE SVETIH MOĆI KOTORSKOGA PATRONA

„Običaj sudjelovanja vjernika katoličke i pravoslavne vjeroispovijedi u obredu kađenja svetih moći maloazijskoga mučenika Tripuna, zaštitnika Kotora, Kotorske biskupije i, što se nedovoljno ističe, Bokeljske mornarice, nastao je u prvim godinama uspostave Kraljevine SHS, najranije 1919., i održao se do početka Drugog svjetskog rata

Tekst: Ivo Škanata
Foto: Radio Dux

Vijesti koje su proteklih dana s lica mjesta stizale do nas javljale su da je ovogodišnjem tripundanskom slavlju, 1217. po redu, 7. i 8. veljače nazočilo puno svijeta i da je bilo jako svečano, možda i kao nikada od obnove tradicije.

Nešto od toga mogli su iz objavljenih fotografija i pozdravnoga govora admirala Bokeljske mornarice **Mirka Vičevića** razabrati svi koji se tih dana nisu zatekli u Kotoru i Bečićima. Očevici kažu da za veliku posjećenost događajima treba zahvaliti izdašno toplom suncu i buri „tripunici“, koje ove godine nije bilo.

Značajni događaji za Bokelje, poput uvodno spomenutog, prigoda su za ljude od pera da se tematskim prilogima priključe slavlju. Ove godine učinila je to **Marija Mihaliček** objavom tripundanske fešte kako ju je 1933. vidio Bokelj, zagrebački odvjetnik **Josip Jedlowski**. Njegov opis Tripundana upotpunjuje nisku doživljaja čašćenja zaštitnika svojega zavičaja, koje su prenijeli na papir **Timotej Cizila**, **Urbano Raffaelli**, **Grgur Zarbarini**, **Jaromir Parall**, **Ivan Brkanović**, još jedanput Jedlowski i nepoznati novinar Glasa Boke.

Svjedočenju domaćih ljudi treba pridodati zapise stranaca, u prvome redu njemačke barunice, putopiskinje s instinktom povjesničarke, **Ide von Düringsfeld** i hrvatskoga putopisca **Dragutina Hirca**.

Kolikogod osvježavajuće djeluje saznanje o tome kako su Tripundan slavili naši stari, napose kada se u njima nađe pokoja pikanterija, kao primjerice u Sjećanjima rođenoga malozagrepčanina Brkanovića, ne čini nam se da bi moglo biti manje zanimljivo doznati ili se podsjetiti kad je sve to započelo i kako je teklo.

Poznato je da je gradska odluka iz 1417., koja je unesena u Statut donesen 1616., što znači da se iako 200 godina stara tada i primjenjivala, najstariji zapis o načinu proslave svetoga Tripuna u Kotoru. Poštovatelji tradicije Bokeljske mornarice rado će se podsjetiti da se Bratovština svetoga Nikole kotorskih mornara uključila u vanjsku proslavu sredinom 16. stoljeća, s time da je svetkovinu financijski podržavala već početkom toga stoljeća, a vjerojatno i prije. Promjene u pripremi ceremonijala i njegovu izvedbenome dijelu zapažaju se već tijekom mletačkog razdoblja, nastavljaju se u sljedećim stoljećima, da bi sadašnju formu ceremonijal dobio u vrijeme obnove tradicije devedesetih godina 20. stoljeća. I obredni dio slavlja kakav danas poznajemo rezultat je promjena koje su se događale u prošlosti.

Vanjska proslava 3. veljače stoljećima je slovila kao središnji događaj svetkovine. Njezinim pomicanjem 2000. godine na prvu sljedeću nedjelju, bogatiji događajima od

trećega postao je drugi dan mjeseca veljače. Toga dana, na Svijećnicu, članovi Bokeljske mornarice zajedno sa svećenicima i građanima u procesiji prenose svete moći zaštitnika grada i drugih svetaca iz relikvijara katedrale u središnju lađu, a nakon toga, za vrijeme pjevane Večernje, Službe čitanja obavlja se obred kađenja moći u kojemu sudjeluju osim katolika i pravoslavni vjernici.

Upravo taj treptaj kršćanskog zajedništva, koji se događa jedanput godišnje, učinio je općenito, medijski svakako, manje vidljivim unutarcrkveno rođendansko slavlje sveca Tripuna, ostavivši ga bez mogućnosti da se, kao stoljećima dotad, prenese na gradske ulice i trgove i uđe u domove vjernika. Uzdizanje kada potaknuto rukama vjernika različitih vjeroispovijedi ističe se kao kotorska posebnost, čime mu se pridaje obilježje fenomena, koji izaziva divljenje i u isto vrijeme potiče na razmišljanje o njegovu ishodištu.

Na nikad raspravljeno pitanje, barem da bi javnosti bilo poznato, kada se začela ta tradicija, opet se iz godine u godinu u medijskim izvješćima spominje 19. stoljeće.

Pretpostavka da je praksa uspostavljena prije 200 godina ima i te kakva smisla uzme li se u obzir da su u razdoblju od 1828. do 1862. pravoslavci u Boki bili zakonski obvezni slaviti katoličke blagdane. S druge strane, politička suradnja Hrvata i Srba, u sklopu Narodne stranke, na sjedinjenju Boke s Hrvatskom (*ako vi Dalmatinci sa vašim Zadrom nećete, a mi Dubrovčani i Kotorani hoćemo sami, da se pridružimo braći u Hrvatskoj i Slavoniji, objavljuje Domo- bran* vijest iz Kotora 1864.), nakon ukinuća spomenutoga

zakona, stvarala je prostor za približavanje i u pitanjima sadržaja liturgijskih svečanosti.

Medijski određen raspon od ne tako davnih stotinu godina u sklopu kojega je mogla nastati tradicija, iz kojega su nam dostupni i pisani izvori, jasno upućuje na nepostojanje zanimanja da se istraži taj, da se poslužimo riječima kotorskoga svećenika **don Roberta Tonsatija**, *jedinstveni primjer molitvenog zajedništva u svijetu*. Štoviše, spisateljska pasivnost lokalnih poznavatelja crkvene i političke povijesti Kotora potiče i na preispitivanje 19. stoljeća kao mogućega vremenskog okvira u kojemu je navedeni običaj nastao.

Pitanje, dakle, na koje ćemo pokušati u nastavku odgovoriti jest – od kada datira običaj da na katolički blagdan u kotorskoj prvostolnici, tijekom mise, u obredu kađenja svetih moći kotorskoga patrona, uz katolike sudjeluju i vjernici pravoslavne vjeroispovijedi?

Najstariji opis tripundanske proslave ostavio nam je starješina dubrovačkoga samostana svetoga Jakova, ulcinjski opat i pomoćnik opata svetoga Jurja na otočiću ispred Perasta, benediktinac, humanistički obrazovani Kotoranin, Timotej Cizila u rukopisu *Bove d'Oro* iz 1624., koji je djelomično, bez cijeloga prvog dijela, 50 str., preveden i objavljen 1996. godine. Njegov prikaz svetkovine posve je u suglasju sa spomenutom odlukom gradske vlasti iz 1417., a to znači da je od svih sastavnica današnjega ceremonijala proslave opisao jedino procesiju gradom, u kojoj četiri kanonika, u pratnji cjelokupne crkvene i gradske vlasti i svih slojeva društva te pridošlica iz okolnih krajeva, nose svetu

glavu. Zapisi se razlikuju samo po naravi izričaja, gradsko Veliko i Opće vijeće svečanost propisuje, kroničar je opisuje. Zajedničko im je da šalju informaciju da se pod proslavom zaštitnika grada ima smatrati samo procesija gradom 3. veljače. Za razliku od Statuta, Cizila daje naslutiti da je, kako u procesiji tako i izvan nje, u nekom obliku sudjelovala i *Marinarezza*.

Kao ni sve drugo što ulazi u sadržaj današnjega programa proslave, kroničar s početka 17. stoljeća nije spomenuo ni kađenje svetih moći.

Cizila ipak iznosi za našu temu važan podatak o sudjelovanju pravoslavaca u proslavi. Pišući o procesiji, prema prijevodu priređivača objavljenog dijela njegova rukopisa, navodi da *tu dolaze predstavnici iz Knežine* (contea, Grbalj, op. l. Š.) *i iz svih krajeva koji su pod Turcima, kao i iz drugih okolnih mjesta. Oni nose u ruci upaljene velike i male voštanice i prate slavno tijelo našega sveca, kao i relikvije svetih mučenika kojih ima trideset osam (...)* Ljudi iz Knežine i drugi obično se duboko klanjaju svečevoj glavi uz ponizni poljubac i potom je brišu i čiste pamučnom bijelom tkaninom, koja je okačena o male debele svijeće. Njih oni čuvaju s velikom pažnjom, pobožnošću i dubokim poštovanjem do trenutka svoje smrti.

Običaj ljubljenja svečeve glave, koji susrećemo i u novije vrijeme, a iščitavamo ga i iz pjesme *Trifon* (*Tu ga sva okolina slovinske zemlje bogoljubnijem pohađenjem slavi i štuje*) biskupa **Andrije Zmajevića** (1628. – 1694.), stariji je najmanje jedno stoljeće, a po našem mišljenju još i stariji,

i u njemu se zrcali katolička prednemanjička tradicija naroda toga kraja.

Kada kažemo da se s velikom sigurnošću može reći da su pravoslavci sudjelovali u procesiji i u 16. stoljeću, imamo pred očima Apostolski breve **pape Klementa VIII.** iz 1594., kojim se u osnovi potvrđuje oficij biskupa **Jerolima Buće** iz 1584. i potvrđuju čitanja u vrijeme svečanosti svetoga Tripuna. U jednom od njih stoji da ga slave i *okolni narodi*.

U 19. stoljeću, baštinicima kao i povjesničarima zanimljivu temu proslave nebeskoga zaštitnika Kotora otvorio je domaći odvjetnik i povjesničar Urbano Raffaelli u svojem poznatom uratku *Ballo di San Trifone o della marinerezza di Cattaro* iz 1844. godine. Iz njegova zapisa doznajemo da je te godine svete moći kadilo šest osoba iz reda plemića i isto toliko iz redova građana (*sei dei più ragguardevoli individuali dell' ordine nobili ed altrettanti dell' ordine civico*). Ne spominju se pravoslavci, što treba protumačiti da sredinom 40-ih godina 19. stoljeća tradicija zajedničkog kađenja još nije bila uspostavljena.

Zapis Njemice Düringsfeld, koja je od ljeta 1853. do kraja veljače 1854. boravila u Dalmaciji, proputovala od Zadra do Budve, a tamo stečena znanja i zapažanja 1857. objavila u knjizi *ReiseSkizzen: Aus Dalmatien* (3. svezak), koja je, također, imala i potpun uvid u ostavštinu Urbana Raffaellija, ne kaže nam ništa novoga. I ona spominje šest plemića i šest građana koji kade relikvije (*sechs Edelleute und sechs Cittadini und räucherten den Reliquien*).

Obred kađenja opisao je 1888. svećenik i profesor Grgur Zarbarini u knjižici *La festa di S. Trifone*. Njegova vijest o tome ritualu glasi da se miris tamjana širio iz visećih kadionica obješenih o oltarni ciborij, kojima su mahali časnici Mornarice i građani (*fraganza de' timiani ch'espandono i turiboli pendenti dal baldacchino dell' altare ed agitati dalle cariche della Marinerezza e da cittadini*).

Ni ovdje se, kako vidimo, ne spominju pravoslavci, a upada u oči da su nekadašnje plemiće zamijenili časnici Plemenitoga tijela Bokeljske mornarice. Tu promjenu treba shvatiti da su časnici, uglavnom plemićkog podrijetla, tada uživali ugled u društvu jednak ugledu svojih očeva.

Zarbarini je, međutim, kao i Cizila, zabilježio običaj ljubljenja slavne glave, s tom razlikom što se taj čin potkraj 19. stoljeća ne obavlja vani u procesiji kroz grad 3. veljače, već dan ranije i u crkvi. Kotorski svećenik navodi da se na oltaru duša mučenika u stražnjem dijelu crkve ljudi predaju ljubljenju svete glave. Zapaža da tu izbija na vidjelo istinsko bratstvo između dviju najbližih kršćanskih crkava na svijetu, odnosno između katolika i grkoistočnih vjernika (pravoslavaca). Za ove druge, bilo da su stanovnici grada ili da su došli iz Zaljeva ili iz Grblja, koji se prostirao do Budve, kaže da svi dolaze pobožno poljubiti sveti zalog frigijskog mučenika (*A quest'ara apparisce inoltre la cordiale fratellanza a Cattaro fra le due più vicine chiese cristiane del mondo, fra cattolici cioè e greci-orientali; poichè questi, quanti mai sono in città o venuti dal canale e dalla contee*

fino a Budua, tutti accedono a deporre il bacio devoto sul sacro pegno del martire frigio).

S kraja stoljeća, od svjedoka proslave posljednjega Tripundana u 19. stoljeću Jaromira Paralla imamo šturu vijest u knjizi *Bokeljska mornarica i Tripunjdani s prilogom „Život i muka Sv. Tripuna“* objavljenoj 1899., prema vlastitim riječima, na hrvatskom, njemačkom i talijanskom jeziku, u kojoj, opisujući svečarska zbivanja 2. veljače, navodi da kada završi najsvečaniji čas toga dana, tj. drevno kolo svetoga Tripuna, *u crkvi je svečano večernja i pjevana jutarnja, što je skopčano s osobitim počastnim kadjenjem svetih moći, pa sve to traje do kasne večeri.*

Parall doista ne pridaje posebnu pozornost obredu kađenja, premda ga kvalificira *osobitim*, što navodi na zaključak da nije bilo znatnijih promjena u odnosu na Zarbarinijevo svjedočenje. Nema riječi ni o pravoslavicima koji ljube svečevu glavu. Istina, Parall u opisu svetkovine stavlja naglasak na one trenutke u kojima Mornarica ima glavnu ulogu pa ako je nešto mijenjano u protokolu obreda, onda bi moglo biti da su uz ugledne pripadnike građanskoga puka, umjesto članova Mornarice, svete moći kadili ugledni građani s vrha društvene hijerarhije. Da je među kadioničarima bilo pripadnika pravoslavne vjeroispovijedi, bio bi to presedan koji nijedan pisac s pretenzijom da bude vjerodostojan svjedok ne bi prešutio. Isto vrijedi i za ritual iskazivanja vjere pravoslavaca u nicejskoga mučenika, kao njihova zagovornika kod Svevišnjega.

Eto, stigismo do trenutka kada na postavljeno pitanje možemo odgovoriti tvrdnjom da običaj kađenja svetih moći patrona Kotora, u kojemu sudjeluju građani katoličke i građani pravoslavne vjeroispovijedi, nije nastao u 19. stoljeću.

Znatiželju o tome nije li do promjene možda došlo u sljedećih petnaestak godina zadovoljili smo uvidom u iscrpan opis Tripundana iz kotorske reportaže, koju je njezin pisac Dragutin Hirc naslovio *Bokeljska mornarica* i objavio u zagrebačkome *Jutarnjem listu* 23. ožujka 1913. godine.

Naslov upućuje na zaključak da je i u putopiščevo fokusu, kao i Zarbarinijevo, bila Mornarica.

Slično Parallu, i unatoč tome što je drugom danu veljače poklonio polovicu stupca, Hirc samo ovlaš prelazi preko kađenja moći (*Po plesu je večernica, za koje najodličniji gradjani pred žrtvenikom tamjanom pokade*), čime ne daje ni naslutiti da bi sastav kadioničara mogao biti drukčiji od onoga koji je naveo Parall.

Za austrijske vladavine, dakle, fenomen koji nesumnjivo pobuđuje zanimanje današnje javnosti, a ravnodušnim ne ostavlja, kako smo vidjeli, ni kotorski katolički kler, ne potječe iz vremena austrijske vladavine Bokom.

Najživopisniji opis Tripundana proizašao je iz pera velikana hrvatske glazbe 20. stoljeća, u koje recentna kritika svrstava Ivana Brkanovića (inače, prvoga predsjednika najstarije podružnice Bokeljske mornarice Kotor utemeljene u Zagrebu 1965.). Rukopis, koji je 2006. objavljen u knjizi *Sjećanja*, bio je spreman za tisak već 1979. godine.

Zbog velikog proteka vremena između završetka rukopisa i njegove objave, pozornost zavrjeđuju i razlozi kojima se autor vodio kada je odlučio svoja sjećanja na kotorsko slavlje podijeliti s javnosti. Prvi je, piše Brkanović, *što se te svečanosti po mome mišljenju više neće ponoviti, osim da sv. Tripun učini čudo sebi na slavu, a na radost onome malobrojnome bokeljskom puku koji skupa sa sv. Tripunom jedva životari. Dakle, činim to zbog svjedočenja o prošlosti. Drugo, što ti veliki doživljaji iz djetinjstva nikada ne prođu bez odjeka i utjecaja na stvaralačku umjetničku narav. U mom je slučaju to, hvala Bogu, evidentno!*

Čudo se dogodilo, maestro mu nije svjedočio, umro je 1987. godine.

Evo što o obredu kađenja svjedoči sedamnaestogodišnji mladić, rođen 1906., član Bokeljske mornarice, plesač kola svetoga Tripuna: *Slavna glava i sarkofag sv. Tripuna prenesen je iz relikvijara uz asistenciju svećenstva. Glava je bila položena na svečani glavni oltar, dok su svete moći izložene na lijevoj, a sarkofag na desnoj strani crkve. Dvije srebrne kadičnice visjele su na dugom lancu, jedna ispred sv. moći, a druga pred sarkofagom sv. Tripuna. Započelo je i počasno kađenje, pri čemu su se izmjenjivale istaknute ličnosti Boke bez obzira na vjersku pripadnost. Bili su svečano odjeveni: svi u fraku i bijelim rukavicama. U tom kađenju naizmjenice su sudjelovali i mornari Bokeljske mornarice, koji su također imali bijele rukavice. Kađenje je nastavljeno sve do svršetka obreda.*

Na pitanje je li se tada uspostavljeno običaj prakticirao i kasnije, odgovara Josip Jedlowski, ali ne u članku koji je

objavila Mihaliček nego u članku napisanom 27. siječnja, objavljenom u istom listu (*Svijet*), broj 5 od 31. siječnja 1931. S obzirom na to da Jedlowski, jedan od osnivača *Bokeljske zaklade* u Zagrebu 1921., najavljuje svečanost, jasno je da prenosi osobno iskustvo iz ranijih godina kada kaže da *u hramu, koji već jedanaest vijekova čuva moći sveca, mladog mučenika iz Kampsade blizu Niceje, tamjanom darivaju slavnju glavu dva po dva ugledna gradjana, katolici i pravoslavni.*

Držimo da Jedlowski, koji je članak započeo *Danas je, točno u podne, Mali admiral otvorio slavu „pohvalama Sv. Tripuna“*, ne bi tako odlučno nastupio u najavi obreda kađenja da nije imao saznanja o programu proslave.

Na kraju, navest ćemo i da tjednik *Glas Boke* br. 363. od 10. veljače 1940. u nepotpisanome članku pod naslovom *Tradicionalna proslava Tripundana*, na gotovo cijeloj stranici izvješćuje o proslavi i među mnoštvom informacija iznosi da su za trajanja večernje mornari vršili stražu kraj izloženih svetih moći, koje su kadili po starom običaju, gradjani jedne i druge vjere.

Konačan bi zaključak, prema svemu što je rečeno u ovom uratku, bio da je običaj sudjelovanja vjernika katoličke i pravoslavne vjeroispovijedi u obredu kađenja svetih moći maloazijskoga mučenika Tripuna, zaštitnika Kotora, Kotske biskupije i, što se nedovoljno ističe, Bokeljske mornarice, nastao u prvim godinama uspostave Kraljevine SHS, najranije 1919., i održao se do početka Drugog svjetskog rata ■

HRVATSKI JEZIK I HRVATSKI KNJIŽEVNICI U CRNOJ GORI

Predstavници humanizma, renesanse i baroka na području današnje Crne Gore isključivo su hrvatski književnici, a hrvatski je jezik najstariji zapisani govoreni južnoslavenski jezik na ozemlju današnje Crne Gore. Na hrvatskome su jeziku ujedno napisani prvi spjev, prvo dramsko djelo i prvi roman na crnogorskome ozemlju

Tekst: dr. sc. Domagoj Vidović

Foto: Haris Mekić

Prvi je pisani jezik na teritoriju današnje Crne Gore latinski. Nakon dolaska Hrvata na područje Crne Gore nastaju kronike (*Ljetopis popa Dukljanina*) i kraći zapisi na staroslavenskome jeziku. U 14. stoljeću osnivaju se prve humanističke škole u Kotoru, a od 15. stoljeća razvija se književnost na latinskome i talijanskome jeziku. Godine 1474. tiska se knjiga **Nikole Modruškoga** *Oratio in funere*, prva tiskana knjiga kojoj je autor jedan Hrvat, a koncem 15. stoljeća u Mletcima djeluje i jedan od prvih europskih tiskara, Kotoranin **Andrija Paltaišić**. Godine 1532. tiskan je kanconijer *Rime amorose* **Jurja Bizantija**, prva tiskana pjesnička zbirka jednoga Hrvata, a 1549. *Rime volgari* **Ludovika Paskalića**, najopsežnije pjesničko djelo napisano na talijanskome jeziku na istočnojadranskoj obali.

Kraće glagoljične tekstove na hrvatskome jeziku u Boki kotorskoj nalazimo u srednjovjekovlju, a u ranome novovjekovlju glagoljicom su pisane matične knjige pojedinih bokeljskih župa. Godine 1617. zapisani su prvi stiho-vi na hrvatskome jeziku u Boki kotorskoj. Autor im je bio Kotoranin **Maro Dragović**, koji u pjesničkome predgovoru *Pjesnima duhovnim* prvoga hrvatskog gramatičara **Bartola Kašića** izrijeком spominje *Dalmatine i vas rod hrvatski*. Godine 1629. hrvatskim je jezikom napisano pismo **Petra Samuelija** iz Bara. To je pismo prvi poznati spomenik hrvatskoga jezika u Svebarju. Koncem 17. stoljeća **Julije Balović** piše prvi manji hrvatski višejezični rječnik kojemu je autor bokeljski Hrvat.

Predstavници humanizma, renesanse i baroka na području današnje Crne Gore isključivo su hrvatski književnici, a hrvatski je jezik najstariji zapisani govoreni južnoslavenski jezik na ozemlju današnje Crne Gore. Na hrvatskome su jeziku ujedno napisani prvi spjev, prvo dramsko djelo i prvi roman na crnogorskome ozemlju. Naime, spjev **Vicka Bolice Kokoljića** *Život blažene Ozane* nastao je barem dva stoljeća prije **Njegoševa** *Gorskoga vijenca*. Nadalje, **Ivan Antun Nenadić** prvi je pisao autorska dramska djela na hrvatskome jeziku u današnjoj Crnoj Gori, i to barem stotinu godina prije prvih crnogorskih dramatičara, a još su starija libreta Budvanina **Krsta Ivanovića** pisana talijanskim jezikom i pojedina anonimna djela iz pasionske baštine. **Aleksandar Radoman** prvim romanom na području Crne Gore drži *Turska pisma* hrvatskoga književnika iz Budve **Stjepana Zano-vića** napisanoga 157 godina prije prvoga crnogorskog romana *Nevidbog* **Rista Ratkovića**. Treba istaknuti i kako su Hrvaticе **Ana Marija Marović** i **Ida Verona** prve poznate književnice koje potječu iz današnje Crne Gore. Ponajprije iz Budve, a u manjoj mjeri iz Perasta potječu pustolovi koji su se napajali prosvjetiteljskim idejama te bili u bliskim odnosima s **Casanovom**. Hrvatski jezik ima i bogatu usmenoknjiževnu baštinu zapisanu u pjesmaricama nastalim u Budvi, Perastu i Dobroti u 17. i 18. stoljeću. **Viktor Vida** prvi je hrvatski emigrantski pisac koji je koncem 60-ih godina 20. stoljeća vraćen u hrvatski književni kanon te je prvi emigrantski pjesnik čije su se pjesme tiskale u onodobnoj Jugoslaviji. S druge je strane hrvatski mučenik **Vjenceslav**

Čížek tek 1994. dočeka da mu se u domovini tiska zbirka *Bosonoga prašina: odabrane pjesme* koju je priredio **Stjepo Mijović Kočan**, a Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore ustrajno radi na promidžbi književnih djela svjetski poznatoga novinara i komunikologa **Luke Brajnovića**.

Nositelji su prvih južnoslavenskih zapisanih antroponima Hrvati. Prva su hrvatska osobna imena zapisana još na marginama Kotorskoga misala, a prezimena i nadimci u notarskim knjigama iz 14. stoljeća. Prva su osobna imena u kojima je sadržan antroponim Hrvat (Hrvoje i Hrvatini) zabilježena u 14. i 15. stoljeću u Kotoru, Budvi i Paštrovićima, a njihovi se odrazi nalaze i u toponimiji (npr. povijesni toponim Hrvatinići u Grblju).

Hrvatskim jezikom govori se u primorskoj pojasu od Sutorine do Svebarja, širega područja oko Bara (uključujući i gotovo raseljene Šestane), a do konca 16. stoljeća govori su se autohtonih Hrvata protezali do ušća Bojane i sjeverne Albanije. Hrvatski je jezik jedan od dvaju, uz albanski, bogoslužnih jezika ustrojbenih jedinica Katoličke Crkve u Crnoj Gori, s tim da je jedini liturgijski jezik u Kotorskoj biskupiji i jedan od dvaju liturgijskih jezika u Barskoj nadbiskupiji (uz albanski). Pritom treba istaknuti kako koncem 19. stoljeća nastaju prvi opisi hrvatskih govora u Crnoj Gori – peraškoga „dijalekta“ iz pera **Toma Brajkovića** te svebarskih govora iz pera jednoga od naj-

poznatijih hrvatskih jezikoslovaca **Ivana Broza**. Nažalost, hrvatski će se dijalektolozi terenskomu istraživanju hrvatskih govora u Crnoj Gori vratiti tek u 21. stoljeću.

Autohtoni hrvatski govori u Crnoj Gori pripadaju istočnohercegovačkome (u području od Herceg-Novoga do Perasta) i zetsko-južnosandžačkome dijalektu štokavskoga narječja (od Perasta i Tivta preko Budve, Paštrovića i Spiča do Zubaca i Bara). Prvu skupinu prijelaznih govora tvore govori između Đurića, Kamenara, Kostanjice i Strpa, koji imaju više istočnohercegovačkih značajka, a drugu peraški dijalekt te govori područja od Lepetana do Krtola, koji sadržavaju više značajka zetsko-južnosandžačkoga govora. Bokeljski govori, neovisno o tome kojemu dijalektu štokavskoga narječja pripadaju, po mnogim se značajkama smatraju dijelom zapadnoštokavskoga dijalekta, kojim uglavnom govore Hrvati i Bošnjaci. Posebnu skupinu tvore šestanski govori, jedini govori neprekinutoga hrvatskog jezičnog područja koji graniče s albanskim jezikom, a njihovi su govornici već stoljećima dvojezični. Iz Šestana, Bara, Zubaca i Spiča potječe i velik broj zadarskih Arbanasa.

Iako je po popisu iz 2023. zabilježeno tek 2193 (0,35 %) govornika hrvatskoga jezika ili 0,35 % stanovništva Crne Gore te njime uobičajeno govori tek 1618 (0,26 %) stanovnika Crne Gore, procjenjuje se da govornika hrvatskoga jezika ima oko 8000 ■

DOGAĐAJNICA

„Pretpovijest“

- 809.** **Andreaci Saracenis** otkupio je moći svetoga Tripuna i prenio ih u Kotor. Njegovo je ime navedeno i na sarkofagu.
- 9. st.** Zapisani su prvi barski epitafi.
- 1166.** Spominju se Lekcionar i *Pontifikal Kotorske biskupije*, najstarija knjiga na tlu Crne Gore. Fototipsko izdanje objavljeno je 2020. u sunakladništvu Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore i uz popratnu studiju **Lenke Blechove Čelebić**.
- 12. st.** Iz toga stoljeća potječu dva lista pisana glagoljicom u Kotoru. Od 15. stoljeća glagoljica je povremeno bila u uporabi u mnogim bokeljskim župama.
Nastaje *Ljetopis popa Dukljanina*, u kojemu je zapisan toponim Crvena Hrvatska.
Napisan je *Kotorski misal* (fototipsko izdanje objavljeno je 2019. u sunakladništvu HNV-a Crne Gore te uz popratne studije Lenke Blechove Čelebić). U *Misalu* su zabilježena hrvatska imena Kotorana.
- 1301.** Iz te godine potječe prva datirana odredba *Kotorskoga statuta* koji je tiskan tek 1616.
- 1329.** Prvi je put zabilježen rad škole na latinskome jeziku u Kotoru.
- 1346.** Sastavljen je *Budvanski statut*, čije prve datirane odredbe potječu iz 1426., a posljednje iz 1469.
- 14. st.** Sastavljen je *Barski oficij*. Njegovo je fototipsko izdanje objavljeno 2022. u nakladi HNV-a Crne Gore te uz popratne studije **Meri Zornije**, **fra Domagoja Volarevića** i **don Ivana S. Vukčevića**.
- 1406.** Prvi put se spominje nesačuvani *Barski statut* nastao početkom 14. stoljeća, koji je rekonstruirao **Savo Marković**.
- 1474.** **Nikola Modruški**, za kojega se kao mjesto podrijetla navode Maine kod Budve i Grbalj, tiskao je knjigu *Oratio in funere* posvećenu vrlo utjecajnomu kardinalu Pietru Riariu. Riječ je o najstarijoj tiskanoj knjizi kojoj je autor Hrvat. **Nikola Modruški** ujedno je autor jedinoga danas poznatoga opisa tjelesnoga izgleda **Vlada Drakule**, kojega je susreo u tamnici **Matijaša Korvina** te je autor jednoga od prvih etnografskih opisa balkanskih Vlaha.
- 1477.** S radom je u Veneciji počeo hrvatski tiskar **Andrija Paltašić** iz Kotora, jedan od najglasovitijih tiskara inkunabula koji je, sam ili u suradnji, do 1493. tiskao 42 knjige.
- 1486.** Po navodu **Bernarda von Breidenbacha** iz Mainza u hodočasničkom putopisu *Peregrinatio in terram sanctam* (1486.) Kotor i Budva pripadaju Slavoniji, pokrajini hrvatskoga kraljevstva (*Schlaounia, provincia regni Croacie*),
- 1498.** Stihovi Kotoranina **Bernarda Pime**, kojega suvremenici nazivaju pjesničkim laureatom, objavljeni su u knjizi venecijanskoga pjesnika **Domenica Palladija**.
- 1519.** Švicarac **Ludwig Tschudi** Budvu naziva zadnjim gradom hrvatskoga kraljevstva.
- 1532.** Kotoranin **Juraj Bizanti** objavio je petrarkistički kanconijer na talijanskome jeziku *Rime amorose*, najstariju tiskanu pjesničku zbirku jednoga hrvatskog autora.
- 1549.** Kotoranin **Ludovik Paskalić** objavljuje pjesničku zbirku *Rime volgari*, najopsežnije pjesničko djelo na talijanskome jeziku na istočnojadranskoj obali. Pjesme je objavljivao i na latinskome jeziku, a posvećivao ih je, među ostalim, Kotoranki **Silviji**. Utjecao je na engleskoga književnika **Thomasa Lodgea**, a 1718. uvršten je u antologiju najpoznatijih pjesama 15. i 16. stoljeća **Agostina Gobbija**.
- 1561.** Kotoranin **Luka Bizanti** objavio je u Veneciji knjižicu pod naslovom *Offitium Sancti Triphonis Martyris* u kojoj je dopunio tekst iz 1466. o životu svetoga Tripuna.
- 1567.** Tiskan je pohvalni govor splitskoga i šibenskoga kancelara, Baranina **Antuna Prokulijana** upućen splitskomu knezu i Velikomu vijeću izgovoren na talijanskome u Splitu, u kojemu **Marka Marulića** naziva „kršćanskim i splitskim Vergilijem“.

- 1595.** Tiskan je spjev na latinskome jeziku *Descriptio sinus et urbis Ascriviensis* Kotoranina **Ivana Bone Bolice** (nastao između 1538. i 1551.) u kojemu autor opisuje Kotor i njegovu okolicu. Spjev je 2010. u potpunosti preveo **Relja Seferović** uz pjesničku prilagodbu **Luka Paljetka**. Vjeruje se da je upravo **Bona Bolica** autor prvoga životopisa blažene Ozane Kotorske na talijanskome jeziku.
- 1599.** Slovački isusovac **Teofil Kristek** razlikuje hrvatski i srpski jezik. Također napominje kako je hrvatski jezik najrašireniji na štokavskome području, dakle i u Boki i Svebarju.
- 16. st.** Nastali su prvi tekstovi na hrvatskoj ćirilici (bosančici) u Boki kotorskoj te na arebici u Risnu.
- konac 16. st.** Najvjerojatnije je **Maroje Mažibradić** objavio pjesmu U smart gosp. Vittora Bessalia, po izgubljenju od Bara, kanceliera dubrovačkoga posvećenu Baraninu **Viktoru Besaljiću**. Taj je Baranin sastavio na talijanskome sonet posvećen **Nikoli Nalješkoviću**, a njegov je latinski epigram svojevrsan predgovor prepjevu *Pjesni pokornih kralja Davida Ivana Gundulića*. Pisao je i na hrvatskome jeziku, ali mu hrvatski tekstovi nisu sačuvani.
- 1612.** Barski nadbiskup i upravitelj Budvanske biskupije **Marin Bizzi** napisao je putopis *Relatione della visita nelle parti della Turchia, Antivari, Albania e Servia*, u kojemu je opisao stanje u turskoj carevini.

Od prvoga datiranog teksta na hrvatskome jeziku

- 1617.** Kotoranin **Maro Dragović** piše prve poznate stihove na hrvatskome jeziku te u pjesničkome predgovoru *Pjesnima duhovnim* Bartola Kašića spominje *Dalmatine i vas rod hrvatski*.
- 1623.** Kotoranin **Jeronim Pima** na hrvatskome jeziku piše pjesmu *Vrh pisanja od bića od časti*, koja se desetljećima smatrala prvim tekstom na hrvatskome jeziku u Boki kotorskoj.
- oko 1628.** Kotoranin **Vićko Bolica Kokoljić** napisao je spjev *Život blažene Ozane* pronađen u prijepisu iz 1671. Riječ je o prvome spjevu napisanome na hrvatskome jeziku u Boki kotorskoj i prvome spjevu napisanom jednim južnoslavenskim jezikom u Crnoj Gori.
- 1629.** Prvi tekst na hrvatskome jeziku u Svebarju pismo je vikara Barske nadbiskupije **Petra Samuelija**.
- 1631.** Dubrovački i barski nadbiskupi **Toma Cellesi** i **Petar Mazarek** odobravaju prijevod *Novoga zavjeta Bartola Kašića* na hrvatski jezik.
- 1642. – 1649.** Nastaje *Budvanska pjesmarica* iz koje se razaznaju i neke značajke tadašnjega budvanskoga govora. Fototipsko izdanje objavljeno je 2024. u nakladi HNV-a Crne Gore i uz popratne studije **Slobodana Prosperova Novaka**, **Viktorije Franić Tomić** i **Domagoja Vidovića**.
- 1650.** Izlaze *Budvanski anali Krsta Ivanovića* (1618. – 1688.) u kojima se Budva smješta u Crvenu Hrvatsku, a donosi se i poimenični popis muških Budvana i Paštovičana iz 1638. Ivanović je prvi libretist koji potječe s područja današnje Crne Gore. Utemeljio je „istraživanje repertoara kao teatrološku disciplinu“. Njegov nedovršeni historiografski prikaz *Istoria della Lega ortodossa contro il Turco* čuva se na Sveučilištu Harvard.
- 1654.** U spomen na Peraški boj **Andrija Zmajević** (1628. – 1694.), pisac *Slovinske dubrave i Ljetopisa crkvnoga* te barski nadbiskup, postavio je spomen-ploču na crkvi svetoga Nikole u Perastu na hrvatskome jeziku.
Hrvatski ban, književnik i mučenik **Petar IV. Zrinski** pohodio je Perast samo nekoliko dana nakon pobjede Peraštana nad Osmanlijama 15. svibnja 1654. i Peraštanima poklonio svoj mač.
- 1660.** **Ivan Bolica Kokoljić** objavio spjev *Il San Trifone*. Uz vrlo se raznolik književni opus, koji uključuje i šezdesetak pjesama na hrvatskome jeziku, **Bolica Kokoljić** dopisivao s nizom književnika iz Dubrovnika, Splita i Šibenika te s Brača.

- 1664.** Hrvate u Herceg-Novome spominje turski putopisac **Evlija Čelebija**.
- 1682.** Peraštanin **Vićko Zmajević** kao dvanaestogodišnji dječak počinje pisati zbirku propovijedi *Razgovor duhovni* na hrvatskome jeziku. Bio je isprva barski, a zatim zadarski nadbiskup. Od 1726. do 1733. predvodio je seobu katolika s područja Barske nadbiskupije (ponajprije iz dvojezičnoga albansko-hrvatskoga područja Šestana, ali i iz hrvatskoga jezičnoga područja Bara, Zubaca i Spiča).
- 1693.** Peraštanin **Julije Balović** objavio je prvi glosar hrvatskih riječi u Boki kotorskoj pod naslovom *Pratichae schrivanesciae di me Giulio Ballovich Perastino* koji sadržava talijansko-hrvatski rječnik u kojemu se talijanski etnonim *Slavo* prevodi s *Harvat*. Prikupljao je i narodne pjesme te je autor rukopisne *Peraške kronike*.
- 1696.** Nastaje prva od 19 peraških pjesmarica, *Pjesmarica Nikole Burovića*.
- 1697.** U Perastu sastavljena prva zbirka narodne poezije u Slavena prepisivača, pomorca i brodovlasnika **Nikole Đurovića**.
- 1697. – 1699.** Ruski putopisac **Nikolaj Andrejevič Tolstoj** navodi kako su Hrvati starosjedioci u Perastu te ih luči od Crnogoraca i Srba.
- 1699.** **Jakob Bizantić** „ponapravio“ **Kašićev Lekcionar** u „kotorski jezik“.
- 17. st.** Iz toga razdoblja potječu prvi tekstovi iz *Dobrotske pjesmarice*.
- 1704.** **Ivan Krušala** piše *Pjesan od boja* u kojoj opisuje pobjedu Peraštana nad Turcima 15. svibnja 1654. Ujedno je autor soneta *Put peraštanskog opata viteza Krušale od carskoga Petrograda po Velikoruskom Carstvu sve do Kine* objavljenoga na talijanskome jeziku, u kojemu opisuje svoja lutanja po bespućima ruske carevine. Sonet se smatra „jednim od najkomprimiranijih putopisa ikada napisanih“.
- 1712.** S oznakom *knjig hrvatskih* u Mletcima izlazi *Cvijet kriposti* koji je **Krsto Mazarović** priredio na peraškome govoru.
- 1740.** Spominje se mletački dragoman za hrvatski jezik u Kotoru **Antun Paskvalović**.
- oko 1750.** **Andrija Balović** piše povijest Perasta pod naslovom *Istoria della valorosa Nobile Nazione Pirustina, del Seno Rezonnico e della Dalmazia Superiore, ò sia Croata rubea*. U djelu Perast smješta u Crvenu Hrvatsku.
- 1774.** **Tomo Medin** iz Kastel-Lastve (današnjega Petrovca), najstariji iz plejade bokeljskih pustolova, objavio je prijevod **Voltaireove Henrijade**.
- 1776.** Budvanin **Stjepan Zanović** objavio je na talijanskome jeziku *Turska pisma*, prvo od autorskih djela bokeljskih pustolova koji su se družili s **Casanovom**. To se djelo smatra prvim romanom napisanim u Crnoj Gori. **Zanović** je postao likom u romanu *Berlin Alexanderplatz* (1929.) njemačkoga književnika **Alfreda Döblina**, a roman o obitelji Zanović, pod naslovom *Antun conte Zanović i njegovi sinovi*, objavio je 1928. hrvatski književnik **Mirko Breyer**.
- 1786.** Peraštanin **Vićko Vjenceslav Smeća** preveo je u prozi spjev *Osman Ivana Gundulića* na talijanski.
- 2. pol. 18. st.** **Ivan Antun Nenadić** piše prva dva autorska dramska teksta na hrvatskome jeziku – *Izak, prilika našega Otkupitelja* i *Bogoljubno prikazanje Muke Gospodina Našega Jezukrsta*.
- 1813.** Budvanin **don Antun Kojović** objavio je djelo *Smiješni razgovor ili mala komedija, italijanski farsa, o karnevalu godišta 1813. učinjena*. Godine 2025. objavljen je u nakladi JU Narodna biblioteka Budve i Kotorske biskupije prvi od dvaju planiranih svezaka Kojovićevih dnevničkih zapisa pod naslovom *Dnevnik I.: izbor iz dnevnika 1806. – 1819*. Petstotinjak dnevničkih zapisa izabrala je, priredila i predgovorom popratila **Zlata Bojović**, a s talijanskoga ih je jezika prevela **Ljiljana Krapović**. Važnu je ulogu u objavi te knjige imao **don Robert Tonsati** kao redaktor prijevoda.
- 1815.** Dobroćanin **Marko Ivanović Moro** objavio je prvi dio kraćega spjeva *Spjevanje otkupljenja svijeta*. Uz nabožne je pjesme objavljivao satiričke tekstove.
- 1828. i 1833.** Od tada potječu dva pisma **Stijepa Obradovića** iz Spiča upućena **Antu Obradoviću** pisana dalmatinsko-dubrovačkim slovopisom na hrvatskome jeziku.

- 1843.** Objavljena je prva pjesnička zbirka **Ane Marije Marović** pod naslovom *Versi di Filotea*.
- 1848.** Počinje postupno uvođenje hrvatskoga jezika u kotorske škole.
Don Mihovil Florio iz Prčanja preveo je lode i himnu svetomu Tripunu s latinskoga na hrvatski.
- 1871.** Tripundanske se lode prvi put izgovaraju na hrvatskome jeziku.
- 1883.** Hrvatski postaje jednim od službenih jezika u Dalmaciji i Boki kotorskoj.
- 1892.** U časopisu *Vienac* objavljena je nizanka *Tko su bili starosjedioci Boke Kotorske* hrvatskoga preporoditelja i povjesničara **Srečka Vulovića**.
- 1892. – 1893.** Peraštanin **Tomo Brajković** objavljuje rad *Peraški dijalekat*, prvi dijalektološki opis jednoga hrvatskog bokeljskog govora i jedan od prvih dijalektoloških opisa nekoga hrvatskog govora uopće.
- 1893.** **Ivan Broz** opisuje značajke svebarskih govora u radu *Zamjena poluglasnima u barskome govoru*. Tiskan je *Barski misal*. Njegovo je fototipsko izdanje objavljeno 2022. u nakladi HNV-a Crne Gore uz popratne studije **fra Domagoja Volarevića** i **Vere Blažević Krezić**.
- 1910.** **Frano Uccellini Tice** objavio je *Divnu glumu*, prvi cjeloviti prijevod **Danteove Božanske komedije** na hrvatski jezik. Knjigu je pretisnulo HNV Crne Gore 2024. uz popratnu studiju **Božidara Petrača**.
- 1913.** Bokeljska mornarica za jezik komunikacije i administracije uzima hrvatski jezik.
- 1924.** U Zupcima je rođen **Ivo Vicković** (umro 2012.), hrvatski proljećar, politički zatvorenik i borac za jezičnu samobitnost Hrvata i Crnogoraca.
- 1932.** Objavljena je prva pjesnička zbirka **Jeronima Kornera**, hrvatskoga pjesnika rođena u Herceg-Novome, pod naslovom *Blistavi rub*.
- 1935.** **Vaso Tomanović** u radu *Akcenat u govoru sela Lepetana* opisuje značajke lepetanskoga govora.
- 1951.** Izlazi prvi svezak *Kotorskih spomenika* koji je priredio **Antun Mayer**. Edicija iznosi bogatu antroponomastičku građu.
- 1952.** Počinje izlaziti *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* u kojemu su objavljeni i mnogi dijalektološki, toponomastički i antroponomastički članci **Miloša Miloševića**, **Gracijele Čulić**, **Antuna Tomića**, **Cjelimira Stanića** i drugih.
- 1956.** Objavljen je *Mali pirat*, roman Tivćanina **Anta Staničića**, prvi roman za djecu i mladež Hrvata iz Crne Gore te jedan od prvih romana toga žanra u Crnoj Gori.
- 1966.** Pjesma Tivćanke **Maje Perfiljeve** *Bokeljska noć* u izvedbi **Vice Vukova** pobijedila je na Splitskome festivalu.
- 1969.** **Luka Vujović** objavljuje rad *Mrkovički dijalekat* u kojemu se, među ostalim, opisuju i hrvatski govori u Svebarju te razlike između govora tamošnjih katolika, pravoslavaca i muslimana.
U knjigu je **Luka Perković**, **Frano Alfirević**, **Vladislav Kušan**, koju je u ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti* priredio **Saša Vereš**, uvršten **Frano Alfirević**.
U knjigu su *Vita d'un homo* (Život jednoga čovjeka) talijanskoga književnika **Giuseppea Ungarettija** uvršteni lirski zapisi *Croazia segreta* (Tajanstvena Hrvatska) koji, među ostalim, sadržavaju pjesnički zapis *Le Bocche di Cattaro* u kojemu **Ungaretti** spominje svoju dadilju iz egipatskoga razdoblja djetinjstva, Hrvaticu iz Boke.
- 1970.** U knjigu su *Hrvatski latinisti*, koju su u ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti* priredili **Veljko Gortan** i **Vladimir Vratović**, uvršteni **Ludovik Paskalić** i **Ivan Bolica**.
- 1976.** Objavljene su antologije *Poezija baroka. XVII i XVIII vijek* i *Proza baroka XVII i XVIII vijeka* **don Gracije Brajkovića** i **Miloša Miloševića**.
- 1977.** **Antun Tomić** u radu *Toponimi Dobrote* iznosi bogatu toponomastičku građu toga bokeljskog naselja.
- 1978.** **Cjelimir Stanić** u radu *Toponimi Škaljara i Mula* iznosi bogatu toponomastičku građu tih dvaju bokeljskih naselja.

- 1978. – 1979.** Cjelimir Stanić u radu *Toponimi Prčanja* iznosi bogatu toponomastičku građu toga bokeljskog naselja.
- 1982.** U knjigu je *Olinko Delorko, Oto Šolc, Viktor Vida*, koju su u ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, priredili **Miroslav Šicel i Marijan Matković**, uvršten Kotoranin **Viktor Vida**.
- 1989.** U Buenos Airesu objavljena je prva pjesnička zbirka hrvatskoga pjesnika i mučenika iz Đenovića **Vjenceslava Čičeka** pod naslovom *Krvopisi predsvanuća*.
- 1993.** Objavljena je knjiga *Stara književnost Boke Slobodana Prosperova Novaka, don Branka Sbutege i Ive Banca* nakon koje je **Slobodan Prosperov Novak** objavio samostalne knjige *Stara bokeljska književnost* (1996.), *Boka kotorska: od kampanela do kampanela* (2011.), *Zlatna knjiga bokeljskih književnika* (2016.) te knjigu *Književnost ranog novovjekovlja Boke kotorske* (2015.) u suautorstvu s **Viktorijom Franić Tomić**.
- 1996.** Objavljena je knjiga *Antroponimija Boke kotorske (od prvih spomenika do kraja XIX. vijeka)* **Gracijele Čulić**, prva antroponomastička monografija o bokeljskim Hrvatima.
- 1997.** Objavljena je monografija **Vesne Lipovac Radulović** *Romanizmi u Crnoj Gori – Budva i Paštrovići*.
U čast Kotoranina **Luke Brajnovića** (1919. – 2001.), hrvatskoga novinara, književnika, komunikologa i sveučilišnog profesora, utemeljena je novinarska nagrada *Premio Luka Brajnovic* namijenjena „profesionalcima koji su u svojem radu branili dostojanstvo ljudske osobe i temeljne vrijednosti slobode, snošljivosti i solidarnosti“. Dodjeljuju je Fakultet za komunikologiju Sveučilišta u Navarri. Nagradu je 2001. posmrtno dobio **Siniša Glavašević**. HNV Crne Gore pretisnulo je 2023. **Brajnovićeve Priče iz djetinjstva**.
- 1998.** Obnovljen je rad HKD-a „Napredak“ u Donjoj Lastvi, prve udruge koja u imenu sadržava pridjev *hrvatski* otkad je Boka kotorska pripojena Crnoj Gori.
Don Srećko Majić u Perastu je pokrenuo nakladničku kuću Gospa od Škrpjela u kojoj je tiskan niz važnih historiografskih i književnopovijesnih djela o Boki kotorskoj i Svebarju.
- 2001.** Osnovano je Hrvatsko građansko društvo Kotor.
- 2002.** Osnovana je Hrvatska građanska inicijativa, politička stranka Hrvata u Crnoj Gori, čiji je jedan od ciljeva slobodna i ravnopravna uporaba hrvatskoga standardnog jezika.
U biblioteci *Stoljeća hrvatske književnosti* objavljena su *Izabrana djela Frana Alfirevića* uz popratnu studiju **Cvjetka Milanje**.
- 2003.** U Kotoru počinje izlaziti *Hrvatski glasnik*, koji izdaje Hrvatsko građansko društvo Kotor.
U monografiji *Hrvatska dijalektologija 1., Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja* **Josipa Lisca** govori bokeljskih Hrvata izdvojeni su u zasebnu skupinu unutar zetsko-južnosandžačkoga dijalekta štokavskoga narječja.
- 2004.** Počinje se održavati Hrvatska nastava u Kotoru i Tivtu.
Objavljena je monografija **Vesne Lipovac Radulović** *Romanizmi u Crnoj Gori – jugoistočni dio Boke kotorske*.
- 2006.** Hrvatski jezik postaje jedan od službenih jezika u Crnoj Gori.
- 2007.** Osnovano je Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore kao visoko upravno tijelo hrvatske manjine u Crnoj Gori.
Objavljena je pjesnička zbirka *Sebedarje* **don Branka Sbutege**.
- 2008.** Objavljena je knjiga *Bokeljska muka* **Vande Babić Galić**, referentno djelo o hrvatskoj pasionskoj baštini s mnoštvom važnih jezičnih (poglavito leksičkih) podataka.
- 2009.** Objavljena je knjiga *Sidrišta zavičaja*, prvi zbornik u nakladi HNV-a Crne Gore (tada pod imenom Hrvatska krovna zajednica Crne Gore).
Pokrenut je *Radio Dux*, jedina radijska postaja koja emitira program na hrvatskome jeziku u Crnoj Gori.
- 2010.** Objavljena je knjiga *Hrvatski sokol u Boki kotorskoj*, prva knjiga u nakladi HNV-a Crne Gore (tada pod nazivom Hrvatska krovna zajednica Crne Gore).

- 2011.** Izišla je *Spomenica 600. obljetnice crkve Male Gospe u Gornjoj Lastvi (1410. – 2010.)* u kojoj je, među ostalim, objavljen članak *O govoru Hrvata iz Gornje Lastve* **Sanje Vulić Vranković**. Riječ je o prvome suvremenom dijalektološkom opisu jednoga hrvatskog bokeljskog govora u 21. stoljeću te prvome opisu jednoga bokeljskoga govora iz pera hrvatskoga dijalektologa nakon 119 godina.
U biblioteci *Stoljeća hrvatske književnosti* objavljena su *Izabrana djela Viktora Vide* uz popratnu studiju **Božidara Petrača**.
- 2014.** Na zubačkome govoru počinje izlaziti časopis *Zupci Times* pod uredničkom palicom **Ilije Vukotića**.
Savo Marković objavljuje knjigu *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara* vrlo važnu za proučavanje barska antroponimije.
- 2016.** Pokrenut je portal *Digitalna antologija Hrvatsko pjesništvo Boke* pod vodstvom **Dijane Milošević**.
Objavljeno je prvo izdanje knjige *Kulturalno pamćenje – ogledi o hrvatskoj kulturi i književnosti Boke* **Vande Babić Galić** s popratnim jezikoslovnim aparatom (među ostalim i rječnikom). Drugo je izdanje objavljeno 2018.
- 2017.** Osnovan je Ogranak Matice hrvatske u Boki kotorskoj. Prva mu je predsjednica **Marija Mihaliček**.
- 2017. – 2018.** Objavljena je dvosvezačna knjiga *Sabrana djela Ide Verone*, koju je priredio **Željko Brguljan**, u sunakladništvu HNV-a Crne Gore.
- 2019.** Objavljena je knjiga *Rasuti đerdani spičanski – Miljevci i Zankovići* **Vlada Lukšića** u kojoj je zapisano leksičko blago Spiča.
- 2020.** Objavljena je filološka knjiga **Đure Vidmarovića** *Hrvati Boke kotorske kroz povijest: sjećanja i zaborav*.
- 2022.** Bokeljski i svebarski govori opisani su u II. svesku knjige *Blago rasutih. Jezik Hrvata u dijaspori* **Sanje Vulić Vranković**.
Objavljen je prvi broj *Kotorskoga zbornika*, časopisa za promociju kulturne, povijesne i prirodne baštine Boke kotorske u nakladi Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj, u kojemu se objavljuju i članci jezične tematike, među ostalim rad **Grozdana Franov-Živković** *Glagoljica u Kotorskoj biskupiji*.
Ilija Vukotić objavio je knjigu *Zubački zbor* koja sadržava rječnik mjesnoga govora s oko 1500 jedinica.
- 2022. – 2023.** Objavljena su *Izabrana djela Pavla Butorca* koja su priredili **Slavko Dabinović** i **don Srećko Majić**.
- 2023.** Teatrollog i novinar **Neven Staničić** preveo je **Ionescovu Čelavu pjevačicu** na bokeški dijalekt hrvatskoga jezika.
Objavljena je antologija *Poezija bokeljskih Hrvata* koju su priredili **Božidar Proročić** i **Željka Lovrenčić**. U antologiju su prvi put uvrštene pjesme **Mara Dragovića**, **Viktora Besaljića**, **Bunića Lukovića**, **Stjepana i Miroslava Zanovića** te **Vladimira Brguljana**.
Savo Marković objavljuje knjigu *Nobilitet Bara u 100 biografskih zapisa: srednjovjekovno i ranonovovjekovno plemstvo Bara*.
Prvi dijalektološki opis zubačkoga govora iznesen je u članku *Leksik govora sela Zupci kod Bara* **Domagoja Vidovića** i **Ilije Vukotića**.
U ediciji *Stoljeća hrvatske književnosti* objavljena je knjiga **Hanibal Lucić: Djela** koju je priredio **Ivan Lupić**. U knjizi su opširno opisane književne veze Kotora i Hvara.
Objavljena je knjiga *Bokeljska trilogija Vicka Tripkovića Podnopoljskoga* zaboravljenoga hrvatskog književnika iz Dobrote koju je priredio **Vinicije B. Lupis**.
- 2024.** Objavljeno je fototipsko izdanje knjige *Ribarski nazivi na Mulu* **don Stjepa Vukašinovića** uz popratne tekstove **Ilije Mlinarevića** i **don Roberta Tonsatija** te transkripciju **Joška Katelana**.
Objavljena je knjiga *Baštinske teme iz Crvene Hrvatske* **Vinicija B. Lupisa**, u kojoj se obrađuju ključne identitet-ske teme Hrvata iz Boke kotorske uglavnom iz područja povijesti umjetnosti, ali i iz povijesti književnosti.
U nakladi HNV-a Crne Gore objavljena je knjiga *Bokeljske studije i ogledi* **Domagoja Vidovića**, u kojoj se obrađuju jezikoslovne i književnopovijesne teme.

DIGITALNI ISKORAK I UKLJUČIVANJE MLADIH

„Hrvatski glasnik mora ostati ono što jest – da govori otvoreno i hrabro, da jača hrvatski nacionalni korpus, ali isto tako i da piše o onome što Boka jest – a to je zajednički život”

Tekst: M. D. Popović (Boka News)

Foto: Haris Mekić

U povodu objavljivanja 200. broja časopisa Hrvatskoga glasnika okupili su se kulturni i medijski djelatnici iz Crne Gore i Hrvatske za okruglim stolom, za kojim se 18. prosinca razgovaralo o viziji buduće koncepcije časopisa, koji bi u budućnosti bio više okrenut mladima.

Uz video prezentaciju s naslovnicama svih brojeva objavljenih tijekom 23 godine, sudionici su napravili malu retrospektivu dosadašnjeg rada na uređivanju „Glasila Hrvata Crne Gore“ te istaknuli njegov značaj kao časopisa s jakim građanskim karakterom, koji veliku pažnju pridaje kulturnoj baštini.

„Osnovno mišljenje sudionika okruglog stola je da Glasnik mora ostati ono što jest – da govori otvoreno i hrabro, da jača hrvatski nacionalni korpus, ali isto tako i da piše o onome što Boka jest – a to je zajednički život. Također smo čuli da Hrvatski glasnik mora imati što više mladih ljudi, misleći na gimnazijalce i ljude koji tek otkrivaju novinarstvo kao

profesiju. Isto tako, mora biti usmjeren prema digitalnom svijetu, ali tiskano izdanje mora biti primarno”, rekao je **Nikola Dončić**, glavni i odgovorni urednik, skrenuvši pažnju na to da je uredništvo za posljednjih deset brojeva priredilo novi, suvremeni dizajn, s namjerom da nastave u smjeru modernizacije, aktualnosti, interesa i zadovoljstva same zajednice.

Istaknuo je kako država Crna Gora, prije svega preko Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, mora uspostaviti pravilne i pravedne kriterije kad je u pitanju dodjela novca, s obzirom na to da je ove godine deset tisuća eura iz Fonda za objavljivanje novoga hrvatskog časopisa dobila organizacija koja nema hrvatski predznak, a da je, naglasio je, Hrvatskome glasniku prošle godine dodijeljeno samo četiri tisuće eura.

„To je segment koji narušava povjerenje same zajednice u ono što jest državna uprava i takav odnos apsolutno je nepravedan prema našoj zajednici. Novci koji su nam

dodijeljeni ne odgovaraju našim potrebama, ne odgovaraju kulturnom fundusu koji je stvarala i koji štiti hrvatska zajednica. Država se treba voditi primjerom Općine Kotor, koja logistički podržava Hrvatsko građansko društvo, uz besplatno korištenje općinskog prostora u Starome gradu”, objašnjava Dončić.

Okrugli stol „Hrvatski glasnik – budućnost“, prema riječima **Mirka Vičevića**, predsjednika Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, pružit će viziju našeg časopisa u idućem razdoblju. U ovaj časopis utkane su mnoge emocije, lijepe priče, sjećanja, ističe Vičević, dodajući kako je više od 250 stručnih autora pisalo za Glasnik – „od rukopisa i kucanja na pisačkoj mašini, do digitalizacije i osnivanja novog portala”.

„Naš Hrvatski glasnik uvršten je među jedanaest strateških projekata za Hrvate izvan Republike Hrvatske, kojih ima više od pet milijuna na svim kontinentima. Financira ga Vlada Republike Hrvatske preko

Središnjega ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Tu su prijatelji Hrvatskoga građanskog društva, gospodin Marko Franović iz Australije, u određenim razdobljima tu je i Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava u Crnoj Gori te Dubrovačko-neretvanska županija, Općina Kotor, Hrvatska turistička zajednica, Turistička zajednica Zagreba i Kotora”, naglašava Vičević.

Među sudionicima okruglog stola bili su suradnici i podržavatelji časopisa iz Hrvatske: **Domagoj Vidović, Branka Bezić Filipović, Mira Buconić, Vesna Čučić, Maja Mozara** te **Kruno Težak**, dok su iz Crne Gore sudjelovali: **Marin Čaveliš, Marija Mihaliček, Tina Brajić, Jasmina Bajo, Joško Katelan, Snežana Pejović, Miroslav Franović, Milenko Županović, Vlasta Mandić, Miroslav Marušić, Marina Dulović, Tijana Petrović, Danijela Vulović, Marija Franović, Maja Širola Pean, Tatjana Kriještorac** i drugi.

„Nastavit ćemo rasti i mijenjati se kao što smo to radili do sada, u skladu s modernim načinima komuniciranja. Posvetit ćemo se digitalnoj komunikaciji koja će omogućiti učinkovitije dijeljenje atraktivnih audio-vizualnih formata široj publici. Uključit ćemo što više mladih ljudi i nastaviti objavljivati priče o zaboravljenim ličnostima”, neki su od zaključaka okruglog stola, koje je nabrojila Danijela Petrović Jablan, članica Upravnog odbora Hrvatskoga građanskog društva.

Prvi broj Hrvatskoga glasnika tiskan je 7. veljače 2003. godine u nakladi od 1000 primjeraka, na 32 stranice u crno-bijeloj tehnici s naslovnicom katedrale svetog Tripuna u koloru. Časopis je promovirao njegov prvi urednik Tomislav Grgurević na godišnjoj Skupštini Društva u Tivtu, 1. ožujka 2003. godine.

Okrugli stol o budućnosti Hrvatskoga glasnika financiran je sredstvima Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava u Crnoj Gori ■

SVJEDOČANSTVO OPSTOJNOSTI, USTRAJNOSTI I ODGOVORNOSTI

„U redcima Hrvatskoga glasnika čuva se jezik, afirmira kultura, bilježi povijest i održava svijest o opstojnosti hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, potvrđujući kako dostojanstvo manjinske zajednice ne proizlazi iz brojnosti, nego iz ustrajnosti”

Tekst: Nikola Dončić
Foto: Haris Mekić

Svečanim predstavljanjem jubilaranoga, 200. broja Hrvatskoga glasnika, uz božićni domjenak, u Kotoru je obilježena jedna od najznačajnijih obljetnica

novijeg doba hrvatske zajednice u Crnoj Gori. Riječ je o prvome i jedinome tiskanome mediju Hrvata u ovoj državi, koji već gotovo četvrt stoljeća kontinuirano izlazi u izda-

nju Hrvatskoga građanskog društva, potvrđujući iz broja u broj važan doprinos očuvanju hrvatskoga identiteta, jezika, kulture i povijesne memorije.

Okupljene uzvanike pozdravio je predsjednik Hrvatskoga građanskog društva **Mirko Vičević**, naglasivši kako Hrvatski glasnik nije tek časopis, nego jedan od stupova opstojnosti ovdašnje hrvatske zajednice. Posebno je naglasio neizmjeran doprinos Vlade Republike Hrvatske i Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, koji su Hrvatski glasnik proglasili projektom od posebnoga značaja, čime je osigurana njegova financijska stabilnost i dugoročna održivost.

Nekadašnji predsjednik Hrvatskoga građanskog društva i jedan od utemeljitelja Hrvatskoga glasnika **Tripo Schubert** proveo je prisutne kroz godine izlaženja, podsjetivši na entuzijazam malobrojnih pojedinaca koji su u složenim društvenim okolnostima pokrenuli glasilo, svjesni da narod bez vlastitoga medija polako nestaje iz javnoga prostora.

Izaslanica predsjednika Vlade Republike Hrvatske i ministra vanjskih i europskih poslova **prof. dr. sc. Vanda Babić Galić** u svom je obraćanju istaknula da izlazak 200. broja Hrvatskoga glasnika predstavlja povijesni događaj, ne zbog same brojke, nego zbog postojanosti ideje da hrvatska zajednica ima pravo na vlastiti glas i narativ.

„U vremenu kada većina institucionalnih pothvata traje kratko, dvjestoti broj je dokaz snage, upornosti i intelektualne ambicije male zajednice koja je odbila nestati iz javnoga prostora“, naglasila je, podsjetivši da je Hrvatski glasnik i u akademskom kontekstu bio mnogo više od lokalnog časopisa – izvor koji je studentima otvarao lokalnu perspektivu i svjedočio vitalnosti manjinske zajednice.

Posebno je naglasila da položaj hrvatske manjine u Crnoj Gori osta-

je jedno od ključnih otvorenih pitanja bilateralnih odnosa, ne zato što Hrvatska želi privilegij, već zato što Crna Gora, aspirirajući prema europskim standardima, ima obvezu pokazati da manjine nisu folklor, nego društveni resurs.

Dodajući kako manjine nisu ukras europske demokracije, već njezin test, istaknula je da očekivanja hrvatske zajednice nisu nerazumna.

„To su stabilno financiranje kulturnih institucija, sustavna zaštita bogate hrvatske baštine, sudjelovanje u procesima koji oblikuju obrazovanje, identitet i javne politike te prepoznavanje hrvatske zajednice kao povijesnog sukreatora Crne Gore, a ne kao zajednice koja neprestano mora dokazivati vlastitu legitimnost“, naglasila je ona.

Kada zajednica koja je mala po brojkama uspije ostati živa, kreativna i otvorena, ona postaje barometar

demokratskog zdravlja i u tom smislu, prema njezinim riječima, opstojnost hrvatske zajednice u Boki nije samo hrvatsko pitanje – to je test europskoga puta Crne Gore.

Poručila je da Hrvatski glasnik u tom procesu ima ulogu ogledala identiteta, prostora dijaloga i mehanizma otpornosti.

„Zahvaljujem svima koji su Glasnik stvarali, branili i razvijali. Vaš rad je dokaz da povijest ne pišu samo institucije, nego i mali, uporni, posvećeni ljudi koji znaju kako kultura nije luksuz nego temelj identiteta. Želim da Hrvatski glasnik ostane prostor koji odbija šutnju, njeguje dostojanstvo i omogućuje hrvatskoj zajednici da govori jasno, argumentirano i ponosno kako u prvom tako i u 200. broju“, zaključila je Vanda Babić Galić, uz želju za nastavkom zajedničkoga građenja zajednice „koja zna tko je, što jest i što želi biti“.

Hrvatski veleposlanik u Crnoj Gori **Nj. E. Veselko Grubišić** čestitao je na jubilarnome broju istaknuvši visoku profesionalnu razinu časopisa, uz ocjenu da je po kvaliteti sadržaja i dizajna usporediv s najboljim mjesečnicima u regiji.

Čestitajući uredniku na značajnom napretku časopisa, Grubišić je izrazio zadovoljstvo što je financiranje Hrvatskoga glasnika uvršteno među prioritete Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, čime je osigurana stabilnost njegova budućeg izlaženja.

U svom govoru osvrnuo se i na širi politički kontekst, naglašavajući važnost dobrosusjedskih odnosa i europskoga puta Crne Gore.

„U ovakvim okolnostima globalne neizvjesnosti ne postoji snažnija politika od dobrosusjedske. Svako otvoreno pitanje koje riješimo međusobnim dogovorom dodatni je

zalog za duge dobrosusjedske odnose“, istaknuo je Grubišić, dodavši da će Hrvatska i dalje podržavati Crnu Goru na njezinu europskom putu, što uključuje i suočavanje s prošlošću te rješavanje otvorenih pitanja.

Listajući brojeve Hrvatskoga glasnika od početka do danas mogu se pratiti politička i ekonomska situacija kao i društvena klima u Crnoj Gori, kao i, dodao je, odnos drugih prema hrvatstvu i autohtonoj hrvatskoj zajednici. Ponekad se tu, kako je rekao, vidjela i samocenzura, pa i nesnalaženja u okolnostima političkih „zaslabica“ i nasrtaja na hrvatsku baštinu.

„Promicanje hrvatskoga identiteta i baštine ne niječe ničiju drugu baštinu niti nasrće na identitete drugih, nego je u funkciji afirmiranja i promicanja hrvatstva koje je ovdje bilo puno puta nepravedno stigmatizirano ili pak potpuno nijekano. Danas

Republika Hrvatska i Hrvati diljem svijeta imaju vrlo pozitivan, prepoznatljiv i jedinstven imidž. Slika naših crveno-bijelih kvadrata vrlo je moćan vizualni imidž Hrvatske i Hrvata", istaknuo je veleposlanik.

Čestitajući na jubilarnome broju te trajanju i djelovanju Hrvatskoga građanskog društva, Grubišić je, uz poziv na snažnije uključivanje mladih u očuvanje identiteta, istaknuo želju da Hrvatski glasnik ostane „istinsko tiskano zrcalo Hrvata u Crnoj Gori“.

Predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimir Deković** podsjetio je da ovih dvjesto brojeva nisu samo tiskane stranice, nego zapisi o trajanju hrvatske zajednice.

Ovo glasilo, kako je naglasio, već godinama predstavlja važan stup očuvanja identiteta, kulture i jezika Hrvata u Crnoj Gori.

„Hrvatski glasnik je prostor dijaloga, pamćenja i zajedništva, ali i most koji povezuje prošlost s budućnošću i naravno, ovo nije fraza, uz sve uspone i padove koji prate sve ono što se zove život, ni Glasnik nije bio izuzet od iskušenja, ali unatoč ili usprkos svemu dvjestoti broj je pred nama“, rekao je Deković.

Uputivši zahvalu Hrvatskome građanskom društvu, uredništvu, novinarima i svim suradnicima koji su svojim znanjem, predanošću i ljubavlju omogućili da ovaj glas traje i raste, Deković je u tom radu pronašao trajnu vrijednost za cijelu zajednicu.

„Kako je svaka generacija unosi-la i dio svoga osobnog izražavanja u identitet Hrvatskoga glasnika, želim večeras istaknuti, na obilježavanju ovoga važnog jubileja, i prepoznatljivost sadašnjega glavnog urednika **Nikole Dončića**, koji je svojim posvećenim radom Hrvatskome glasniku dao ne samo novi dizajn, već i sadržaj koji se može ravnopravno nositi s najboljim časopisima u Republici Hrvatskoj“, rekao je Deković te poručio: „Neka Hrvatski glasnik i dalje bude pouzdan svjedok vremena,

kronika Hrvata i vremenska kapsula koja će sačuvati tu kroniku za buduće generacije.”

Nikola Dončić, glavni i odgovorni urednik Hrvatskoga glasnika, jubilej je smjestio u širi društveni i identitetski okvir.

„Dvjesto brojeva – to nije tek impresivna izdavačka brojka. To je dvjesto svjedočanstava trajanja, dvjesto potvrda da pisana riječ, kada je u službi identiteta, pamćenja i dostojanstva, može biti snažnija od zaborava, ravnodušnosti i vremena“, istaknuo je Dončić, podsjetivši da Hrvatski glasnik od samih početaka nosi jasan hrvatski predznak, ali i snažan građanski karakter, duboko ukorijenjen u Boki kotorskoj, zaljevu susreta, slojevitosti i suživota.

„Hrvatski glasnik nije nastao zbog komercijalne potrebe, nego zbog domoljubnog osjećaja i građanske svijesti da narod bez vlastitoga glasa polako nestaje iz javnoga prostora. U njegovim se redcima čuva jezik, afirmira kultura, bilježi povijest i, što je najvažnije, održava svijest o opstojnosti hrvatskoga naroda u Boki kotorskoj i Crnoj Gori“, rekao je Dončić te dodao kako u vremenu kada brojčana snaga često određuje vidljivost, Hrvatski glasnik svjedoči da dostojanstvo manjinske zajednice ne proizlazi iz brojnosti, nego ustrajnosti.

Istodobno, naglasio je, Hrvatski glasnik ima i posebnu ulogu povezivanja dviju bliskih i prijateljskih država, Hrvatske i Crne Gore.

„On je most kulturne, jezične i povijesne bliskosti, ali i prostor dijaloga, razumijevanja i odgovornoga javnoga govora.“

Dončić je, pak, upozorio na neprimjeren odnos crnogorske državne uprave, osobito Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, prema Hrvatskome glasniku i zajednici kojoj pripada, ističući presudnu ulogu Vlade Republike Hrvatske u očuvanju časopisa.

„Bez snažne i dosljedne potpore Vlade Republike Hrvatske, budućnost Hrvatskoga glasnika danas bi bila gotovo nezamisliva. Proglašenje Glasnika projektom od posebnoga značaja nije samo financijska pomoć, nego i jasna politička i moralna poruka da hrvatska država poštuje trajanje, ustrajnost i domoljubni napor svoje zajednice u Boki kotorskoj i Crnoj Gori“, poručio je Dončić, zahvalivši pritom Ministarstvu vanjskih i europskih poslova, Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatskom nacionalnom vijeću Crne

Gore te Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Podgorici i Generalnom konzulatu u Kotoru.

Dončić je uputio i osobne zahvale suradnicima te članovima redakcije.

„Zahvalu dugujem **dr. sc. Domaگوju Vidoviću**, čije jezikoslovno i znanstveno znanje daje dubinu našim sadržajima, kao i gospođi **Branđki Bezić Filipović**, koja nas predano i sustavno povezuje s hrvatskim iseljeništvom. Pohvale upućujem stručnoj redakciji koju čine **Miroslav Marušić, Joško Katelan, Jasmina Bajo, Marina Dulović i Slavko Dabinović**.

Iskrena zahvala ide i mojim najbližim suradnicima: **Sandri Ćudini** na iznimnoj lekturi, **Željku Ninkovu**, čiji dizajn Glasniku daje suvremenost i prepoznatljivost te **Harisu Mekiću** na fotografijama koje govore jednako snažno kao pisana riječ. Umnogome zahvaljujem i predsjedniku Društva Mirku Vičeviću na stvaranju uvjeta u kojima je moguće nesmetano raditi“, rekao je glavni urednik časopisa.

Dončić je zaključio kako je jubilarni broj potvrda da pisana riječ predstavlja otpor zaboravu i ljubav prema zajednici.

„Neka ovaj jubilej bude poticaj za budućnost, za još snažniji, odgovorniji i hrabriji Hrvatski glasnik. Glasnik koji pamti. Glasnik koji povezuje. Glasnik koji traje.“

U nemogućnosti dolaska, čestitke su uputili državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonko Milas** te predsjednik Općine Kotor **Vladimir Jokić**.

Predstavljanju jubilar-noga broja, među ostalima, nazočili su kotorski biskup **mons. Mladen Vukšić**, generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru **mr. sc. Jasminka Lončarević**,

ministar savjetnik u Veleposlanstvu Republike Hrvatske **Ivo Vidojević**, zastupnik u Skupštini Crne Gore i predsjednik Hrvatske građanske inicijative **Adrijan Vuksanović**, kancelar Kotorske biskupije **fra Dragan Ružić**, katedralni župnik **mr. sc. don Robert Tonsati**, predsjednik Bokeljske mornarice Kotor **mr. sc. Denis Vukašinović**, predsjednica Matice hrvatske – Ogranka u Boki kotorskoj **Marija Mihaliček**, voditeljica Hrvatske matice iseljenika u Dubrovniku **Maja Mozara**, predsjednik Zajednice Talijana Crne Gore **Aleksandar Dender** te brojni članovi i prijatelji hrvatske zajednice.

Svečanost je zaokružena božićnim domjenkom, novopokrenutom manifestacijom Hrvatskoga građanskog društva, uz glazbeni nastup klape „Incanto“, dok je program vodila **Danijela Petrović Jablan**, članica Upravnog odbora Društva.

Na dan predstavljanja jubilar-nog broja upriličen je i okrugli stol o Hrvatskome glasniku, na kojemu je veliki broj suradnika i stručnjaka iz medija i kulturnog stvaralaštva razmijenio mišljenja o budućnosti časopisa, čiji je prvi broj izišao u vrijeme Tripundanskih svečanosti, 7. veljače 2003. godine ■

ČUVAR HRVATSKOGA IMENA DILJEM SVIJETA

Obilježavanje obljetnice još jednom je potvrdilo da Hrvatska matica iseljenika ostaje trajno mjesto susreta, suradnje i zajedništva, s jasnom vizijom budućnosti: povezivati hrvatski narod bez obzira na granice, njegovati kulturnu baštinu te pružati potporu Hrvatima diljem svijeta u očuvanju njihove povezanosti s domovinom

Tekst: Hrvatska radiotelevizija
Foto: Jurica Galoić

Hrvatska matica iseljenika svečano je obilježila 75 godina djelovanja, potvrdivši svoju ulogu jedne od ključnih institucija u očuvanju hrvatskoga identiteta i jačanju veza između domovine i Hrvata diljem svijeta. Svečana akademija održana je u dvorani Matis u Zagrebu, uz nazočnost više od 250 uzvanika iz političkoga, kulturnoga, znanstvenoga i društvenoga života.

Događaj je okupio predstavnike državnih institucija, diplomatskoga zbora, hrvatske nacionalne manjine te brojne prijatelje i suradnike Matice. Svečanoj akademiji nazočio je i **Mirko Vičević**, admiral Bokeljske mornarice i predsjednik Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore.

Obljetnica je obilježena upravo na datum osnutka Matice iseljenika Hrvatske – 12. veljače 1951. godine – čime je dodatno naglašena povijesna trajnost i važnost njezina djelovanja.

U uvodnome obraćanju zamjenik državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Dario Magdić** istaknuo je kako je Hrvatska matica iseljenika tijekom desetljeća ostala temeljna poveznica između Hrvatske i njezinih zajednica u svijetu. Naglasio je da je Matica, unatoč povijesnim promjenama i brojnim izazovima, zadržala svoju prepoznatljivu ulogu izvorišta hrvatskoga kulturnoga i jezičnoga identiteta među Hrvatima izvan domovine.

U ime predsjednika Hrvatskoga sabora **Gordana Jan-droковића**, uzvanicima se obratila predsjednica sabor-skoga Odbora za Hrvate izvan Republike Hrvatske **mr. sc. Zdravka Bušić**, uputivši čestitku u povodu obljetnice te naglasivši važnost kontinuiranih programa koje provodi Hrvatska matica iseljenika, čime učvršćuje osjećaj pripad-nosti Hrvatima izvan domovine

Izaslanik predsjednika Vlade Republike Hrvatske **An-dreja Plenkovića** i ministar vanjskih i europskih poslo-va **dr. sc. Gordan Grlić Radman** podsjetio je na povijesni značaj Matice od osnutka, istaknuvši doprinos generaci-ja njezinih djelatnika koji su, često u složenim političkim okolnostima, djelovali kao tihi hrvatski patrioti i čuvari nacionalnog zajedništva.

Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika **mr. sc. Zdeslav Mi-las** u svom je govoru posebno naglasio suvremenu ulogu Matice kao institucije koja povezuje ljude, iskustva i iden-titet tijekom generacija.

„Naša je zadaća biti trajni most između domovinske i iseljene Hrvatske, čuvati hrvatski jezik, kulturu i osjećaj pripadnosti jedinstvenome narodu, osobito među mladi-ma, jer upravo oni predstavljaju jamstvo budućnosti hr-vatskoga identiteta u svijetu”, poručio je Milas.

Izlaganje o bogatoj i slojevitoj povijesti Matice održao je **dr. sc. Ivan Tepeš** iz Instituta za istraživanje migraci-ja, osvrnuvši se na razdoblje od 1951. godine do danas. Istaknuo je kako je institucija tijekom različitih društve-no-političkih razdoblja ostala trajna kulturna i identitet-ska poveznica hrvatskoga naroda izvan granica Republi-ke Hrvatske.

Od osnutka kao kulturno-prosvjetnog društva, Mati-ca je razvila niz prepoznatljivih programa – od škola hr-vatskoga jezika i folklor, preko kulturnih manifestacija i suradnje s hrvatskim zajednicama u svijetu, do snažne izdavačke djelatnosti i digitalne prisutnosti prilagođene novim generacijama.

U sklopu Svečane akademije održana je i promocija novoga Matičina ljetopisa Hrvatskoga iseljeničkog zborni-ka čija je urednica voditeljica Odjela za nakladništvo HMI-ja **mr. sc. Vesna Kukavica**. Zbornik radova predstavili su **prof. dr. sc. Marina Perić Kaselj**, ravnateljica Instituta za istraživanje migracija i **dr. sc. Ivan Hrstić**, znanstveni sa-vjetnik Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. Zbornik do-nosi 29 raznorodnih bogato ilustriranih autorskih priloga iseljeničke tematike. Posrijedi je popularno-znanstveno ukoričeno djelo u kojem je skupina odabranih kroatista, jezikoslovaca, etnologa, povjesničara umjetnosti te povje-sničara i sociologa obradila odabrano stvaralaštvo Hrvata izvan Republike Hrvatske u prošlosti i sadašnjosti, uklju-čujući recentne interkulturalne manifestacije u kojima su-djeluju ljudi hrvatskih korijena u 25 zemalja svijeta. Građa ovogodišnjega Matičina ljetopisa raspoređena je na 404 stranice.

Obilježavanje 75. obljetnice još jednom je potvrdilo da Hrvatska matica iseljenika ostaje trajno mjesto susreta, suradnje i zajedništva, s jasnom vizijom budućnosti: pove-zivati hrvatski narod bez obzira na granice, njegovati kul-turnu baštinu te pružati potporu Hrvatima diljem svijeta u očuvanju njihove povezanosti s domovinom ■

TRADICIJA I DIGITALNA BUDUĆNOST

Jubilarni Forum hrvatske nacionalne manjine još jednom je potvrdio da se hrvatske manjinske zajednice, unatoč različitim izazovima – od asimilacije do demografskih promjena – nalaze u stalnome dijalogu s matičnom domovinom. Knjižnice i društvene mreže pokazale su se kao ključni mostovi koji povezuju prošlost i budućnost, tradiciju i inovaciju, lokalno i transnacionalno

Tekst: Hrvatska matica iseljenika

Foto: Jurica Galoić

U Zagrebu je 5. prosinca 2025. održan jubilarni 30. Forum hrvatske nacionalne manjine u organizaciji Hrvatske matice iseljenika, tradicionalno okupljajući predstavnike hrvatskih manjinskih zajednica iz 12 europskih država, stručnjake, znanstvenike i predstavnike hrvatskih državnih institucija.

Ovogodišnji Forum, posvećen temi „Knjižnice i društvene mreže hrvatske manjine u europskome susjedstvu“, pokazao je kako se identitet, jezik i kulturna baština hrvatskih manjina održavaju i razvijaju u doba sve snažnije digitalizacije.

Sudionike je u prepunoj velikoj dvorani Hrvatske matice iseljenika pozdravio ravnatelj Hrvatske matice iseljenika **mr. sc. Zdeslav Milas**.

„Posljednjih godina svjedočimo značajnim promjenama u načinima na koje ljudi – pogotovo učenici i studenti, konzumiraju pisani sadržaj, što se nadasve odražava među mladim naraštajima koji odrastaju u digitalnome okružju. Misija ovoga Forumu je prepoznati izazove i prikazati postignuća hrvatskih manjina u kulturi čitanja i knjižničarstvu digitalne epohe te osmisliti nove profile suvremenih knjižnica u

hrvatskoj manjinskoj zajednici – raspršenoj u 12 okolnih zemalja višejezičnoga europskog susjedstva. Želja nam je da naš današnji skup uz dijalog i ideje stvori smjernice u vidu zaključaka za što bolju afirmaciju novih oblika čitanja i knjižničarstva kao sastavnoga dijela suvremenoga hrvatskoga kulturnog zajedništva“, istaknuo je Milas.

Obljetnički Forum uveličali su brojni visoki gosti – ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske **dr. sc. Gordan Grlić Radman**, izaslanica predsjednika Hrvatskoga sabora i predsjednica saborskoga Odbora za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zdravka Bušić**, predsjednik Savjeta Vlade za Hrvate izvan Republike Hrvatske i predsjednik Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj **Ivan Guban**, zastupnica u Hrvatskome saboru i predsjednica Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Republici Srbiji **Jasna Vojnić**, izaslanik državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Vedran Iskra**, nacionalni ravnatelj Dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu **vlč. Tomislav Markić** te **Mate Granić**, posebni savjetnik predsjednika Vlade za vanjsku politiku.

„Komunikacija i suradnja, učenje i kulturno stvaranje sele se sve više u ovaj prostor digitalnih knjižnica, čime kulturne institucije dobivaju novu proširenu ulogu – ne samo kao čuvarice naslijeđa, nego stabilnog mosta prema budućim naraštajima. Hrvatska vlada prepoznaje te potrebe i podupire aktivnostima koje osiguravaju dostupnost hrvatske kulture, jezika i povijesti u suvremenim oblici-

ma. Digitalizacija, društvene mreže i nove tehnologije nisu konkurencija tradiciji, one su samo prigoda i mogućnost da naši ljudi, bez obzira na to gdje žive, imaju pristup sadržaju koji ih povezuje s korijenima“, istaknuo je ministar Grlić Radman.

Forumu su nazočili veleposlanici Austrije, Crne Gore, Češke, Kosova i Slovačke u Republici Hrvatskoj – njihove ekscelencije **Yvonne Tončić Sorinj**, **Dejan Vuković**, **Milan Horvorka**, **Martin Berishaj**, **Hana Kovačova**, u ime mađarskog veleposlanstva konzul **Radován Rusz** i izaslanica veleposlanika Slovenije **Tamara Palanka**, a u Zagreb su stigli i predstavnici diplomatskoga zbora Republike Hrvatske u Kosovu, Mađarskoj, Makedoniji, Rumunjskoj, Slovačkoj i Sloveniji – njihove ekscelencije **Danijela Barišić**, **Mladen Andrić**, **Nives Tiganj**, **Marija Kapitanović**, **Aleksandar Heina**, **Boris Grigić** te generalni konzul u Subotici **Velimir Pleša**.

U svojim izjavama istaknuli su da je Forum danas ključna platforma za međusobno povezivanje hrvatskih manjinskih zajednica, kao i za kreiranje politika koje pridonose njihovu očuvanju.

„Forum hrvatske nacionalne manjine je događaj koji već tri desetljeća predstavlja prostor dijaloga, suradnje i zajedničkog promišljanja o položaju i ulozi manjinskih zajednica. U vremenu velikih demografskih i društvenih izazova, Forum dobiva dodatnu važnost jer omogućuje razmjenu ideja i zajedničke korake naprijed“, istaknuo je Vedran Iskra u svom obraćanju.

JEZIK KAO IDENTITETSKI TEMELJ

Uvodna izlaganja usmjerila su pozornost na jezik kao temeljnu nit cijelog skupa. **Dr. sc. Domagoj Vidović** iz Instituta za hrvatski jezik podsjetio je na to da se hrvatska povijest mogla sažeti u krilaticu „jedinstvo u različitosti“ – a upravo je jezik taj koji je ujedinjavao Hrvate i u vremenima kada nije bilo vlastite države. On danas živi u različitim varijantama: u gradišćansko-hrvatskome književnom jeziku, u moliškim govorima koji doživljavaju pjesničku renesansu, u hrvatskim zajednicama u Crnoj Gori i Srbiji koje se suočavaju i s asimilacijom i s negiranjem jezika.

Dr. sc. Silvestar Balić iz Znanstvenoga zavoda Hrvata u Mađarskoj analizirao je kontinuitet hrvatske tiskane riječi u Mađarskoj, podsjećajući da su na tom prostoru, koji se danas često ne doživljava kao dio hrvatskoga kulturnog prostora, nastajala ključna djela hrvatske kulture.

BAŠTINA, ZAVIČAJ I NOVE TEHNOLOGIJE

Prvi panel stručnoga programa bio je posvećen ulozi knjižnica hrvatskih manjinskih zajednica, koje su tijekom povijesti bile temeljni čuvari jezika, knjige i kulturnog pamćenja, a danas se transformiraju u hibridna mjesta znanja – fizička i digitalna. Pod moderatorskim vodstvom **Tatjane Rau** panel je otvorio raspravu o moći knjižnica kao prostorima identiteta, znanja i okupljanja.

Vršitelj dužnosti ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Josip Bako** predstavio je projekt Zavičajne knjižnice Biblioteca Croatica, koja kombinira klasične zbirke s digitaliziranim sadržajima i topotekom „Baština Hrvata u Srbiji“.

Ana Vuksanović iz Crne Gore skrenula je pažnju na to da knjižnice manjina danas nose dvostruku odgovornost: čuvanje baštine i aktivno djelovanje protiv asimilacije. Iz Slovačke je **Jive Maász** predstavio svoju jedinstvenu zbirku starih hrvatskih knjiga i molitava iz Čunova, dok je **Koraljka Čeh** iz Slovenije predstavila model „knjižnih kutaka“ u hrvatskim društvima, koji su iz spontanijih inicijativa prerasli u lokalne kulturne centre. **Dr. sc. Sofija Klarin** Zadravec, pomoćnica glavne ravnateljice Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, izložila je kako NSK gradi i digitalno objedinjuje zbirku Croatica.

Uz antropološku perspektivu, **prof. dr. sc. Marijeta Rajković Iveta** s Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i voditeljica Katedre za migracije i manjinske zajednice prikazala je knjižnice manjina kao multifunkcionalne prostore zajednice, a **doc. dr. sc. Vlatko Smiljanić** s Odjela za kroatologiju Fakulteta hrvatskih studija ponudio je kroatološki model razumijevanja zavičajnosti kao dinamične identitetske kategorije. **Đuro Vidmarović** dao je svoj osvrt na važnost digitalizacije knjižnih djela koja podrazumijevaju suradnju hrvatskih institucija u tom pothvatu.

U raspravi je **dr. sc. Andrija Handler**, ravnatelj Zbirke sakralne umjetnosti Hrvata u Mađarskoj, rekao kako je Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću pokrenulo projekt zajedničkoga knjižničarskog sustava gradišćanskih Hrvata u sve tri države. **Ivan Dobra**, glavni urednik novina Hrvatska Graničica, govorio je životu karaševskih Hrvata. **Darko Perić**, potpredsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, osvrnuo se na iznimno veliku ulogu Knjižnice „Ljudevit Gaj” u Donjoj Lastvi koja je smještena u tamošnjem Domu kulture, a koji dolazi u vlasništvo Republike Hrvatske nakon višegodišnjih diplomatskih napora hrvatske diplomacije.

VIRTUALNI ARHIVI ZAJEDNICE

Drugi dio Foruma bio je posvećen društvenim mrežama koje danas, kako je istaknuto, funkcioniraju kao nove virtualne knjižnice – mjesta u kojima se pohranjuju sjećanja, dokumentiraju aktivnosti, prenosi jezik i povezuju raspršeni članovi zajednice.

Uz moderiranje **Katarine Jelić**, panel je otvorio pogled na digitalne platforme kao nova mjesta okupljanja, dokumentiranja i dijeljenja identiteta – osobito među mladima.

Dr. sc. Robert Hajszan, predsjednik Panonskoga instituta u Austriji i „distributer“ online pošiljki Panonskoga lista, govorio je o razvoju pismenosti gradišćanskih Hrvata. **Ti-me-a Šakan Škrlin**, ravnateljica nakladničke kuće „Croatica d.o.o.“, predstavila je opsežan digitalni sustav „Croatic“ – mrežne stranice, YouTube kanal, te Facebook i Instagram platforme.

Iz Italije je **Francesca Sammartino**, predsjednica Zaklade *Agostina Piccoli*, članica udruge Kroatantata i urednica web radija „Čujemo se“, prikazala kako moliškohrvatska zajednica danas preko platformi poput RIČA ŽIVA, web-radija „Čujemo se“ i društvenih mreža uspijeva oživljavati jezik, glazbu i običaje. O izazovima i mogućnostima manjinskog novinarstva u eri društvenih mreža govorila je **Tereza Grandić**, glavna urednica Hrvatskih novina iz austrijskoga Gradišća. Naglasila je kako je svakodnevni rad Hrvatskih novina postao isprepleten s online objavama i digitalnim arhiviranjem te da digitalni mediji omogućuju bržu vidljivost događaja iz brojnih gradišćanskih sela i austrijskih gradova.

Kako se mala, ali vrlo aktivna hrvatska zajednica u Skoplju sve više okreće društvenim mrežama kako bi održala vidljivost objasnio je **Marko Vidaček** iz Makedonsko-hrvatskog društva.

Denis Lipozenčić iz Hrvatskoga nacionalnog vijeća Srbije, predstavljajući presjek digitalnih inicijativa HNV-a, istaknuo je važnost kvalitetnog i profesionalnog sadržaja na društvenim mrežama. Također je istaknuo kako digitalni kanali postaju ključni alat za rad s mladima koji u Srbiji često nemaju izravnu priliku za formalno obrazovanje na hrvatskome jeziku.

Izv. **prof. dr. sc. Mario Bara** s Hrvatskoga katoličkog sveučilišta naglasio je da društvene mreže postaju „dinamične knjižnice kolektivnog sjećanja“ – prostori u kojima se identitet aktivno rekonstruira i prenosi, dok je **Vjekoslav Blazetin** iz Instituta za istraživanje migracija prikazao kako Instagram profili kulturnih udruga spontano postaju vrijedna baštinska arhiva.

Ovom prigodom Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske uručilo je predstavnicima hrvatskih manjina povećani paket knjiga koje Ministarstvo sufinancira, vrijedan doprinos obogaćivanju njihovih knjižničnih zbirki i svakodnevnom radu na očuvanju jezika i kulture.

Završnu riječ održala je **prof. dr. sc. Marijeta Rajković Ive-ta** istaknuvši da knjižnice i digitalne platforme – iako različite po formi – zajedno stvaraju suvremeni identitetski mozaik hrvatskih manjina. „Važno je poticati suradnju, umrežavanje i zajedničke projekte kako bismo i u digitalnome dobu sačuvali dubinu kulturne baštine“, zaključila je.

FORUM POTVRĐUJE SVOJU ULOGU: ZAJEDNICA U DIJALOGU, IDENTITET U RAZVOJU

Jubilarni 30. Forum hrvatske nacionalne manjine još jednom je potvrdio da se hrvatske manjinske zajednice, unatoč različitim izazovima – od asimilacije do demografskih promjena – nalaze u stalnome dijalogu s matičnom domovinom. Knjižnice i društvene mreže pokazale su se kao ključni mostovi koji povezuju prošlost i budućnost, tradiciju i inovaciju, lokalno i transnacionalno. Forum je otvorio nova pitanja i potaknuo perspektive koje će zasigurno oblikovati buduće projekte, istraživanja i suradnje među hrvatskim manjinama i institucijama Republike Hrvatske.

PROMOCIJA KNJIGE O DOSELJENJU HRVATA U GRADIŠĆE

Forum je zaključen promocijom knjige o doseljenu Hrvata u Gradišće, „450 ljet Hrvati i Hrvatice u Novom Selu“ autora **Petra Tyrana**. Knjiga sadrži više od 300 stranica velikoga enciklopedijskog formata, a **Vesna Kukavica**, **Zdeslav Milas**, **Sara Marđetko** i sam autor govorili su o ovoj knjizi ■

MJESTO SUSRETA I PAMĆENJA HRVATSKE ZAJEDNICE

Očuvanje knjižnične zbirke na mjestu njezina nastanka upućuje na kulturni kontinuitet, stvarnu potrebu i temeljni kulturni izričaj hrvatske zajednice u Donjoj Lastvi, posebno imajući u vidu informaciju da je knjižnični fond izgrađen uglavnom donacijama kulturnih društava, različitih institucija i pojedinaca, kao i vlastitim izdanjima

Tekst: prof. Ana Vuksanović
Foto: Radio Dux

Svrha, pa i misija, zbirke knjižnične građe određene nacionalne manjine je osigurati trajan pristup u prikupljanju, organizaciji, očuvanju i dokumentiranju informacijskih izvora vezanih uz književnu, kulturno-povijesnu, jezičnu i društvenu baštinu te nacionalne zajednice.

Knjižnice hrvatske autohtone manjine u zemljama u okruženju imaju veliku ulogu u očuvanju hrvatske kulture, jezika i identiteta. Međutim, kako se hrvatske manjinske zajednice suočavaju s izazovima poput asimilacije i samoasimilacije, potkapacitiranosti, jezičnog i identitetskog negiranja, sve starije baze populacije i niskog nataliteta te digitalnom transformacijom, nužno je provoditi programe, aktivnosti i različite inicijative u društveno-kulturno-političkom smislu kojima se i u digitalnom dobu osigurava očuvanje identiteta hrvatske autohtone manjine.

Iz perspektive kulturnih politika Republike Hrvatske kulturna baština Hrvata u Crnoj Gori važan je element sveukupne baštine hrvatskoga naroda.

To je prepoznato u Zakonu o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske te u Nacionalnom planu razvoja odnosa Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske u razdoblju do 2027. godine, kao i u Sporazumu između Republike Hrvatske i Crne Gore o zaštiti prava hrvatske manjine u Crnoj Gori i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj, u kojem je upravo kulturna suradnja, odnosno politika, prepoznata kao ključna.

U navedenome planu su kao ključni srednjoročni razvojni izazovi, između ostalog, navedeni „pristup hrvatskom jeziku i latiničnom pismu kao temeljnoj razvojnoj odrednici očuvanja autohtonosti hrvatske nacionalne manjine (npr. osnivanjem hrvatskoga kulturnog instituta)“ i „proaktivan pristup kreiranju i očuvanju/njegovanju pozitivne percepcije hrvatske nacionalne manjine“.

Sukladno navedenome zakonu, knjižnična baština koju su stvorili, prikupili i sačuvali pripadnici hrvatske zajednice izvan Republike Hrvatske može se smatrati knjižničnom baštinom hrvatskoga naroda uopće te jednim od osnovnih elemenata u očuvanju jezičnog i kulturnog identiteta Hrvata u Crnoj Gori.

Knjižnica, odnosno zbirka knjižnične građe „Ljudevit Gaj“ u Domu kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi, središnja je Zbirka hrvatske nacionalne zajednice u Tivtu. Predstavlja specijalizirani fond s ciljem okupljanja, organizacije, čuvanja i prezentacije knjižnične građe koja se odnosi na kulturnu, povijesnu i jezičnu baštinu hrvatske zajednice u svrhu očuvanja hrvatskoga jezika i kulturnoga identiteta.

Kao središnja zbirka prikuplja različite vrste knjižnične građe (knjige, časopise, novine, notnu građu i druge vrste pisane baštine na različitim medijima), ponajprije za informacijske potrebe hrvatske zajednice svih dobi u Donjoj Lastvi, kao i za ostalu zainteresiranu javnost. Osim informa-

cijske, odnosno informativne vrijednosti, Zbirka je ujedno i baštinski iznimno vrijedna te predstavlja jedinu ciljano sakupljenu i javnosti dostupnu zbirku pisane baštine hrvatske provenijencije u Crnoj Gori.

Ponovno je otvorena 30. ožujka 2011. godine i predstavlja kontinuitet nekadašnje Hrvatske čitaonice s kraja 19. stoljeća, odnosno Hrvatske knjižnice u Donjoj Lastvi iz 1935. godine. Kontinuitet obvezuje hrvatsku nacionalnu zajednicu i danas. U našoj knjižnici u Domu kulture redovito se održavaju različiti kulturni događaji poput književnih večeri, javnih tribina i predavanja, identitetski bitnih, koja su namijenjena hrvatskoj zajednici na području Boke kotorske, ali i drugim građanima Donje Lastve i Tivta. Jedino na taj način, kvalitetnom kvantitetom i konstantnom angažiranošću možemo doskočiti izazovima modernoga - digitalnoga i interaktivnoga doba.

Očuvanje knjižnične zbirke na mjestu njezina nastanka upućuje na kulturni kontinuitet, stvarnu potrebu i temeljni kulturni izričaj hrvatske zajednice u Donjoj Lastvi, posebno imajući u vidu informaciju da je knjižnični fond izgrađen uglavnom donacijama kulturnih društava, različitih institucija i pojedinaca, kao i vlastitim izdanjima.

Knjižnična zbirka za autohtonu, hrvatsku (manjinsku) zajednicu obuhvaća knjižničnu građu na hrvatskome jeziku te građu na drugim srodnim jezicima, koja se odnosi na kulturu, povijest, jezik, književnost i identitet hrvatske zajednice u Crnoj Gori, osobito u Donjoj Lastvi i drugim mjestima Boke kotorske, Svebarja i Primorja.

Zastupljena je pretežno literatura eminentnih hrvatskih autora, ponajprije iz područja književnosti, lokalnih autora čija djela opisuju život Boke kotorske te tiskana djela bokeljskih Hrvata, stoga zbirka također ima i elemente zavičajne knjižnične zbirke - moment koji je posebno bitan u procesu očuvanja identitetskih odrednica Hrvata Boke kotorske i Crne Gore.

Fond zbirke uključuje i dječju i literaturu za mlade, udžbenike i druge obrazovne materijale, dokumentarnu i audiovizualnu građu, povijesne dokumente, zavičajnu građu i publikacije kulturnih udruga hrvatske manjine. Poseban dio građe čine udžbenici i raznovrsni edukativni materijali potrebni za podršku nastave hrvatskoga jezika - što su sve audiovizualni mediji ključni u procesu tranzicije između tiskanoga i digitalnoga doba, uz očuvanje tradicionalnoga frontalnog pristupa nastavi.

Smjernicama, koje su rezultat zajedničkoga projekta Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, preporučeno je održivo upravljanje knjižničnom zbirkom, razvoj dodatnih programa i usluga te uključivanje baštinka - autohtone hrvatske zajednice i hrvatske zajednice uopće u očuvanje autohtonosti i identiteta Hrvata na ovim prostorima, u čemu ova zbirka ima ključnu ulogu. Uz očuvanje postojeće analogne zbirke,

rijetke, ugrožene i lokalno važne publikacije trebaju se digitalizirati te objavljivati na mrežnim stranicama Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, što predstoji u sljedećem razdoblju. Uz to, potrebno je povećati vidljivost knjižnične zbirke na internetu; promovirati prikupljenu građu na sajmovima knjiga, međunarodnim portalima i u suradnji s ustanovama i organizacijama iz Republike Hrvatske.

Zavičajne zbirke u kojima se ciljano prikuplja građa relevantna za područje Boke kotorske, doduše, postoje u trima javnim knjižnicama u Boki, kao i digitalne i mrežno dostupne zavičajne zbirke posvećene Boki kotorskoj općeno. Međutim, istodobno u javnim knjižnicama na području Boke kotorske ne postoje formirane zbirke posvećene nakladničkoj djelatnosti hrvatske nacionalne manjine, na hrvatskome jeziku, niti objedinjena građa usmjerena potrebama nastave hrvatskoga jezika. U javnim knjižnicama također nedostaju djela koja je tijekom povijesti tiskala ili stvorila na bilo koji način hrvatska zajednica te ne postoji sustav kontinuiranog prikupljanja pisane baštine hrvatskih autora, nakladnika, tiskara, ilustratora itd. Dodatna otegotna okolnost je što su knjižnična građa i arhivsko građivo koje je nastalo djelovanjem pripadnika hrvatske zajedni-

ce često sačuvani samo u privatnome vlasništvu. Stoga je iznimno otežano, ali i neizmjereno bitno, identificirati sačuvane primjerke pisane baštine hrvatske provenijencije u javnome ili privatnome vlasništvu te izraditi bibliografiju, a zatim i digitalizirati te sadržaje kako bi se očuvali za buduće generacije.

Iznimno aktivna nakladnička djelatnost Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore zalog je za budućnost i dokaz da je očuvanje hrvatskoga nacionalnog identiteta uz tiskanu knjigu i nakladništvo, kao i uz sakupljanje građe za zavičajnu zbirku te izgradnju knjižnične zbirke osnovni model kulturnog djelovanja hrvatske knjižnične i općenito hrvatske zajednice u Crnoj Gori, napose one autohtone na prostoru Boke kotorske, budvanskog područja i Svebarja.

Upravo se knjižnica treba promatrati kao mjesto susreta, i to u okruženju u kojem ne postoji ni muzej, niti arhiv ili javna ustanova koja bi dokumentirala povijest hrvatske nacionalne manjine na tome području. Nakladništvo i knjižnična djelatnost kao kulturni izričaji nisu svojstveni svim hrvatskim zajednicama izvan Hrvatske, stoga je potrebno posebno obratiti pozornost na njihovo očuvanje i razvoj u Crnoj Gori ■

SVJEDOČANSTVA O PROSLAVI TISUĆITE OBLJETNICE HRVATSKOG KRALJEVSTVA U BOKI KOTORSKOJ

Hrvatsko radničko društvo „Napredak“ preuzelo je brigu oko postavljanja spomen-ploče, želeći da proslava 30. godišnjice postojanja Društva bude zapamćena i po ovome svečanom događaju. Taj dvostruki jubilej imao je velikog odjeka u Kotoru i svim mjestima Boke, a u kolektivnoj memoriji bokeljskih Hrvata dobio je značajno mjesto. Bio je to događaj koji je u kompliciranim lokalnim i državnim političkim prilikama pokazao da su Hrvati uspjeli iskazati slogu i zajedništvo i učiniti ono oko čega se gradska uprava nije mogla dogovoriti 1925. godine

Tekst: Marija Mihaliček

Foto: privatna arhiva

Cijela 2025. godina bila je u znaku jubileja 1100 godina krunidbe kralja Tomislava. Želimo se prisjetiti milenijskog jubileja prije jednog stoljeća tragom svjedočanstava iz arhivskih izvora, ondašnjega tiska i fotografske građe. Pratit ćemo koliko su Kotor i Boka kotorska bili dijelom svečanosti 1925. godine u čast povijesnoga događaja ranog srednjovjekovlja.

Proslava tisućite obljetnice Hrvatskog Kraljevstva 1925. godine počela se pripremati 1906. godine, u vrijeme austrougarske vladavine, a ostvarena je u državi koja je u nazivu imala i hrvatsko ime: u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Kralj Tomislav i njegova krunidba u davnom vremenu ranog srednjovjekovlja dobit će, ovom proslavom, značaj velikog događaja prošlosti i postati simbol hrvatskoga nacionalnog identiteta. Ovaj historijski jubilej poticao je i jačao hrvatski nacionalni ponos u svim krajevima gdje žive Hrvati, pa tako i u Boki kotorskoj.

Proslavu 1000. godišnjice krunidbe hrvatskoga kralja Tomislava u Boki kotorskoj iniciralo je Društvo Hrvatskoga Zmaja - Ogranak u Dubrovniku. Družba s predsjednikom dr. Bjelovučićem zaslužna je, na području djelovanja dubrovačkog društva Hrvatskoga Zmaja - u Dubrovniku, Hercegovini i Boki kotorskoj, za 70 spomen-obilježja kralju Tomislavu, koja su u obliku spomen-ploča ugrađivana na fasade povijesnih zdanja, utvrda, a najviše na pročeljima crkava.

Odjeci milenijskog jubileja Hrvatskog Kraljevstva širili su se iz središta grada Zagreba na sve krajeve gdje žive Hrvati. A kako je to bilo u višenacionalnoj sredini Kotora i Boke kotorske? Kako je osmišljeno obilježavanje, tko su nositelji programa, koliko su Hrvati Boke bili sudionici tih manifestacija? Na pitanja ćemo pokušati odgovoriti autentičnim svjedočanstvima iz tog vremena.

Iako je godina jubileja bila 1925., još čitave tri godine bili su prisutni odjeci velike obljetnice. U Boki kotor-

skoj je najznačajnija proslava, koja je imala i najviše odjeka, bila u Kotoru 1928. godine. Zato prve vijesti o organiziranim proslavama velikog jubileja 1925. godine ne dolaze iz središta Boke, iz drevnoga grada Kotora, nego iz Herceg Novog i manjih mjesta: Donje Lastve, Mula i Bogdašića. U Herceg Novom u organizaciji tamošnjega Hrvatskog doma, a na Mulu i Donjoj Lastvi – u organizaciji općina, održavaju se 6. rujna 1925. skromne svečanosti: svete mise, ophodi glazbe, iluminacije, a u selima Bogdašićima i Škaljarima te gradu Budvi na župnim crkvama otkrivaju se trajni zapisi u kamenu, u znak sjećanja na milenij Hrvatskog Kraljevstva.

O tim događajima najiscrpnije obavještavaju dopisnici iz lista Narodna svijest:

„U Nedjelju 6. septembra Općine: Muo, Lastva i Ercegnovski 'Hrvatski dom' svečano proslavili uspomenu na tisuću godišnjicu hrvatskog kraljevstva. Svečanost je svuda ispala veličanstvena i u potpunom redu. Čitamo

*po novinama da su u više gradova po Dalmaciji općine priredile ovu rijetku svečanost, a Kotorska općina još spa-
va i ko zna hoće li se za ovakvu uspo-
menu probuditi.“*

U godini jubileja trajni spomen na prvoga hrvatskog kralja na prostoru Boke kotorske nalazimo u selu Bogdašićima. Spomen-ploča kralju Tomislavu našla je mjesto na pročelju crkve svetoga Petra, 29. lipnja 1925. godine. Na ploči je zapisan tekst:

O TISUĆGODIŠNJICI
HRVATSKOG KRALJA TOMISLAVA
925 - 1925
BOGDAŠIĆ, MRČEVAC, KAVAC
NA PETROVDAN 1925
„HRVATSKI DOM“

Na pročelju crkve Gospe Snježne u Škaljarima, spomen-ploča je otkri-
vena 26. prosinca 1925. godine. Saču-
van je jedan dopis bez datuma, koji
je upućen općinskom upraviteljstvu
u Kotoru, a potpisao ga je glavar sela
Krsto L. Petrović:

*„Potpisani moli da mu to Upravi-
teljstvo, za gornju svrhu doznači din.
1000 kako je to po međusobnom do-
govoru seljana bilo zatraženo.“*

„Škaljari: Proslava hrvatskog mi-
lenija DNE, 26. PROSINCA 1925. O. G.
Selo Škaljari proslavilo je svečano i
dostojanstveno hiljadu godina hrvat-
skog kraljevstva i krunjenja prvog hr-
vatskog kralja Tomislava. Jutrom u 9
sati bila je glagoljska služba Božja sa
'Tebe Boga', a zatim je slijedilo otkriće
spomen-ploče na crkvi. Ploču je otkrio
seoski glavar Krsto L. Petrović, a nasta-
vio **don Ivo Petković**, župnik o nužnosti
ovog historijskog događaja u hrvatskoj,
slavenskoj i evropskoj povijesti. Otkri-
ću spomen-ploče prisustvovala su sva
hrvatska društva iz Boke, a srpska iz
Kotora sa zastupnicima raznih vlasti, a
naroda je bilo iz mjesta i okolice, silesi-
ja. Poslije otkrića spomen- ploče krenu
svečana povorka sa pozvanicima i na-

rodom pod hrvatskom zastavom oko
sela, te se slegne sva u 'Hrvatski sasta-
nak', gdje je predsjednik društva g. **M.
Lui** držao predavanje o razvoju hrvat-
ske povijesti kroz 1000 godina. **Gjuro
Drašković**, advokat iz Kotora, kao Srbin
govorio je o golgoti hrvatskog i srpskog
naroda. Zatim je slijedila čajanka. Uve-
čer je bila rasvijeta mjesta sa bacanjem
umjetnih ognjeva, a u 'Hrvatskom sa-
stanku' deklamacija 'Sjeni Tomislavo-
voj', predstava-predavanje o životu To-
mislava i zabava. Mjesto je bilo okićeno
sve sa hrvatskim zastavama, a brzojavno
su pozdravljeni kralj i **Stjepan Radić**.
Slava hrvatskom kralju Tomislavu.“

Dan kasnije, nakon slavlja u
Škaljarima, Budva, koja je u to vrijeme
pripadala Boki kotorskoj, proslavila
je milenijski jubilej. Kako je to bila
ustaljena praksa, spomen-ploča u
Budvi je poslije svete mise otkrivena
i blagoslovljena i „predata predsjed-
niku Općine na čuvanje“, a ugrađena
je 27. prosinca s južne strane crkve
svetoga Ivana u Budvi da „mještani-
ma služi kao podsjetnik, a brojnim
turistima kao putokaz, da vrijeme
koje neumitno prolazi ne može i ne
smije izbrisati tragove koji svjedoče

o opstojnosti hrvatskoga naroda na ovom području“.

„Budva je postavila spomen-ploču hrvatskom kralju Tomislavu u nedjelju 27. prosinca 1925. godine, iza sve-te mise i Tebe Boga hvalimo. Tomu su prisustvovali civilne i vojne vlasti. Župnik blagoslovi ploču i preda je predsjedniku općine na čuvanje, a zatim je **don Ante Mušura** održao historijski govor, pak se narod okupi u čitaonici na kupicu, gdje je gospodin **Petar Slovinić** održao patrijotski govor uz burno klincanje. Slava kralju Tomislavu. Istaknuti je da su i svi Srbi prisustvovali ovoj svečanosti.“

Za razliku od navedenih mjesta u Boki, u Kotoru za pripremu milenij-skog jubileja, koji je trebao ujediniti hrvatski narod u zajedničkom slavljenju, gradske vlasti pokazuju neodlučnost, zapravo nezainteresiranost, pa je proslava jubileja 1925. godine bila na razini skromne svečanosti, a izostalo je postavljanja spomen-ploče kralju Tomislavu.

Tjedne novine Narodna svijest, koje su izlazile u Dubrovniku od 1919. do 1941. godine, izvještavaju:

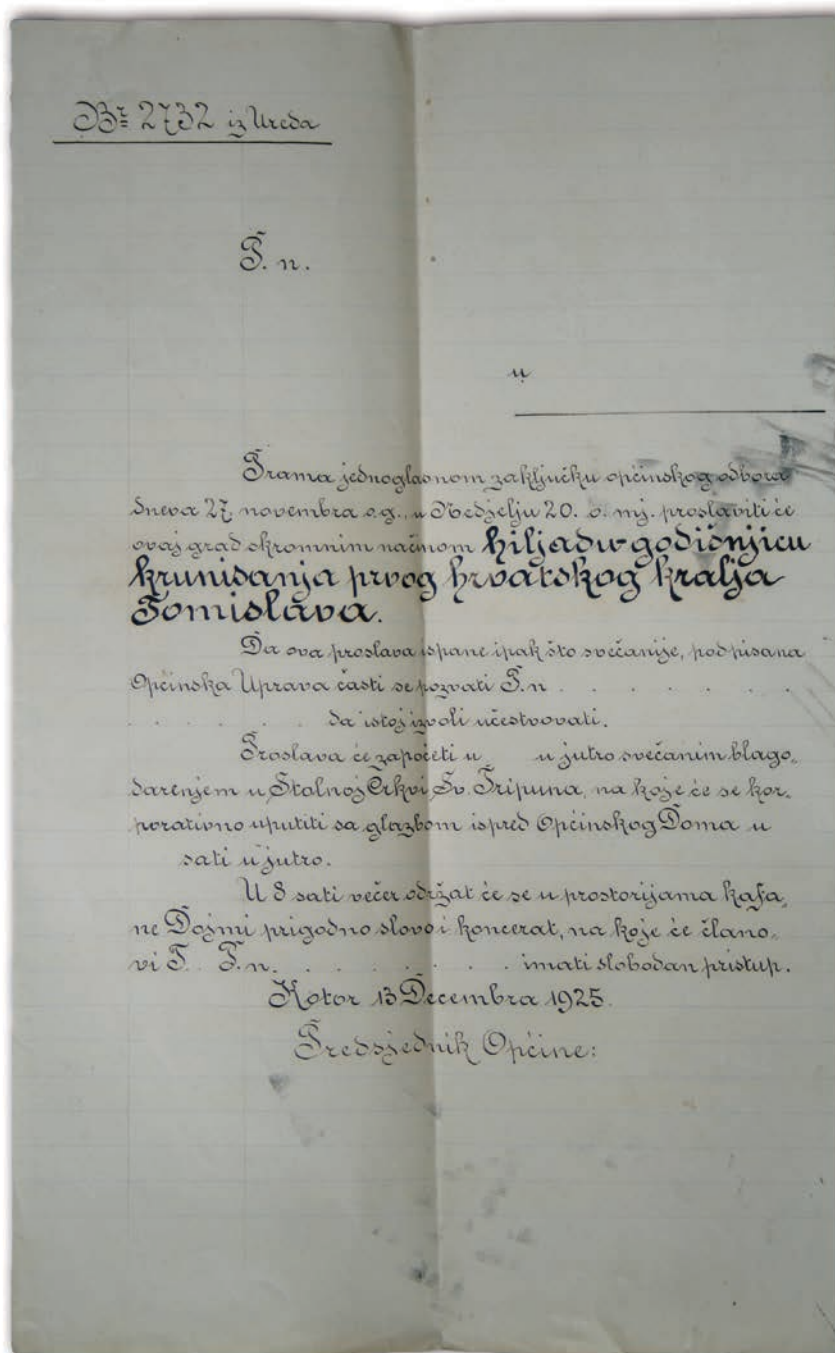
„Poslije toliko prigovora napokon se je i naša općina odlučila da proslavi 1000. godišnjicu Hrvatskog Kraljevstva. Sa ovakvom proslavom ne može da bude zadovoljan nijedan pravi rodoljub. Izlišan je uprav neumjestan izgovor da općina nema novaca. Nije izdan ni proglas, tako da mnogi nijesu ni znali za dan proslave nego tek ono jutro u nedjelju 20. decembra. Nije se sastavio ni odbor za proslavu koji bi bar nešto upriličio. Dok su najzabitnija sela postavila ploču kralju Tomislavu, o tome jedino u Kotoru nije bilo. Doista žalosno. A nije li ova proslava davala lijepe zgode da se manifestuje i na vidljiv način dokumentuje sloga Srba i Hrvata?“

Proslava se razvila na ovaj način: u Nedjelju 20. XII u 9 ½ sati ujutro krenula je povorka koja se sakupila ispred Općinskog doma, put crkve sv. Tripuna na Te Deum. U povorci su sudjelovali

muška i ženska Pučka škola, Srpska i Hrvatska Radnička zadruga, Kotorska glazba, Sokol i Općinska uprava. Na trgu sv. Tripuna bila je poredana jedna četa vojnika, a u crkvi sve civile i vojničke vlasti i predstavnici društava.

Iza Službe Božje povorka je obišla gradom do Općinskog Doma i tad se razišla. Uveče u 8 sati u dvorani Dojmi održao je govor gospodin **Anton**

Rossi, općinski tajnik, zatim je slijedio koncert Kotorske glazbe i orkestra pozorišnog društva 'Bokelj'. I tako se ova proslava proslavila samo da se broji da je bilo, ali bez Odbora, bez Proglasa i bez jednog hica mužara. Bilo je kasno, ali ne baš časnno. Hrvati ne smiju zaboravit kako se je proslavio u Kotoru ovaj rijetki godišnji milenij hrvatskog kraljevstva.“

Dopisnik iz Kotora javlja se 1926. godine, ponovno u povodu postavljanja spomen-ploče.

„Spomen-ploča kralju Tomislavu kako smo to predviđali i javili u 19. broju vašeg cijenjenog lista neće se eto ni postaviti. Stara Općinska uprava gdje su bili Hrvati u većini, da se ne zamjeri Srbima to je pitanje ostavila da ga riješe novo Općinsko upraviteljstvo. Nova Općinska uprava smatra taj spomenik suvišnim. A sve je to jer se radi o hrvatskom kralju Tomislavu i o 1000-godišnjici hrvatskog kraljevstva. A Hrvati mjesto da složno istupe glasovali su kod prošlih izbora u pet različitih žara i tako omogućili da Srbi vode glavnu riječ u ovoj općini koja ima većinu hrvatskih birača. Ovakvo postupanje prema hrvatskim historijskim uspomenu ne gradi temelje bratskoj slozi i uzajamnom poštovanju.“

Godina 1928. u Boki kotorskoj donijela je ponovno aktualnu temu obilježavanja jubileja Hrvatskog Kraljevstva. Tek krajem te godine Kotor, poslije puno prepreka, uspijeva dobiti trajni biljeg koji je za Hrvate imao značaj potvrde identiteta i nacionalnog ponosa.

Za društveni, vjerski i kulturni život Kotora 1928. godina bila je zna-

čajna jer su se održale i druge svetkovine i proslave koje su ostale u memoriji stanovnika, posebno Hrvata katolika. Održana su velika vjerska slavlja u povodu beatifikacije Ozane Kotsorske u Kotoru te otkrivanje spomen-ploče Petru Zrinskom u Perastu 15. svibnja 1928. na zavjetni dan Gospi na Općinskom domu. U kamenu je uklesan okvir sa starohrvatskim pleterom i riječi:

*Na vječnu uspomenu kad Petar knez
Zrinski, vojvoda hrvatski, potom ban
iza slavne pobjede junaka Pe-
raštana nad Turcima
Odvjetovanjem Gospe od Škr-
pjela 15. V. 1654. dojedri
svojim brodom 23., 24. V.
1654. u Perast, da čestita
kako reče: slavnom, sret-
nom i plemenitom Perastu
darovavši im junačku sablju
P.*

Grad Perast - 15. V. 1928.

Na Mulu, 8. srpnja 1928. godine, održana je svečanost otkrivanja spomen-ploče kralju Tomislavu. U Herceg Novom je tri godine poslije proslave jubileja postavljena spomen-ploča kralju Tomislavu, na kući u kojoj su se nalazile prostorije Hrvatskog doma.

Tri godine poslije skromnog obilježavanja u jubilarnoj 1925. godini, dobivamo potvrdu da Kotor nije odustao od postavljanja trajnog spomena prvome hrvatskom kralju. Dostojna svečanost obilježavanja milenijskog jubileja Hrvatskog Kraljevstva u Kotoru postavljanjem spomen-ploče kralju Tomislavu bila je u studenome 1928. godine zahvaljujući Hrvatskom radničkom društvu „Napredak“, koje je u Kotoru djelovalo od 1898. godine. Jedna od najstarijih i najznačajnijih hrvatskih udruga koja je okupljala Hrvate preuzela je brigu oko postavljanja spomen-ploče, želeći da proslava 30. godišnjice postojanja Društva bude zapamćena i po ovom svečanom događaju. Taj dvostruki jubilej imao je velikog odjeka u Kotoru i svim mjestima Boke, a u kolektivnoj memoriji bokeljskih Hrvata dobio je značajno mjesto. Bio je to događaj koji je u kompliciranim lokalnim i državnim političkim prilikama pokazao da su Hrvati uspjeli iskazati slogu i zajedništvo i učiniti ono oko čega se gradska uprava grada nije mogla dogovoriti 1925. godine.

Međutim, iz nekoliko izvora saznajemo da i dalje tu ideju nije bilo lako provesti jer spomen-ploča hrvatskome kralju Tomislavu nije bila prihvatljiva svima pa je pred čelnicima

ma društva „Napredak“ bilo nekoliko mjeseci traženja mjesta za postavljanje spomen-ploče.

Iako je prvobitno, dopisom br. 1256. od 11. srpnja 1928., Vijeće kotorske općine pozitivno udovoljilo zahtjevu uprave Hrvatskoga radničkog društva „Napredak“ da se ploča „ugradi na sat-kuli, vlasništvo ove općine u gradu Kotoru“ (Odobrenje je potpisao „načelnik **Kamber** i Prisjednik **V. Sekulović**“), u istom dopisu dane su i upute o mjestu na kome će spomen-ploča biti postavljena: „najpodesniji prostor za smještanje ploče je klesani okvir smješten na zapadnoj strani kule, prema gradskim vratima, iznad šiljka piramide uz kulu“ (dopis br. 2843. od 5. listopada 1928., u potpisu načelnik **Kamber**).

Kada je izgledalo da je Kotor na putu da dobije, kao i mnogi gradovi, trajni spomen velikoga jubileja hrvatskoga naroda, uslijedila je žalba inženjera **Ljubomira Ivaniševića** na odluku Vijeća općine Kotor. Ivanišević je žalbu uputio Odboru Zetske oblasti na Cetinju, navodeći da je „sat kula jedina starina, jedina iz srednjeg vijeka u Kotoru, te da bi se podizanjem ma kakvih spomenika novijeg datuma na njoj izmijenila njena urednost kao starine“. Drugi razlog koji je Ivanišević naveo je političke prirode, jer da bi „podizanjem ovakvog spomenika izazvalo nesuglasicu između građana grada Kotora“.

Oblasni odbor Zetske banovine poništava odluku kotorske općine, a u obrazloženju, između ostalog, poziva se i na izvještaj Konzervatorskog uredu u Splitu (čije su mišljenje tražili) da se spomen-ploča postavi na drugome mjestu, pošto je sat kula „starina i istorijski spomenik“.

Sve vrijeme Hrvati iz Kotora su sa zanimanjem pratili pokušaje uprave Hrvatskoga radničkog društva „Napredak“ da od vlasti ishodi dozvolu za postavljanje obilježja milenijskog jubileja hrvatske povijesti.

To drugo mjesto na koje upućuju nadležni s Cetinja „Napredak“ je prepoznalo na fasadi Hrvatske pučke štedionice na trgu Gregorine ispred Sreskog poglavarstva, ali ni ta ideja nije ostvarena.

Ordinarijat Kotorske biskupije, na molbu Hrvatskoga radničkog društva „Napredak“, prihvaća da se na pročelju katedrale svetoga Tripuna postavi spomen-ploča hrvatskome kralju Tomislavu, kako izvještavaju ondašnja glasila, na veliko odobravanje i oduševljenje Hrvata Kotora i Boke kotorske.

Konačno, 4. studenoga 1928. godine, Kotor je velikim slavljem obilježio jubilej tri desetljeća postojanja Hrvatskoga radničkog društva „Napredak“, blagoslov novoga barjaka i otkriće spomen-ploče prvome hrvatskom kralju Tomislavu. Na ploči je tekst:

NA USPOMENU
PRVOG HRVATSKOG KRALJA
TOMISLAVA
925 – 1925
HRVATI GRADA KOTORA
P.

Postoji nekoliko izvora u kojima se podrobno opisuje ova proslava u Kotoru. Evo jednog od svjedočanstava pod naslovom „Hrvatsko kulturno slavlje u Kotoru. Blagoslov barjaka Hrvatskog Radničkog Društva ‘Napredak’ i otkriće spomen-ploče Hrvat. Kralju Tomislavu“, u kojemu je dan detaljan program dvostrukoga jubilarnog slavlja.

„U Subotu 3. novembra stigla je parobrodom ‘Zagreb’ iz bijelog Zagreb - grada gja **Antica Jedlowski**, kuma novog barjaka Hrvatskog Radničkog Društva ‘Napredak’. Kroz cijelu Boku bila je svečano dočekivana pucnjavom prangija, mahanjem i poklicima, a kuće okićene zastavama i zelenilom. Na obali u Kotoru dočekali su je društvo ‘Napredak’, odbor svečanosti, glasba i mnoštvo naroda. Kćerka predsjednika Hrv. Radn. Zadruga gosp. **Petra Milošević** predala joj je na parobrodu uz dobrodošlicu kitu cvijeća, iz Kotora i okolnih mjesta pozdravljena je pucanjem i zanosnim klicanjem. Uveče je bio koncert glazbe i rasvjeta obale i okolice, upravo veličanstveni prizor, kad je Boka zaplivala u moru svijetla. Dolazak naroda. U Nedjelju u jutro počeo je stizat narod u masama parobrodom i lagjama iz Ercegnovoga, Tivta, Lastve, Lepetana, Perasta, Stoliva, Prčanja, Dobrote i Mula, a kopnom iz Škaljara, Kavča, Mrčevca, Bogdašića. Ogromna povorka, predvođena gragjanskom glazbom iz Tivta, primila je kumu, je s njome na čelu pošla u katedralu, gdje je naiprije odslužena svečana sv. Misa na 10 sati. Nakon sv. Mise, a neposredno prije svečanog blagoslova barjaka predao je ispred crkve g. **Dr. Josip Jedlowski** uz značajan govor staru zastavu rizničaru relikvijara, gdje su se čuvale povelje kraljeva, da počiva uz moći Pokrovitelja. Nakon obavljene posvete izrekla je kuma govor, koji je do suza ganuo cijeli narod. Kad je pak izrekla riječi: ‘Još Hrvatska nije propala’, nastalo je pljeskanje i burno odobravanje.

Otkriće spomen-ploče. Iza obavljene svečanosti blagoslova barjaka prešlo se na otkriće spomen-ploče Kralju Tomislavu. Prigodni govor održao je g. Antun Rossi. Pri ulazu u crkvu prisustvovali su delegati srpskih udruženja i brojni izaslanici crnogorskih federalista. Lijepa spomen-ploča postavljena je na pročelju crkve sv. Tripuna. Poslije obavljenog akta otkrića

svrstala se nepregledna povorka, koja je preko Šuranja i obale krenula u grad do crkve Koledjate gdje je barjak stavljen u kovčeg. G. Dr. Jedlowski održao je improvizirani govor, koji se pretvorio u molitvu pokroviteljici Kotorana, blaženoj Ozani, čija će se beatifikacija slaviti slijedeće godine.

Zatim su u prostorijama Hrv. Radn. Zadruga bili gosti počašćeni. Tom je prigodom palo više rodoljubnih nazdravica. Kad je pročitana poslanica Braće Hrvat. Zmaja iz Zagreba, nastalo je neopisivo odobravanje. Oko tri sata po podne počeli su Hrvati Bokelji iz udaljenijih mjesta odlaziti svojim kućama.

Svečana akademija održana je u večer u dvorani kafane Dojmi i tu je palo više patriotskih govora. Prije akademije glazba je izvela birani koncert pred Hrvat. Zadrugom.

U Ponedjeljak večer održana je u najljepšem raspoloženju zajednička večera svih Hrv. Rad. Zadruga. To su u kratkim potezima glavne tačke ove veličanstvene narodne hrvatske svečanosti, kakve je Kotor rijetko vidio. Glavno je pak da je sve prošlo u miru i najljepšem redu, te kod svih ostavilo najljepši utisak.

Hrvati grada Kotora ostaju zahvalni Dr. Josipu Jedlowskom i njegovoj čestitoj Gospođi, kumi našeg

barjaka, koji su se baš svojski zauzeli, da što sjajnije ispane ovo kulturno slavlje, te blagohotno darovale zastavu. Hvala takodjer Braći Hrvatskog Zmaja iz Zagreba, koji su darovali zlatno koplje od zastave. Svaka čast nek je i upravi Hrv. Radn. Zadruga, a osobito predsjedniku g. Peru Miloševiću i g. Tomu Dolovskij i predsjedniku Odbora g. Cvjetku Marasoviću i ostalim, koji su neumorno radili, da se što sjajnije proslavi ova rijetka svečanost. Hrvati Boke i Kotora ovoga su puta sjajno manifestovali i svoje patriotsko oduševljenje kao i značenje ovog kulturnog slavlja“ ■

OTKRIĆE SPOMEN PLOČE KRALJU TOMISLAVU I POSVETA BARJAKA DRUŠTVA NAPREDAK U KOTORU

Član odbora g. Marasović otkriva govorom spomen ploču
(Slika desno)

Barjak „Napredka“:
desno kuma gđja Antica Jedlowski,
lijevo g. Marasović
(Slika dolje)

Foto Laforest, Kotor

U nedjelju 4. o. mj. obavljena je svečanim načinom posveta novog barjaka Hrvatskog rad. društva »Napredak« u Kotoru, a ujedno je otkrivena i spomen ploča kralju Tomislavu na pročelju stolne crkve sv. Tripuna. Svečanost je počela dolaskom kume barjaka gdje Antice Jedlowski i njenog supruga. Društvo »Napredak« dočekalo je mnogobrojne goste iz okolnih mjesta, s kojima su došle brojne deputacije Crnogoraca. Hrvati su došli iz cijele Boke. U katedrali služena svečana misa, poslije koje je obavljena pred crkvom posveta zastave i predstavnike hrvatskih i srpskih društava i korporacija. Stara je zastava predana u kaptolski arhiv. Nakon posvete obavljeno je otkriće spomen-ploče, koje je obavio predsjednik svečanostnog odgosa, g. Marasović. Na ploči stoji: »Najuspomenu prvog kralja Tomislava 925.—19925. Hrvati grada Kotora«. Na zakusalo palo je više patriotskih govora, poslan je brzoglasni pozdrav kralju, a svečano je završena velikim banketom. Gdja kuma je dobila skupocjeni album s slikama iz Kotora, Boke a i same svečanosti.

DESETLJETNA PRISUTNOST I VAŽAN POTHVAT U KULTURI

Pomorstvo je uvijek bilo više od plovidbe, to je način razumijevanja svijeta, hrabrost da se zakorači preko horizonta, ali i svijest da svako putovanje traži odgovornost i znanje. Na isti način i naš Godišnjak svake godine ponovno kreće na svoje putovanje – otkrivajući nova saznanja, nova tumačenja i nove poglede na prošlost koju čuvamo

Tekst: Danijela Nikčević, Slavko Dabinović
Foto: Radio Kotor

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru 22. prosinca prošle godine imao je čast predstaviti 73. broj Godišnjaka, nježući tako jednu lijepu tradiciju da uoči Nove godine predstavi uvijek rado iščekivani novi broj ove cijenjene i dugogodišnje periodične publikacije.

Samo je nekoliko pomorskih časopisa na svijetu koji izlaze u ovako dugom razdoblju te se zbog toga ovaj Zbornik može smatrati jednako pomorskim kao i kulturnim nasljeđem. U svojoj desetljetnoj prisutnosti na ovim prostorima iznio je pred znanstvenu javnost cijeli niz rasprava iz pomorske i kulturne povijesti Kotora i Boke kotorske, što ga je uvrstilo u vrijedne i važne pothvate u našoj kulturi. Dugogodišnjim periodičnim publikacijama, poput Godišnjaka, koje imaju zavičajni karakter, nastoji se sačuvati od zaborava cijeli spektar povijesnih događaja, koji bi se inače izgubili u tami prošlosti.

Prošlo je 73 godine od rađanja publikacije Godišnjaka u realizaciji Pomorskoga muzeja, kada se nastojalo znanstveno istražiti jedno dugo razdoblje pomorskih aktivnosti i pothvata kotorskih i bokeljskih pomorca i ratnika na moru, počevši od srednjega pa sve do dvadesetoga stoljeća. Godišnjak Pomorskoga muzeja u Kotoru od prvoga broja iz 1952. godine okupljao je eminentne i kvalificirane istraživače pomorske i kulturne baštine, kako iz države Crne Gore tako i iz država u okruženju. Njihova stručnost bila je neupitna i visoko cijenjena u širokim krugovima koji su se bavili istraživanjima relevantnih arhivskih izvora. Danas je pred istraživačima pomorske i kulturne prošlosti golem zadatak da se stručna istraživanja prezentiraju znanstvenoj javnosti i širokoj čitačkoj publici s ciljem utemeljenja vjerodostojnosti pomorske i kulturne ostavštine naših predaka, kako bi se sačuvala memorija na njihove goleme žrtve u stvaranju onoga što mi danas zovemo baštinom.

Predstavljeni radovi pisani su u skladu sa znanstvenim i metodološkim načelima historiografije, potvrđenim opsežnim korištenjem domaće i strane, relevantne i neiscrpne građe arhivskih izvora. Stoga unatoč znanstvenom karakteru, Zbornik je istodobno iznimno zanimljiv za čitanje.

Godišnjakom smo uspjeli postići svrhu koju ova knjiga treba imati, a to je skrenuti pozornost na historiografske potencijale i baštinske vrijednosti pomorskog nasljeđa, šireći spektar muzejskoga interesa na različite povijesne sadržaje, okoline, umjetnosti i događaje s područja na kojemu muzej djeluje.

Američko-kanadska povjesničarka **Natali Zemon Davis**, profesorica na Sveučilištu Princeton, kaže: „Moje pisanje o povijesti nije nikad s ciljem obrane neke političke pozicije. Povjesničar mora uvijek biti otvoren prema činjenicama, onoliko koliko ih može prikupiti, i pokušati razumjeti sve različite pozicije sudionika prošlosti.“ (Natalie Zemon Davis bila je najpoznatija anglofona povjesničarka svoje generacije, ranonovovjekovne Francuske).

Slijedi prikaz radova koji čine sadržaj ovoga 73. broja.

Prvi znanstveni rad s naslovom *Marko Đ. Petrović iz Škaljara, do sada nepoznati učesnik bitke kod Atine 1756. godine*, autora **Joška Katelana** i **Jelene Mršulje**, razmatra slučajno otkriveni dokument iz zbirke testamenata o spomeni jedne male zlatne medalje, kojom je za zasluge u bici kraj Atene bio odlikovan **Marko Đurov Petrović** iz Škaljara. Iz transkripcije dokumenta s preijvodom saznajemo sudbinu zlatne medalje i izjavu posljednje volje njezina nositelja. Petrović se u travnju 1756. godine nalazio na tartani braće **Marka** i **Joze Ivanovića** iz Dobrote, koja je bila na-

GODIŠNJAK

POMORSKOG MUZEJA U KOTORU

LXXIII

KOTOR, 2025.

padnuta od tripolitanaskog šambeka pod zapovjedništvom gusara **Hadžija Ibrahima**, s 360 ljudi u posadi. Na tartani je bilo četrdeset članova posade koji su prihvatili borbu s nadmoćnijim neprijateljem u kojoj su nakon sedam sati postigli pobjedu s relativno malim gubicima u odnosu na goleme gubitke Hadžija Ibrahima, koji je poginuo u ovoj bici. Petrović je preživio bitku i pred kraj života testamentom iskazao svoju posljednju volju, kojom svom sinu **Đuri** ostavlja na čuvanje zlatnu medalju, sa željom da se čuva na oltaru crkve Gospe od Snijega u Škaljarima. Ovaj otkriveni testament, ističu autori, važan je primjer kako se istraživanjem i proučavanjem arhivske građe mogu pronaći do sada nepoznati podaci o prošlosti ovoga kraja. Sigurni smo da u bogatoj arhivskoj građi Istorijskog arhiva Kotor postoje mnogi istraženi i neistraženi dokumentirani tragovi o ovome događaju koji je ostavio neizbrisiv trag u povijesti pomorstva, zaključuju autori. Ovo izvanredno otkriće daje golem doprinos proučavanju iznimno bogate pomorske baštine Boke kotorske.

Središnja tema sljedećeg rada **Lovorke Čoralić**, *Iseljenci s istočnog Jadrana u Mlecima, tamošnja bratovština topnika i uloga kotorskog biskupa Angela Baronija (1604. – 1611.)*, bavi se prisutnošću i djelovanjem *Bombardiera*, topnika podrijetlom s istočne obale Jadrana u Mlecima u razdoblju od četrdesetih godina 15. stoljeća do druge polovine 16. stoljeća. Osobito potrebni državi u vrijeme mletačko-osmanskih ratova u ranome novom vijeku, topnici su uživali brojne povlastice, a njihova bratovština imala je posebnu zaštitu i ugled. Na osnovi izvorne građe iz Državnog arhiva u Veneciji utvrđuje se njihovo pobliže zavičajno podrijetlo, mjesto stanovanja, gospodarske mogućnosti i vjerski život, osobito u vezi s njihovom povezanošću sa Scuolom dei Bombardieri odnosno Bratovštinom topnika, čiji članovi su pripadali srednjem sloju imućnih građana. U drugome dijelu rada autorica ističe djelovanje kotorskoga biskupa **Angela Baronija** (1604. – 1611.), koji je 1611. godine posvetio novopodignuto zdanje sjedišta navedene bratovštine smještene u župi S. Maria Formosa u predjelu Castello. Rad teži tome da osvijetli neke manje poznate dijelove, događaje i aktere iz prošlosti istočnojadranske zajednice u Mlecima, koja je upravo u navedeno vrijeme dosegla svoju najveću brojnost i predstavljala jednu od vodećih etničkih skupina u prijestolnici Serenissime.

Treći rad autora **Željka Brguljana** s naslovom *O pomorskoj aktivnosti Ivana Mandića i njegovih sinova te o sudbini pjelega Carolina* analizira pomorsko djelovanje hercegnovske obitelji Mandić, ponajprije patruna **Ivana Mandića**, djeda svetoga **Leopolda Bogdana Mandića**, Ivanovih sinova i Leopoldove braće. Skromni su izvori o njihovim pomorskim aktivnostima, zato svaki dodatni podatak ima posebnu vrijednost. Ipak, kako vidimo iz brojnih relevantnih bilješki, autor se potrudio istražiti sve do čega

je mogao doći kako bi ovim radom skrenuo pozornost na uglednu obitelj Mandić iz Herceg Novog i njihove brojne pomorsko-trgovačke aktivnosti. Intenzivnu trgovačku aktivnost razvio je već spomenuti Leopoldov djed Ivan, započevši trgovačku plovidbu s barkom i bracerom, dok nije došao u posjed jednog pjelega. Razvijajući ovu trgovinu stvorio je solidnu ekonomsku osnovu za svoju obitelj. Autor poseban naglasak u ovom radu stavlja na sliku pjelega Carolina iz zbirke Gospe od Škrpjela, zavjetnog dara kap. **Mata Mandića** iz Herceg Novog.

Članak *Pomorski kapetani iz Crne Gore u inostranstvu* autora **Srđe Martinovića** podijeljen je na 23 poglavlja i razmatra pomorske kapetane i mornare iz Crnogorskog primorja, koji su uspostavljali prve kontakte sa stranim zemljama. Autor obrađuje i prati pomorce od kraja 18. stoljeća, najviše posvećujući pažnju onim pomorcima koji do sada nisu spomenuti ili nisu dovoljno istraženi. Martinović obrađuje pomorske kapetane na Malti, u Argentini i Latinskoj Americi, u Sjevernoj Americi i pomorske kapetane sudionike pokreta za oslobođenje Grčke od osmanske vlasti u prvoj polovini 19. stoljeća. Dalje u radu upoznaje nas s nepoznatim ili manje poznatim biografijama admirala i pomorskih kapetana iz Crne Gore u stranim vojskama. Autor osvježava likove iz pomorskog života koji su nedovoljno poznati u pomorskoj povijesti Crne Gore, Boke kotorske i Crnogorskog primorja i nedovoljno obrađeni u publikacijama koje su se bavile pomorstvom spomenutih područja iz kojih su dolazili, vjerojatno zbog neistraženi podataka ili nedostatka relevantnih arhivskih podataka, rasutih u raznim arhivskim institucijama u svijetu.

Opsežni rad **Antuna Sbutege** na temu *Pomorstvo i kultura s posebnim osvrtom na Boku kotorsku* razmatra složeni i dinamični odnos pomorstva i kulture. Analizira se kako kultura utječe na pomorstvo i kakav je utjecaj pomorstva na razvoj kulture u njezinim raznim oblicima tijekom povijesti. Autor u pet poglavlja i sedam potpoglavlja razlaže odnos pomorstva i kulture tijekom povijesti i utjecaj pomorstva na kulturu i civilizaciju. Pomorstvo je imalo važan utjecaj na ekonomsko, političko i kulturno povezivanje morem odvojenih teritorija, naroda, kultura i država. Sbutege pišući o pomorstvu, osnovnoj djelatnosti u Boki kotorskoj, posebno analizira uticaj pomorstva na kulturu Boke, počevši od mitologije, religije i morala, preko umjetnosti, književnosti, običaja, školstva i razvoja društvenih institucija. Preko Kotora su zapadna kultura i umjetnost prodirale u unutrašnjost. Kotor i Boka u ovom su razdoblju bili ekonomski, socijalno, kulturno i vjerski potpuno integrirani u europsku civilizaciju, poput drugih značajnih gradova na Jadranu. Na kraju ovog rada autor zaključuje da su skoro četiri stoljeća mletačke vladavine bili najznačajnije povijesno razdoblje Boke, koji je definirao njezinu urbanu strukturu, arhitekturu, umjetnost i mentalitet te napomi-

nje da ipak nedostaje jedna sveobuhvatna studija o ovoj vrlo značajnoj temi iako je puno radova objavljeno o veza-ma pomorstva i pojedinih kulturnih segmenata Boke.

Rad **mr. Vilme Kovačević**, *Tri kotorska srednjovjekovna sakralna objekta u svjetlu arheoloških istraživanja*, razmatra ostatke triju sakralnih objekata: samostana i crkve svetoga Franje na Gurdiću, benediktinskoga samostana svetoga Petra na Šuranju i svetoga Franje Novog u zidinama grada. Autorica već duže vrijeme proučava povijest ovih crkvenih objekata i približno datira njihovo osnivanje. Prvo razmatra lokalitet samostana i crkve svetoga Franje izvan gradskih zidina iz 1288. godine, nazvanog *Campo santo* srednjovjekovnoga Kotora, jedinoga sačuvanoga groblja iz tog vremena na jadranskoj obali. Arheološka istraživanja crkve i groblja provedena su tijekom 1956. godine pod rukovodstvom **Pavla Mijovića**, kada je u koritu današnjega potoka, koji je tekao nešto južnije od crkve svetoga Franje, otkriven objekt benediktinske opatije s crkvom svetoga Petra iz 7. stoljeća, a ispod nje jedna kasnoantička nekropola iz 3. stoljeća. Spomen opata crkve svetoga Petra s benediktinskom opatijom nalazi se u dokumentu o posveti oltara katedrale svetoga Tripuna iz 1166. godine.

Nakon istraživanja ovih sakralnih objekata u 1956. godini istaknuto je kako je prijeko potrebno sustavno arheološko istraživanje cijeloga ovog prostora radi utvrđivanja uzajamne veze i kontinuiteta ovih dviju građevina. Daljnja arheološka istraživanja nastavio je Općinski zavod za zaštitu spomenika kulture iz Kotora 1987. godine. Radovima je rukovodila arheologinja Vilma Kovačević, a revizijska arheološka istraživanja obavila je 2009. godine kao rukovoditeljica istraživanja. Na kraju autorica ovog članka zaključuje da je potrebno posebno istražiti cjelokupan prostor Gurdića i Šuranja s ciljem sagledavanja vjerskog i kulturnog načina života antičkog i srednjovjekovnog Kotora.

Arheološka istraživanja crkve svetoga Franje u zidinama grada Kotora obavljala su se 2012. godine. Investitor je bio Biskupski ordinarijat Kotor, a istraživanja je obavljao Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, na čelu s našom autoricom mr. Vilmom Kovačević.

Životopis i kult Blaženog Gracije sa Mula članak je **Radojke Abramović**, koja obrađuje kult blaženika i njegov životopis, od ribara, pomorca, brata laika, ministranta i sakristana do redovnika augustinskog reda u samostanima na brdu Ortone i svetoga Kristofora, u Veneciji 15. stoljeća. Na početku rada autorica iznosi kratku povijest maloga ribarskog mjesta Muo i opširniji prikaz životnog puta blaženika iz Mula, od njegova rođenja na Mulu i boravka u Veneciji. Prati život blaženoga Gracije u spomenutim samostanima Venecije, kao i sudbinu njegova tijela nakon smrti i prijenosa iz Venecije u Boku kotorsku 1810. godine

u njegovo rodno mjesto Muo. Autorica nadalje prati događaje nakon dolaska tijela na Muo tijekom 19. stoljeća, pripremu beatifikacije i proglašenje blaženim krajem spomenutog stoljeća, da bi u nastavku rada istaknula golemi značaj blaženika ne samo za malo mjesto Muo, nego i cijelu Boku kotorsku, čije štovanje živi do današnjih dana s istim žarom.

Sljedeći rad **Melise Niketić** na temu *Komoda u baroknom stilu kao primer oživljavanja stilova prošlosti u drugoj polovini 19. veka* razmatra jednu specifičnu komodu iz kolekcije Pomorskoga muzeja Crne Gore u Kotoru, nastale u Austriji u drugoj polovini 19. stoljeća. Analizirajući ovu komodu autorica smatra da ona predstavlja vjernu reprodukciju specifičnoga tipa barokne komode reprezentativnoga primjerka historicizma – umjetničkoga pravca koji se javio u drugoj polovini 19. stoljeća i koji je podrazumijevao oživljavanje različitih povijesnih stilova iz prošlosti. Komoda iz kolekcije Pomorskoga muzeja, furnirana orahovinom, smješta je u drugu polovinu 19. stoljeća, u vrijeme kada je modernizirana tehnika rezanja furnira omogućavala izradu tankih i lako obradivih slojeva. Na kraju rada daje opis komode iz kolekcije Pomorskoga muzeja i navodi nekoliko europskih muzeja koji u svojim zbirkama posjeduju slične primjerke ovog namještaja.

Članak naslovljen *Lodoviko Pontano u pjesmama Ludovika Paskvalića* dio je doktorske disertacije autorice **Ane Ferri** s naslovom „Ludovik Paskvalić - bokokotorski pjesnik 16. vijeka“. Raspravlja o utjecaju i ulozi misterioznoga Paskvalićeva učitelja Lodovika da Pontea, u književnim i znanstvenim krugovima poznatijeg pod imenom Pontano i utjecaj na život i stvaralaštvo kotorskoga renesansnog pjesnika Ludovika Paskvalića. Novost u ovom radu predstavlja analiza svih stihova posvećenih Pontanu, koje je napisao Paskvalić, kao njegov rođak i suvremenik. Stihovi su od posebne važnosti jer pružaju uvid u Pontanovu ličnost na način koji nije dostupan iz drugih izvora. Značaj za istraživače djela Ludovika Paskvalića kroz ličnost Pontana, učitelja kotorske gramatičke škole, jest u tome što znatno omogućuje bolje sagledavanje pjesnikova opusa. Autorica dalje u tekstu daje kratki prikaz pogrešnih povijesnih zaključaka u pokušajima identifikacije Pontanove ličnosti. Pozivajući se na istraživanja **Riste Kovijanića** i **Ive Stjepčevića**, zaključuje da je Pontano sigurno bio u Kotoru 1512. godine kad se prvi put spominje u arhivskim dokumentima i tada se smatrao građaninom Kotora. Dalje navodi da je Pontano u rodnome gradu boravio i u razdoblju od 1529. do 1534. godine. Analizom Paskvalićevih posvetnih pjesama i sonetnog vijenca na talijanskome jeziku postaje jasno da je Pontano imao važnu ulogu u kulturnome krugu Boke kotorske u razdoblju renesanse. Zahvaljujući naporima Kovijanića i Stjepčevića, odgovori na neka pitanja koja su mučila istraživače napokon su pronađeni. Ipak, misterij

oko Pontanove ličnosti time nije okončana sve do 2018. godine, kada je otkrivena pjesma u kojoj je **Hanibal Luci**, Paskvalićev suvremenik i prijatelj po peru, nedvosmisleno naveo da je Pontano Kotoranin, što je razjasnilo sve pretihodne dvojbe, zaključuje na kraju autorica ovoga rada.

Arhitektonsko ambijentalno nasljeđe Dobrote članak je **Zorana Radimira** u kojem autor obrađuje određeni broj značajnih objekata profane i sakralne arhitekture u Dobroti. Kapetanske palače i kuće u Dobroti obrađene su u mnogim stručnim publikacijama, zato je u ovome radu stavljen akcent na pomoćne zgrade i objekte u palačama i kućama, kao i u drugim manjim kućama, zaključuje autor. Istraživanje je usmjereno na posebne arhitektonske elemente koji čine dio jedne stambene cjeline, kao što su: balkoni, balustrade na terasama i stubištima, portali, okviri vrata i prozora, stupovi pergola i stubišta. Obrađeni su i pokretni artefakti kao što su okrugla i kvadratna pila, kamenice – škafe, žardinjere, kamene gurile – oluci za skupljanje kišnice, konzole i menzole, bistijerne i sl., i sve ono što nije dovoljno istraženo i obrađeno u dosadašnjoj literaturi koja tretira ovu problematiku. Raznolikost u obradi spomenutih arhitektonskih elemenata upućuje na imovinski status vlasnika, na uložena materijalna sredstva, ne samo u funkcionalnome smislu već i u estetskome, a što govori o afinitetu pojedinih vlasnika.

U odrednici *Osvrti* **Slavko Dabinović** daje prikaz knjige **dr. Lovorke Čoralić**, *Kapetani, pukovnici i crkveni dostojanstvenici, Odabrane teme iz povijesti Perasta*, koja je izašla u izdanju Izdavačke kuće „Gospa od Škrpjela“ 2025. godine.

Sljedeći osvrt **dr. Branka Sbutege** odnosi se na donaciju modela galije *Sv. Tripun*, sudionice Lepantske bitke 1571. godine, koju je napravio i poklonio Muzeju **Predrag Vasić**.

U odrednici *In Memoriam* uredništvo se prisjetilo osoba koje su napustile ovaj svijet, a za života su pridonosile radu Muzeja i svome rodnom gradu, svatko iz domene svoje stručnosti.

Riječ je o dugogodišnjoj direktorici Pomorskoga muzeja **mr. Milevi Pejaković Vujošević**, kojoj je posvećen ovaj 73. broj Godišnjaka.

Zatim o sveučilišnome profesoru, turizmologu **dr. Milenku Pasinoviću**, velikome prijatelju Muzeja i dugogodišnjem članu redakcije Godišnjaka. Bio je voditelj i suradnik na više projekata, posebno pri upisu područja Kotora na Popis svjetske prirodne i kulturne baštine UNESCO-a.

Također o kapetanu **Bošku Janoviću**, pomorcu koji je časno nastavio tradiciju svojih predaka kapetana i brodovlasnika.

Prisutnima se na predavljanju 73. edicije Godišnjaka obratila direktorica Pomorskoga muzeja **mr. Maja Uskoko** koja je istaknula:

„Velika mi je čast da vas mogu pozdraviti na večerašnjoj promociji 73. broja Godišnjaka Pomorskoga muzeja Crne Gore u Kotoru – publikacije koja više od sedam desetljeća predstavlja temelj znanstvenoga rada, identiteta i kulturne misije našega Muzeja. Godišnjak nije samo knjiga. On je naš kolektivni doprinos kulturi sjećanja i znanstvenom razumijevanju pomorske prošlosti Crne Gore.

U izdanju koje večeras predstavljamo objedinjeni su novi znanstveni radovi, istraživanja i stručni doprinosi suradnika iz zemlje i inozemstva. Svako izdanje Godišnjaka čuva nas od zaborava i svjedoči o tome da se baština Boke kotorske i Crnogorskog primorja može sačuvati samo predanim radom, znanstvenom radoznalošću i odgovornim odnosom prema prošlosti. Prethodna godina bila je jed-

na od najdinamičnijih u suvremenoj povijesti Muzeja. Naš stručni tim ostvario je sve ključne aktivnosti – od zaštite fonda, preko digitalizacije i konzervacije, do brojnih programa, suradnji i istraživanja. Nastavili smo sa sustavnom obradom svih zbirki, završili značajne konzervatorsko-restauratorske projekte na umjetničkim djelima, numizmatičkoj zbirci i velikim cjelinama muzejskih predmeta. Radili smo na fotodokumentaciji, katalogizaciji i unapređenju muzejskih standarda u svim segmentima stručnoga rada. Paralelno sa stručnim i znanstvenim poslom realizirali smo adaptaciju radnih prostorija, čime smo stvorili bolje uvjete za rad kustosa, konzervatora i administracije – uz početak uređenja nove interaktivne sobe u prizemlju Muzeja. Jedan od zadataka Muzeja bio je i da pomorsko blago, sve pokretne predmete koji ga definiraju, sačuvamo od propadanja i iznošenja iz Crne Gore kako otkupom, tako i vrijednim donacijama građana koji su prepoznali njegovu misiju. Zbirke se na ovaj način obogaćuju i obnavljaju, a rezultat je vidljiv u novim izložbenim muzejskim predmetima u stalnim postavima Muzeja. U ovoj godini dobili smo 26 muzejskih predmeta putem donacija, a otkupili smo sedam. Zahvalila bih svima na suradnji, kao i gospodinu Predragu Vasiću koji je Muzeju donirao model galije sv. Tripuna. Ne smijemo zaboraviti i vrijedne donacije kada su u pitanju knjige – 121 knjigu smo dobili, a 27 razmijenili za Godišnjak, čime se obogatila i biblioteka građa. Programska djelatnost tijekom prošle godine bila je iznimno bogata, raznovrsna i namijenjena najširoj publici. Tijekom cijele godine smjenjivale su se izložbe suvremenih autora, tematski postavi, predavanja i edukativni programi. Priredili smo izložbe **Ane Lompar, Gordane Trebješanin, Ružice Rebronje, Đure Belog Prijića i Voje Nikčevića**, a Muzej je bio domaćin i specijalnog postava posvećenog **Andriji Mauroviću**, kao i izložbi 'Iz prošlosti kotorske luke' u suradnji s 'Lukom Kotor'. Organizirali smo predavanja o jubilejima naše pomorske prošlosti i suvremenim temama o podmorju Crne Gore, a mladi su na radionicama poput 'Ploviti s vjetrom' i u sklopu programa u povodu Dana europske baštine imali priliku doživjeti kulturnu baštinu na moderan i interaktivan način. Poseban kulturni pečat gradu dao je i koncert gitarskog dua **Srđana Bulatovića i Darka Nikčevića**, koji je Muzeju podario nezaboravnu umjetničku večer. Sudjelovali smo i na Bokeljskoj noći predstavljajući barku i maketu Palače Grgurina, djelo našega kolege **Zvezdana Šantića**. Međunarodne aktivnosti Muzeja bile su snažne i raznovrsne. Sudjelovali smo na 16. Međunarodnoj školi muzeologije u Kopru, na međunarodnim forumima i stručnim skupovima u Španjolskoj, Petrovcu i Dubrovniku, predstavljajući rad Muzeja i razmjenjujući iskustva s kolegama iz Europe. Organizirali smo izložbu 'More u oku umjetnika' u suradnji s Muzejom grada Beograda, te postav 'Palače grada Kotora i grada Perasta – nekada i sada', proisteklu iz kulturne suradnje Kotor – Krk u pove-

du obilježavanja 454. godišnjice Lepantske bitke. Ove aktivnosti potvrdile su da Pomorski muzej Crne Gore postaje prepoznat partner i aktivan sudionik europske muzejske mreže, predstavljajući naše nasljeđe izvan granica zemlje s profesionalizmom i vizijom. Izdavačka djelatnost bila je jednako bogata. Objavili smo i promovirali više kapitalnih izdanja, među kojima su: Katalog istorijsko-umjetničke zbirke, Zbornik radova Miloša Miloševića (II. tom), Sakralna djela likovnih umjetnika XX. i XXI. vijeka, Reprint knjige o putovanju kapetana Ive Vizina, Publikacija Ceramic and porcelain dishes..., kao i naš Godišnjak LXXII. Tijekom godine bili smo domaćini nizu promocija knjiga renomiranih autora – od **don Stijepe Vukašinovića, Siniše Lukovića, Borisa Jovanovića i Ksenije Popović** do **Željka Brguljana** – dok su naši zaposlenici predstavili više stručnih i znanstvenih publikacija, potvrđujući da Muzej nije samo čuvar baštine, već i aktivan izdavač i promotor znanja. Promovirali smo i nova izdanja ilustrirajući vitalnost našega stručnog i znanstvenog života, među kojima su i publikacija 'Dva hora, jedan grad' te naš novi Godišnjak br. 73. Sve ove aktivnosti – izložbe, predavanja, radionice, koncerti, međunarodne suradnje, znanstveni radovi i izdavačka djelatnost – svjedoče o tome da Pomorski muzej Crne Gore živi punim kapacitetom. Mi ne čuvamo baštinu samo kao prošlost, mi je tumačimo, prenosimo, predstavljamo i nudimo zajednici i svijetu kao vrijednost koja pripada svima. Na kraju želim izraziti duboku zahvalnost svim zaposlenicima Muzeja, suradnicima, autorima, partnerima i institucijama koje su stale uz nas. Vaš rad, znanje, posvećenost i ljubav prema baštini čine da naša misija traje i raste. Zahvaljujem i Ministarstvu kulture i medija, Općini Kotor, kulturnim institucijama iz zemlje i inozemstva, svim našim donatorima i prijateljima. S ponosom predstavljamo Godišnjak Pomorskoga muzeja Crne Gore, broj 73. Neka on bude još jedan trajni svjedok našega zajedničkog rada, naše odgovornosti prema nasljeđu i naše vjere u vrijednost kulture", zaključila je svoje obraćanje direktorica Maja Uskoković.

Na kraju ovog prikaza možemo zaključiti da svaka stranica ove publikacije svjedoči o vrijednom radu stručnjaka koji su uz svoje teme produbili naše znanje o pomorskoj povijesti, materijalnoj i duhovnoj kulturi i širem kulturnom kontekstu ovoga jedinstvenog prostora. Godišnjak je mnogo više od knjige. On je naš zajednički napor da prošlost sačuvamo, razumijemo i predstavimo na znanstveno utemeljen način. U sebi nosi duh istraživanja, odgovornosti i trajne posvećenosti pomorskoj tradiciji Boke kotorske jer pomorstvo je uvijek bilo više od plovidbe, to je način razumijevanja svijeta, hrabrost da se zakorači preko horizonta, ali i svijest da svako putovanje traži odgovornost i znanje. Na isti način i naš Godišnjak svake godine ponovno kreće na svoje putovanje – otkrivajući nova saznanja, nova tumačenja i nove poglede na prošlost koju čuvamo ■

VARAŽDINSKA ŽUPANIJA: DESTINACIJA S PRIČOM

**Tražite li predah, mir i tišinu, pronaći ćete ih na slikovitim bregovima,
uz domaću gastronomiju i vrhunski smještaj u kućama za odmor,
u mjestima gdje priroda priča svoje najljepše priče**

Tekst: Turistička zajednica Varaždinske županije

Foto: Turistička zajednica Varaždinske županije, Foto agencija „Sjever“

Varaždinska županija, smještena na sjeveru Hrvatske, očarava svojom raznolikošću i poziva na nezaboravan doživljaj. To je kraj u kojem se susreću bregovi i doline, posljednji obronci Alpa i prostrana Panonska nizina, prostor iznimne krajobrazne ljepote i bogatstva vrijednih kulturno-povijesnih spomenika.

Na tome malom, šarmantnom prostoru očekuju vas lokaliteti nacionalne i svjetske vrijednosti, dvorci i kurije na gotovo svakom koraku, ali i uzbudljive avanture – od paraglidinga na Ravnoj gori do raftinga na „europskoj Amazoni“, rijeci Dravi.

Varaždinska županija kolijevka je kulture i nekadašnje administrativno središte Hrvatske, s Varaždinom – „malim Bečom“ – kao svojim biserom. Ona je kolijevka organiziranog planinarstva, automobilizma i automobilističkih utrka. Upravo su ovdje nastajali prvi crteži aviona koji su letjeli i iznad Eiffelova tornja. Ovo je dom istaknutih filozofa 20. stoljeća, rodni kraj **Ivana Rabuzina**, najvećeg slikara hrvatske naive, te snažno središte znanja i znanosti, čipkarstva, mode, grafičkog i tekstilnog dizajna, kao i mjesto nastanka prvoga hrvatskog pjenušca.

Trakošćan

Varaždinska županija – županija s pričom: pričom o bogatome kulturnom naslijeđu, očuvanim prirodnim ljepotama, jedinstvenoj tradiciji, snažnom tragu građanskog i ruralnog života tijekom stoljeća, intrigantnim mitovima i legendama, vrhunskoj gastronomiji i nagrađivanim vinima te nezaboravnim doživljajima – a tek je na korak od vas.

Varaždinska županija prostire se na 1.262 četvorna kilometra i dom je 159.487 stanovnika. Zahvaljujući stoljetnome kontinuitetu naseljenosti, riječ je o jednoj od najgušće naseljenih županija u Hrvatskoj – odmah nakon Međimurske – što prostoru daje živost, raznolikost i snažan kulturni identitet.

Administrativno, županiju čini šest gradova, 22 općine i 302 naselja. Središte političkog, kulturnog i društvenog života je barokni Varaždin, dok status grada nose i Ivanec, Lepoglava, Ludbreg, Novi Marof i Varaždinske Toplice. Ivanec se ističe kao najveći grad po površini i broju naselja, dok je Bednja najveća općina, a Beretincec najmanja. Ova razgranata mreža naselja pridonosi osjećaju bliskosti i bogatstvu lokalnih posebnosti.

Varaždinska županija nalazi se na iznimno povoljnome prometnom i geopolitičkom položaju. Graniči s nekoliko hrvatskih županija, a na zapadu se naslanja na Republiku Sloveniju. Varaždin je pritom udaljen manje od 50 kilometara od granica s Austrijom i Mađarskom, što ovaj kraj čini prirodnim mostom između srednje Europe i panonskoga prostora.

Opći podaci	
Površina	1.261,29 km ²
Broj stanovnika	159.487
Gustoća naseljenosti	126,37 stanovnika/km ²
Broj gradova	6
Broj općina	22
Broj naselja	302
Sjedište županije	Varaždin
Župan	Anđelko Stričak

www.varazdinska-zupanija.hr

Krajolik županije očarava raznolikošću – od plodnih ravnica uz rijeku Dravu do brežuljkastih predjela i planinskih masiva. Područje okružuju Kalničko gorje, Ivančica, Maceljsko podbrđe i istočne Haloze. Posebnu pažnju privlači Ivančica, najviša

planina sjeverozapadne Hrvatske, čiji se vrh uzdiže na 1.059 metara. Tu je i Ravna gora, idealna za izlete i boravak u prirodi, s pogledima koji oduzimaju dah.

Županija ima i iznimno bogatu hidrografsku mrežu. Rijeke, potoci, jezera, izvori i podzemne vode čine je važnim hidrografskim čvorištem Hrvatske, a svi vodotoci pripadaju slivu rijeke Dunav. Ovaj vodeni svijet ne samo da oblikuje krajolik, već i pruža brojne mogućnosti za rekreaciju, ribolov i boravak u prirodi.

Posebnu vrijednost Varaždinske županije čini očuvana priroda - čak 17 posto njezina područja nalazi se pod zaštitom. Ukupno 26 zaštićenih područja prirode i 19 područja ekološke mreže svjedoče o bogatstvu biljnog i životinjskog svijeta. Među njima se ističu park-šuma Trakošćan, Dravska park-šuma, značajni krajobraz Kalnika, ali i brojni spomenici prirode poput špilje Vindije i vulkanskog lokaliteta Gaveznicica.

Kulturna baština jednako je impresivna. Na području ove županije nalazi se i više od 300 zaštićenih, pokretnih i nepokretnih materijalnih te nematerijalnih kulturnih dobara, pri čemu posebno treba izdvojiti šest kulturnih dobara od nacionalnoga interesa, kao i pet zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara od kojih je lepoglavska čipka pod UNESCO-vom zaštitom.

Varaždinska županija tako se predstavlja kao prostor u kojem se prirodna ljepota, bogata povijest i živa tradicija stapaju u jedinstven doživljaj - idealan za istraživanje, odmor i autentičan susret s hrvatskim sjeverom.

ZANIMLJIVOSTI O VARAŽDINSKOJ ŽUPANIJU

- › Varaždinska županija je najstarija hrvatska županija - među prvima je organizirana kao upravno-teritorijalna jedinica. Spominje se već 20. kolovoza 1181. godine u jednoj povelji hrvatsko-ugarskog kralja Bele III.
- › Varaždin je bio glavni grad Hrvatske od 1767. do 1776. godine.
- › Špilja Vindija, spomenik prirode i nalazište neandertalaca, krije tajne ljudske povijesti: svrstana je među najvažnije svjetske riznice DNK.
- › Arboretum Opeka u Vinici najstariji je zaštićeni objekt parkovne arhitekture u Hrvatskoj od 1947. godine.
- › Husari su prva konjanička postrojba u Hrvatskoj, čak je i veliki Napoleon po uzoru na njih uveo husare u svoju vojsku.
- › Prvo samoposluživanje u jugoistočnoj Europi otvoreno je 1956. godine u Ivancu.
- › Centar svijeta je u Ludbregu, gradu čuda.

**Varaždinska
županija**

Destinacija s pričom.

Varaždin – barokni biser i UNESCO-ov grad glazbe

Nekoć glavni grad Hrvatske, danas prijestolnica Varaždinske županije i jedna od nezaobilaznih destinacija kulture u Hrvatskoj - Varaždin, očarava svojim jedinstvenim identitetom satkanim ne samo ljepotom stare barokne arhitekture, nego i topline svojih ljupkih trgova, ulica i parkova.

Varaždin zovu grad anđela, grad baroka, grad cvijeća i grad glazbe. Anđeli se u Varaždinu pojavljuju u brojnim zapisima još u 15. stoljeću. Anđeli se nalaze i na grbu grada Varaždina, a vidjet ćete ih uklesane u baroknu arhitekturu. Jeste li znali da je do 1776. godine Varaždin bio glavni grad Hrvatske, no tada ga je zahvatio veliki požar, nakon čega je obnovljen upravo u baroknome stilu. Sve stare palače i crkve u središtu grada svjedoče o toj preobrazbi. Nekoć glavni grad Hrvatske ima mnoštvo atrakcija koje biste trebali posjetiti. Gradska povijesna jezgra sa svojom iznimnom spomeničkom i umjetničkom baštinom predstavlja jednu od najbolje očuvanih i najbogatijih baroknih urbanih cjelina ne samo u Hrvatskoj, nego i u široj regiji. Krase je očuvane palače, značajne javne zgrade, vrijedne kuće i vile u stilu baroka, rokoka, klasicizma i secesije, raskošna sakralna baština s jedanaest crkava i trima samostanima, kao i jedna od najstarijih europskih gradskih vijećnica.

Najpoznatija varaždinska znamenitost je Stari grad Varaždin. Ovaj monumentalni dvorac nalazi se u samome središtu grada. Njegovi moćni bedemi i opkopi nekad su služili za obranu, a danas se s njih pruža nezaboravan pogled na grad. Nedaleko od Staroga grada nalazi se i Varaždinsko groblje koje nije samo mjesto posljednjeg počivališta, već i remek-djelo parkovne arhitekture te zaštićeni spomenik prirode. Oblikovana u duhu elegantnih francuskih perivoja, ova oaza mira slovi za jedno od najljepših groblja u Europi.

Varaždin je prvi grad u Hrvatskoj koji se može pohvaliti titulom UNESCO-voga grada glazbe. Ovaj veliki uspjeh predstavlja vrhunac dugogodišnjih nastojanja i posvećenosti Varaždina u promicanju glazbene kulture i baštine, ali i poticaj za daljnji razvoj Varaždina kao središta glazbene izvrsnosti. Prestižnoj tituli značajno pridonose Varaždinske barokne večeri, jedan od najeminentnijih festivala te vrste glazbe u svijetu.

UNESCO-va priča Varaždinske županije

Osim što Varaždin nosi titulu UNESCO-voga grada glazbe, na UNESCO-vom Popisu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva nalazi se i čudesna lepoglavska čipka. Vjeruje se da su ovu iznimnu vještinu u Hrvatsku prije više stoljeća donijeli pavlini. Njezina ljepota i umjetnička vrijednost prepoznate su daleko izvan granica Hrvatske pa se lepoglavska čipka čuva i u najvećemu svjetskome mu-

Stari grad Varaždin

Varaždin - povijesna jezgra

Panorama starog grada

Lepoglavska čipka

zeju čipke u ruskoj Vologdi. U čast tradiciji izrade čipke, u Lepoglavi se svake godine u rujnu održava Međunarodni festival čipke, koja okuplja zaljubljenike u ovu delikatnu umjetnost iz cijeloga svijeta.

Poput bogate i profinjene čipke, Varaždinska županija očarava svojom raznolikošću, duboko ukorijenjenom tradicijom i ljudima koji je čine posebnom. Svako mjesto njeguje vlastito narječje i jezičnu osobitost, a posebno se ističe bednjanski govor - jedan od najarhaičnijih u Hrvatskoj, također zaštićen kao UNESCO-ovo nematerijalno kulturno dobro.

Kao lijepa i autentična uspomena iz Varaždinske županije, ručno izrađena licitarska srca ističu se kao prepoznatljivi hrvatski suveniri. Ona nisu samo simbol ljubavi i radosti, već i važan dio UNESCO-ove nematerijalne baštine, koji svjedoči o bogatstvu i očuvanju tradicije ovoga kraja.

Ludbreg

Zanimljivost - centar svijeta u Varaždinskoj županiji!

U Varaždinskoj županiji smješten je i sam centar svijeta. Dobro ste pročitali jer, prema legendama, Ludbreg se nalazi u samome središtu svijeta, a velike svjetske metropole nalaze se na obodima koncentričnih krugova koji se iz njega šire. U Ludbregu se nalazi i jedino euharistijsko svetište u Hrvatskoj, ujedno i jedno od najvećih i najstarijih euharistijskih svetihšta u Europi - Svetište Predragocjene Krvi Kristove. Nastalo je zbog čudesnog događaja 1411. godine kada je svećenik, tijekom mise, nakon lomljenja hostije na tri dijela primijetio da je u kaležu potekla prava krv. Svetište je službeno priznato bulom pape Leona X. 1513. godine. Otad je mjesto hodočašća i molitve, gdje su mnogi iskusili čudotvorna ozdravljenja.

Povijesne tvrđave, arheološka nalazišta i kulturni centri

Na području Varaždinske županije nalazi se 37 dvoraca i utvrda, kao i brojna vrijedna arheološka nalazišta koja svjedoče o tisućljetnom kontinuitetu života na ovom prostoru.

O prapovijesnome životu svjedoči Prapovijesni park Ludbreg, koji na zanimljiv i edukativan način dočarava život i životinje tijekom ledenog doba te bogatu prirodnu i paleoantropološku baštinu ovoga kraja. Središnji eksponat parka je replika vunastoga nosoroga „Erike“ čiji je originalni kostur otkriven 1982. godine u okolici Ludbrega i jedan je od najcjelovitijih takvih nalaza u Europi.

Jedno od najznačajnijih paleontoloških i arheoloških nalazišta u Hrvatskoj nalazi se upravo ovdje - špilja Vindija, svjetski poznata po iznimno vrijednim nalazima trago-va neandertalaca koji su pridonijeli razumijevanju ljudske evolucije.

Špilja Vindija

Zahvaljujući važnim trgovačkim i vojnim putovima, ali i prolasku rimskih legija, Varaždinska županija obiluje rimskim arheološkim lokalitetima. Među njima se posebno ističe atraktivan rimski arheološki lokalitet Aquae lasae u Varaždinskim Toplicama. Sa svojim hramovima, bazenima i antičkim zidinama, Aquae lasae ubraja se među najvažnije rimske termalne komplekse i uvršten je u top-20 arheoloških destinacija u Hrvatskoj. U samome središtu Ludbrega, nekadašnje antičke lovie, Arheološki park prezentira najvažnije sačuvane dijelove rimskog naselja, uključujući ostatke vile i rimskoga kupališta.

Zbog svoje povijesne prometne i obrambene važnosti, krajolik Varaždinske županije ispresijecan je brojnim srednjovjekovnim utvrdama. Jedna od najbolje očuvanih srednjovjekovnih utvrda u Hrvatskoj je utvrda Paka, a u njezinoj blizini nalazi se još jedan vrijedan arheološki lokalitet, srednjovjekovni grad Grebengrad.

U bajkovitome varaždinskom kraju, protkanome pitomim brežuljcima, rijekama i jezerima, raštrkani su i brojni dvorci. Vizure varaždinskoga kraja nezamislive su bez panorame dvorca Trakošćan, koji se s pravom smatra najljepšim u Hrvatskoj. Njegov bogato uređen interijer pruža uvid u život hrvatskog plemstva, zbog čega je jedno od najposjećenijih izletničkih mjesta kontinentalne Hrvatske. Okružen je romantičnim jezerom i perivojem, a uređene interpretativne staze, klupe i prirodni ambijent čine ga savršenim mjestom za opuštanje.

Svojom ljepotom i posebnošću posjetitelje očarava i Dvorac Maruševec, a nakon završetka obnove i prelijepi dvorac Opeka.

Sve ove brojne izrazito atraktivne lokalitete moguće je doživjeti diljem Varaždinske županije, ali i upoznati uz inspirativnu priču u Centru za posjetitelje Varaždinske županije, smještenom u Županijskoj palači u Varaždinu. Centar je uređen europskim sredstvima u suradnji s mađarskim partnerima te je 2024. godine nagrađen kao najbolji primjer prekogranične suradnje.

Duga tradicija planinarstva i boravka u prirodi posebno je vidljiva u Ivancu, gdje se nalazi jedinstveni Muzej planinarstva. Ova suvremena kulturna ustanova dočarava bogatu planinarsku tradiciju i vrijednost planine Ivančice, spajajući kulturno-povijesnu baštinu, suvremenu umjetnost i edukativne programe uz izložbe, radionice i događaje tijekom cijele godine.

Od jedinstvenih ustanova koje djeluju na području Varaždinske županije svakako treba izdvojiti Muzej vatrogastva u Varaždinu. Utemeljen na dugoj vatrogasnoj tradiciji u ovome dijelu Hrvatske, Muzej nudi posjetiteljima uvid u iznimno zanimljiv razvojni put hrvatskog vatrogastva, uz prikaz tehničkog razvoja opreme i napredovanja same vatrogasne organizacije.

KULTURA, MANIFESTACIJE I GLAZBENI DOŽIVLJAJI

Poseban šarm Varaždinskoj županiji daju brojne manifestacije koje se događaju tijekom cijele godine, spajajući bogatu kulturnu baštinu, tradiciju, gastronomiju i suvremenu kreativnost. Neke od najpoznatijih manifestacija održavaju se upravo u Varaždinu.

Špancirfest

Kraj ljeta tradicionalno je rezerviran za Špancirfest, najveći, najraznolikiji i najposjećeniji ulični festival u Hrvatskoj. Tijekom deset dana Varaždin se pretvara u živopisnu pozornicu na otvorenome - grad glazbe, umjetnosti, uličnih performansa i opuštenog druženja. Špancirfest u potpunosti utjelovljuje duh grada: otvorenost, kreativnost i zaigranost, nudeći više od 500 programskih sadržaja za sve generacije i ukuse.

Varaždinske barokne večeri

Jedan od najeminentnijih festivala te vrste u svijetu već 56 godina očarava ljubitelje barokne glazbe. Zvuci barokne glazbe u ranu jesen preplavljaju akustične sakralne i povijesne građevine Varaždina i okolnih gradova i općina. Osim nastupa vrsnih gostujućih i domaćih baroknih interpretata, Varaždinske barokne večeri imaju i popratni program „Total baroque“ s koncertima suvremenijeg zvuka, izložbama, Međunarodnom izložbom cvijeća, radionicama i tematskim gastronomskim programom.

Advent u Varaždinu

U blagdansko vrijeme povijesna gradska jezgra Varaždina oživi posebnim sjajem tijekom Adventa u Varaždinu. Tisuće lampica naglašavaju arhitektonsku ljepotu baroknoga grada i stvaraju toplu i bajkovitu atmosferu. Poseban adut manifestacije je Čarobni grad Djeda Mraza, te jedinstveni doživljaj Rudolfovih saonica koje se spuštaju neposredno uz bedeme Staroga grada. Zahvaljujući raznolikim i bogatim sadržajima te jedinstvenoj ljepoti gradskog prostora u kojem se održava, Advent u Varaždinu redovito osvaja titulu najljepšeg Adventa u Hrvatskoj.

Od iznimno zanimljivih manifestacija treba izdvojiti Zeljarijadu, jednu od najprepoznatljivijih turističkih manifestacija koja slavi autohtono varaždinsko zelje, zaštićeni poljoprivredni proizvod ovoga kraja. Zeljarijada na autentičan način spaja gastronomiju, tradiciju i druženje, pružajući posjetiteljima uvid u svakodnevni život i naslijeđe varaždinskoga kraja. Posebnost joj je priprema sar-me koja je svojedobno uvrštena u Guinnessovu knjigu rekorda.

„Doček nove godine u podne“ u Novome Marofu jedinstvena je i vesela manifestacija sada već prepoznatljiva u regiji.

Manifestacija NOcTEs, koja se održava na povijesnim temeljima rimskoga termalnog kompleksa u Varaždinskim Toplicama, dodatno naglašava iznimnu kulturnu i glazbenu tradiciju ovoga kraja. Riječ je o manifestaciji koja je prerasla u događaj međunarodnog značaja te ovaj kraj snažno pozicionirala na kulturnu kartu Hrvatske i šire.

PRIRODA

Dvorac i Arboretum Opeka

Smješten u prostranome povijesnom parku, dvorac Opeka i njegov arboretum predstavljaju jedinstvenu kombinaciju kulture i prirode. Arboretum Opeka u Vinici najstariji je zaštićeni i najveći arboretum u Hrvatskoj, a ujedno i prvi zaštićeni spomenik parkovne arhitekture u Hrvatskoj. A zanimljivo je da njegovo oblikovanje uopće nije počelo s namjerom da postane arboretum. Za sve je „kriv“ grof Marko Bombelles koji se, po svemu sudeći, zaljubio u dvorac i prirodu koja ga je okruživala, a sa svojih putovanja donosio je različito drveće i grmlje. Egzotične vrste drveća nabavljene su iz Japana, Kine, Tibeta, Kavkaza, Sjeverne Amerike i Europe. Perivoj oko svojega dvorca tako je pretvorio u pravi arboretum.

Gaveznicica – Kameni vrh – Geološki spomenik prirode

Područje Gaveznicica – Kameni vrh šesti je zaštićeni geološki spomenik prirode u Hrvatskoj i nalazište poludragoga kamena ahata. To je jedini sačuvani fosilni vulkan u Hrvatskoj, nastao prije 22 milijuna godina. Područje Gaveznicice – Kamenog vrha predstavlja znanstvenu, obrazovnu i turističku znamenitost.

AKTIVNI ODMOR

Ivančica

Najviša planina sjeverozapadne Hrvatske zaštitni je znak Ivanca i omiljeno odredište planinara. Mreža uređenih staza različite težine omogućuje siguran i ugodan boravak u prirodi tijekom cijele godine. Poseban doživljaj pružaju staze Mrzljak, Konj, Prekrižje i Vražji stolček, obogaćene prirodnim ljepotama, legendama i vidikovcima.

Ravna gora

Najsjevernija gora Hrvatskog zagorja, visoka 686 metara, uzdiže se iznad Bednje i nudi brojne planinarske staze, šetnice te vidikovce. Bogata je raznovrsnim biljnim i životinjskim svijetom, a posebnom je čini i špilja kraških zanimljivosti. Na vrhu Ravne gore nalazi se kapelica sveta Tri kralja iz 1619. godine te dva planinarska doma. Tu su i dva starta za paraglidere te vidikovac s kojeg se pruža lijepi pogledi na Hrvatsko zagorje i susjedne krajeve.

Rijeka Drava

Na samo desetak minuta od gradske vreve Varaždina nalazi se zelena oaza idealna za opuštanje i aktivan boravak u prirodi. Dravska park-šuma i rijeka Drava nude raznolike outdoor doživljaje – od raftinga, vožnje kajakom i SUP-om do istraživanja šumskih putova biciklom ili off-road vožnjom. Ovaj sklad urbane blizine i divlje prirode daje outdoor ponudi Varaždina njezinu posebnost i čini je privlačnom posjetiteljima svih generacija.

Sa svojim brojnim rukavcima te mirnijim dijelovima toka, koje svojom ljepotom često rese brojni labudovi, rijeka Drava idealna je za šetnju obližnjim stazama i uživanje u netaknutoj prirodi.

Rijeka Bednja - „sto posto hrvatska rijeka“

Izvire nedaleko od najljepšega hrvatskog dvorca Trakošćana, a na svome 133 km dugom putu teče između Ravne gore i Ivančice i ulijeva se u rijeku Dravu, pa je u potpunosti rijeka Varaždinske županije. Legenda kaže da je u dolini rijeke živio zmaj Pozoj. Njegov dah nosio je oganj i munje, a glas mu je grmio poput groma. Pozoj je bio toliko moćan da je mogao izazvati potrese i nevrijeme, rušiti crkve i kapele te svojim skrivanjem u močvarnim površinama ugrožavati stoku i ljude. Mjehurići na površini vode i danas su znak da Pozoj još uvijek diše.

Biciklističke staze

Bezbroj toplih i primamljivih priča Varaždinske županije – od netaknute prirode, preko tajanstvenih dvoraca i čarobnih palača, crkava i sakralne baštine, nezaboravnih okusa domaće kuhinje i plemenite vinske kapljice, do gostoljubivih domaćina – najbolje je upoznati na dva kotača. Tako ćete osjetiti ritam života lokalnih stanovnika, kojima je bicikl jedno od najomiljenijih prijevoznih sredstava.

GASTRONOMIJA

„Praznik za stolom“ dobar je opis gastronomije Varaždinske županije. Bazirana na dugoj tradiciji, tradicionalnim namirnicama i recepturama, gastronomija Varaždinske županije bogata je i nenadmašna u svojoj jednostavnosti. Ovdje možete kušati okuse koji će zamamno pomaziti vaše nepce i ostati dugo u vašem sjećanju. Tradicijska jela, pripremljena po tradicionalnoj recepturi od lokalnih namirnica, najbolje predstavlja ukupno 15 ugostiteljskih objekata s područja Varaždinske županije, nositelja standarda „Okusi varaždinskoga kraja“. Tijekom cijele godine ovdje možete probati najmanje dva jela s popisa gastronomske baštine Varaždinske županije i najmanje četiri vina varaždinske regije. Stalnim iskoracima u području kvalitete te odabirom vrhunskih sorti upravo priča o vinima varaždinske regije posljednjih godina dobiva još veći značaj, poglavito u svjetlu brojnih medalja i priznanja koja osvajaju na Decanter World Wine Awards u Londonu. Za ilustraciju, u Varaždinskoj županiji proizvede se samo 1,5 posto svih vina Hrvatske, a u 2025. godini varaždinski vinari osvojili su 11,5 posto svih hrvatskih medalja na Decanteru dok su u šest godina osvojili ukupno čak 216 medalja i tako svrstali Varaždinsku županiju na visoko drugo mjesto u Hrvatskoj, odmah iza Istarske županije.

Gastronomske posebnosti - Varaždinski klipčič i vidovečki gibanik

Najjednostavniji kolači su najbolji i najfiniji kolači, a upravo su takvi tradicijski kolači Varaždinske županije. U županiji je 25 zaštićenih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda od čega 10 na europskoj razini te 15 na nacionalnoj razini, a među njima je čak osam kolača. Te slastice stvarale su se generacijama i pravo su bogatstvo, koje danas s ljubavlju i ponosom čuvaju članice udruga diljem županije.

Među njima posebno mjesto zauzima varaždinski klipčič. Zlatne je boje izvana, a iznutra bijel. Ima hrskav okus koji na nepcima prvo ostavlja dojam mekoće, a zatim se topi u ustima... To je varaždinski klipčič. I pazite, samo je jedan klipčič, ostalo su peciva ili slanci. Da je varaždinski klipčič doista poseban, jasno je ako znamo da se radi o jedinome hrvatskom pecivu koje je zaštićeno na razini cijele Europske unije.

Vidovečki gibanik

Vidovečki gibanik je tradicionalno težačko jelo koje potječe iz vidovečkoga kraja. Radi se o jelu koje je uvršteno na listu zaštićenih proizvoda Varaždinske županije. Kvaliteta ovog jela proizlazi iz višestoljetne

Varaždinski klipčič

Vidovečki gibanik

Kuća za odmor

gastronomске tradicije kada su u davna vremena umješnošću i spretnošću domaćica nastajali od različitih namirnica u kući ukusni gibanici. Spoj je tradicije autohtonih proizvoda varaždinskih polja, a savršen je omjer pšeničnog i hajdinog brašna. Marljive i spretnе ruke koje će zamijesiti tijesto do idealne teksture kao i ukusan nadjev recept su za potpun gastronomski užitek. Nekoć su se kolači pekli isključivo od namirnica koje su domaćice pronalazile u kući tako je nastala i ova simpatična rapsodija raznovrsnih okusa u jednome jelu. Proizvodi se na području Varaždinske županije. Zanimljivost: zaštićen je jamstvenim žigom pri Zavodu za intelektualno vlasništvo. Nositelj zaštite je Udruga žena Općine Vidovec.

POSEBNOSTI VARAŽDINSKE ŽUPANIJE!

Kuće za odmor s pričom

Ovo je kraj u kojemu možete provesti svoj odmor uz želju da se ponovno vratite. Neka mjesto vašeg odmora bude u „Kući s pričom“ koja nosi oznaku kvalitete, u kojoj ćete naći smještaj po vašoj želji. Kao što je naš kraj različit, tako su i različite „priče“ ispričane u arhitekturi, predmetima, doživljajima i ugođaju svake „Kuće za odmor s pričom“.

U kući s oznakom kvalitete uvijek vam je na usluzi domaćin, koji će vam omogućiti da vaš odmor bude upravo to: užitek otkrivanja prirode, običaja i ljudi, užitek u izvornim jelima, užitek u vremenu i miru koje je samo vaše. Mlinarstvo i mlinovi

Mlinarstvo uz potok Bistricu stoljećima je oblikovalo život i identitet ivanečkoga kraja. Nekadašnji vodeni mlinovi danas su dio kulturne memorije i turističke ponude uz Ivanečki mlinarski put. Kao vrijedan primjer očuvane tradicijske baštine posebno se ističu obnovljeni Friščićeve mlin i vodenica u Margečanu.

Ivan Rabuzin

Ivan Rabuzin je najpoznatiji slikar hrvatske naive. Slava njegovih djela pronijela se diljem globusa, a glasoviti umjetnik iz maloga Ključa pokraj Novoga Marofa postao je svjetski poznat i priznat umjetnik. Prestižna tvornica porculana Rosenthal angažirala je Ivana Rabuzina 1976. godine, uz Vasarelyja i Dalija, kako bi oplemenio njihov porculan svojim dizajnom. Početkom 1980-ih započeo je suradnju s francuskom manufakturom za izradu tapiserija La Lisse d'Aubusson. Djela Ivana Rabuzina vječan su spomenik eteričnim livadama, vilinskim brežuljcima, visokim cvjetnim stapkama koje izviru iz planina koje krune crnogorične šume ■

Friščićeve mlin

Balon - Ivan Rabuzin

ZAŠTO POSJETITI VARAŽDINSKU ŽUPANIJU?

- › Savršena za izlete vikendom.
- › Bogata povijest i kultura.
- › Puno prirodnih ljepota na malome prostoru.
- › Vrhunska hrana i tradicija
- › Prijateljski, miran i siguran kraj.

**Varaždinska
županija**

Destinacija s pričom.

RAD NEDJELJOM

I dok se raspravlja treba li nedjelja biti neradna, naša djeca odlaze u države gdje su im osnovna prava zajamčena. Tamo trgovci znaju kako treba rasporediti radno vrijeme ako žele raditi nedjeljom, poštujući zakon i radnička prava

Tekst: Marin Čaveliš
Foto: Jonathan Cooper

Tko ne zna o čemu je riječ, pomislit će da je rasprava na Ustavnom sudu o „neradnoj nedjelji u Crnoj Gori” još jedan vic na temu radnih navika Crnogoraca.

Nedjelja je dan koji je dobio ime baš po tome što se tog dana ne radi. Po nedjelji je nazvan i sljedeći dan ponedjeljak i cijeli tjedan. Kraj tjedna ili vikend (weekend) je standard koji je prihvaćen u cijelome svijetu, definiran zakonom i obvezan za sve. I priča o „neradnoj nedjelji” nalikuje na raspravu o „plavome blue jeansu” i dvojbi treba li on biti plave boje.

Ali, ostavimo logiku i šale. Ustavni sud Crne Gore nedavno je ukinuo odredbu Zakona o trgovini kojom je država trgovinama zabranila rad nedjeljom. Država, ili bolje reći vlast, takvu nepravdu napravila je trgovcima jer ih na drugi način nije mogla natjerati da radnicima daju sedmodnevni i dnevni odmor, dodatno plaćanje rada nedjeljom, kako je to propisano Zakonom o radu.

A u Zakonu o radu vlast je poslodavcima izašla maksimalno u susret. Pod određenim uvjetima tjedni odmor

može biti samo 20 sati, a odmor između dva radna dana 10 sati (članak 78.). Time su ukinuta prava za koja su se radnici krvavo borili tijekom stoljeća. Zaboravljen je standard uveden u devetnaestom stoljeću: 8 sati rada, 8 sati odmora, 8 sati spavanja.

Vikend je u Zakonu o radu nazvan „slobodnim danom koji je po pravilu u nedjelju”, pri čemu nije rečeno po kojem pravilu. Time je omogućeno poslodavcima da kao bogovi određuju koji je to sedmi dan kad se treba odmarati.

Ali trgovcima je i to bilo malo. A država ih nije mogla natjerati na poštovanje zakona, jer je trgovina privredna grana u Crnoj Gori koja najviše novca donosi državnom proračunu. Zato je vlast pokušala kršenjem Ustava osigurati radnicima prava.

Odmor nakon šest dana uveden je još u vrijeme robovlasništva. Robovlasnici su shvatili da odmorni robovi bolje rade i brzo nadoknade gubitak nastao u danu odmora. Robovlasnik je čuvao robove, jer su oni bili njegovo sredstvo za rad koje je skupo platio. A današnji radnici su jeftiniji od robova. Kad jedan ode - drugi se lako nađe.

U tim vremenima su prihvaćene Božje zapovijedi među kojima je i treća: „Sjeti se da svetkuješ dan Gospodnji. Šest dana radi i završi sve svoje poslove, a sedmi dan je odmor posvećen Gospodu Bogu tvojemu.” I taj sedmi dan je nedjelja u kršćanskim zemljama. Zanimljivo je da se u obranu nedjelje nije uključila nijedna crkva. A

baš su oni morali zatražiti poštovanje ove Božje zapovijedi. Tako bi zaštitili svoje vjernike i njihovo pravo na obred nedjeljom.

Radnici su neorganizirani, podijeljeni u više sindikata koji nemaju nikakvu realnu snagu. Državni službenici i njihovi sindikati koji su najmoćniji - šute. Oni imaju zajamčen dvodnevni vikend. Ne boli ih tuđa muka i odgovara im da mogu kupovati vikendom.

Sindikati su pristali na inferiornu ulogu u društvu, bez ideje i želje da se bore za prava radnika. Takvi sindikati poslodavcima omogućavaju iskorištavanje radnika bez tenzija i pobune.

Političari su odavno izgubili interes za socijalne teme. Iako sve najjače političke stranke imaju u nazivu socijalistički predznak, nijedna se ne zalaže za prava radnika, čak ni retorički.

Tako su radnici ostali bez prava koja su im prije tri-deset godina bila zakonom zajamčena. Izgubili su ih bez borbe, jer ih nije imao tko u nju povesti.

I dok se raspravlja treba li nedjelja biti neradna, naša djeca odlaze u države gdje su im osnovna prava zajamčena. Tamo trgovci znaju kako treba rasporediti radno vrijeme ako žele raditi nedjeljom, poštujući zakon i radnička prava. I uz to oni dobro zarađuju iako daju veće plaće većem broju radnika, a rashodi i cijene robe su isti kao kod nas povijesti ■

TIVAT U SPOMENARU VREMENA

Na uspomenu i uvid, na razmeđu između današnjeg Tivta i dokumentiranog sjećanja i generacijski oblikovanog identiteta mladosti njegove povijesti, od objekata, ambijentalnih cjelina, ljudi i običaja u njima, sadržaj baš ovako koncipiranog „spomenara“ i ubuduće će predstavljati nezaobilazan dio literature koja imalo pretendira povijesnim i kulturnim vrijednostima i osobitostima ovog područja

Tekst: Neven Staničić

Foto: privatna arhiva

Definirajući sadržaj fotomonografije posvećene Tivtu „spomenarom“, knjigom za čuvanje uspomena, kakve među sobom zapravo razmjenjuju prijatelji, generacije, zaljubljeni, koja gotovo pojmovno opet podrazumijeva formu albuma, dnevnika ili knjige dojmova, **Marija Mihaliček**, autorica ovog izdanja Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj, već u naslovu određuje atmosferu, ali i krajnju poruku - na granici zavještanja, čitatelju koji intimno, baš koliko i informativno, prilazi njezinoj konzumaciji. Sugerirajući, dakle, osobni odabir kadriranih okruženja i tematskih cjelina u vezi s autentičnom slikom, sa stranice na stranicu praktično doziva na razmjenu iskustava i proizašlih emocija, nenametljivo upućujući i na pisane izvore, koji će potvrditi konstatirane identitete.

Obrađena fotografska građa monografije odnosi se na razdoblje od kraja 19. stoljeća do 60-ih godina 20. stoljeća, a prateći tekstovi i literatura još od prve polovine 17. stoljeća do aktualnih godina 21. stoljeća, pa se na 377 „retro“ dizajniranih stranica, što također predstavlja posebnu kvalitetu publikacije, s više od 350 fotografija, razglednica i karti Tivta i okolice, upućuje na: „Topografiju“ - „Obalom Tivatskog zaliva“, odnosno; „Nasljeđe/Baštinu“, „Pomorski arsenal“,

„Mornarički park“, „Pučku (osnovna škola)“, „Duhovnu tradiciju“, „Život i običaje“, „Nošnju“, „Glazbenu tradiciju“, „Tivčane i sport“ i „Tiempe Passate“, što su tematski naslovi zasebnih cjelina. Pažljivo odabrane tekstove u korespondenciji s fotografijama, sadržajem koji s vremenom zaborava, neupućenosti ili jednostavnog podrazumijevanja ponovno i ispočetka postaje aktualnim, autorica je bibliografski u „Zapisima o Tivtu“ rasporedila od **Timoteja Cizile, Slobodana Prosperova Novaka, Rudolfa Crnića, Vjekoslava Klaića, Anite Mažibradić, Nevena Staničića, Vjekoslava Novotnija, Šima Škanate, Joza Matova, Maksima Zlokovića** do očekivanoga osobnog doprinosa, posebno u poglavljima „duhovne riznice“: „Spasovdana“ i obilježavanja „blagdana sv. Antona Padovanskog“ u Tivtu.

Pedantnošću struke, čini se prvi put na jednome mjestu, ujedinila je dostupne i do sada poznate autore fotografija u ateljee koji su se tijekom navedenog razdoblja bavili Tivtom: Laforest, Atelier Rembrant, Herceg Novi, Rudolf i „Oslav“ Smoldaka Tivat, Eminio Mandel Cataro, Fotografi braća Bralić i Gomerčić Zagreb, Foto Cirigović, Luka Cirigović, Dostinich, Stongol and Company Drezden, Josef Prevall, Purgg and Co. Munhen photochromie carte, Verlag N. S. Bjeladinović, Cataro, Austrijski državni arhiv i Foto Jadran Tivat, a zastupljeni su i foto amateri: Ivan Vulcanović, Anđelko Stjepčević, **Anton Marković, Gavro Vučerević**, što samo po sebi predstavlja sada već i kapitalni doprinos ovog izdanja.

Na uspomenu i uvid, na razmeđu između današnjeg Tivta i dokumentiranog sjećanja i generacijski oblikovanog identiteta mladosti njegove povijesti, od objekata, ambijentalnih cjelina, ljudi i običaja u njima, sadržaj baš ovako koncipiranog „spomenara“ i ubuduće će predstavljati nezaobilazan dio literature koja imalo pretendira povijesnim i kulturnim vrijednostima i osobitostima ovog područja.

Prva promocija ovog izdanja u organizaciji Gradske biblioteke Tivat upriličena je krajem prošle godine u koncertnoj dvorani Muzičke škole u Tivtu slavlja

NOVO DIGITALNO POGLAVLJE

Projekt redizajna informativnog portala realiziran je uz potporu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, na čemu iz Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore izražavaju posebnu zahvalnost

Tekst: Miroslav Marušić

Informativni portal Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore od 15. veljače dostupan je na novoj internetskoj adresi – www.hrvatskiglasnik.me.

Sukladno novim trendovima i potrebama, a ususret 25. obljetnici Društva, priređen je sveobuhvatan redizajn portala i ponuđeni novi sadržaji.

„Kako smo i obećali krajem prošle godine, ušli smo u projekt redizajniranja portala, u skladu s novim, suvremenim multimedijalnim trendovima, kako bi naše članove i korisnike informirali na kvalitetan način. Naša koncepcija i želja je da i dalje posjetiteljima pružimo informacije o našim aktivnostima, nakladničkoj djelatnosti, povijesti, uz jednu digitalnu multimedijalnu sliku koristeći suvremene informacijske platforme”, rekao je

Mirko Vičević, predsjednik Hrvatskoga građanskog društva.

„Ususret dvadeset i petoj godišnjici osnivanja Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore”, dodao je Vičević, „odlučili smo svoje aktivnosti predstaviti uz novi online identitet.”

„Na portalu su dostupne rubrike: Vijesti, Mandolinski orkestar, Nakladnička djelatnost te časopis Hrvatski glasnik, uključujući dosadašnjih 200 brojeva u elektroničkoj formi. Predstavili smo i samo Društvo, od njegova osnivanja do danas”, rekao je Vičević.

Projekt redizajna informativnog portala realiziran je uz potporu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, na čemu iz Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore izražavaju posebnu zahvalnost ■

UPRAVNI ODBOR ZADOVOLJAN PROVEDENIM AKTIVNOSTIMA

Na inicijativu predsjednika Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore Mirka Vičevića, održana je 11. veljače sjednica Upravnog odbora, na kojoj su analizirane brojne aktivnosti realizirane krajem protekle godine te tijekom siječnja i veljače 2026. godine.

Članovi Upravnog odbora i predsjednik Društva izrazili su zadovoljstvo ostvarenim rezultatima, istaknuvši kako je riječ o zahtjevnim i ambiciozno koncipiranim projektima koji su uspješno provedeni.

Usvojen je izvještaj o realizaciji projekata „Jubilarni 200. broj Hrvatskoga glasnika“ i „Božićni domjenak s Hrvatima Boke kotorske“. Također je realiziran dio projekta „Hrvatski pleter“, sufinanciran sredstvima Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore.

Uz potporu Fonda održan je i „Okrugli stol o Hrvatskom glasniku“, posvećen aktualnom trenutku i budućem razvoju časopisa, koji predstavlja jedan od najznačajnijih projekata Društva u očuvanju identiteta i povijesti Hrvata na ovim prostorima.

Posebnu pozornost javnosti izazvala je izložba „Milost“ autorice **Žane Bajić** iz Splita, podrijetlom iz Kotora, organizirana ususret Tripundanskim svečanostima. Izložba je realizirana u sklopu projekta „Tripundanske svečanosti 2026.“, uz potporu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, te je izazvala veliko zanimanje publike.

Članovi Upravnog odbora informirani su i o uspješno organiziranom balu „Tripundanska večer“, kojoj je ove godine prisustvovalo više od 200 uzvanika i gostiju. Ova svečanost već 24 godine održava se u organizaciji Društva, nastavljajući tradiciju koja je u Kotoru bila iznimno popularna prije više od jednog stoljeća.

Na sjednici je zaključeno kako će se i u sljedećem razdoblju nastaviti s intenzivnim programskim aktivnostima, uz poseban naglasak na kvalitetnu organizaciju i dostojno obilježavanje četvrt stoljeća djelovanja Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore.

Vijesti

HGD CG ima novi online identitet www.hrvatskiglasnik.me

Aktualno 15. veljače 2026.
Upravni odbor Hrvatskog građanskog društva Crne Gore (HGD CG) obavještava čitatelje da je redizajnirao web portal HGD CG i prilagodio ga novim suvremenim trendovima...

[Opišite](#)

UO HGD-a izrazio zadovoljstvo realizacijom projekata na očuvanju identiteta

Aktualno 15. veljače 2026.
Kotor - Na inicijativu predsjednika HGD CG Mirka Vičevića u srijedu 11. veljače održan je sastanak UO HGD-a na kojem su članovi analizirali brojne aktivnosti...

[Opišite](#)

Potpredsjednik Božinović na tradicionalnoj Tripundanskoj večeri

Aktualno 18. veljače 2026.
Hrvatsko građansko društvo Crne Gore tradicionalno je, u povodu blagdana svetoga Tripuna, zaštitnika Kotora i Kotorске biskupije, organiziralo Tripundansku večer koja...

Hrvatski glasnik

Hrvatski glasnik 200
2. veljače 2026.

STVARALAŠTVO KOJE POZIVA NA UNUTARNJI DIJALOG

Izložba Žane Bajić, Splićanke rođene u Kotoru, donosi suvremeni umjetnički odgovor na univerzalne teme nade, milosti i tišine

Tekst: Nikola Dončić

Foto: Haris Mekić

Izložba „Milost“ likovne umjetnice Žane Bajić iz Splita otvorena je 24. siječnja pred brojnom publikom u Gradskoj galeriji u Kotoru.

U povodu obilježavanja blagdana svetoga Tripuna, izložbu je organiziralo Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, uz potporu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Žana Bajić u rodnom Kotoru predstavila se nizom radova u kombiniranoj tehnici, u kojima istražuje duhovne i emocionalne slojeve suvremenoga likovnog izraza, prožetog dubokim osobnim iskustvom.

Danijela Petrović Jablan, članica Upravnog odbora Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, istaknuvši kako izložba „Milost“ simbolično povezuje suvremenu umjetnost s duhovnom i povijesnom baštinom Kotora, osobito u kontekstu Tripundanskih svečanosti i kulta svetoga Tripuna, podsjetila je na predaju prema kojoj je sveti Tripun proglašen zaštitnikom Kotora aklamacijom cijelog naroda te na najstarije zapise o njegovu štovanju iz 15. stoljeća.

U tom duhovnom i povijesnom okviru, naglasila je, izložba Žane Bajić donosi suvremeni umjetnički odgovor na univerzalne teme nade, milosti i tišine.

Govoreći o autorici, istaknula je njezin bogat umjetnički put te kako u svom radu koristi reduciranu paletu boja - zlatnu, plavu i crnu, koje simboliziraju snagu, duhovnost i tišinu.

„Njezino slikarstvo razvilo se od apstraktnog ekspresionizma prema suptilnoj figurativnosti, pri čemu svaka slika nosi vlastitu priču. Izložba 'Milost' više je od likovnog događaja, ona otvara prostor tišine ispunjene prisutnošću i poziva promatrača na unutarnji dijalog“, naglasila je Petrović Jablan.

Žana Bajić rođena je 1961. godine. Završila je Assenza Art Academy, članica je HULU-a Split te osnivačica i predsjednica Hrvatskog društva umjetnika „Nanael“. Do sada je izlagala na brojnim skupnim i samostalnim izložbama u zemlji i inozemstvu, a izložba „Milost“ njezina je devetnaesta samostalna izložba.

U emotivnom obraćanju publici Žana Bajić izrazila je posebno zadovoljstvo što prvi put izlaže u svome rodnom gradu, istaknuvši kako je Kotor mjesto njezina „prvog života i prvog udaha“, čime je izložbi udahnula snažnu osobnu i simboličku dimenziju.

Govoreći o nastanku ciklusa „Milost“, autorica je svjedočila o vlastitom iskustvu teškog oblika bolesti COVID-19 tijekom pandemije, kada je bila hospitalizirana, na respiratoru i u induciranoj komi, s vrlo malim izgledima za preživljavanje. Posebno je istaknula trenutak buđenja iz kome, kada joj je prvi pristupio svećenik i rekao da joj

je Bog darovao novi život, što je predstavljalo, kako je naglasila, trenutak koji je duboko obilježio njezin daljnji život i umjetnički put.

To iskustvo potaknulo ju je na potpuno novi umjetnički izraz. Inspiraciju je pronašla u prikazu žene kao majke, ali ne samo u biološkom smislu, već kao nositeljice života i duhovne vertikale.

Slike iz ciklusa „Milost“ nisu posvećene patnji, već su izraz zahvalnosti i slavljenja života.

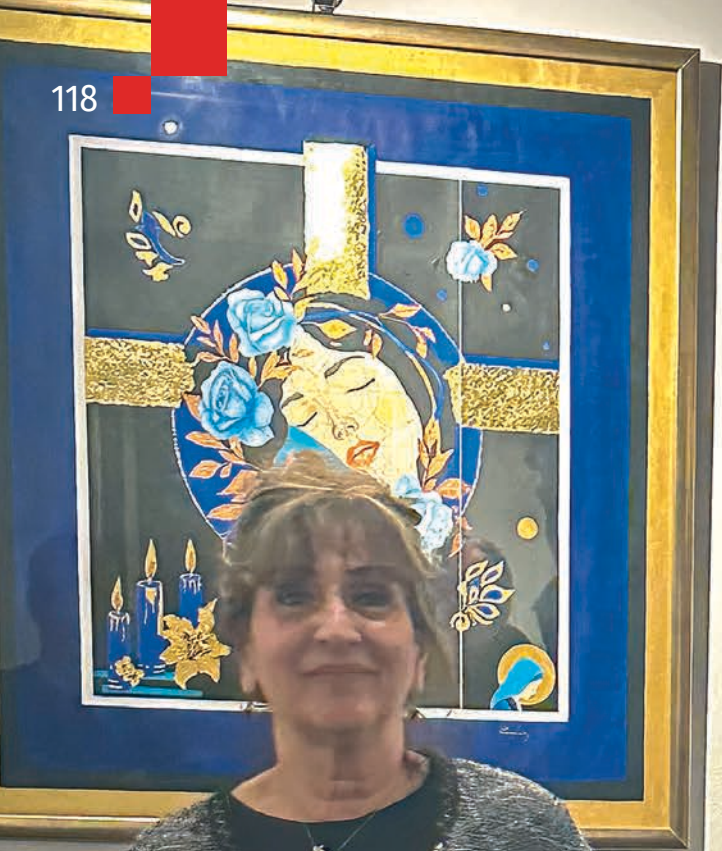
„Jednostavno, nije život samo ono što mi vidimo. Život je sasvim nešto drugo. Poruka koju želim večeras uputiti je da budemo zahvalni na svakom novom udahu, na svakom danu koji nam je Bog dao i da živimo punim plućima“, rekla je autorica zahvalivši publici na dolasku, kao i organizatorima izložbe, **Mirku Vičeviću i Miroslavu Marušiću**.

Izložbu je svečano otvorio Mirko Vičević, predsjednik Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, kojemu je umjetnica tom prigodom darovala jedno svoje djelo za zbirku Društva.

Otvorenju su, među ostalima, nazočili kotorski biskup **mons. Mladen Vukšić**, kancelar Kotorske biskupije **fra Dragan Ružić**, katedralni župnik **don Robert Tonsati** te **Denis Vukašinović**, predsjednik Bokeljske mornarice Kotor.

U ime Kulturnog centra „Nikola Đurković“ goste je pozdravio galerist i slikar **Milenko Premović**, dok su otvorenje glazbenim nastupom oplemenili **Dijana i Zdeslav Hrepić** iz Splita ■

DVANAEST SLIKA, JEDAN ŽIVOT

Njezin životni put počeo je u Kotoru, gdje je rođena i zato je susret s dragim ljudima i ovdašnjom publikom doživjela vrlo emotivno. Ali, nije samo to u pitanju. Umjetnica smatra da je upravo njezine slike, posvećene Ženi-Majci-Bogorodici, vode tamo gdje treba biti

Tekst: M. D. Popović (Boka News)

Foto: Haris Mekić

Slike iz ciklusa „Milost” akademske slikarice **Žane Bajić** iz Splita, koje su se u sklopu Tripundanskih svečanosti mogle vidjeti u Gradskoj galeriji u Kotoru, dobit će uskoro i svoju literarnu verziju, u istoimenoj knjizi, koju autorica polako piše i priprema za objavljivanje.

U razgovoru za Boka News Žana je promišljala na temu umjetnosti i smisla života, zaključivši kako je njezina misija da povezuje ljude uz univerzalne vrijednosti ljepote, plemenitosti i razumijevanja.

„Moja misija je da uz umjetnost donesem ljudima uvid u shvaćanje da smo svi jedno, koliko god mislili da to nismo, jer mi jako puno ovisimo jedni o drugima. Treba negovati toleranciju, oprost, trebamo jedni drugima pružiti ruku, a ne okretati leđa. Evo, vidite, na otvaranju izložbe svi ljudi bili su kompaktni, sve je bilo lijepo. Sve se može, samo treba imati malo dobre volje”, govori Žana.

Njezin životni put počeo je u Kotoru, gdje je rođena i zato je susret s dragim ljudima i ovdašnjom publikom do-

živjela vrlo emotivno. Ali, nije samo to u pitanju. Umjetnica smatra da je upravo njezine slike, posvećene Ženi-Majci-Bogorodici, vode tamo gdje treba biti. Bez obzira na to što su je životne okolnosti odvele izvan Boke kotorske, Žanino nasljeđe vezano uz majku Peraštanku, za Gospu od Škrpjela - zaštitnicu, duhovno je prati i štiti, što se vidi i u ovome ciklusu.

Slike su nadahnute zahvalom što je osjetila tihu prisutnost milosti kada je u vrijeme koronavirusa bila na rubu života.

„Nekada se dogodi da vas onaj unutarnji glas vodi. A ja uvijek imam tu intuiciju koju poštujem. Što sam starija, sve više vidim da je ona glasnija. Tako da se jednostavno prepustim tome. Izložba 'Milost' me vodi. Ovo je prvi put da ne moram razmišljati gdje ćemo idući put ići, već ove slike traže same svoj put i bit će tamo gdje bude trebalo“, ističe umjetnica.

Izložba „Milost“ prvi put je otvorena prošle godine u staroj jezgri Splita, u crkvi svetoga Mikule, koju je u 11. stoljeću dala sagraditi jedna žena – Nemira, kći Mesagalina. Još jedan „sinkronicitet“ je i to što je izložba otvorena u svibnju, mjesecu Majke Božje, a otvorenje je bilo u četvrtak, 22. svibnja, točno na dan svete Rite, kako je autorica i htjela.

„Svetoj Riti se molila moja prijateljica dok sam bila na respiratoru, da me vrati i da ponovno krenem živjeti. Toliko je simbolike u tome svemu, zato kažem - neka Ona vodi. I, onda su me pozvali na prvu nedjelju adventa, na otvaranje

u svetištu Bazilike Čudotvorne Gospe Sinjske, gdje je bilo jako lijepo. U Kotoru je treća izložba ovog opusa. Svaki put volim doći ovdje, ljudi su topli, pristupačni, a posebno se radujem što sam u Kotoru, gdje je za mene važna simbolika – moj prvi život te ovaj novi život koji mi je dan kao Božja milost. Ovo je divna simbioza emocija, sve me je dotaknulo“, emotivna je Žana.

Ovih dvanaest slika nisu samo umjetnost, one pričaju Žaninu osobnu priču.

„Rekla bih da je to dvanaest ženskih apostola, a nekad, da se ne bi naljutili, kažem da je to kao dvanaest zvijezdica na kruni Majke Božje. Nevjerojatno je da je ova izložba napravljena u dvanaest mjeseci. Nisam to htjela, samo sam rekla da će izložba imati dvanaest slika. Toliko toga se događa da sam počela pisati knjigu 'Milost', jednu svoju osobnu priču. Zato mi je drago što imam izložbu ovdje, jer ovdje je započeo moj život. Ovdje sam rođena, ovdje je bio moj prvi udah, tako da od tog početka počinje knjiga. Što sam starija, to više shvaćam da moramo zahvaljivati i opraštati. Moramo na našem odlasku s ove Zemlje čistiti svoju dušu, skidati sloj po sloj, jer ljudi su nam dani zato što su trebali biti naši učitelji. Svi smo mi dobili neke lekcije, tako da nema primjedbi, one truju dušu. To je sada moj životni moto“, objašnjava umjetnica.

Objavila je 2008. godine dječju knjigu „Pjesma moja, boja tvoja“, koju je ilustrirala likovnim radovima vrtičke djece Kotora i Splita.

„Ono što me također povezuje s Bokom je i ta knjiga, kojom sam željela da nekako spojim Split i Kotor, čineći kuturni most, uz prisutnost univerzalnog jezika koji nosi sama umjetnost. Bila je to jubilarna, 50. knjiga izdavačke kuće NIP 'Gospa od Škrpjela', koju vodi don Srećko Majić.” Žana je također i praktičar metode fraktalnog crtanja, terapije umjetnošću, koju je osnovala Ruskinja **Tanzilija Polujahtova**, klinička psihologinja.

„Neverbalnom metodom, korištenjem likovnih elemenata – linija i boja, otkrila sam način kako doći do unutarnjih stanja osobe. Jako je dobro i terapijsko i za djecu. Imam certifikat trećeg stupnja, održavam radionice fraktalnog crtanja u Splitu. A i na ovim slikama, na licima žena, stavila sam te fraktalne linije, kojima sam iskazala nešto što je nevidljivo u njima”, dodaje umjetnica.

Kao producentica dokumentarnih filmova „Hrvatska rapsodija – Maksim Mrvica” i „Modri kavez” povezala je likovnu, glazbenu i filmsku umjetnost. Nadahnuta glazbom **Tončija Huljića** za prvi film, naslikala je ciklus slika „Rapsodija”, a drugi film propratila je likovnim opusom „Dubina rastanka”. Sve njezine slike, govori, nadahnute su glazbom, osim izložbe „Milost”, nastale u tišini.

U Crnoj Gori Žana je prvi put izlagala 2009. godine u tivatskom Centru za kulturu, a nekoliko godina kasnije održana je i multimedijalna večer, inspirirana glazbom sjevernoameričkih Indijanaca. Uz izložbu „Na krilima Va-

kantanke” nastupili su **Melanie Storm** i **Goran Karan**, kao odjek festivala „Red Rock & Crafts” u Splitu.

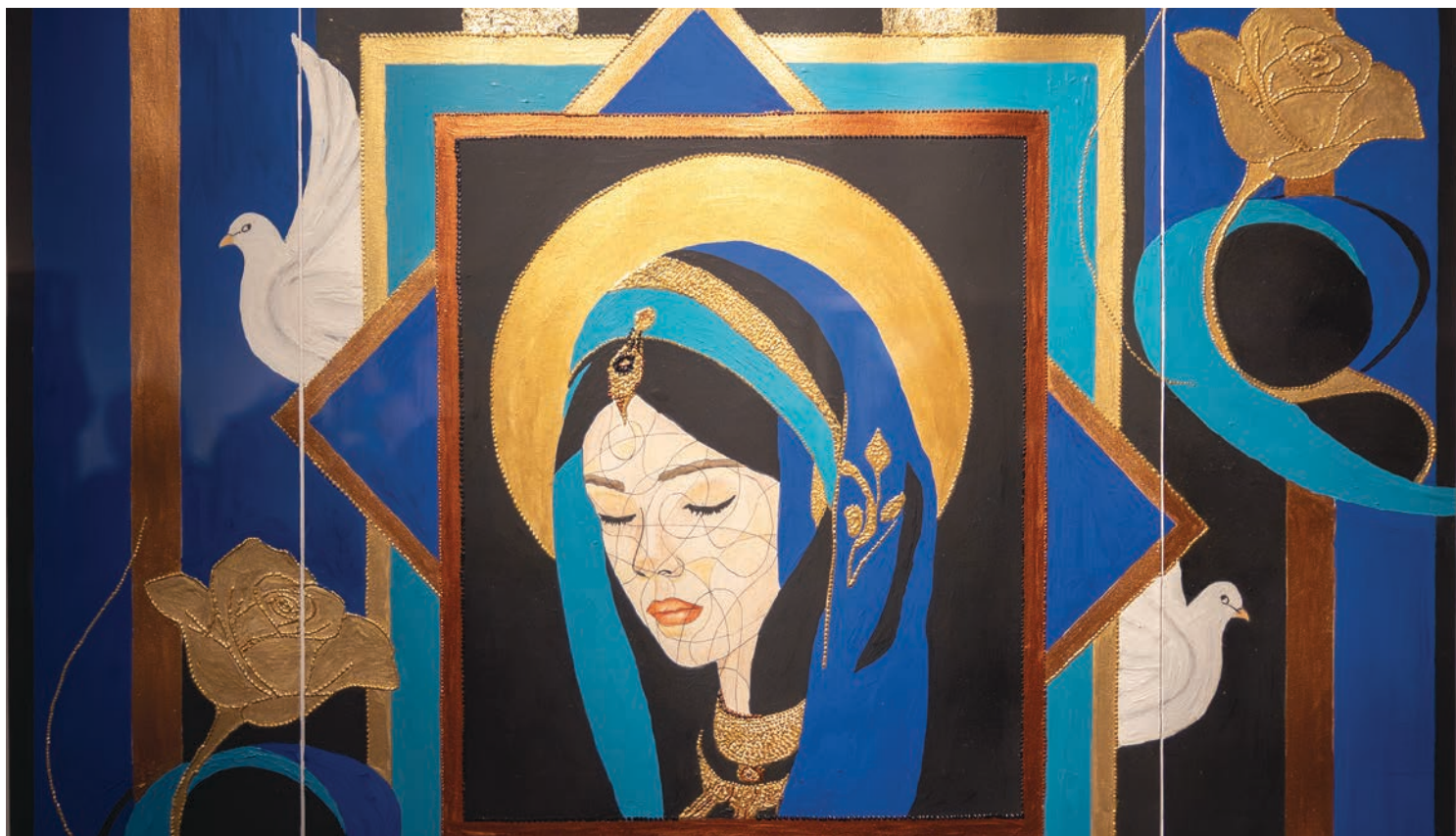
Da „ženska linija” i dalje radi pokazalo je i umjetničko partnerstvo Žane i njezine kćeri **Brune**, koje su zajedno ostvarile dokumentarni film „Modri kavez”, koji je 2016. godine, u povodu 167. obljetnice kotorske Srednje pomorske škole, prikazan u Kotoru i Tivtu.

„Kako je Brunin tata bio pomorac, pa je odrastala bez muške figure u svome djetinjstvu i mladosti, napravila je taj film, a danas vodi interaktivnu stranicu 'Modri kavez'.

Divno je kada se žene mogu pronaći na toj stranici, kada mogu pokazati kako ispraćaju muža ili oca, ili kad dolaze s broda.”

Za kraj razgovora Žana se vratila na svoj početak...

„Moj otac je iz stare beogradske porodice. Upoznao je moju majku, Peraštanku. Vjenčali su se nakon osam dana poznanstva. Vjerovali su da je to dovoljno, a iz te sam se ljubavi ja rodila. Nadam se da je to bila ljubav ili se samo tješim. Kad sam napunila dva mjeseca, moji su se rastali i tada odlazim i ja iz Kotora. Nisu mi pričali puno o majci i, tijekom odrastanja, želite vidjeti barem kako izgleda. Tako sam se jednog dana, s 18 i pol godina, uputila u Perast, u želji da vidim majku koju nikada do tada nisam upoznala”, prisjetila se Žana, zaključivši razgovor sa snažnim emotivnim osvrtom na tadašnji susret u Perastu ■

GOVORIMO, MISLIMO HRVATSKI

Monodrama „Govorite li hrvatski?“ izvođena je diljem svijeta, od New Yorka i Washingtona do Južnoafričke Republike i Švedske, a njezin autor i izvođač Joško Ševo smatra kako je jednako važna za Hrvate u domovini i one u iseljeništvu

Tekst: Nikola Dončić
Foto: Haris Mekić

U povodu Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, koji se obilježava 13. siječnja, u Kotoru je dva dana ranije, u crkvi svetoga Duha, izvedena antologijska monodrama „Govorite li hrvatski?“ autora i glumca **Joška Ševe**.

Bila je to 812. izvedba predstave koja se, od svoje premijere 1994. godine u Dramskom kazalištu Gavella, ubraja među najdugovječnije kazališne komade u Hrvatskoj.

Monodrama, sastavljena od stiha i proznih ulomaka hrvatskih klasika, nastala je u vremenu kada se Hrvatska borila za slobodu. No, kako ističe njezin autor, poruke koje nosi nisu ostale zarobljene u povijesnome trenutku.

„Ja je nisam mijenjao. Ni u jednoj me političkoj ni modnoj trenutku nisam imao potrebu intervenirati u tekst. Ona je 1994. bila takva kakva jest. Takva je i danas. I s time sam jako zadovoljan“, naglašava Ševo.

Više od osamsto izvedbi svjedoči o njezinoj trajnosti, ali i o snažnoj vezi s publikom.

„Radost igranja, atmosfera i sudjelovanje publike daje mi želju da je igram ponovno, već sutra. To je razlog dugovječnosti“, kaže glumac.

Upravo ta neposredna komunikacija s gledateljima, bez scenografskih i tehničkih spektakala, čini ovu monodramu snažnim i živim susretom jezika, književnosti i identiteta.

Temeljna poruka predstave sažeta je u misli: govoriti hrvatski znači misliti hrvatski. U vremenu globalizacije i unifikacije kultura, ta rečenica dobiva novo značenje.

„Ako ne stavimo naglasak na borbu za vlastiti jezik, sve će se izjednačiti. Sve će se 'ispeglati'. A jedino što se ne smije peglati jest jezik“, upozorava Ševo. Pozivajući se na misao njemačkoga filozofa **Martina Heideggera** „Jezik je kuća bitka“, dodaje: „Na njemu činim sve – volim, mrzim, ljubim, govorim. On je temelj moga identiteta.“

Iako se zalaže za rano učenje engleskoga jezika, istodobno ističe kako je nužno povećati broj sati hrvatskoga jezika i književnosti u školama. „Moramo paziti na to. To je ozbiljna zadaća.“

Govoreći o dubini hrvatske jezične tradicije, podsjeća na Baščansku ploču, jedan od najvažnijih spomenika hrvatske pismenosti. „To je povijest koja istodobno i vrišti i pjeva“, govori Ševo, prvak hrvatskoga glumišta i profesor na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu.

Monodrama „Govorite li hrvatski?“ izvođena je diljem svijeta, od New Yorka i Washingtona do Južnoafričke Republike i Švedske. Ševo smatra da je jednako važna za Hrvate u domovini i one u iseljeništvu.

„Ako proizvede osjećaj moćne književnosti jednoga malog jezika, malog samo po broju govornika, onda je uspjela. Jer taj jezik po svojoj književnosti nije malen“, ističe Ševo.

Upravo u susretima s hrvatskim zajednicama izvan domovine predstava dobiva dodatnu dimenziju – postaje most između jezika, kulture i osjećaja pripadnosti.

Iako su u monodrami zastupljeni antologijski tekstovi, Ševo ističe da nije imao namjeru sastaviti kanonski presjek hrvatske književnosti.

„To je moj izbor. Nema pretenziju biti antologičar“, naglašava te dodaje kako posebno mjesto daje i ovdašnjem hrvatskom pjesniku **Viktoru Vidi**.

Boraveći među Hrvatima u Moliseu, Karaševu i drugim sredinama, Ševo je iz prve ruke svjedočio izazovima očuvanja identiteta u malim zajednicama.

„Sve se može izjednačiti, ali jezik se ne smije izgubiti. Čuvati jezik – to je ozbiljna zadaća, osobito sada kada je hrvatski službeni jezik Europske unije.“

Ševo, koji je osim glume diplomirao i hrvatski jezik i književnost, razgovor za Hrvatski glasnik zaključuje riječima koje sažimaju i predstavu i njegovo osobno uvjerenje: „Govorimo, mislimo hrvatski.“

Monodramu „Govorite li hrvatski?“ u Kotoru su pratili i kotorski biskup **mons. Mladen Vukšić**, generalna konzulica Republike Hrvatske **Jasminka Lončarević**, opunomoćeni ministar Veleposlanstva Republike Hrvatske **Boris Belanić**, kancelar Kotorske biskupije **fra Dragan Ružić**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimir Deković**, zastupnik u Skupštini Crne Gore i predsjednik Hrvatske građanske inicijative **Adrijan Vukasnović**, članica Upravnog odbora Hrvatskoga građanskog društva **Daniela Petrović Jablan** te **Domagoj Vido- vić**, znanstvenik s Instituta za hrvatski jezik ■

GLAZBENI I BOŽIĆNI DAR KOTORSKE BISKUPIJE

„Upravo u glazbi velikih baroknih autora, poput Corelija, Bacha ili Charpentiera, vidjet ćemo kako skladatelji prilaze otajstvu Božića, ne onako površno kao danas sa zvončićima i šarenilom, već puno mističnije. Znatno dublje je promišljena ta svevišnja tajna naše vjere i u glazbenome jeziku baroknog doba“

Tekst: prof. Marina Dulović

Foto: Radio Kotor

U katedrali svetoga Tripuna u Kotoru održan je 27. prosinca Božićni koncert koji je okupio brojne vjernike i ljubitelje klasične glazbe. Na koncertu je nastupio komorni zbor „Zima“ iz Bara, pod vodstvom dirigentice **Varvare Loyko**, kao i komorni ansambl novoosnovanog orkestra „Camerata Herceg Novi“.

Svečani ambijent katedrale, ukrašen božićnim simbolima, dodatno je pridonio posebnom ugođaju večeri. Izvođenjem programa koji je znalački i s pažnjom odbran, glazbenici su prenijeli poruku mira, zajedništva i

radosti. Koncert je ostavio snažan dojam na prisutne, a dugotrajni pljesak potvrdio je zadovoljstvo i radost brojne publike.

Na početku večeri prisutne je pozdravio katedralni župnik **don Robert Tonsati**, čestitajući Božić i blagdan svetoga Ivana, te se biranim riječima obratio publici.

„Božić je otajstvo naše vjere, u kojem Bog postaje čovjekom i rađa se u vremenu. To je drama u kojoj se na poseban način događa borba između tame i svjetla. Svjetlo dolazi na svijet, ali ga ljudi nisu spremni primiti. Upravo

u glazbi velikih baroknih autora, poput Corelija, Bacha ili Charpentiera, vidjet ćemo kako skladatelji prilaze tom otajstvu Božića, ne onako površno kao danas sa zvončićima i šarenilom, već puno mističnije. Znatno je dublje promišljena ta svevišnja tajna naše vjere i u glazbenome jeziku baroknog doba.“

Kao izniman poznavatelj glazbene literature i ljubitelj glazbe, objasnio je kako je program odabran kao „snažan glazbeni luk koji se proteže od tame k svjetlu“.

„Glazba i molitva oduvijek čine sklad u kojemu svojim prožimanjem daju dodatnu vrijednost duhovnosti i ljepoti. Sklad zvuka i riječi dolazi do izražaja u svetome prostoru, jer glazba obogaćuje liturgiju, uzdiže misli i srca vjernika, te stvara osjećaj mira i duhovne povezanosti. Liturgija bez glazbe je rijetka, a brojni skladatelji ostavili su duboki trag tako što su napisali velika i značajna sakralna djela.“ Dodirne točke vjere i glazbe bile su očite i na koncertu koji je bio poklon Kotorske biskupije, održan tijekom božićnih blagdana. U ambijentu iznimne duhovne snage i graditeljske ljepote, velika je odgovornost i izazov za svakoga glazbenika nastupiti u katedrali svetoga Tripuna u Kotoru. Koncert je bio ne samo glazbeni događaj, već i duhovno iskustvo za izvođače i brojnu publiku, posvećen umjetnosti i molitvi. U prostoru katedrale, gdje se tišina i zvuk prirodno stapaju, svaka nota i molitva dobivaju dublje značenje i čine jedinstveno iskustvo koje nadahnjuje i približava čovjeka duhovnim vrijednostima.

Koncert ovog ansambla, koji čine glazbenici iz nekoliko zemalja, stacionirani u Baru i Herceg Novom, jedinstveno je iskustvo, jer danas je teško naći ovako kombiniran sastav gdje je evidentan predani rad koji se stopio sa znanjem i iskustvom voditelja zbora i izvrsnih glazbenika. Koncert je realiziran u suradnji s istaknutim glazbenicima: **Andrejom Baskinom** - violina, **Marijom Korać** - violina, **Sergejem Tišenkom** - viola, **Seregejem Suvorovim** - violončelo i **Aleksanderom Starkom** - blok flauta i orgulje. Umjetnički voditelj ovog projekta, ujedno i dirigent novoosnovanog orkestra, je maestro **Ivan Velikanov**. Na programu su bile skladbe Bacha, Vivaldija, Charpentiera, Couperina, Bizeta, kao i tradicionalne božićne pjesme.

U povodu njihova prvoga zajedničkog nastupa u Kotoru, razgovarali smo sa skladateljicom i dirigenticom Varvarom Loyko i autorom programa, maestrom Ivanom Velikanovim.

Kakvi su vaši dojmovi nakon večeri koja je bila ispunjena glazbom i emocijama posebne snage?

Varvara Loyko: Naši dojmovi su iznimno pozitivni. Božić je posebno vrijeme. Publika na božićnim koncertima uvijek očekuje nježnu, toplu i intimnu atmosferu proživljavanja Kristova rođenja. Čak se i ljudi koji nisu vjernici često nalaze u tom stanju, jer Božić odavno nije samo crkveni blagdan kršćana, nego i sastavni dio europske kulture.

Kako ste doživjeli reakciju publike i atmosferu tijekom koncerta?

Varvara Loyko: Bilo nam je osobito drago što nas je publika prihvatila vrlo toplo. Tradicionalnu božićnu pjesmu „U se vrijeme godišta“, kojom je koncert zaključen, pjevala je cijela katedrala. Ja sam se okrenula prema publici i dirigirala, a Ivanu je bila posebna radost izvesti tu novu, dirljivu i istinsku božićnu glazbu. Izražavamo zahvalnost don Robertu Tonsatiju koji je predložio ovu skladbu za program, kao i našem prijatelju i suradniku Aleksandru Starku, koji je zajedno s Ivanom preuzeo zahtjevan zadatak obrade prilagođene ovom sastavu i ovom koncertu.

Program je bio lijep, pažljivo i znalački odabran. Što vam je bilo najvažnije pri njegovu osmišljavanju? Čime ste se rukovodili?

Varvara Loyko: Program smo sastavljali zajedničkim snagama – Ivan, don Robert Tonsati i ja, nastojeći ga istodobno ispuniti klasičnim božićnim djelima (uključujući i rijetka tehnički zahtjevnja djela poput Charpentierove suíte), ali i obradovati publiku poznatim skladbama, današnjim glazbenim simbolima Božića u Europi, kao što su „Adeste Fideles“ i „Stille Nacht“. Cilj nam je bio upoznati publiku s klasičnim božićnim repertoarom, ali i učiniti koncert toplijim i domaćim, s pjesmama koje su prepoznatljive i u kojima publika može sudjelovati pjevanjem.

**IVAN VELIKANOV,
RAVNATELJ ORKESTRA CAMERATA HERCEG NOVI**

Ivan Velikanov rođen je 1986. godine u Francuskoj, a sa sedam godina dolazi u Rusiju. Nakon prvih sati klavira u Parizu, nastavlja glazbeno obrazovanje i studij na Moskovskome konzervatoriju, gdje je studirao i skladbu u klasi Romana Ledeneva. Na tome konzervatoriju nastavlja školovanje na Odsjeku za operno i orkestarsko dirigiranje, kod **prof. Genadija Roždestvenskija**. Usavršavao se kod renomiranih umjetnika i surađivao s istaknutim solistima. Redovito se pojavljuje kao dirigent ansambala diljem Europe. Autor je niza simfonijskih i scenskih djela, ali i osnivač i organizator više sastava, manifestacija i festivala. Od 2011. godine umjetnički je direktor Međunarodnoga festivala glazbe i plesa „La Renaissance“ u Moskvi. Uz ostalo, za Novosibirsku akademsku operu i balet radio je kao asistent **Dimitrija Jurovskoga**, da bi 2017. debitirao kao gostujući dirigent u Mihajlovskom teatru u Sankt Peterburgu s Mozartovom „Čarobnom frulom“ i „Figarovom ženidbom“ te Prokofjevima baletom „Romeo i Julija“.

Koliko prostor poput katedrale svetoga Tripuna utječe na izvođače, interpretaciju i dirigentski zanos tijekom izvođenja?

Ivan Velikanov: Akustika i atmosfera katedrale svetoga Tripuna idealne su za izvođenje ovakve glazbe za zvuk zbora, puhača, gudača i orgulja. Upravo zahvaljujući prostoru i akustici, tako različite boje zvuka stapaju se u jedinstveno, svečano i svijetlo zvučno tkivo, koje publiku uranja u osjećaj strahopoštovanja i ganutosti, a nama glazbenicima pomaže stvoriti snažno zajedništvo. Posebno bih istaknuo izvrsne soliste „Camerata Herceg Novi“, koji su se s jednakom ozbiljnošću posvetili svim djelima, kao i zbor „Zima“ koji se iznimno uvjerljivo predstavio kako u „a cappella“ skladbama, tako i u zajedničkom muziciranju s instrumentalnim ansamblom.

Varvara Loyko: Za zbor je akustika uvijek iznimno važna. Pjevati u katedrali svetoga Tripuna nije samo čast, već i veliko zadovoljstvo. Zvuk se nosi sam – to je prava radost za pjevače.

Izdvojite poseban trenutak, dojam tijekom koncerta ili posebnu inspiraciju?

Varvara Loyko: Mislim da je to sam početak koncerta, kada smo izveli Bachov koral i kada je zvuk presjekao tišinu. Bilo je čarobno!

Ivan Velikanov: Za mene je zajedničko izvođenje završne pjesme također imalo nešto bajkovito. Doslovno su svi pjevali, a atmosfera je bila svečana i istinski blagdanska!

Smatrate li da ovakvi koncerti imaju posebnu ulogu u očuvanju božićne i duhovne glazbene tradicije?

Varvara Loyko: Na žalost, događaji posljednjeg desetljeća znatno su utjecali na glazbenu tradiciju. Epidemija je nekoliko godina otežala i probni i koncertni rad. Upravo zato kontinuitet tradicije i redovitost ovakvih koncerata imaju ključnu ulogu u njezinu očuvanju. Nije slučajno da je Kotor poznat po svojoj bogatoj zborskoj i glazbenoj kulturi. Posebno zahvaljujemo općinama Herceg Novi i Bar na potpori, jer je podrška lokalne uprave iznimno važna za rad svakog umjetničkog kolektiva. Njihova pomoć čini naš rad mogućim.

Kako vidite značaj božićnog koncerta za kulturni život Kotora?

Varvara Loyko: Božićni koncerti nisu samo dugogodišnja tradicija Kotora, nego i dio svjetske kulturne baštine. Oni su odavno postali važan dio kulturnoga života grada. Ljudi ih s nestrpljenjem očekuju, a nama je posebno drago što smo i mi sada dio te povijesti ■

**VARVARA LOYKO,
VODITELJICA ZBORA „ZIMA“**

Zborom „Zima“ rukovodi **Varvara Loyko**, dirigentica, pjevačica, skladateljica i tekstopisac. Od predškolske dobi bavila se pjevanjem, završila je dječju umjetničku školu „A. Rubinstein“ u rodnome Tomsku u Sibiru. Bila je laureat i pobjednik regionalnih i gradskih natjecanja. Zbor glazbene škole čiji je bila član, bio je laureat međunarodnih natjecanja u Rivi del Gardi (Italija) i Budimpešti (Mađarska). Diplomirala je na Odsjeku za zbor Tomskoga regionalnog koledža za kulturu i umjetnost 2004. godine i nominalni je stipendist fondacije „V. Potanin“. Usporedo s karijerom u klasičnoj glazbi, bila je pjevačica, skladateljica i tekstopisac ruskih rock bendova „Bonus track“, „Katafote“ i „Varja i Žirafe“, a nakon dolaska u Crnu Goru bila je uključena u međunarodni projekt elektroničke rock glazbe „Varezhki“. Diplomirana je profesorica engleskog jezika od 2006. godine, a od 2021. godine magistrica je prava. Od 2015. direktorica je zbora „Zima“ u Baru, a od lipnja 2022. specijalist inovacijskoga predškolskoga glazbenog odgoja prema sustavu V. Brainina. Organizator je Festivala duhovne glazbe „Ekumenika“ i više umjetničkih izložbi i srodnih događaja iz kulture i umjetnosti.

BRAĆA HOMEN DIRIGIRALA U GRADU SVOJE OBITELJI

Ovakvi koncerti podsjećaju na važnost zajedništva, kulture i glazbe gdje svi ravnopravno sudjeluju bez obzira na godine ili podrijetlo. Zato je i ovaj koncert u Kotoru ostavio poseban dojam – bio je to praznik glazbe, prijateljstva i dobre energije

Tekst: prof. Marina Dulović
Foto: Haris Mekić

Prijateljstvo se ne mjeri vremenom, već srcem. Zato kažemo: „Jednom prijatelji – uvijek prijatelji!“ Treću godinu zaredom u Kotoru su se sastali puhački orkestri iz Hrvatske i Crne Gore. Na poziv Gradske muzike Kotor – 1842. u Boku su stigli Kulturno-umjetničko društvo „Lovro Ježek“ iz Marije Bistrice i „Puhački orkestar Fužine“ iz Fužina.

Nakon sedam nastupa tijekom triju godina, manifestacija je polako prerasla u tradicionalne susrete i predstavlja važan projekt na području glazbenog povezivanja i međunarodne suradnje.

Koncert je bio kulturni događaj, ujedno i prava fešta ispunjena snažnim zvukom limenih i drvenih instrumenata,

KUD „LOVRO JEŽEK” – MARIJA BISTRICA

Kulturno-umjetničko društvo „Lovro Ježek” osnovano je 1974. godine i u svojem radu objedinjuje četiri sekcije, a to su: ‘Limena glazba’ u kojoj djeluju orkestar mladih i orkestar odraslih, ‘Folklorna’ koju čine četiri dječje grupe i jedna odrasla grupa, ‘Tamburaška’ koju čine dječji orkestar te orkestri mladih i odraslih te ‘Pjevačka’ koju čini ženski vokalni sastav.

U te četiri sekcije KUD „Lovro Ježek” okuplja oko 150 članova, uglavnom mlađe dobi. Sve sekcije djeluju i rade s ciljem zaštite i njegovanja kulturne baštine, kako Zagorja, tako i cijele Hrvatske. Svojim radom u sekcijama mladi, uz pomoć voditelja i iskusnih članova KUD-a, razvijaju glazbena i plesna umijeća, okupljaju se i druže, sudjeluju na brojnim smotrama i priredbama u Hrvatskoj i inozemstvu, gdje ujedno razmjenjuju iskustva s drugim društvima.

KUD „Lovro Ježek” godišnje realizira više od 90 nastupa u lokalnoj sredini, diljem Hrvatske i u inozemstvu. Od posebnih nastupa izdvajaju se turneje po Njemačkoj, Austriji, Mađarskoj, Švedskoj, Danskoj, Švicarskoj, Slovačkoj i Francuskoj. Od 1982. godine Društvo je organizator i domaćin Susreta folkloru u Mariji Bistrici.

Godine 2024. KUD „Lovro Ježek” obilježilo je svoju dvostruku obljetnicu: 130 godina rada sekcije limene glazbe i 50 godina rada KUD-a, iz čega se može zaključiti da je KUD „Lovro Ježek” od neprocjenjive važnosti za Mariju Bistricu, a i šire.

Društvo u vlasništvu ima vrijednu količinu puhačkih instrumenata, tambura i narodnih nošnji za petnaestak koreografija. Sve te nošnje su važne i za prezentaciju na smotrama.

Orkestar mladih trenutno broji dvadesetak članova, u dobi od 11 do 18 godina. U ovom sastavu djeluju nekoliko godina i tijekom tog vremena održali su dvadesetak koncerata u Mariji Bistrici, Lovranu, Buzetu, Ninu, Pagu te na županijskoj smotri orkestara. Većina mladih iz ovog orkestra svira i u velikom orkestru.

Počeci glazbenoga rada u Mariji Bistrici sežu još u 1894. godinu, kada je u sklopu vatrogasnog društva osnovana glazbena sekcija.

Limena glazba doživjela je svakako svoje najveće uspjehe od 1973. godine pa sve do današnjih dana, zahvaljujući svojem voditelju **Branku Jiraseku**, bistričkome učitelju. U tom razdoblju nastupala je na mnogim kulturnim manifestacijama i događajima u zemlji i inozemstvu, razvijala prijateljsku suradnju s Glazbenim društvom iz Buzeta neprekidno 42 godine, a njezine redove popunili su naraštaji mladića i djevojaka, od kojih su neki odlaskom iz orkestra nastavili daljnje glazbeno školovanje. Mnogi od njih danas su kapelnici i vrsni glazbenici i voditelji drugih orkestara: **Stjepan Šobak**, **Zoran Sente** i **Tihana Car**.

Stjepan Šobak danas je glazbenik u Simfonijskome orkestru Hrvatske vojske te je od 2003. do 2018. godine bio voditelj bistričke limene glazbe. Od 2018. dirigent i voditelj je **Robert Homen**.

Suradnja Gradske muzike Kotor i KUD-a „Lovro Ježek” realizira se od 2024. godine, kada su prijatelji iz Marije Bistice sudjelovali na prvome Susretu prijatelja u Kotoru. Druženje se nastavilo iste godine u Mariji Bistrici, kao i 2025. u Kotoru i Mariji Bistrici.

PUHAČKI ORKESTAR FUŽINE

Puhački orkestar Fužine - Fužinarska glazba, jedan je od najstarijih amaterskih puhačkih orkestara u Hrvatskoj. Povijest Fužinarsku glazbu u pisanim dokumentima prvi put bilježi 1848. godine (Novine dalmatinsko-hercegovačke, 5. rujna 1848.), gdje je zapisano da je Fužinarska glazba zajedno sa Čabarskom glazbom pratila regimente **bana Jelačića** na putu u Rijeku. Pretpostavlja se da je Fužinarska glazba i starija, ali o tome nema pisanih podataka te se službenom godinom osnivanja smatra 1848. godina.

Tijekom povijesti novinski članci pisali su o nastupima Fužinarske glazbe u Fužinama, ali i okolnim mjestima. Glazba je oduvijek bila pratitelj gotovo svih događaja u njihovu kraju i okupljala je uglavnom školovane i društveno angažirane ljude. Jedini ozbiljni prekidi u radu zabilježeni su prilikom Prvog i Drugog svjetskog rata, dok je tijekom Domovinskog rata ostala aktivna sa samo desetak članova. Prekretnicu u radu donosi osnivanje Općine Fužine 1994. godine i ulaganje općinskih sredstava u sufinanciranje djelovanja Osnovne glazbene škole „Ivo Tijardović” u Delnicama – s područnim odjeljenjem u Fužinama. Tim modelom u redove Fužinarske glazbe pridružili su se mnogi mladi glazbenici, a ona je prerasla u pravi puhački orkestar. Danas je puhački orkestar Fužinarske glazbe među najuspješnijim amaterskim društvima u Hrvatskoj. Najveću zaslugu u tome ima dugogodišnji dirigent profesor **Rudolf Homen**, pod čijim je stručnim vodstvom orkestar postigao visoku razinu muziciranja.

Trenutno imaju tridesetak aktivnih članova, pretežno mladih, a repertoar se uglavnom sastoji od pop i rock glazbe domaćih i stranih izvođača. Zahvaljujući kvaliteti muziciranja, orkestar nastupa diljem Hrvatske, a ostvario je i niz zapaženih međunarodnih gostovanja u Austriji, Sloveniji, Mađarskoj, Češkoj, Slovačkoj, Bosni i Hercegovini, Italiji, Njemačkoj, Francuskoj, na Korzici, u Sjevernoj Makedoniji i Španjolskoj, a dio članova orkestra je dva puta nastupao i za potrebe Ministarstva kulture Republike Hrvatske u Ujedinjenim Arapskim Emiratima.

U 2025. godini organizirali su 27. Međunarodni susret puhačkih orkestara u Fužinama, ugostivši i Gradsku muziku Kotor te Gradsku glazbu Krk i Puhački orkestar DVD-a Domagović. Fužinarska glazba gostovala je i na manifestaciji „Flora art” u Zagrebu, na 17. Međunarodnom festivalu puhačkih orkestara u Malome Lošinj, na manifestaciji „Stara jela iz Dugog Sela”, kao i na 21. Bundevijadi u Vrbovskome.

vođenih iskustvom dirigenata iz obje države, što je pridonijelo vedroj atmosferi jednoga kišnog dana u Kotoru. Raspoloženje zajedničkog muziciranja ispunilo je dvoranu Kulturnog centra „Nikola Đurković“, a izvođači, amateri i profesionalci različitih generacija, udruženi i opijeni glazbom, nisu krili svoj zanos i iskrenu predanost. Tradicija i suvremeni aranžmani susreli su se u jedinstvenome zvuku koji je probudio emocije i stvorio osjećaj zajedništva publike i izvođača.

Orkestri odjeveni u svečane uniforme izveli su repertoar koji obuhvaća marševe, popularne melodije, zabavnu i filmsku glazbu. Svako izvođenje imalo je svoju posebnu energiju, što je publika prepoznala i pratila uz pljesak i razdraganost. Zvuk različitih instrumenata ispunio je prostor stvarajući svečanu atmosferu na koju je Kotor naviknuo u sklopu svojih brojnih programa. Ovakvi koncerti podsjećaju na važnost zajedništva, kulture i glazbe gdje svi ravnopravno sudjeluju bez obzira na godine ili podrijetlo. Zato je i ovaj koncert u Kotoru ostavio poseban dojam – bio je to praznik glazbe, prijateljstva i dobre energije.

Prisutne je na početku večeri pozdravio predsjednik kotorske Gradske muzike **Vladimir Begović**, koji je istaknuo važnost ovakvih susreta i posebno iskazao zadovoljstvo sudjelovanjem dvojice dirigenata kotorskoga podrijetla.

„Imamo čast i zadovoljstvo da danas pred sobom vidimo i čujemo dva dirigenta, dva brata, **Rudolfa i Roberta Homena**. Riječ je o trećoj generaciji glabenika iz kotorske obitelji Homen čiji su temelji postavljeni još djelovanjem njihova djeda **Antona**, zatim njihova oca **Miroslava**, također dirigenta, koji je ostavio dubok trag ne samo u Kotoru već i mnogo šire. Kotor je uvijek imao i ima se čime pohvaliti, ljude koji mogu dostojno prezentirati glazbenu kulturu i tradiciju i izvan Crne Gore.“

Koncert je službeno otvorio predsjednik Turističke zajednice općine Kotor **Jovan Ristić**, istaknuvši: „Orkestar Gradske muzike Kotor već 184 godine živi i diše s Kotorom i svojim nastupima čini sve važne trenutke našega grada još ljepšim.“

Publika je imala priliku da uz domaće izvođače okupljene oko „Gradske muzike Kotor 1842.“, pod dirigentskom palicom **Darija Krivokapića**, čuje orkestar mladih KUD-a „Lovro Ježek“ iz Marije Bistrice kojim je dirigirao **Jurica Tušek**, kao i veliki orkestar tog društva sa solistima **Katarinom Margaretić** i **Dorijanom Stipčićem**, pod dirigentskom palicom Roberta Homena. Treći po redu bio je orkestar iz Fužina kojim je dirigirao Rudolf Homen.

Koncert je održan pod pokroviteljstvom Općine Kotor i Turističke zajednice općine Kotor ■

GRADSKA MUZIKA KOTOR - 1842.

Kako smo u prethodnom broju pisali o velikom uspjehu kotorskoga orkestra i gostovanju u Beču na prestižnom World Orchestra Festivalu, ovom prilikom za domaćina susreta izdvajamo povijesne podatke o osnivanju.

Prema arhivskim podacima, prvi potpis za stvaranje puhačkog orkestra potpisala je grupa uglednih građana Kotora, 20. svibnja 1842. godine, kada su Općina i njezin tadašnji predsjednik **M. Paskvali** primili od njih pismeni prijedlog za osnivanje orkestra i nacrt pravila za osnivanje Građanske glazbe Kotor.

Prvi nastup orkestra zabilježen je iste godine, tijekom posjeta austrijskog nadvojvode Franje Karla Boki kotorskoj. Orkestar je nastupao na mnogim značajnim događajima i svečanostima od kojih se izdvaja vjenčanje princa **Franje Ferdinanda** i proglašenje Crne Gore kraljevinom. Također, orkestar je nastupao i pred brojnim svjetskim državicima i uglednim ličnostima. Neki od njih su: princ **Edward**, kralj **Olav**, kraljica **Beatrix**, **Eleanor Roosevelt**, **Josip Broz Tito**, **Nikita Hruščov**, **Jean-Paul Sartre**, **Sophia Loren** i drugi.

Gradska muzika Kotor – 1842. smatra se jednim od najreprezentativnijih simbola grada Kotora, Boke kotorske i današnje države Crne Gore.

ODGOVORNOST ZAJEDNICE PREMA GLAZBENOJ TRADICIJI

Očuvanjem bokeljske klapske pjesme kao dijela šire slike, čuvamo dio svoga kulturnog pamćenja, jezika i osobitosti sredine

Tekst i foto: Tina Braić Ugrinić

Seminar klapskog pjevanja održan je od 13. do 15. veljače u Kotoru u prostorijama Centra za kulturu „Nikola Đurković“, u organizaciji NVU-a „Međunarodni festival klapa Perast“. Ovime je još jednom pokazano da Festival klapa u Perastu nije samo trodnevni glazbeni događaj, već važan kulturni stup lokalne i šire zajednice te da je za kvalitetni festival potrebna dugotrajna i stručna priprema.

Seminar je vodio umjetnički direktor Festivala, profesor **Jure Šaban Stanić**, klarinetist, dirigent i glazbeni pedagog s bogatim iskustvom u području zborske i klapske glazbe. Diplomirao je klarinet na Umjetničkoj akademiji u Splitu, a danas djeluje kao profesor klarineta i komorne glazbe u Glazbenoj školi „Dr. fra Ivan Glibotić“ u Imotskome, gdje od 2007. godine obnaša dužnost pročelnika Odjela za puhače, udaraljke i gitaru. Od 2001. godine vodi klape i zborove (ukupno 23 ansambla), s kojima je osvojio više od 50 nagrada na domaćim i međunarodnim festivalima. Redovito je član stručnih žirija na relevantnim klapskim manifestacijama te predavač na seminarima i stručnim skupovima iz područja zborske i klapske glazbe u organizaciji Hrvatske udruge zborovođa i Agencije za odgoj i obrazovanje. Nositelj je zvanja „maestro mentor“ Hrvatske udruge zborovođa te dobitnik više nagrada za umjetnički i istraživački rad.

Profesor Stanić je autor knjige obrada za klape „Putovanje“ te priručnika za nastavu klarineta „Od usnika do zvona“. Kao aktivni pjevač djeluje u klapama „Omiš“ i „Rišpet“, a njegov dugogodišnji rad obuhvaća umjetničko vodstvo, pedagoški angažman i istraživanje vokalne folklorne stilistike.

Ovogodišnji seminar pohađalo je 35 sudionika: dječja klapa „Štiglič“ iz Podgorice sa svojom voditeljicom prof. **Jelenom Mihaljević**, voditeljica tivatskih dječjih klapa „Fiori“ i „Fiorellini“ prof. **Tamara Radonjić** Fistrič, prof. **Valentina Topalović Jaredić**, voditeljica nikšićkih klapa „Anderba Satis“ i „Anderba Kantores“ te odrasle klape „Camerton“ iz Podgorice, „Belezze“ iz Tivta i „Gašleri“ iz Kotora.

NVU „Međunarodni festival klapa Perast“ pokazao je ovim seminarom svoj dvostruki značaj. S jedne strane, ova udruga je od iznimne važnosti za lokalnu sredinu – njeguje tradiciju primorskog višeglasja, okuplja generacije pjevača, potiče rad dječjih i odraslih klapa i pridonosi kulturnome identitetu Boke. Uz održavanje radionica, koncerata i stručnih susreta, udruga aktivno sudjeluje u obrazovanju mladih i očuvanju autentičnog izraza koji je dio našeg nasljeđa. Upravo zato nameće se potreba za većom prepoznatljivošću i snažnijom moralnom i financijskom potporom. Manifestacija koja traje četvrt stoljeća ne bi smjela opstajati

na entuzijizmu pojedinaca i povremenim sredstvima. Stabilna institucionalna potpora omogućila bi dugoročno planiranje, kvalitetniju produkciju i još snažnije međunarodno pozicioniranje ovoga festivala.

Festival u Perastu također pripada i jednome širem kulturnom prostoru. Klapsko pjevanje, kao dio dalmatinske tradicije, upisano je na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine. Time umjetnost prelazi lokalne i nacionalne okvire i postaje dio univerzalne kulturne vrijednosti. Zbog toga ovaj festival nije samo lokalna manifestacija – on je dio velike dalmatinske i mediteranske priče, dio svjetske kulturne mape. Dva-deset pet godina postojanja svjedoči o ustrajnosti, ljubavi i predanosti organizatora i sudionika. Takav jubilej zaslužuje ponos, ali i odgovornost.

Festival jest i treba biti centar događaja, mjesto susreta, razmjene i umjetničkoga rasta. On daje vidljivost, potiče kvalitetu i okuplja zajednicu. Ipak, kontinuitet klapskog života ne može ovisiti samo o jednom događaju. Bez stalne podrške publike, bez razumijevanja i osjećaja odgovornosti onih koji donose odluke te bez sustavne brige za tradiciju, ni najznačajniji festival ne može sam održati živu praksu. Klapsko pjevanje opstaje tamo gdje postoji zajednica koja ga osjeća kao dio svoje kulture – u probama, u malim nastupima, u prenošenju znanja na mlađe naraštaje. Upravo u toj svakodnevnoj posvećenosti leži njegova prava snaga i budućnost.

Ne smije se dopustiti da opstanak manifestacije koja toliko dugo traje bude doveden u pitanje. Gašenje ili slabljenje Festivala klapa značilo bi gubitak kontinuiteta, prostora susreta i edukacije, ali i simbolički korak unazad u očuvanju svjetske nematerijalne baštine. Festival klapa u Perastu zaslužuje da bude podržan, prepoznat i strateški njegovan – jer čuvajući klapsku pjesmu kao tradiciju, čuvamo dio vlastitoga identiteta.

Dalmatinska klapa kao snažan i institucionalno prepoznat oblik pjevanja zasigurno će nastaviti svoj život i bez Boke, no ipak, bez osobitosti bokeljske klapske baštine njezina bi cjelovitost bila osiromašena. Upravo zato je važno da i mi, kao manja sredina, svjesno njegujemo vlastiti izraz, stil i repertoar. Očuvanjem bokeljske klapske pjesme kao dijela šire slike, čuvamo dio svoga kulturnog pamćenja, jezika i osobitosti sredine. Naša je odgovornost da tu tradiciju ne prepustimo zaboravu, već da je prenosimo novim generacijama – jer samo ako mi sačuvamo sebe, sačuvat ćemo i punoću i bit klapskog pjevanja na ovim prostorima. Ovakav vid edukacije stoga dodatno pridonosi podizanju svijesti o potrebi njegovanja, čuvanja i promoviranja klapskog pjevanja u Kotoru, Boki, kao i u cijeloj državi Crnoj Gori ■

„PALMA“ NAJBOLJI KOLEKTIV, PETKOVIĆ NAJBOLJI POJEDINAC

Bučarski klub „Palma“ iz Donje Lastve pobjednik je Super Crnogorske lige, osvajač tradicionalne bučarske Olimpijade i pobjednik na nekoliko međunarodnih turnira. Članovi kluba osvojili su veliki broj medalja na državnim prvenstvima, a „Palma“ se može pohvaliti s devet standardnih reprezentativaca

Tekst i foto: Miroslav Marušić

Bućanje je srce tivatske tradicije i „zrno soli“ koje ovom gradu daje autentičan mediteranski karakter. Za Tivćane to nije samo sport, već način života, druženja i očuvanja nematerijalne kulturne baštine. Zahvaljujući bučarima iz Crne Gore, a prije svega bučarima Bučarskoga kluba „Palma“, Tivat i Crna Gora odavno su već na svjetskoj bučarskoj mapi, uz Italiju, Francusku, Hrvatsku, Maroko, Sloveniju...

U jubilarnoj 30. akciji Radija Tivat i Sekcije sportskih novinara, za najbolje sportaše u 2025. proglašeni su bučar **Miroslav Petković**, džudistkinja **Milana Stevanović** najbolja je sportašica, Bučarski klub „Palma“ najbolji sportski kolektiv, bučar **Petar Petković** najbolji mladi sportaš, a borkinja **Sofija Pean** najbolja mlada sportašica.

Bučar Miroslav Petković, koji je i predsjednik Crnogorskoga bučarskog saveza, osvojio je u 2025. godini srebrnu medalju u paru s **Gracijom Stjepčevićem** i brončanu medalju u disciplini pojedinačno-klasično na seniorskom prvenstvu Europe, državni je prvak u disciplini trojka, srebrni u disciplini precizno izbijanje i brončani u disciplini pojedinačno-klasično.

„Ja sam više puta bio proglašen za najboljeg sportaša grada Tivta, mislim da je ovo, ako se ne varam, veliko priznanje. Što reći, naravno da sam sretan, veliki broj izvanrednih rezultata ostvaren je u 2025. godini. S klubom (BK 'Palma') smo zapravo osvojili sve što se moglo osvojiti, bučarsku Olimpijadu, Superligu, veliki broj međunarodnih turnira... Što se tiče mojih pojedinačnih rezultata, višestruki sam prvak Crne Gore u raznim disciplinama. Osvojio sam nekoliko puta drugo mjesto i jednom treće mjesto. Ono što je najviše pridonijelo tome da me proglaše najboljim sportašem grada jest Europsko prvenstvo koje je održano u Italiji, s Gracijom Stjepčevićem u disciplini par postali smo viceprvaci Europe i u disciplini pojedinačno-klasično osvojio sam brončanu medalju. Smatram

da je ova godina bila iznimno uspješna i da smo postignutim rezultatima zaslužili ove uspjehe, odličja, presretan sam kao i moji kolege bučari. Ovom prilikom zahvalio bih Općini Tivat i rukovodstvu koje nas konstantno podržava i pruža punu podršku i sigurno bi bez njih bilo puno teže“, rekao je Petković.

U 2026. godini očekuje ih veliki broj natjecanja, a najznačajnije je svakako Svjetsko prvenstvo, gdje također očekuju izvrsne rezultate.

„Klub 'Palma', naravno, ići će ponovno na titulu prvaka države u natjecanju Super lige, tako da očekujemo da će i 2026. godina biti uspješna“, istaknuo je Petković.

Bučarski klub Palma najbolji sportski kolektiv

Bučarski klub „Palma“ iz Donje Lastve pobjednik je Super Crnogorske lige, osvajač tradicionalne bučarske Olimpijade i pobjednik više međunarodnih turnira. Klub ima tri ekipe koje se natječu u sve tri nacionalne bučarske lige. Članovi kluba osvojili su veliki broj medalja na državnim prvenstvima, a „Palma“ se može pohvaliti da ima devet standardnih reprezentativaca. Također, tu je i rad s mladima, kao i ženska sekcija.

Predsjednik kluba **Niko Stjepčević** ističe da je najveće bogatstvo što imaju mlade igrače koji su iznijeli ovogodišnje prvenstvo i svojim igrama značajno pridonijeli tome da klub postigne ovako dobar uspjeh.

„Uz mlade igrače Petra Petkovića, **Matiju Goluba** te stare aseve Mira Petkovića, **Jova Ševaljevića**, **Dejana Stjepčevića** i **Đoka Zvicera**, imamo i budućnost. I ovom prilikom zahvaljujem Općini Tivat koja nam izlazi u susret i finacijski nas pomaže“, rekao je Stjepčević.

Petar Petković, koji je proglašen za najboljega mladog sportaša, osvojio je u 2025. godini brončanu medalju na Svjetskom prvenstvu u Italiji za mlade do 18 godina, seni-

orski je državni prvak u disciplini krug i disciplini trojka, kao i osvajač više medalja na državnim prvenstvima za mlade. Osvojio je zlatnu medalju na međunarodnom turniru za mlade u Sloveniji u disciplini štafeto izbijanje.

Posebna priznanja osvojili su pojedinci: bučar Gracija Stjepčević, bučarka **Tea Počanić**, bodibilder **Antonio Matković**, nogometaš **Petar Ražnatović**, rukometaš **Miloš Tujković**, automobilist **Darko Ivanović**, automobilist **Milorad Ražnatović**, atletičar **Vlado Terić**, košarkaš **Marko Božinović**, džudist **Lazar Eraković** i džudistkinja **Ema Baletina**.

Posebna priznanja kao kolektivi osvojili su: RK „Partizan” mlađe kategorije, JK „Krtoli”, ŽKK „Sea Stars”, Džudo klub „Montetatami”, Škola šaha „Mimoza”, Padel klub „Montenegro”, Gimnastički klub „Tivat”, Džudo klub „Tivat”, ŽOK „Akademija” i ŽRK „Tivat”.

U kategoriji „biramo najbolje”, uz Miroslava Petkovića i Milanu Stevanović, na listi 10 najboljih za 2025. godinu su i džudist **Stefan Kovinić**, jedriličar **Ilija Marković**, kik boksač **Toni Brkan**, rukometaši **Patricija Luković** i **Luka Todorović**, tenisačica **Martina Karadžić** i košarkaši **Lara Tomanović** i **Aleksandar Kartalović**.

Nagrade u ovoj kategoriji uručila je direktorica Radija Tivat **Elena Ljiljanić**, koja je poručila da se ova tradicionalna manifestacija organizira 30. put, što potvrđuje koliko sport znači našoj zajednici - ne samo postignutim rezultatima, već i kao način života, izraz timske duha i snažna inspiracija generacijama koje dolaze.

„U vremenu kada se puno toga seli u digitalni svijet, vaši uspjesi imaju još veću vrijednost jer pokazuju kako se radom, upornošću i vjerom u sebe mogu pomicati granice. Zato danas slavimo ne samo rezultate, već i vrijednosti koje sport nosi. Posebnu zahvalnost upućujem trenerima, sportskim radnicima, volonterima i obiteljima - jer bez vaše podrške ovi uspjesi ne bi bili mogući. Da se glas o tim uspjesima čuje dalje - tu su sportski novinari”, poručila je Ljiljanić.

„Iako teritorijalno mali grad, Tivat se može pohvaliti iznimnom raznovrsnošću i velikim brojem uspješnih sportskih kolektiva”, rekao je potpredsjednik Općine Tivat **Jovan Brinić**.

„Svjesni te činjenice, u Općini Tivat kontinuirano povećavamo proračunsku podršku sportskim organizacijama, koja ove godine iznosi 1,2 milijuna eura, uz značajna ulaganja u razvoj sportske infrastrukture. Strateškim planom razvoja Tivta do 2030. godine naša vizija okrenuta je upravo prema razvoju sportsko-turističkog kompleksa na sadašnjem prostoru Montepranzo”, istaknuo je Brinić.

On je zahvalio i čestitao svim natjecateljima i sportskim organizacijama, koji godinama ostvaruju istaknute rezultate na domaćim i međunarodnim natjecanjima, predstavljajući grad u najljepšem svjetlu ■

HRVATI U SJENI OBRAČUNA KOD OK KORALA

Nekolicina Hrvata zatekla se u Tombstoneu u vrijeme obračuna kod OK koral. Među prvima upisanima u biračke popise takozvanoga Great Registera okruga Cochise bili su rudar Stephen Crstovich (Stjepo Krstović) iz Tivta, evidentiran 2. kolovoza 1880. i Milnaranin Cristopher Bonacich (Krstó Bonačić), tridesetčetverogodišnji rudar evidentiran 1881. godine

Tekst i foto: Branka Bezić Filipović

GRAD SREBRA U PUSTINJI

Tombstone je smješten u američkoj saveznoj državi Arizoni, u okrugu Cochise, nedaleko od meksičke granice. Osnovao ga je tragač za rudama (kolokvijalno kamenjem) **Ed Schieffelin** 1879. godine nakon što je pronašao bogata nalazišta srebra. Prijatelji su ga tada upozoravali da će jedini kamen koji će ondje naći biti

nadgrobna ploča (engl. tombstone), zbog čestih sukoba s Apache Indijancima. Schieffelin je svejedno grad nazvao Tombstone, a zle slutnje nisu se ostvarile jer je otkriveno srebro u golemim količinama.

Tijekom osamdesetih godina 19. stoljeća lokalni rudnici proizvodili su ga u vrijednosti između 40 i 85 milijuna dolara, čime je Tombstone postao najveći proizvođač u Arizoni. Od početnih

100 stanovnika u 40 baraka, grad je u manje od sedam godina narastao na 14 tisuća duša. Prema popisu iz 2020., ondje živi tek 1.308 stanovnika.

U svome zlatnom dobu Tombstone je imao stotinjak saloona, nekoliko kazališta, 14 kockarnica, plesnjake i bordele. Novine *The Nugget* pokrenute su 1879., a zatim i *The Tombstone Epitaph*, najdugovječnije novine u Arizoni koje i danas izlaze u kontinuitetu.

BIRD CAGE THEATRE – „NAJDIVLJIJI“ NA DIVLJEM ZAPADU

Grad nije bio samo utočište rudara i kauboja. Postojali su i luksuzni restorani, četiri crkve i Schieffelin Hall – dvorana za operu i kulturne događaje. No rudari i kauboji najradije su se okupljali u Bird Cage Theatreu, koji je tadašnji New York Times opisao kao „najdivljiji“ u gradu. Radio je bez prestanka, 24 sata na dan, svih 365 dana u godini, sve dok 1889. nije bio zatvoren.

Sačuvan je gotovo u izvornome obliku i danas je pretvoren u muzej. Povijesni zapisi govore o šesnaest ubojstava u njegovim prostorijama, a posjetitelji i danas mogu vidjeti rupe od metaka. U podrumu se održavala i najduža partija pokera u povijesti koja je uz stalnu izmjenu igrača trajala osam godina, pet mjeseci i tri dana, isto koliko i samo kazalište. Od zamišljene glazbene dvorane i kazališta, Bird Cage Theatre pretvorio se u

saloon, kockarnicu, plesnjak, kupleraj i pozornicu – sve u jednome.

GRAD SUKOB I POŽARA

Društveni život bio je oštro podijeljen. Fine gospođe šetale su sjevernom stranom Allen Streeta, dok su prostitutke radile u saloonima na jugoistoku, što dalje od obiteljskih kuća. U rudnicima su bili zaposleni uglavnom doseljenici iz Europe, Kinezi su se bavili pranjem rublja, a kauboji izvan grada često su krali stoku s meksičkih hacijendi.

Tombstone je pretrpio dva velika požara (1881. i 1882.), a zatim i katastrofalnu poplavu. U rudnike se probila podzemna voda na dubini od 200 metara, što je potopilo okna i zaustavilo proizvodnju. Istodobno, vrijednost srebra pala je na tržištu pa je većina stanovnika napustila grad.

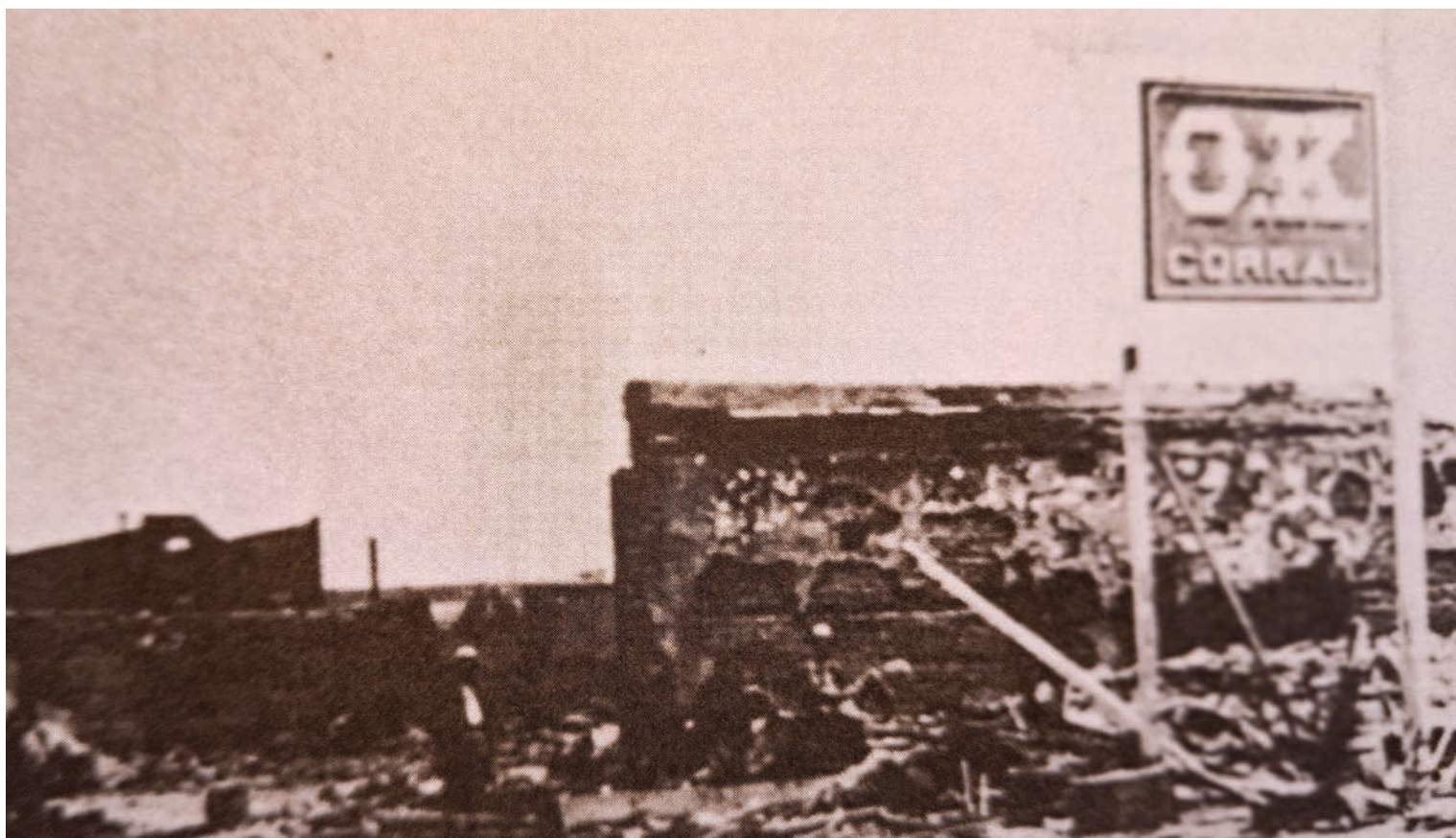
Unatoč svemu, Tombstone je opstao. Tijekom 20. stoljeća lokalni novinari počeli su ga nazivati „Gradom koji

odbija umrijeti“ (The Town Too Tough to Die), što je s vremenom postao njegov službeni moto.

LEGENDARNI OBRAČUN KOD OK KORALA

Sudbonosni 26. listopada 1881. ušao je u povijest Divljeg zapada. U uličici pokraj fotografskog studija Fly's odigrao se obračun u blizini ograđenog prostora za konje, Old Kindersley korala (skraćeno OK koral) u vlasništvu **Johna Montgomeryja**.

Tombstone je tada bio poprište političkih i gospodarskih sukoba vezanih uz kontrolu nad kockarnicama, trgovinu alkoholom, stočarskim poslovima i izborima za šerifa. Povećavao se broj pljački kočija koje su prevozile srebrne poluge, a vozači su često ubijani. **Virgil Earp**, zamjenik šerifa, zajedno s braćom **Morganom** i **Wyattom Earpom** te zubarom i revolverašem **Docom Hollidayem**, progonio je kauboje koji su vladali okolnim područjem.

Sukob je izbio s kaubojima, braćom **McLaury** i **Clanton**. Pucnjava je trajala tridesetak sekundi, trojica kauboja su bila ubijena, Morgan i Virgil Earp ranjeni. Iako su Earpovi bili na strani zakona, novine su događaj pretvorile u senzaciju. Posljedice su bile dalekosežne: europski investitori su se povukli pa planirana željeznica nije prošla kroz Tombstone, što je grad dodatno izoliralo.

Zanimljivo je da je u velikom požaru, koji je izbio nedugo nakon obračuna, izgorio gotovo cijeli grad, ali ne i tabla na kojoj piše „OK Corral” koja se očuvala do danas.

HRVATI U TOMBSTONEU U VRIJEME OBRAČUNA

Krajem 19. stoljeća Arizona je postala privlačna i Hrvatima. Nalazimo ih u rudarskim središtima poput Bisbeeja, gdje su deseci Hrvata upisani u popise na lokalnom groblju, te u Globeu, tristotinjak kilometara sjevernije. Ne-

kolicina ih se zatekla i u Tombstoneu u vrijeme obračuna kod OK koral.

Među prvima upisanima u biračke popise takozvanoga Great Regitera okruga Cochise bili su rudar **Stephen Crstovich** (Stjepo Krstović) iz Tivta, evidentiran 2. kolovoza 1880. i Milnarin **Cristopher Bonacich** (Krstó Bonacić), tridesetčetverogodišnji rudar evidentiran 1881. godine, oboje s prebivalištem u Tombstoneu.

Spominju se i **John Bogovich** (Ivan Bogović), naturaliziran 1872. u San Franciscu, koji je registriran kao kuhar u Tombstoneu 1884. godine, te **Spiro Covacevich** (Špiro Kovačević), dvadesetšestogodišnji rudar iz Staroga Grada, naturaliziran 1882. u Sierra Nevada, također registriran u Tombstoneu 1884. godine. Za ovu dvojicu nije jasno jesu li već bili ondje u vrijeme pucnjave, no moguće je jer se izbori, prema kojima su popisi sastavljeni, nisu često održavali. Svima je u dokumentima navedena austrijska narodnost budući da je i tadašnja Boka kotorska

bila dio Dalmacije, a obje su bile u sastavu Austro-Ugarske.

OBITELJ BERČIĆ – NAJTRAJNIJI TRAG

Najviše podataka ostalo je o obitelji Berčić, o čemu je Alison Bunting 6. lipnja 2025. objavila članak u Patagonia Regional Timesu pod naslovom Glimpses Into Our Past: The Bercich Family (Pogledi u našu prošlost: obitelj Berčić).

Njihova priča započinje prije znamenitog obračuna, dolaskom rudara **Nikole Ante Berčića** (Nicholas Anthony Bercich, 1838. – 1899.) i supruge mu **Katarine** (Kate, djevojački Bonacić, 1854. – 1939.) u Tombstone 1880. godine. Nikola je bio naturaliziran u Nevadi 1874., a s njima je stigao i **Ivan (John) Berčić**, naturaliziran također u Nevadi, ali 1876. godine.

Obitelj je 1884. kupila Bercich Ranch u dolini San Rafael, gdje su se bavili stočarstvom, voćarstvom i poljoprivredom, opskrbljujući rudarske

logore i vojnu postaju Fort Huachuca. Susjedni farmer **Colin Cameron** pokušao im je nasilno oduzeti zemlju, pa je čak i lažno optužio Nikolu za krađu prozora. Sud u Tucsonu oslobodio ga je i oštro osudio Camerona, što je zabilježio Arizona Daily Star 17. ožujka 1898.

Nikola je preminuo 1889., a Kate je nastavila voditi ranč i podizati šestero djece: **Marthu** (1879. – 1973.), **Mary** (1883. – 1893.), **Tininu** (1888. – 1966.), **Katherine** (1894. – 1982.), **Nicholasa Jr.** (1897. – 1939.) i **Georgea** (1899. – 1982.).

Kćeri Martha i Mary udale su se za lokalne rančere, a njihovi su posjedi s vremenom postali dio Bercich Ranča. Sinovi Nicholas i George preuzeli su vođenje imanja.

Nicholas se oženio učiteljicom **Maude McCorkindale**, a osim na ranču radio je i u tvrtki Greene Cattle Company te kasnije u graničnoj službi, gdje je postao upravitelj postaje u Nogalesu.

George se oženio Maudeinom sestrom **Bessie McCorkindale**, imao dvoje djece i vodio i Bercich Ranch i susjedni Lone Mountain Ranch. Čak je početkom četrdesetih godina 20. stoljeća obnašao dužnost upravitelja okruga Santa Cruz.

Georgeov sin **Bud Bercich** (1937.) školovao se u mjestima Parker Canyon, Lochiel i Patagonia, a zatim je studirao na Sveučilištu Arizona, gdje je zbog vještina u bacanju lasa ponio titulu *All Around Cowboy*. Nattjecao se u Profesionalnom rodeo savezu kaubojja, radio u cestogradnji, a 1976. vratio se na ranč pomoći roditeljima. Danas, iako u poodmaklim godinama, vodi ga zajedno sa suprugom **Carrol Bercich**.

HRVATI U LEGENDI DIVLJEG ZAPADA

Premda je obračun kod OK koralu ušao u svjetsku povijest i mitologiju Divljeg zapada, u njegovoj su sjeni ostali i naši ljudi. Neki od njih ostavili

su dubok trag, poput obitelji Berčić čiji ranč traje već 141 godinu. Drugi su zabilježeni samo u ponekom dokumentu – u biračkim popisima ili tragovima naturalizacije.

Kuriozitet je, međutim, da su se baš u trenutku kada je Tombstone ušao u legendu ondje nalazili i Hrvati. Time se i naša povijest, iako u tragovima, upisala u kroniku najpoznatijeg obračuna Divljeg zapada.

PATAGONIA U ARIZONI

Ranije spomenuti list *Patagonia Regional Times* u prvi me mah zbunio svojim nazivom jer sam, prema vlastitim spoznajama, pojam Patagonije povezivala isključivo s područjem u Južnoj Americi koje obuhvaća dijelove Čilea i Argentine. Međutim, u saveznoj državi Arizoni doista postoji gradić imena Patagonia, u kojem je, prema popisu stanovništva iz 2024. godine, zabilježeno samo 796 stanovnika, većinom latinoameričkog, zatim europ-

skog podrijetla, dok Afroamerikanaca ima tek 0,2 posto. Drugim riječima, nije se moglo vidjeti niti jednoga, što je čudno kada se nalaziš u Americi.

Postoji više teorija o tome kako je mjesto dobilo svoje neobično ime, no sve su više nalik legendama nego povijesno utemeljenim činjenicama. Meni je najbliža ona prema kojoj su u obližnje rudnike nekada davno pristigli radnici iz južnoameričke Patagonije koji su, čeznući za svojim dalekim zavičajem, novo naselje nazvali upravo po njemu, u spomen na kraj iz kojeg su potekli.

Mjesto ima školu, malo kazalište, na čijem je plakatu najavljen Bachov koncert, te muzej u kojem su, među ostalim, zastupljeni i Berčići. Muzej je smješten u staroj školskoj zgradi, ispred koje stoji ploča s natpisom da je u saveznoj državi Arizoni 1912. godine donesen zakon kojim je ženama priznato pravo glasa. Prvi izbori održani su 1915. godine upravo u prostorijama te škole, kada su prvi put na izborima

glasovale dvije žene. Bile su to **Mary Kane** i **Amalia Valenzuela**.

Društveni život ovoga mjesta događa se u stražnjem dvorištu malenog bara, omiljenog okupljališta svih naraštaja, gdje i psi imaju svoje stalno mjesto. Vikendom se ondje može uživati u živoj glazbi, pa sam tako imala priliku poslušati nastup skupine **Dust** iz Tucsona, koja vješto spaja *honky-tonk soul* s modernim prizvukom. Nadahnuti glazbenim legendama i suvremenim zvijezdama, izvode vedre, ritmične pjesme pune energije, zvuka prerije i bezvremenskoga pustinskog duha.

Zanimljiva je podudarnost da se pjevač zove **Chris Kabisch** (Kabič). Iako sam nije siguran odakle potječe, rekla bih da bi njegovi korijeni mogli biti iz Knina. Bend izvodi solidan *western country*, a druženje je trajalo od 18 do 20 sati kada djecu i pse treba odvesti kući. Nakon toga je ostalo samo nekoliko starijih mještana u razgovoru uz pivo.

Moji domaćini bili su vremešni bračni par **Mary Jane Pottebaum** i **Tom**

Bartholomeaux, vlasnici pansiona *Spirit Tree Inn B & B*, smještenog na slikovitoj farmi prepunoj detalja. Sva-ko jutro pripremaju domaći doručak nakon što nahrane stoku, među kojom je i konj star čak 31 godinu. S osobitim ponosom pokazuju staju sagrađenu 1830. godine, dakle prije početka Američkoga građanskog rata. Noću sam, nakon dugo vremena, ponovno vidjela zvjezdano nebo.

Upozorenja iz Los Angelesa o navodnim hordama izbjeglica iz Meksika i nesigurnosti pograničnog područja pokazala su se neutemeljenima. Takvih prizora nije bilo nigdje, iako je granica doista u neposrednoj blizini. Kad sam u Patagoniji spomenula da iz Tucsona letim za Los Angeles, svi su samo odmahnuili rukom: „Previše ljudi.“ I doista, iako volim Kaliforniju, mala Patagonia osvojila me svojom jednostavnošću, zajedništvom i sporijim ritmom života, kao mjesto gdje se dolazi promatrati ptice i nakratko osjetiti mir koji se u većim gradovima odavno izgubio ■

Priredio: Joško Katelan

Za ovaj broj Hrvatskoga glasnika odlučio sam ponovno izvijesti članak našega prvog urednika **Tomislava Grgurevića** o jednoj od nadaleko poznatih kotorskih znamenitosti, kavani „Dojmi“, objavljen u broju 4 u 2003. godini.

„Dojmi“ postoji i danas, no ruho je novo, suvremenih kontura, mnogi će reći neprikladno za lokaciju na kojoj se nalazi. Svakako je na natječaju bilo prihvatljivijih i prikladnijih rješenja, između kojih bih izdvojio i ono našega, kotorskog arhitekta **Aleksandra Dendera**, budući da bi se ono zasigurno bolje uklopilo u okoliš drevnoga kotorskoga

grada i izgledalo manje sterilno nego što je to slučaj s prihvaćenim, aktualnim zdanjem.

No, bilo kako bilo, barem je ime ostalo, koje za sve nas Kotorane predstavlja simbol okupljanja, proslava i svakodnevnog ispijanja kave.

U članku Tomislava Grgurevića pročitajte kakvo je mjesto „Dojmi“ nekada bilo i što je kavana značila lokalnom stanovništvu, kao i svim onim poznatim, manje ili više slavnim prolaznicima. Uživajte!

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

GODINA I * BROJ 4 * SRPANJ-KOLOVOZ 2003.

Priče iz slavne prošlosti

Da li je prije 23 godine trebalo rušiti vjekovno sastajalište Kotorana

REKVIJEM ZA KAVANU „DOJMI“

Prošle godine u Kotoru su prezentirani idejni projekti izgradnje nove kavane „Dojmi“ na staroj lokaciji. Neizvjesno je kada će se obezbijediti sredstva za njenu gradnju, ali je ocjena da je, iako teško oštećena u potresu, trebala biti sanirana, a ne srušena.

Bila je teško ranjena u dobro znanom trenutku 15. travnja 1979. godine u 7 sati 19 minuta. Potom je umrla pod naletima bagera, koji su je dokrajčili umjesto da joj zacijele rane. Tako je umrla kavana koja je bila pozornica, sudnica, zabavljaonica, restoran, čitaonica – sve i svja u starom Kotoru.

Skupljali su se u kavani „Dojmi“ veliki umovi koji su išezli iz života, ali ne i

kog oktobra, sjedeći u „Dojmiu“ pisao je reportažne zapise, kasnije objavljene pod naslovom: „Pod Kotorom“. Bili su ovdje Tomas Man, Remark, Alberto Moravia. Sjedio je u kavani „Dojmi“, sa svojom mladom suprugom, i najveći rušilac prošlog stoljeća Herman Gering, koji je posebnom naredbom pošteditio Kotor od travanjskog bombardiranja 1941. godine.

izuzev one „crvene“, mogli su se osmotriti samo stari predmeti, iz povijesti, davno zašli u godine, sazreli da se presele. Ipak, zahvaljujući ljudima što su ih s pažnjom koristili, i savjesnoj posluži, dugo još bili su dio ambijenta. Lak je već davno izgubio sjaj, kvake, od velike upotrebe i glačanja, ostale su bez metalnog bljeska, pa su rdale a kroz spojeve, kišnih dana, tekla je voda. Uzalud je Tripo Ka-

su mu tadašnji rukovodioci da je to učinjeno „u cilju turističke propagande i afirmacije Kotora“, uz obrazloženje da i Dubrovnik ima gradsku kavanu. Fjoreli je na to, lupajući štapom po stolu, gnjevno uzvratilo: „Gospodo drugovi, ne dozvoljavam da se ova kavana upoređuje sa bilo kojom drugom. Time nanosite uvredu njoj i nama koji poštujemo to zdanje i događanja u njemu“. Više ni-

Bašta kavane „Dojmi“

Unutarnji izgled kavane „Dojmi“

iz povijesti. Već davno su se preselili na brojna ne samo kotorska nego i svjetska groblja. Kažu da je ovdje boravio Stendal, dok je bio francuski konzul u Trstu. Slušao je priče o stravičnim kotorskim zatvorima o kojima je kasnije pisao. Sigmund Frojd je sa porodicom sjedio u bašti i smišljao na koji izlet u okolinu da krene narednog dana. Ispijao je u „Dojmiu“ vino i kontravezni fanatik Žil Vern i diveći se viđenom konstatirao: „Boka je najatraktivniji kutak starog kontinenta“. Lav Trocki, jedan od najobrazovanijih vođa crvenog rus-

Bili su za stolovima, pored prozora, a kroz stakla su mogli gledati more i na njemu jugo što se poigrava pučinom, ili sunce kada ga kupa zlaćanim bojama, austrougarske oficire utegnute u svoje mundire, kotorske ljepotice, trabakule i velike preookeanske brodove.

Sastajali su se u njoj, više puta, tri velika Vuka naše književnosti: Karadžić, Popović i Vrčević. Bili su tu i Ljuba Nenadović, Stevan Mitrov Ljubiša, Miloš Crnjanski, Marko Car, Ivo Andrić.

U kavani „Dojmi“, onoj poslijeratnoj – partizanskoj, kada više nije bilo „elite“

raman, poznati privatni hotelijer, tada raspoređen na mjesto upravnika, brinuo da starosti vrati sjaj mladosti.

Kavana „Dojmi“ je umirala a da to niti jedan pravi Kotoranin nije želio. Bila je optužena od partizanskog suda da je „ostatak kapitalističke prošlosti“. Zato je 1945. godine bilo riješeno, bez prava žalbe, da se preimenuje u „Gradsku kavanu“. Uklonjene su stare oznake i ispisane nove. Zbog te promjene protestovao je Romeo Fjoreli, stari Kotoranin, kojega su duboka starost i veliki ugled sačuvali od hapšenja. Objasnili

kada nije svratio u ovu kavanu. Ipak, nikakva naredba nije mogla iz sjećanja izbrisati staro ime. I dalje su je zvali „Dojmi“. Trebalo je deset godina da odgovorni shvate svoju zabludu, i na zahtjev kotorskog puka, ponovo joj vrate staro slavno ime „Dojmi“.

Mnogo je priča o jednoj od najpoznatijih kavana na Jadranu. Pisali su o njoj obični bezimena smrtnici, za koje se i ne zna da su postojali, ali i besmrtnici koji su zauzeli mjesto u povijesti, po dobrim ili zlim djelima, jer kroz njene dvori ni jesu prolazili samo čovjekolupci.

Rođena je slučajno. Bio je ovdje, posljednje decenije 19. stoljeća, običan travnjak, a hladovinu su činila stabla slučajno iznikla. Tu se sunčao kotorski načelnik Stjepan Dojmi. Primaio je prijatelje. Da bi ih lijepo ugostio, podigao je mali objekat, čiji se obrisi i danas vide. Oni su tu pijucali i sunčali se na travnjaku pored mora, jer je tada morska obala bila znatno bliže bedemima.

Nepoznato je ko je predložio Dojmiju da se tu sagradi kavana, tek vrijeme je pokazalo punu opravdanost takovog opredijeljenja. Uskoro je nikla moderna kavana. Dali su joj ime „Dojmi“ u znak sjećanja na prvog čovjeka Kotora i velikog zaljubljenika u kotorske starine.

Tada je Kotor bio pogranični grad. Imao je pet hotela (znatno više nego danas) i aristokraciju: domaću i stranu. „Dojmi“ je bila mjesto okupljanja svih ljudi. Početkom XIX. stoljeća reporter bečkog „Kurira“ Artur Baungarter je pisao da se u „Dojmiju“ pleše valcer isto tako dobro kao u Beču, da su kotorske dame otmjene kao da su dugo živjele na plavom Dunavu i da ovdje svira glazba kao da je glazbenicima Štraus bio učitelj. I umjesto pisanja ratnih reportaža reporter je izvještavao o prijatnom životu u jednom gradu sa brojnim kavanama i hotelima. U zadnjoj reportaži obećao je da će ponovo doći. Međutim, uskoro su došli ratovi. Umukle su pjesme, opustjeli separei, gosti otišli na ratišta, progovorili su topovi.

Stari, ugledni Kotoranin šjor Tripo Tomas, kompozitor i dirigent, jednom je zapisao: „*Kotorska događanja bila bi mnogo siromašnija kada bi im se oduzelo ono što se dešavalo u kavani 'Dojmi'.*“ Nije to rekao slučajno, ovaj boem dobrog srca i djetinje duše, čiji je puls kucao ritmom kotorskih ulica. U „Dojmiju“ su nastupali „Skala“ iz Milana, Simfonijski orkes-

tar iz Beča, Teatar iz Trieste. U bašti, a o njoj zaslužuje mnogo toga lijepog da se kaže, jednovremeno je goste zabavljao orkestar od preko 150 glazbenika iz pet kotorskih limenih glazba. Neko je taj sastav nazvao „Bokeška filharmonija“. Bili su to koncerti za svaku priliku i za svakog gosta.

Velika sala kavane „Dojmi“ imala je nešto više od dvije stotine četvornih metara (a u njoj se zbilo toliko toga velikog i vrijednog). Pjevala su ovdje kotorska pjevačka društva „Zvonimir“, „Sastanak“, „Tomislav“, „Sveti Tripun“ i najčešće „Jedinstvo“. Gostovali su ugledni zborovi „Sloga“ i „Dubrava“ iz Dubrovnika, „Obilić“ iz Beograda, „Njegoš“ sa Cetinja, zagrebački, splitski, novosadski, talijanski, mađarski, austrijski umjetnici. Uvijek je sala bila mala da primi sve znatiželjnike. Kotorani su voljeli glazbu i živjeli za nju.

Miloš Crnjanski, dok je sjedio u bašti kavane „Dojmi“, u sjenci tada još nevelikih platana, kazao je Ivi Andriću: „*Mobilnost ljude u Kotoru čini sposobnim, more ih hrani, a muzika oplemenjuje.*“

Sjedio je jednom, u istoj bašti, u biranom društvu načelnika i austro-ugarskog komandata mjesta, dubrovački gospodar i ugledni književnik Ivo Vojnović. Uživajući u hladovini i udobnosti ovog kutka, u čestim melodičnim zvucima brodskih sirena, kojima su kapetani najavljivali stizanje ili odlazak, kazao je: „*Čuj-te, kjari šjori, što mi je činit rijet: 'Dojmi' će živjet dok budu prijakoštavali brodi, a ako oni ne budu arivali, moji gospari, finila je 'Dojmi'. Adio mare! Bez vapura nema ovdje života jer na kamu je kameni život!*“

Slušali ga ljudi, čudili se Ivovom pesimizmu. Mislili su da u Kotor nikada neće doći samrtnički gospodar Ivov „Ekvinocio“, da će ih zao- bići nedaće. Ipak, nijesu.

Počeli su stizati sve lišiji dani. Sve je manje bokeljskih brodova pristajalo, sve je manje mladića iz ovog kraja sa valizom odlazilo u bijeli svijet. Kavana „Dojmi“, jedan od simbola Kotora, poput zidina ili katedrale Svetog Tripuna, sve je nedaće stoički podnosila. Bila je vrlo drag kutak za okupljanje najcjenjenijih boema. Ko ovdje ne pamti čuvenog Rada Drainca, Gustava Krkleca, Tina Ujevića, Franu Alfirevića, koji je jednom, gledajući kako se nebo oblači, zapisao: „*Neki iskusni stari putnici rekli su, da je ovo najljepši kraj na svijetu, ali mnogi su, uza sva divljenja, otišli sa osjećanjima da je pejzaž Boke nadčovječan. Jer ovo je irealna samoća, gdje priroda govori snagom stvaralačkog duha i ovamo treba da dođe onaj, ko hoće da osjeti njenu praiskonsku čistoću ili možda da vrati sebi mir, koji je izgubio, nešto od svoje davne djetinje duše.*“

Beogradski boem, novinar i pisac, Rade Drainac, kada bi u Kotoru zakazivao sastanke, za vrijeme čestih boravaka, rekao bi kratko: „*Vidimo se u Skadarliji*“ Nije to bio lapsus linguae već oboljelog i pićem oštećenog stvaraoca, nego ga je „Dojmi“ stvarno podsjećala na znamenitu beogradsku kavanu.

Nitko nikada nije napravio bilans koliko je u njoj stotina hektolitara pića popijeno, čaša polomljeno, koliko svečanosti održano, veselja proslavljeno, velikih događaja obilježeno, počasti uglednim gostima ukazano? Odgovor ne može dati ni najpazljiviji kroničar, ni najurednije vođene knjige.

Pamti se, da je u vrijeme održavanja „Bokeljske noći“, u kavanu htio ući engleski suveren Edvard osmi. Bio je u bijelim kratkim hlačama i karakterističnoj mornarskoj majici. Nijesu ga htjeli pustiti jer portir nije mogao ni u snu pomisliti da bi engleski kralj mogao biti tako „nepristojno“ obučen. Gosti su znali

kako se treba odijevati za ulazak u „Dojmi“ čak i ljeti, kada su temperature oko 40 stupnjeva.

Ponešto se razaznaje, između redaka, ili u kazivanjima umnih o zaslugama „Dojmi“ za širenje renomea Kotora. Bilo je ovdje stjecište intelektualne elite Kotora. U pripremama za Crno-bijelu redutu 1926. godine, skupili su se šali skloni i peru vični, i odlučili da pokrenu „Karampanu“ u kojoj su ismijavali kotorske mane i „vrline“. Ostalo je zabilježeno da je pokrenuta jedne noći, za jednim stolom, u jednom uglu male sale kavane „Dojmi“, u poznim satima, uz petrolejku i mnogo praznih flaša na stolu.

Kavana je oštećena u potresu. Mogla se popraviti i uskrnuti. Što su tadašnji rukovodioci mislili, zašto su joj potpisali smrtnu presudu, ostalo je nepoznato. Zna se samo da su ih podržavali i kotorski inženjeri urbanisti. Kako su to mogli učiniti ljudi od zanata koji su dobro znali i kulturni i simbolični značaj „Dojmi“ (za Kotor i Kotorane, one prave koji cijene tradiciju)?

Tako je, nakon što su uklonjene ruševine, nestala jedinstvena riznica prošlosti. Bila je nijemi svjedok minolog, lijepog ali i krvavog, dragog i slavnog, vrijednog i skupo plaćenog. „Dojmi“ kavana, sa vanjskih strana zidina, pored mora, bila je svjedok uspješnog održavanja kulturne tradicije koja nije sintetizirana samo u kamenju, mobilijaru, lapidama, nego i u prostoru, događanjima, zvuku i knjigama. Čudne li simbolike: „Dojmi“, građena van kruga zidina, bila je namijenjena onima unutra, koji su, po pravilu, da bi ušli u kuću, morali proći bar kroz dvije kapije, kao nigdje u svijetu. Bila je i simbol novog vremena i toplog dočeka onih koji su trebali doći do starodrevnog Kotora. Kako je to novo doba na vrijeme osjetio Stjepan Dojmi!

T. Grgurević

Hrvatski glasnik

Časopis Hrvatski glasnik, nakladnika Hrvatskoga građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore.

Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim, ali je i u stalnoj misiji povezivanja Hrvatske i Crne Gore.

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

Časopis možete pronaći u:

- katedrali sv. Tripuna u Kotoru,
- uredu Hrvatskoga građanskog društva,
- Tivtu, u uredu Hrvatskoga nacionalnog vijeća,
- Župnom uredu sv. Nikole na Prčanju.

Tiskanje časopisa pomogli:

- Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske,
- Dubrovačko-neretvanska županija,
- Marko Franović, hrvatski dobrotvor, Sydney, Australija.

Medijski partneri:

- Radio Kotor, radiokotor.info
- Radio Dux, radiodux.me
- Radio Tivat, radiotivat.me
- Boka News, bokanews.me

www.hrvatskiglasnik.me

**Središnji državni ured za Hrvate
izvan Republike Hrvatske**

Destinacija s pričom.

Postoje mjesta koja se ne razgledavaju - nego doživljavaju!

Varaždinska županija - jedno je od njih!

Na sjeveru Hrvatske, gdje se smiruju alpski masivi, a Panonska nizina otvara svoj široki zagrljaj, smjestio se kraj iznimne ljepote i raznolikosti. Ovdje priroda ima posebnu, zelenu notu. Proljeće je budi, ljeto je slavi, jesen je boji, a zima joj daje mir. Svako godišnje doba nosi novu emociju i novi razlog za dolazak.

To je županija čije su priče ispričane u kamenu raskošnih dvoraca i palača, u zelenilu pitomih brežuljaka i riječnih dolina, u okusima domaće kuhinje, u legendama koje još tiho žive među ljudima. Fosilni vulkani, nježna i jedinstvena čipka, poludrago kamenje, špilje, termalni izvori, očuvana tradicija, sve to - pa i još mnogo više - čeka na vas.

Varaždinska županija priča i kroz svoju gastronomiju; kroz jela koja se pamte, kroz plemenitu vinsku kapljicu koja osvaja najprestižnije nagrade. Ovdje se jede polako, pije s užitkom i bez žurbe.

A kad se „umorate“ od nezaboravnog doživljaja, jedinstvena ponuda „Kuća za odmor s pričom“ očarat će vas svojom pričom; pričom o arhitekturi, predmetima, doživljaju i ugođaju.

Varaždinska županija je kraj u koji se uvijek rado vraćate. Zbog osjećaja. Zbog doživljaja. Zbog priče koja vas jednom dotakne i ostane uvijek s vama!

www.turizam-vzz.hr

facebook.com/TZVZZ

instagram.com/tzzvaraždinska/

HRVATSKA
Puna života

**Varaždinska
županija**